

matija poljaković

*par
žutih
cipela*

Matija Poljaković

PAR ŽUTIH CIPELA
I DRUGE KOMEDIJE

Matija Poljaković je dramatik samosvojna obilježja, u čijem se djelu mogu razabrati raznovrsni tematski tijekovi. On umije u jednom od njih, bilo da piše komediju, satiru pa i grotesku, sigurno pogoditi u žarište moralnih zastrañivanja u društvu, koje po svim svojim predloženim oblicima može biti i naše, no pisac ga nikada nije usko ograničio zemljopisnim međama, već je dramski problem uvijek nastojao usredotočiti tako da njegovo usađivanje u dramskom čvorištu postane općevrijedno za svaku sredinu gdje ljudsko djelovanje raznim izopačenjima postaje u suštini nehumano.

Kao dramatik široka kruga zanimanja, Poljaković se na pozornici posebno potvrdio svojim tzv. »folklornim« komedijama, u kojima je najbolji nastavljatelj tradicije pučkoga igrokaza sjeverne Hrvatske, što svoje korijenje vuče još od Ilije Okrugića. Ulazeći u ambijent sela koje ga okružuje, upotrebljavajući izvoran, sočan i nepatvoren narodni govor, Poljaković je majstor u stvaranju specifične atmosfere bunjevačkoga sela. U tim komedijama svježa i nesputana ljubav pokreće sve akcije, a svi su mu dramski junaci upravo nabiti životnom energijom i optimizmom.

Subotica, 24. X 1974.

M
n
l
n
d
p
n
s
b
j
d
j
n
č
s
v
u
k
n
p
k
n
e
s
C
k
i
r
s
r
k
r
z

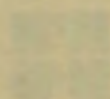
MATIJA POLJAKOVIĆ / PAR ŽUTIH CIPELA

IZ OBLASTI LITERATURE

IZ OBLASTI LITERATURE

IZ OBLASTI LITERATURE

IZ OBLASTI LITERATURE

IZ OBLASTI LITERATURE

NAKLADNI ZAVOD
MATICE HRVATSKE

SUVREMENI HRVATSKI PISCI

UREDNIK
NIKOLA BATUŠIĆ

TISAK »NARODNI LIST«, ZADAR 1972.

MATIJA POLJAKOVIĆ

PAR ŽUTIH CIPELA

I DRUGE KOMEDIJE

Ovu knjigu je darovao
Institutu „Ivan Antunović“
JAKOV KOPILOVIĆ,
pjesnik i profesor

NAKLADNI ZAVOD MH
Z A G R E B 1972

MATILDA POLJAKOVIĆ

PAR ŽENSKIH CIPELA

I DRUGE KOMEDIJE

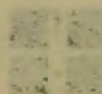
Uz bogatu ilustraciju
izdaje „Ivan Antunović“
LJUBLJANA 1911
prijateljstvo i podrška

INSTITUT „IVAN ANTUNOVIĆ“

Br.: 1227

SUBOTICA

KNJIŽNICA „IVAN KUJUNDŽIĆ“

IZDANJE PRVO
1911. B. B. A. S.

PAR ŽUTIH CIPELA

KOMEDIJA U TRI ČINA

OSOBE

PEPI

ANA, tašta

KATA, žena

MARA, kćerka

IVAN, designirani zet

ŠEF

TOMO, kolega u uredu

PAVO, kolega u uredu

UČTIVI

ORGAN

POSLOVOĐA

KONOBAR

MANDA, starica

TONKA, komšinica

RUŽA, komšinica

čovjek

prva

druga

treća

svijet pred bakalnicom i u dvorištu

aranžer 1.

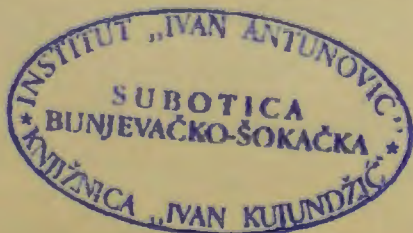
aranžer 2. koji za vrijeme trajanja igre, ukoliko nema okretne bine, razmještaju rekvizite.

PRVI ČIN

Po svome rodu Pepi je od ljudi kojima je nedokučivo zelenomodro bujanje i bogato obnavljanje pod punim plavetnilom i koji baš nisu zasićeni tkanjima kamenja, somota i nabujalih grudi. Ne dospijevaju još ni da se dosjete, da bi bili opčinjeni tolikim raskošem stvaranja, da bar pogledu dadu maha. Preostaje im da požudno tonu sa smrknućem u svima dostupnu noć i snove.

Pepijev svijet je, dakle, oskudan u bojama i linijama; nema razloga da mu se mašta razigra, oči razmašu, da vidi što vidi. Ulice su mu sivosure plohe, točke samo, čak britke, neugodne ivice — nešto jezivo i mučno na putu između ureda i kuće, svoga kruha i ležaja; ili su pak jutarnje magle, mrzlo osipavanje kiše i susnježice, znojno-kiseljaste večeri do povratka u svoje mučilište i utočište — u svoju rođenu i odrođenu kuću. I reagira na boje: ne podnosi bijelocrno ni crnobijelo, boje svoje tašte i žene, a umiruju ga baršunastosivi i prljavosuri prijelazi, boje njegova djeteta, one u kojima se još on rodio i živio. Za ostale je slijep. Više ih po mirisu, moći i tonalitetu raspoznaje. Pa kako bismo ga i mogli zamisliti u nečemu uobličenom i određenom...? I baš zato, i po mogućnosti, neka je sva bina raskršćena, ono bar i u onim razmjerama koje se mogu obuhvatiti prašnosivim zavjesama jer ćemo ovako prije dobiti ono skrovito u njemu: beznađe, i ono kako on vidi zbivanje mrtvih i još neusmrćenih stvari naokolo sebe. I da bismo vidjeli baš ono što i kako Pepi vidi, dijelovi bine na kojima je akoja, dobivaju skoncentriranu rasvjetu. Taj prostor treba da je dovoljno prostran da ne bi bijelo-crno mučilo vid i nama, nepotrebno razbijalo koncentraciju, a asocijaciji dalo prilike da se razmaše. Židovi zavjesa će dobiti projicirane siluete, onakve među kakvima lebdi i živi Pepi, da bismo naglasili sredinu zbijanja.

Pepi je u dijelu kuhinje, uz rasvjetu svjećice: guli krompir u zdjelu koja mu je već urasla u krilo.

A što vidi Pepi, na što mu je usredsređena pažnja? Na zdjelu i štednjak i samoga sebe. Pa su oni, naravno, i jedini rekviziti. Jest, vidjet ćete, često je i Pepi sam rekvizit! On je iskonski Pepi, zdjela kao zdjela, dok je štednjak tek naglašen na plohi i zaboden nogarima u tlo.

No, a Pepi? Kako on izgleda? Koliki je, kakav je, u čemu i po čemu je Pepi? Kako da ga predstavimo i odredimo? Mislim, najbolje će biti: proletimo kroz zbivanja, pa mu se tek onda vratimo. Ne sumnjam, svi ćemo ga vidjeti pred sobom. I, eto, baš tako treba da izgleda!

I, naravno, sam je; i, naravno, slobodno se raspričao. Neodgovorno brblja kad je sam. Možda se i tuži?

Na koga sve i zašto?

Reći ćete. Kao i to, da li opravdano ili pak ne.

Naravno, klonite se da mu sa simpatijama prilazite ako i u sebi otkrijete ponešto srodno.

Jer i Pepi je samo čovjek; i ne od najboljih i ne od najgorih.

Kao svi ljudi.

1

PEPI: ... I drva sam navukao ... Da! Ali potpaliti ne smijem sve dok ne izbije šest sati. Naime, dok sam ja u kuhinji, nije hladno. Ali kad su oni, to je već drugo, drugo ...! Da, da, udesili su te ...! Znam kad se smijem probuditi, znam kakvim hodom treba da prođem kroz sobe, i znam kad koga i kako treba da budim ... da ne smetam dragima! ...! Pomeo sam, počistio, i dok ogulim krompir, smjeti ću u ured ... da im zaradim za krompir ...! Hja, što ćemo, takav mi je platni razred! (*Izbija šest sati. I kao da mu po živicima otkucava. Skoči. Potpalit će u štednjaku. I trubi buđenje:*) Na noge! Na noge! Na noge! Šest je sati ... pali ...! Tako. A sada, Pepi: babi kavu, dragoj ženici kavu i posebno šećer. Mari ću čaj ... Za nju nisam uvijek Pepi: i tata sam ponekad ... (*Začuje se ozbiljno zijevanje i protezanje. Po Pepiju možete primijetiti, da žena koja još uvijek zijeva ima neke neobične osobine i sklonosti; ova žena ima nešto božanskoga u sebi: može da formira ljude!*) ... A joj ...! Evo, počinje život u kući!

ANA (*ovaj božanski stvor u dugoj spavaćici i s kapicom na glavi nije baš poželjna pojava. Kroz snopove svjetla prilazi Pepiju. Zagleda se u Pepija kao pri jutarnjoj smotri i potom, protežući se, zijevne*): Aaaa...! Danas ćeš i meni kavu bez šećera — stomak mi nešto nije u redu... Aaaa...! Odnosno, posebno šećer, jer su mi usta nešto goraka... Aaaa! Da! I slatko ćeš mi spremi — zbog probave to. Ne?... Što si to rekao?

PEPI: Baš ništa. (*A misli, žene bi ipak trebale protestirati kod njenog stvoritelja — unakazitelja, što je i njoj podario njihov rod.*)

ANA: Kao da si rekao da mi je i jezik gorak.

PEPI: Ne bih se takvo što usudio reći.

ANA: A pomisliti?

PEPI (*boji se da će se izreći, pa s nemirom*): Ja ništa ne mislim, ja ništa neću da mislim!

ANA: Vidim. Znam. Čujem... A zašto si već zorom namrgođen? (*Pita, jer joj je nepravdo ako se rađa jednoličan dan.*)

PEPI: I pri svijeći vidite?

ANA: Tko te samo takvoga poželio! Brrr...!

PEPI: Molim?

ANA: Velim: brrr! I velim: krompir i pri svijeći možeš da ljuštiš!

PEPI (*nasjeo je, zajedljivo će*): Jer s ovom lojanom svjećicom uštedimo ravno četrdeset električnih svjećica!

ANA: Ne svjećica, već svijeća! Uostalom, Pepi... mnogo sebi dozvoljavaš!

PEPI (*uviđa, kako da ne uviđa*): To tek povremeno i posve slučajno.

ANA: Kloni me se, kloni me se...!

PEPI: Molim vas, obucite nešto na sebe.

ANA (*razbudila se, dosađuje se, a ujedati baš voli. Nju ne staje živaca, a i zabavlja je*): Izgledam li možda kao neko strašilo...?

PEPI: Oprostite, ja vas već godinama ne gledam, ali biste se mogli prehladiti.

ANA: Pepi!

PEPI: Tiše, alko boga znate, mogli biste mi ženicu probuditi!

ANA: Sramota! Koliko sam starija, a ustajem prije nje. A i prije onoga derleta. Sramota!

PEPI: U ovoj kući nema stida ni sramote, sve se to sjedinjuje u meni.

ANA: Dobro kad još uviđaš. Ali upamti, ni oni nisu bolji od tebe!

PEPI (*dode mu da se naglas potuži*): Nisam Švaba, a Pepi! (*Zaboravi se, pa će se njoj izjadati*.) Recite, molim vas, kako sam ja uopće postao Pepi?

ANA: Postao...? Rodio si se za Pepija! Tvoj tast, to je bio čovjek, moj Petar, to je bio Petar!

PEPI (*eh, dode đavo pa će naprkositi, staje što staje*): I da bi ostao Petar, smislio je pa je na vrijeme umro.

ANA: Razbolio se!

PEPI: Pa nije imao vremena da postane Pepi.

ANA: Pepi...!!! (*Ne zna da li bi se mašila Pepija ili svoje kose, pa se samo razmaše, nakostriješi i izleti*.) A i što bismo s dvoje neljudi u jednoj kući!

3

PEPI (*nije mu lako pri duši. Začepio je dlanom usta, jedva se usudio da spusti ruke*): Mnogo brbljaš, Pepi, previše dozvoljavaš sebi, Pepi! Jer dok zasjedne porodično vijeće, teško tebi, Pepi! Jer, vjerujte, uvijek su jednodušni. (*Zora je još, a koliko je već umoran. Vjerojatno od toga, što ga još tokom dana očekuje*.) Kako je to jednostavno reći: Pepi, i kako je prosto postati: Pepi...! A kako je užasno biti: Pepi...! Prvo hoćeš da joj se umiliš: a ti joj kavu u krevet; zatim čistiš svoje cipele, no hajde i njene ćeš ujedanmah; pa vodu nosi, u najvećem kablu; misliš, nije red! A kad prvi put zaboraviš na kavu, još hajde. Ali kad već drugi put, a još

kabao s vodom... A joj one usne, a joj one oči, a joj one suze...! Jojojoj, po cipele ćeš, po vodu ćeš, i sve ćeš i sve ćeš...! I, eto, gotov je Pepi!... Kažu, tako je to već kod nas ljudi: jedan vlada da bi drugi mogao da služi; i tko nema psa, ono mačku bar, odgoji sebi Pepija... No, eto, dobro: Pepi sam! Nema što, ali da mi bar u brk ne govore, da prešute bar... Ja...? Ja bih se stidio čovjekom vladati, ljude ponižavati! Stidio! Vjerujte!

GLAS: Skrećemo vam pažnju, ne vjerujte!

4

KATA (*njegova zakonita družica u dobru i zlu; ali pošto je ona ujedno i Anina kćerka, povremeno se zaboravlja i ostavlja ga dovrata u zlu. Jutarnji glas joj ima pakosne primjese: jutrom je obično glava boli i ne popušta je cijeloga dana. Tako bar misli, tako joj je najbolje, tako će mu i progovoriti*): Pepi...! Pepi, ako boga znadeš, kavu...!

PEPI (*uzvrti se, ali se ne uznemiri; tolika je razlika između nje i Ane*): Kavu? Kavu! Evo me, evo je!

ANA: Pepi, prva sam zaiskala, dokle da čekam!

PEPI (*i uznemiri se sad*): Jest, jest, još jedna kava. Molim lijepo.

MARA: Tatice...!

PEPI (*odrazi se na njemu da je čuo glas i njemu bliska čovjeka, kćerke. Vidi se, da bi nju baš želio da posluži*): Čaja? Bit će. Strpi se, pa će biti i čaja. (*Uzme obje kave da im ponese.*) Prvo njih da poslužim, dijete moje. (*Vraća se i sad već radosnije leti. Kako i ne bi, sva je opasnost prošla: nije pro-suo kave.*) A sada mom derletu čaja.

KATA: Pepi, moja je kava bez šećera, a danas sam htjela sa šećerom, magarče jedan!

ANA: Pepi, moja je kava sa šećerom, a danas sam htjela bez šećera...

PEPI: ...magarče jedan...

ANA: ...magarče jedan!

PEPI: No, a što sam rekao? A vi zamijenite kave!

KATA: Pepi!

ANA: Pepi!!

PEPI (*uleti da im zamijeni kave*): Evo... evo, izvolite sa šećerom... izvolite bez šećera. (*Već je vani.*) Jesam li vam još potreban?

ANA: Vragu ti duša treba!

PEPI: Mogu li u ured?

KATA: Po vodu za piće...

ANA: ...pranje i umivanje!

MARA: Tatice, ako bi htio...

PEPI: Htio, htio...! Ja, dijete moje, ja ništa ne bih htio, ali ja sve moram! Moram!!

ANA: Pepi!

KATA: Ne deri se!

ANA: Već po vodu!

MARA: Pepi!

KATA: Pepi!!

ANA: Pepi!!!

KATA: Podloži, Pepi!

ANA: Pometi, Pepi!

KATA: U ured idi, Pepi!

MARA: Pepi!

KATA: Pepi!!

ANA: Pepi!!!

5

PEPI: Pepi...! (*Prolomio se njegov očajnički krik pa izleti iz kuće. Snužden, prepolovljen, razočaran hoda ulicom. Izbjegava i daje prolaza radnim ljudima koji jure na posao i još bunovni tabanaju uz po koji pozdrav. Mi njih ne vidimo, ali on po kojega i pozdravi i stalno im se sklanja s puta. Siluete ulica se mijenjaju kako kojom prođe sve dok ne stigne do staretinarnice. Zastane. Prođe, ali se vrati. Nešto ga privlači, zagleda se u izlog. Pojavi se poslovođa STARETINARNICE. Vidi kupca, hvali robu, naravno, pantomimom. Pepi se oduševi, pa je čak i na to zaboravio, da bi mogao zadocniti u ured.*) Joj... divno...! Gledam samo...!

POSLOVOĐA: Cipele?

PEPI: Cipele.
 POSLOVOĐA: Žute?
 PEPI: Žute.
 POSLOVOĐA: Žute cipele?
 PEPI: Žute cipele.
 POSLOVOĐA: Divne, ne?
 PEPI: Kako da ne!
 POSLOVOĐA: A tek preimućstva!
 PEPI: Gdjegod prođem, gdjegod dođem...
 POSLOVOĐA: ...sve oči zure u vas!
 PEPI: I lake su.
 POSLOVOĐA: Ko pahuljice na nogama!
 PEPI: Moj san.
 POSLOVOĐA: Oblaci pod nogama!
 PEPI: I ne prlja se.
 POSLOVOĐA: Obrišu se o njih!
 PEPI: I samo pet?
 POSLOVOĐA: Nove su petput pet!
 PEPI: I nitko da ih kupi?
 POSLOVOĐA: Sujevjeran svijet!
 PEPI: Slijep je svijet.
 POSLOVOĐA: A ponos i ugled!
 PEPI: Ja ih moram! Ojamo s njima! (*Broji novce.*)
 Već novce brojim: jedan, dva, i tri i četiri, svega
 pet! Slijep je svijet! (*Uzeo je cipele vezane uzicom
 i vješa ih o vrat. Naklone se jedno drugom, a Pepi
 razdragan i raspjevan pođe. U nagloj promjeni
 svjetla, nestane poslovođe i staretinarnice.*) Pet,
 pet, pet, a ponos i ugled...!

6

PEPI (*hoda i hoda, kojim čudom pojavi se natpis:
 EXPORT-IMPORT. Ni primijetio nije kako je brzo
 stigao pred svoj ured. A i kako bi pored tolike
 radosti što je prvi put u životu došao do para žu-
 tih cipelica!*): Oh... još ni zadocnio nisam!
 RUŽA (*u prolazu vidi kako Pepi uživa u svojim cipe-
 lama*): Skupe?
 PEPI: Pet, pet, pet, svega samo pet!

RUŽA: Uzdravlju ih nosio, obrazom se ponosio! (*Ode, dok za njom, lijepom i mladom, juri čovjek.*)

ČOVJEK (*stari ljubavnik juri i frče svoje prosjede brkove, a svo mu zanimanje i zabava, da se upadljivo zagleda u svaku iole mladu ženu. Jureći za Ružom, skoro se sudari s Pepijem. Stane kao ukopan pred Pepijem, pa pojuri. Nešto nesvakidašnje je primijetio: par žutih cipela. Dao se u bijeg, pozdravljaajući svojim šeširom dok ne nestane.*)

PEPI: A ni ne poznajem čovjeka... Divna je ova moja cigareta! (*Gleda i njuši jedinu svoju cigaretu.*) Pomisli, Pepi, ima ljudi koji dnevno dobivaju novaca za cijeli paklić!... Oho, oho...! Vrijeme je za ured!

7

PEPI (*ušao je u ured, kao i obično, prvi. Ogleda se. Cipele objesi. Dotle će aranžeri unijeti tri pisaća stola i stolice. Raznih boja, veličina i visine.*) Kao i uvijek prvi sam stigao. I, kao i uvijek, reći će da sam zadocnio... Jako sam sretan. Kako malo treba čovjeku da bude sretan! A kakvim ga sitnicama unesreće! Žute cipele! Nikada ih još u životu nisam imao! A svega pet, pet, pet...! A da mojima kažem, petputa pet? Ne, ne, ne, bilo bi: „Pepi, prevario si nas“! Ali bih imao uštedevine za cigarete! Ne, ne, ne, ulovili bi me! (*Ulazi Tomo. Neće prvo da vidi Pepija, već se još malo prošeće, zvižduka. Zvižduka Tomo, zvižduka i Pepi. Sad završe; Tomo čeka jutarnji pozdrav. Sve će ovo Pepi mehanički, dvadesetak godina ponavlja on ove riječi:*) Dobro jutro...! Kako ste spavali? Kako žena, kako draga djeca i kako cijenjeni susjedi? A vi, da znadete samo, vrlo dobro izgledate, vrlo lijepo i vrlo ugodno...!

TOMO (*prijateljski će i milostivo*): Zdravo, Pepi... (*Priđe pisaćem stolu, Pepi mu namješta stolicu. Sjedne, sređuje doručak po stolu, pripremi novine da uz doručak čita.*) Tako...! Sada je sve u redu, Pepi, samo mi još čašu vode donesi.

PEPI (*i nadalje mehanički, sve se ovo već gođinama ponavlja*): Samo još čašu vode.

TOMO: A potom prozore zatvori, Pepi.

PEPI: Jer šiba već ova jesen.

TOMO: Šiba a ja mirno hoću da doručkujem.

PEPI: A ulična galama bi vam smetala kod čitanja.

TOMO: Kao i tvoje primjedbe, Pepi. Ušuti već, Pepi.

PEPI (*ušutio se i uzmuvaao se jer ne zna što bi kad mu već ni ovdje nije slobodno brbljati. A mora nešto. Pokazao bi već i nove cipele, pruži ruke prema njima, ali Tomo ne obraća pažnju, obred doručka je veličanstven, vrlo važan po njega. Pa se i on zagleda, ogladne gledajući jer Tomi zazubice pucaju, čak i mlašće.*): Vidite, ušutio sam.

TOMO: Evo ti zalogaja jer, čuj, ne volim da mi u usta gledaš.

PEPI: Zbilja sam se zagledao.

TOMO: Neka, neka, ali bar ne onda kad jedem... Evo ti još jedan zalogaj, jer još uvijek gledaš. Ovo dobro i dugo žvači jer nema više, pa ti gledao ili ne... Ne gledaj mi sada već i u zube!

PEPI: Oprostite, zbilja gledam... Jest a termos...!

TOMO: Jest...! Volim, brineš se o meni. Evo termosa, evo i novaca i što brže to!

PEPI: Rakije?

TOMO: Već sam usput. Danas ću špricer.

PEPI: Bijeloga i cigarete.

TOMO: Divan si, Pepi! Jest, i cigarete! (*Umjetnička je on duša, zahvalan je na svakom doživljaju.*) Halabrcnider i poleti već!

PEPI: Letim već.

TOMO: Ako pitaju a ti njima: čaj!

PEPI: Čaj!

TOMO: No da... obećao sam ti čokanjče... (*Možda ga je Pepi nekom svojom gestom podsjetio, pa se u oduševljenju izlanuo. Ali se brzo ohladi.*): No neka, drugi put ćemo.

PEPI: Drugi put ćemo.

TOMO: Jer kad ja obećam...!

PEPI: Ne, ne, rado ću ja i ovako. (*Uz uzdah zakora-
kne, ali još uvijek čeka. Čeka i ne dočeka, pa vuče
svoje korake, odlazi. Od nade živi, koja ga napušta.*)

TOMO: Ne, ne, čisti računi! I ja meću da te iskorišća-
vam kao što to šef čini. No, idi već! Koliko samo
pričaš, Pepi...! Stoj! Usput vidi i toplomjer. Pred
apotekom imaš onog vraga pa vidi koliko je ste-
peni. Da vidim slaže li se baš s ovim izvještajem
u novinama.

8

PAVO (*baš bane. Dvoje njih bi stali u normalnu stoli-
cu, pa uzalud kamuflira taj nazovitur suknjastim
hlačama. No sve ima svoje prednosti: iako se uvi-
jek žuri, ne zamara se kao Tomo. A uvijek se žuri
jer je uvijek u zadocnjenju. I uvijek je zlovoljan,
bilo da ga kiselina u stomaku muči ili što drugo
nepredviđeno. Pepi baš hoće da proleti pored njega,
pa će, kao da mu to spada u službenu dužnost, za-
jedljivo i uz grimasu*): Pepi, Pepice...! Već bježiš
s posla?

PEPI: Ne, ne! Laganim to koracima činim. (*I učini.*)
A zašto se vi žurite, kad ste već i tako odocnili?

TOMO: Da bi i danas kao juče...

PEPI: ...kako će sutra, tako je i prekjuče...!

PAVO: Pepi...!

PEPI: Dobro jutro, čika Pavo.

PAVO: Vidi ga, molim te! Sto mu i jedna godina, a ja
sam čika Pavo za njega!

PEPI: Naime, to samo zato, što vas poštujem.

PAVO: Pepi, ti već zorom ujedaš čovjeka; Pepi, bit će
po nosu!

TOMO: Pepi, ne boj se, neće biti po nosu, ali đavo da
te već nosi! Idi već, požuri se...! (*Pepi ima kom-
plicirani let.*)

9

PAVO: A ti tako!

TOMO: Da znaš samo, ne volim kad ga ponižavaš.

PAVO: Ja njega...?

TOMO (*svestran je on: jede, čita novine, konverzira, a ne diže glavu*): S ljudima se čovječno postupa. To i to samo zahtijevam i od tebe; ali da znaš samo, zahtijevam!

PAVO: Baš zahtijevaš?

TOMO: U ime čovjeka! Jer da znaš samo, ako treba, ja znam biti i grub. A nos je naročito osjetljiv kod nadmenih ljudi. Prema tome: ne ponizuj da ne budeš ponižen.

PAVO: Zar ja ponizujem Pepija? A koga on najviše služi, koga on pokorno poslužuje!

TOMO: Pavo, i krmci su osjetljivi po nosu! Pavo, Pavo, s ljudima ljudski razgovaraj!

PAVO: Pa ded, ne poslužuje te?

TOMO: Čini mi usluge. I ja bih njemu da mi se pruži prilika.

PAVO: A pošto te prilike nikada biti neće...!

TOMO: Ništa ti na ovom svijetu nemoguće nije. A i dođe, ja mu nešto i dadnem.

PAVO: Psu kosti.

TOMO: Ti pak mi to.

PAVO: I pas je više od njega tvojom zaslugom! Pas smije da zareži kad si mu i dao, a on ni to!

TOMO: Dat ću i tebi, pa ti reži. Ali ću tebe da šibam.

PAVO: Šibaj, ako se usudiš!

TOMO: Ako treba i nogom ću te.

PAVO: I nogom ded ako se usudiš!

TOMO: Ja ljude poštujem, ali ti nisi čovjek. Tebe bih se usudio.

PAVO: Usudi se de, ako se usuđuješ!

TOMO: Ja volim ozbiljno završeni posao, a ne samo da šibnem.

PAVO: A ti ozbiljno!

TOMO: Vidiš da doručkujem.

PAVO: Eh, baš nizašto nisi!

TOMO: Opet ta kiselina u stomaku? Ona tebe jede, a ti nas. I, konačno, ja jedem, a ti sav smrdiš.

PAVO: Ja to izvinjavam sebi!

TOMO (*najeo se, rukom obriše usne, otrese ruke; zašto da rubac umasti?*): Kuš, dragi...! Pepice dragi, no jesi li? I kakav je čaj?

10

PEPI: Nažalost, ne znam, ali odlično miriše.

TOMO: E, neka baš! (*Nategao je iz termos.*) Da znaš samo, zbilja je odličan!

PEPI (*šta da se laže, rado bi i on otpio, makar gutljaj samo*): Baš odličan...?

TOMO: Možeš mi vjerovati... Pa, evo... (*Ima čovjek slabih momenata pa pruži termos. Pepi se radosno mašio, ali je i njegov refleks dobar: po vazduhu je već grabio. Naime odlučio se, bolje da mu dade cigaretu.*) Ček!... Znaš, Pepi, ti bolje na, pa zapali.

PEPI (*prima prepolovljenu cigaretu, ali oči ne može da skine s termos a pa mu se još i uzdah otme*): Oh, pa hvala...! A ovaj... da pomirišem samo... (*Hajde no, pružit ću mu termos, ali čvrstom rukom.*) Oh... zbilja odličan...!

TOMO: Rekoh...! (*Osjeća da bi popustio, pa mora ispiti naiskap da dalje ne bi mučio ni sebe ni Pepija.*) Odličan...! Oh...! Da si bar nešto prije rekao... dao bih da okusiš bar! Vjeruj, dao bih: bogami, dao bih! Eto, takav sam.

PEPI (*uzdahne cijelim tijelom, mora da je ipak malo razočaran*): Pa drugi put, ne?

TOMO: Eto, časti mi, drugi put! Jesi li čuo, časti mi! (*Novo obećanje, pa novi osmijeh za nove nade. Sada će već naći vremena i za Pavu koji ih netremice promatra.*) Vidiš, a ovome je tu krivo što smo prijatelji.

PAVO: Prijatelj se za stol posjedne, a ne baca mu se pod stol.

TOMO: Ne bacam mu pod stol.

PAVO: Otpatke mu daješ.

TOMO: Ali dajem! Čuješ li? Dajem!

PAVO: Ja bih mu više dao.

TOMO: Nu, a što mu ne bi odmah?

PAVO: A mogu li ja, a imam li ja?

TOMO: Ono jest! No, eto, u pravu si: više je zaslužio. Ali eto, mora da pojedem. Takav sam, Pepi!

PAVO (*opekao se, ali mu đavo ne da mira*): Sebi malo manje...!

TOMO: A ti u korpu bacaš otpatke; bacaš, a ne daješ čovjeku.

PAVO: Da mu ponudim, da ga ponizim?

TOMO: Pa ded, ponizi ga! Pepi, ded, zaišti, molim te!

PAVO (*naravno, Pepiju će*): Nije te sramota!

PEPI: Ali, molim, ja...?

PAVO: Čovjek pa prosi!

PEPI: Ali molim, ne ja!

PAVO: Pfuj, prosi! (*Zgražajući se ode u drugu sobu.*)

TOMO: Vidje li to! Pokvaren čovjek! Mnogo pokvaren. Da mogu dokazati, i mito prima. Vidim ja to!

PEPI: Prima?

TOMO: Prima...! Jer otkud pokvaren stomak? Prejede se! Znači, ima! Previše ima!

PEPI: Prejede se.

TOMO: No, sad ovaj... pojedem i ja, mnogo mogu i ja, ali...! Ne, zar ne, ja to pred svijetom! Ja nemam što da tajim... Pokvaren čovjek!

PEPI: I mito?

TOMO: I mito. Pepi, i mito! Jer otkud nervoza? Mito! Znam ja: evo mita, ali evo i nervoze!

PEPI: Daju mu?

TOMO: Budalo jedna! Kad daju, to nije mito! On ište, moj golubane, on zaište! Pokvaren! (*Dostojanstveno se razdanilo, pa je vrijeme da već i šefovi stignu. I stigao šef, u pratnji Pave dostojanstvenije ulazi negoli sunce na prozore.*) Dobro jutro, šefe.

11

PEPI (*a nitko kukavnije ne bi poletio na svoje radno mjesto negoli što će on*): Izvinite, izvinite... dobro jutro.

ŠEF: Padabome, »Izvinite«, kad još uvijek ne radite, Pepi!

PEPI: Oprostite, ja sam se već i uputio.
 ŠEF: A povrh svega, još ste i zadocnili.
 PEPI: Oprostite, ali mislim da sam prvi stigao.
 ŠEF: Netko još može prvi doći, a da je ipak zadocnio.
 TOMO: Danas zbilja ni trenutka nije.
 ŠEF: Kad Pavo kaže da jeste, onda jeste! A pošto sam i ja vidio da jeste, onda pogotovo jeste!
 TOMO: Zapravo, moglo bi biti da jeste.
 ŠEF: Ne moglo, već tako jeste! Molim: sjedim na kavi, vidim Pepi još neće da uđe, zablenuo se; iskapim već drugu ljutu, a Pepi se još i raspričao! Treću sam kavu popio kad se odlučio da uđe, treću, gospodo!
 TOMO: Pa onda, recimo, malo je zadocnio.
 ŠEF: Ali on se usuđuje misliti da je prvi stigao.
 TOMO: Jeste, sjećam se: ja sam već bio tu, pa je on došao. I nitko drugi prije njega, nitko! *(Naravno, da je Pavo sve ovo slušao iza pritvorenih vrata, ali su mu oči toliko znatiželjne, da je glavu morao proturiti.)*
 ŠEF: Ono što mi Pavo dojavio, to ja vjerujem.
 TOMO: Pavo, Pavo! *(Dok im Pavo prilazi:)* Taj čovjek samo laže! Slabo on vas služi. Otišao čovjek da popije čaj, pa eto kao da je zadocnio! A Pavo odmah pa tuži.
 ŠEF: To mu spada u resor!
 TOMO: No, hajde, šefe, da niste šef, što biste mislili o tužibabama?
 PAVO: Ja izvinjavam sebi!
 ŠEF: On izvinjava sebi, jer on i dobro radi.
 TOMO: A od svega toga najbolje umije da se tuži koliko mnogo i još više radi!
 ŠEF: A vi još i sada listate po novinama, pa čak i tu preda mnom!
 TOMO: Jer nema što da krijem! Niste li rekli da ovih dana treba da izađe ona uredba o onome đavlu...?
 ŠEF: Točno!
 TOMO: No vidite!
 ŠEF: Dakle, izvinite. Ali što Pepi?
 TOMO: On uradi i za Pavu.

PAVO: Za mene...?

TOMO: A juče onaj izvještaj?

PAVO: Ti nisi htio, a ja sam imao i druga posla!

ŠEF: Svi spasavate Pepija, a nije ni za što. (*Kažiprst se ispružio sve do Tomina nosa*). Zar mi niste i vi sami rekli!

PEPI: On...? Zar već i on?!

TOMO: Što rekoh ne porekoh! Ali, Pavo, jesi li ti za to, da se Pepi izbaci?

PAVO: Nikada to nisam rekao!

TOMO: Znači, šefe, Pepi valja! A sada nam recite, zašto onda ipak ne valja?

ŠEF: U uredu netko treba da i ne valja. (*Ode.*)

PAVO (*Tomi dok šef odlazi*): Znaš, to već i radi izvještaja.

TOMO: Ne, ne! Ču li ti to, Pepi? Redukcija...!

PAVO: A po čemu odmah redukcija?

TOMO: Kritika pa redukcija!

PEPI: I baš ja...?

PAVO: Ne misliš valjda da ja? Jer Tomo ne dolazi u obzir...

TOMO: ...jer Tomo više zna negoli što svjestan službenik treba da zna!

PAVO (*davno nije ujedao, zaželio se, a pružila mu se prilika*): Raditi?

TOMO: Raditi samo Pepijev soj treba da zna.

PEPI: A, molim, a što onda vi treba da znate?

TOMO: Ono što službenik ne bi smio da znade! Naprimjer, Pepi, ja znam i o, o, o...! (*Nedvojbeno, u Pavu je uperio prste, pa bi se ovaj sklanjao.*)

PAVO: O... o... o meni...?

TOMO: Zapravo ti si sitna riba. Ali i o tebi znam.

PAVO: Ne znaš!

TOMO: Znam, znam, znam...! Ali ti nećeš letjeti, jer ga ti izvještavaš i jer o tebe može obrisati i svoje prljave noge.

PAVO: Šefove noge nisu prljave!

TOMO: Znam, znam, znam da znadeš!

PEPI: Pa onda mislite, ja ću...?

TOMO: Ti si, Pepi, dvorska budala. Bez tebe se može, može, drago dijete moje.

PEPI: Može.

TOMO: Pa i ne može! Pavo, ti mu otkucavaš, a sada je interes ureda u pitanju! Jer tko će raditi ako Pepi ode? Ne može to tako, ne može! Što ću ja, što ćeš ti? Jer što neću ja, nećeš ti, zaboga, pa netko mora!

PAVO: Jest, ono jest kako veliš! Zbilja ne bi smjelo. Izuzev, Pepi, alko je to zakon. Onda ti nema spasa! Jer zakon je zakon! Ali da znaš, ja ću baš sve poduzeti, baš sve!

PEPI: On će srećom sve poduzeti, baš sve...! (*Već se bi to govori ali je uzbuđen, pa mu se misli oglasile.*) Kad je redukcija, a tko li će negoli ti, Pepi...? Bar da živ ne moram kući svojoj doći. Ali da i u rijeku hoću, moram im to najaviti... da se ne bi brinuli! A ipak se nadam da ću živ ostati... jer im samo živ mogu kruha spremi.

TOMO (*začešljava kosu, čas je u sredini dijeli čas sa strane. Ali čuje on, suosjeća on. Baš zato ovako uzbuđen ne bi mogao raditi*): Tužno je to, Pepi, ali što možemo?

PEPI: Bit će opet: »Pepi, nizašto nisi; Pepi, ubio te bog magareći!« Da, da, magareći! (*Ali se u mucu dosjeti, pa se čak inati.*) E, ne, e, da! Možda samo šamar, možda samo dva! Jest bome...! Pa će se rastrčati po rodbini i Pepi će ponovo biti uposlen! Jest, jest!

TOMO: Vidi, bogati, tko bi i rekao, Pepi ima rodbinu!

PAVO: Pa onda zapravo, Pepi je od nas još društveno najzaštićeniji!

PEPI: Oh, ima još gdje trebaju Pepije!

TOMO (*kako samo slatko grebe češljem glavu, svrbi ga, uživa*): His! On je zbilja hrabar... His...! Govori, govori, Pepi, slušam ja!

PAVO: Divan si, Pepi!

PEPI: Oh, i vi ćete još žaliti za mnom!

PAVO: Bogami hoću, Pepi!

PEPI: Bogami hoćete! Jer kad dođe redukcija, nema više zaštitnog zida, nema više Pepija!

PAVO: Kako ...?

TOMO: Kako ...?

PAVO: Čuješ ti to, Tomo? Pa to je zbilja strašno!

TOMO: Po tebe, Pavo, zbilja strašno! Ti si još uvijek zid preda mnom jer ja znam, jer ja mnogo što znam!

PAVO: Pa ovu nesreću, dragi brate Tomo, moramo spriječiti!

TOMO: Ja ...? Da znaš samo, ja bih ga čak i zamijenio! Ali se mene ne usuđuju; ne usuđuju, Pepi! Jer ja znam, da maste prste, Pepi! Maste, Pepi!

PAVO: Zar ja?

TOMO: Maste, Pepi!

PEPI: Maste?

TOMO: I ovaj tu!

PAVO: Čuj, ja ću tebe ...!

PEPI: A da im i ja kažem da maste?

TOMO: Pepi, a što ćeš reći, kako maste?

PEPI: Maste!

TOMO: Nije to dosta reći, maste!

PEPI: Pa kako maste?

TOMO: Ali, zaboga, Pepi, toliko ipak ne! Jer što ću ja, bolan, ako trojicu treba reducirati, ako četvoricu? No, vidiš! Ja šutim. ali ja znam! I zato ću zadnji. Šef pa ja! Je li tako, dragi Pavo?

PEPI: Ali, milostivi gospodine Tomo, vi biste me mogli spasiti!

TOMO: Vidi ga nasrtljivca! Pa niste li rekli, gospodine Pepi, da će biti svega šamar-dva? Uostalom, ja sam dobar čovjek, ali toliko ipak ne smijete željeti od mene! Pepi, ne! Pepi, to zbilja nije prijateljska želja od vas!

PAVO: Teško vama, Pepi!

PEPI: Kako, molim?

PAVO: Zar niste čuli, da vam govori »Vi«?

ORGAN (*ulazi bez kucanja. To njegovo pravo inače nije nikakvim pravilnikom predviđeno*): Zdravo, braćo, zdravo, drugovi!

PAVO: Nisi kucao, brate.
TOMO: I mnogo si uranio, brate.
PAVO: A tek od deset primamo, brate.
TOMO: Dakle, odstupi, brate!
ORGAN: Lakše, braćo, lakše, drugovi! Nesporazum...
Ja sam došao da odem, ali ne sam... Ja sam organ!
TOMO: Veli, on je organ.
PAVO: A po čemu da si organ?
TOMO: Običan civil, a organ!
ORGAN: Pita vas organ, da li je ovo Eksport-import?
TOMO: Čitko piše, tko čitati umije.
PAVO: Rekao bih, nepismen nije!
ORGAN: E, netko će sa mnom!
TOMO: S njime!
PAVO: S njime!
TOMO: A koji?
PAVO: A zašto?
ORGAN: Jer je Eksport-import!
TOMO: Jasno zbori.
PAVO: Lijepo zbori.
TOMO: Ali kako...?
PAVO: Ali zašto...?
ORGAN: Zašto...? Ne tiče me se. Kako...? Da hapsim!
TOMO: Čuste li? Da hapsi!
PAVO: Da hapsi!
ORGAN (*da ih uvjeri i zagrmi: reklo bi se, legitimira se*): A sada dosta...! (*Same im se noge skupile, kičme preklopile.*) De, potrči po šefa, da ne pričamo mnogo za službeno vrijeme!
TOMO (*Pavi*): Zbilja organ!
PAVO: Zbilja službeno!
TOMO (*istovremeno pokažu na šefova vrata. Nije li to podsvjesna želja da nevolja udari na tu stranu?*): Da ne gubimo vrijeme.
PAVO: Pravac...
TOMO: ...ona soba!
ORGAN: E, hvala vam, braćo! (*I ode. Nešto je za njim ostalo, nešto još neodređeno. Da se samo ne iščauri u nemir!*)

TOMO: A što mu ne reče — »I drugi put, brate«?

PAVO: Doći će vrag...

TOMO: ...i nepozvat!

PAVO: Znači, hapsi.

TOMO: A što ne reče odmah i to: koga?

PEPI: Mislite, šefa?

PAVO: Pepi misli da šefa!

TOMO: Ono jest, u šefovu je sobu ušao.

PAVO: Ali samo ušao!

TOMO: Da hapsi, moj golube!

PAVO: Ja ne znam, ja ništa ne znam!

TOMO: Ni to da će trebati novi šef?

PAVO: A taj svako može biti, samo ti ne!

TOMO: Vidi, molim te, ti ćeš valjda?

PAVO: Ja sam najstariji i najbolje upućen u poslove i poslovanja našega odjeljenja.

TOMO: A...! Upućen...? E, e, e, e, to onda reci ovome organu!

PAVO: Molim, ne sumnjiči! Tu je sad samo to u pitanju, hoću li ja biti šef ili pak ti.

TOMO: No, Pepi, tko od nas dvojice treba da bude šef? No, Pepi?

PEPI: Pa to je bar jasno, ne, zar ne? (*S puno razumijevanja se obratio Pavi, a sada već Tomi tumači*): Ne, zar ne, gospodine Tomo?

TOMO: Ali tko, Pepi, tko?

PAVO: No hajde, samo hrabro, Pepi, samo iskreno Pepi! Uostalom da znaš ja već imam i neka obećanja.

TOMO: Ni brige ti, Pepi, ja i veze! (*Pavi prkosi.*) Jest, jest, ja, ja, ja...!

ŠEF (*baš ulazi s organom. Stane i pokazuje na Tomu. Istom intonacijom kao što je i Tomo intonirao*): Jest, jest, on, on, on...!

ORGAN: On...?

TOMO: Ja...?

ŠEF: Vi!
PAVO: Baš ti!
TOMO: I samo ja...
ORGAN: Pođimo mi!
TOMO: Ja i vi?
ORGAN: Samo mi!
ŠEF: Molimo.
PAVO: Prosimo.
ORGAN: Izvolimo.
TOMO: Ja onda idem s njime.
ŠEF: Budite ljubazni...
PAVO: ...i pođite s njime!
TOMO: I čim budem mogao, vratit ću se bez njega.
ŠEF: Svakako bez njega!
PAVO: Bez njega!
TOMO: Pa onda polazim s njime.
ORGAN: A ja iza njega! (*Odu.*)

15

ŠEF: On je pošao s njime, a ne ja...!
PAVO: I ne ja...!
PEPI: Baš mora...?
ŠEF: Mora.
PAVO: Mora.
TROJE (*kao odjek*): Mora, mora, mora...!
PEPI (*pojava organa njega nije mnogo uzбудila, ali njegov odlazak s Tomom budi u njemu nade i osmjeh na obrazima*): Ja mislim, tu redukcije više biti neće!
ŠEF: Ali kako, Pepi?
PEPI: Velim, lišen je slobode!
PAVO: Zbilja lišen?
ŠEF: Lišen.
PAVO: A kako lišen?
ŠEF: Lišen! Zar to nije dosta?
PEPI: I previše.
PAVO: Ali zašto?

PEPI: Nije dobro biti previše znatiželjan.

ŠEF: Nije.

PAVO: ...Baš ode?

ŠEF: Ode.

PAVO: Da se vrati.

ŠEF: Tko će to znati!

PEPI: Danas ćemo o njemu misliti.

ŠEF: O njemu.

PAVO: O njemu.

PEPI: Za sebe se brinuti.

ŠEF: Brinuti.

PAVO: Brinuti!

16

PEPI (*kad vidi da Pavo vadi maramicu*): A čemu maramica?

PAVO: Neki mi je đavo da bih zaplakao.

ŠEF (*odmah i on vadi maramicu*): Tako se bojite?

PEPI: Kažite, bogu hvala što niste vi.

PAVO: A zašto ja?

ŠEF: Ili ja!

PEPI: Samo zato velim, što bi on zaplakao.

PAVO: Ja sam čovjek, a ne bezosjećajna budala!

PEPI: A što biste vi, čovječe, da oni znaju da ste za Tomom skoro zaplakali?

ŠEF (*sklanja maramicu*): Jest, Pavo, to mi je dobro!

PAVO: Pa i ne bih zaplakao. Ali je red da se tako kaže.

PEPI: A što je s bezosjećajnom budalom?

PAVO (*izvinjava se*): Sebe sam ja, Pepi, žalio.

PEPI: Jest, jest, sebe žaliti je najdublje osjećanje!

ŠEF (*sa stolice, koje su bile postavljene uzduž rampe za vrijeme odavanja počasti pokojniku Tomi, side i još se jednom nakloni sjenama svoga kolege*): Siro-mah naš Tomo.

PEPI: Mislite da je mastio prste?

PAVO: O mrtvima ili lijepo ili ništa.

ŠEF (*Pavi*): Bez uzbuđenja, bez uzbuđenja! (*Pepiju će odgovoriti*): Para dvije su kod njega bile u pitanju, para dvije.

PEPI: Sitna riba?
 ŠEF: Sitna.
 PEPI: Čaj dva dnevno?
 ŠEF: Ali nikada zaiskao nije!
 PAVO: Onda da ni ne popunimo njegovo mjesto.
 ŠEF: Jest...! Ali redukcija...?
 PEPI: Nje neće biti!
 ŠEF: A kako to...?
 PAVO: A zašto to...?
 PEPI: Jer ima i krupna riba, jer ima tko je i zaiskao.
 ŠEF: Pepi!
 PAVO: Pepi!!
 PEPI: Ja nisam kriv. Tomo mi je to ostavio kao u neko naslijeđe.
 PAVO: Tomo je sklon laži!
 ŠEF: Točno! Ali ne talko o njemu, Pavo, ne... Eto, volio je da preuveličava.
 PAVO: Da se našali.
 ŠEF: Jest, da se našali.
 PEPI: A redukcija...?
 ŠEF: No da ... no da...! Dok je on tamo, nje neće biti... Zbilja ga svi žalimo.
 PAVO: Ali neka je to strogo među nama rečeno!
 ŠEF: Ali dok se povрати, i njemu ćemo reći.
 PAVO: Jer on treba da zna da smo ga žalili.
 PEPI: Dakle, redukcija je stavljena van zakona!
 ŠEF: Suspendirana, recimo.
 PEPI: Samo...? No, bolje išta negoli ništa... Nego onaj organ...!
 ŠEF: Suze u očima!
 PAVO: Dvije suze!
 ŠEF: Organske suze, vrijedne li suze...!
 PEPI (*najprije gestama protestira i niječe*): Niti ga stvorio, miti ga rodio, a ima veća prava i od oca i od majke: zatvara čovjeka! Nije bilo suza!
 ŠEF: Pepi, zaboga!
 PAVO: Da tko čuje, zaboga!
 ŠEF: Pepi, zločesti se ljudi moraju naučiti pameti!

PAVO: U zatvor s njima, u zatvor...!

PEPI: Jeste li već bili u zatvoru?

ŠEF: Pepi, ti sumnjičiš!

PAVO: Pepi, ti se prijetiš!

PEPI: Velim samo, ja znam što je zatvor.

PAVO (*razdragano, jer ima što da referira*): Jesam li rekao, kriminalac!

PEPI (*Pošto je Pavo upačio prst u njega, uhvati ga za prste i svuče mu ruku*): Sedam dana u pukovskom zatvoru.

PAVO: Oprosti.

ŠEF: A kako, Pepi?

PEPI: Govorio sam da narednik prima mito.

PAVO: A nije primao.

PEPI: Primao je, ali ja nisam trebao govoriti.

ŠEF: Da ovo opet nije neka aluzija?

PEPI: Nije. Samo nepravilan slučaj.

PAVO: Pepi, ti već otvoreno sumnjičiš!

ŠEF: Optužuje čak!

PEPI: Ama ne! Velim samo, vi ste se svađali s Tomom, a ne ja. To zbog povijesne istine.

PAVO (*iako je šef prisutan, pun duše se opravdava*): Pepi, ja se moram s nekim svađati, takva mi je narav, takva mi je ćud! Ili, eto, možda se i volim svađati!

PEPI: Zbog stomaka to?

PAVO: Zbog nečega već jeste. Drugi se karta, a ja se svađam.

ŠEF: Pepi, da se zna: ja nisam lanuo! A netko jeste!

PAVO: Ali da smo načisto: da on nije u zatvor, Pepi bi na redukciju!

PEPI: Onda hvala bogu što je u zatvor!

ŠEF: Pepi, ne!

PAVO: Pepi, ti si pokvarenjak!

PEPI: Oprostite, zar vi ne biste isto to pomislili?

PAVO: Šefovi nemaju potrebe da tako misle!

PEPI: I šefovi su najprije bili ljudi, pa Pepi, pa Pavo, pa tek onda šefovi!

ŠEF (*staležu je nanijeta uvreda*): U čaši je prepunjena mjera! (*Dotrči do svog stola, lupi tri puta dlan o dlan, skup zauzme vičan stav »mirno«.*) Otvaram radni sastanak...! Pepiju se mora priznati da umije raditi, Pepiju se mora priznati i da radi...

PAVO: ...ali nam svojom primitivnošću krnji ugled!

ŠEF: ...i zato predlažem...!

PAVO: Prijedlog prihvaćam, za prijedlog glasam!

PEPI ...(*Pala je osuda, sklupčava se čovjek u svojim jaramima.*): Eto, prviput su sa mnom govorili kao s čovjekom, a ono opet redukcija na pomolu... Ali zašto, pobogu, ljudi...?

ŠEF: Nažalost, ne umijete se prilagoditi sredini i svome položaju.

PAVO (*povjerljivo šefu*): Glup je, ne shvaća!

PEPI: Ama, shvaćam ja, braćo i drugovi, ali shvatite i vi: u očajanju čovjek i to prolane: da maste prste!

ŠEF (*svijestan da je on bez argumenata*): A ja pokazujem prste, a oni suhi!

PEPI: A ja do direktora?

ŠEF: A ja, da je sve to samo zato što je redukcija?

PEPI: U pravu ste, tropa sam!

PAVO: Tropa...

ŠEF: Tropa, tropa, tropa...! Hahahaha! (*U svome oduševljenju prileti vješalici i zadovoljan se poigrava sa cipelama, zanjiše ih. Pa još jednom. Pa ukopan stane i ustukne. Pa se okameni. Već i ruke diže da se odbrani od cipela, od para žutih cipela koje u punom sjaju privlače poglede. Prostenje.*) Ljudi...! Cipele...!

PEPI: Jašta, cipele.

PAVO: Žute cipele.

PEPI: Žute cipele.

ŠEF: A zašto baš žute cipele...?!

PEPI (*ogorčen nezainteresirano već*): Jer su ih žuto obojili.

PAVO: I žuto baš?

ŠEF: I ove baš?

PAVO: Možda ih organ zaboravio?

ŠEF: Ne, ne, nije! Uvjeran sam da se nije izuvao.

PAVO: Jest, ono još uvijek čujem... (*Imitira bat cipe-
la.*) Bat, bat, bat...! I kad je došao i kad je pošao!
Bat, bat, bat...!

ŠEF: I?

PAVO (*u koru*): Jest...! Organ ni nema prava da ih
nosi!

ŠEF: Pa čije su onda?!

PAVO: Pepi, vaše su!

PEPI (*on ne vidi nastale promjene, svoju brigu brine*):
Zbilja, ipak sam ja sretan čovjek! Da mi već nije
otkazano, onda bi mi sada zbog žutih cipela.

ŠEF (*Pepi nije vičan lijepim riječima, pa će ove samo
proletjeti pored njegovih inače dobro načuljenih
ušiju*): Jeste li mi rekli nešto, dragi Pepi?

PEPI: Oprostite, pet, pet, pet je bilo...!

ŠEF: Meni je, Pepi, neobično milo...

PAVO: Dugo ih i sretno nosio...!

ŠEF: Na našu sreću i zadovoljstvo...!

PAVO (*šefu*): Naš dragi Pepi ima žute cipele!

PEPI (*s ispadom već*): Pa imam, pa imam, proklet bio,
pa imam! I sada mi dozvolite da se udaljim.

ŠEF (*isprepriječi se*): Ali ne! Ama kuda?

PAVO: I zašto?

PEPI: Da završim taj vaš izvještaj, dragi kolega!

ŠEF: Ne...! To ne...!

PEPI: Zar već ni to ne...?

ŠEF: Kako ste se samo usudili da tuđi posao radite!

PEPI: A kako bih se usudio, da ne uradim? Uostalom,
oprostite, i cijelo čokanjče mi je obećao.

ŠEF: Da će platiti?

PEPI: Da će platiti.

ŠEF: Pa to je infamno!

PEPI: Ama, ne ne...! Godinama mi već obećava, ne
brinite, neće!

ŠEF: Ljutim se. Pogledajte, vidite li, ljutim se!

PEPI: Ali znate, ja tako volim kad mi nešto obećaju. Onda se danima mogu nadati, sve do nova obećanja! Eto, ja u tome uživam; eto, kao Pavo u svađi, kao drugi kad prste maste.

PAVO: Ja bih zbilja platilo, šefe.

ŠEF: No, volio bih vidjeti da mu ne platite! (*Svečano će*): Pepi, vama su tu mnoge nepravde nanesene; Pepi, ne brinite, dobit ćete zadovoljštinu! Ama... infamno, infamno...! I to su mi govorili o vama, da ste vi običan parazit...

PEPI: ...samokritički ću se osvrnuti...

ŠEF: ...i da zadocnjavate...!

PEPI: Ako slučajno budem dobio kakvo drugo namještenje, vjerujte, popraviti ću se. Potruditi ću se. Zna-te ja volim raditi, jer da ne volim mene bi otjerali od kuće. (*Zašmrče.*)

18

ŠEF: Pepi, muškarac ne plače.

PAVO: Dobro mu je srce, duša je od čovjeka...! (*Vidi da se dovoljno zatrčavao, vidi da će se Pepi rehabilitirati, osjeća da je vrijeme da mu pridobije simpatije ili bar da ga milost ne mimoide.*) Znaš, Pepice, zadnjih dana mi je stomak nemiran. I znam da sam nepodnošljiv. Ali tebe volim.

ŠEF: Stidite se, družo Pavo! Nezakonito ste razmetljivi!

PAVO: Oprostite, nesporazum. Nisam rekao da ga više volim i od vas.

ŠEF: Tako već da! (*Opet će svečano.*) Pepi, ja sada želim s vama govoriti kao šef! Ako smo do sada kao prijatelji govorili, sada želim kao šef...! Prvo i prvo... (*Pogled mu pao opet na par žutih cipela.*) Zbilja su vam lijepe te žute cipele, i dobro vam pristaju! I nikome dostojnije negoli vama!

PAVO: I kao krojene za velike ljude, na velike noge!

ŠEF (*dosta mu druge violine*): Ne uplicite se...! Dakle, dragi kolega Petre...!

PEPI (*A što je pak ovo, kakva mu sada opasnost prijeti?*): Kako...? Petre...? Petre...?

ŠEF: Petre! Dakle, dragi moj kolega Petre, uslišite moju zapovijest, i zauzmite mjesto onoga tipa!

PAVO: Tipa!

PEPI: Tip? Tip?

PAVO: Tip!

PEPI: A kad se povrati taj tip?

ŠEF: Tip će na vaše mjesto.

PEPI: Jest, tip će na moje mjesto.

PAVO (*pa neka izvini šef, ali se ni on ne može suzdržati*): Vanredno, vanredno, čestitam, dragi naš šefe!

ŠEF (*polaskalo mu je, pa će zamjerka biti ublažena*): Ali vama zamjeram! Da, da! Kako vidite, vaši su izvještaji, dragi kolega Pavo, bili vrlo, vrlo manjkavi!

PAVO: Oprostite, pa zar taj tip Tomo, to baš nije ništa?!

ŠEF: To vam je jedini uspjeh! Ali zar ja prvi treba da primijetim tako sudbonosne pojave kao ovaj par žutih cipela?

PAVO: Ukor primam ik srcu, a vi moje kajanje.

ŠEF: Primam! ... Ali ne uplicite se svaki čas, molim vas lijepo! (*Prileti svome stolu, najsvećanijim tonom oratora:*) Dakle, dragi prijatelju Petre, ja sam svjestan da ste vi svjesni. I zato, i u buduću, vaše sumnje treba da su i moje sumnje, zapravo sumnje ureda. Sumnje, sramote, krađe i bogtepita kakve prilike i neprilike, sramote ne samo mene, ne samo ured, već i vas! A toga pak ne smije biti! (*Održao je svoju pristupnu besjedu u novonastalu situaciju, pruži mu ruku i čvrsto stište mlohavu ruku gospodara para žutih cipela. A kada se i Pavo htio uključiti u ovo prijateljstvo i oduševljen pružao i svoje ruke, sudari se s tako neprijatnim pogledom šefa, da se ošamutio i povukao.*) Vidi, molim te! I zapravo, zašto vi tu prisluškujete naš razgovor? Zar ne vidite, zar ne čujete kakvi se tu važni razgovori vode, kakvi se tu životni problemi rješavaju!

PAVO: Da se udaljim, molit ću lijepo?

ŠEF: Pa zar još uvijek dvoumite?

IVAN (*Pavo se povlači poslije izgubljene bitke, a u to uleti dobro uštimanim ponašanjem i glasom*): Ali sada je već dosta, ali sada je već i previše, dragi šefe! Ovoga Pepija mi je već zbilja previše! Ako vi nećete, ako je vama ispod časti, dozvolite da ga ja vrhom desne cipele pogodim u takvo mjesto...

ŠEF: ... gdje on ima više pameti negoli vi u glavi! Napolje! Napolje! (*Vidi neugodna iznenađenja! Zgrabi Ivana za šiju i dovukao ga do izlaza.*) Prvoga se javite po platu i da vas više tu ne vidim kako nam smrdite svojom lijenošću!

PAVO: I neznanjem!

ŠEF: Jest, i neznanjem! Napolje, napolje! (*Zamahnuo je vrhom desne cipele za njim iako je već nestao.*) Jeste li čuli, molim vas! On ili moj prijatelj Petar! Ha! Haha! (*To nije smijeh već usklik.*)

PAVO: Ha! Haha!

ŠEF: Ha!!! (*Obriše ruku o ruku, opravi ih, pa uzme Pepija pod ruku!*) Hajdemo, dragi prijatelju Petre... Pavo...!

PAVO: Oprostite, ja ću odmah na svoj posao.

ŠEF (*Odlazi sa svojim dragim prijateljem.*)

PAVO (*klanja im se sa potrebnim strahopoštovanjem, a s još većim prilazi paru žutih cipela, koje su osvijetljene kao svetište. Nakloni im se i pođe na svoj posao.*)

(Zavjesa)

DRUGI ČIN

Pavo je ugrabio Pepija ispred šefa i sada kaska uz njega. Ipak mu se nepristojnost omakla, hodao je s desne strane tako ugledne osobe kao što je Pepi. Zbunjen odskoči i prepusti desnu stranu doličnijemu.

1

PAVO: Oh, oprosti, molim te...!

PEPI: Kako...?

PAVO: Zaboravio sam se.

ŠEF (*pojavi se i sav očajan mlatara rukama što i njega nisu povelili.*)

PAVO: Šef!

ŠEF: Ali, dragi moj Petre, i ja bih s tobom!

PEPI (*dobro su poodmakli, ali je ipak dopro do njega glas vapijućega*): Kako?

PAVO: Zaboravili smo šefa u uredu.

PEPI: Pa?

PAVO: Pita, može li s nama.

PEPI: Može.

PAVO (*dovikne šefu*): Može! Rekao je može!

ŠEF (*dotrčao je zadihano*): Hvala.

PEPI: Kako?

PAVO: Rekao je, hvala.

PEPI: Može.

ŠEF (*idu, idu; ukorak hodaju dvoje zadovoljnih i sav smušeni Pepi. On hoda kao u polusnu, ne shvaća zbivanja. Razmišlja, ali se ne dosjeća. Zastane, oči zakačio u nebo, kao da se ipak nešto razbistrava pred njim. I baš su ga onda zbunili: jedan jednu, drugi drugu cipelu gladi*): Divne cipele!

PAVO: Žute cipele!

ŠEF: Kakve samo njemu doliče!

PEPI: Jest, zapravo, jest...! I uzgred, vi na onu stranu polazite.

ŠEF: Ono jest da jest, ali da te malo otpratimo. Zar ne, dragi kolega Pavo?

PAVO: Baš tako i ja mislim, dragi gospodine šefe!

ŠEF: I nadam se ne smetamo.

PAVO: Baš se i ja tome nadam.

PEPI (*pokori se sili*): Vaša volja je meni zapovijed.

ŠEF (*Pavi će*): A mogli bismo mu i trebati!

PAVO: A mogli bismo mu i pomoći!

ŠEF: A mogli bismo mu i poslužiti!

PEPI (*pa ipak sada već stane kao zakopan, spreman da sprovede svoju volju da ostane sam, da bi mogao o svemu da razmisli i da se oslobodi sve većega straha od njih i od samoga sebe*): E, ako i jeste, ali smo se sada već dopratili!

ŠEF (*upućuje Pava da ih ostavi nasamo*): A sad ću još korak-dva ja s njime!

PAVO: A korak-tri ja za vama!

PEPI: Ama, ljudi ko ljudi, ja moram u potjeru za namirnicama!

ŠEF: Eto trebamo ti!

PAVO: Na raspoloženju smo ti!

PEPI: Ali ja ću po obična sitna jaja!

ŠEF (*izdaje zapovijest Pavu*): Pavo, u VELIKI MAGAZIN!

PAVO: U bakalnicu se ide po to!

PEPI: Ali ja...!

ŠEF: Znam ja...!

PAVO: Jaja...!

ŠEF: Ovelika!

PAVO: Povelika!

ŠEF: Svi za jednoga!

PAVO: Svi za miloga!

OBOJE (*jedno drugom u oči*): I on će za nas...!

PAVO: Stoj...! (*Zaustavi ih, jer se nedaleko spustila tabla s natpisom: BAKALNICA.*)... Tu smo. BAKALNICA!

ŠEF: BAKALNICA!

PEPI: Nema šta, BAKALNICA!

KOR (*masa u istim i sivim ogrtačima, a koracima marioneta prilaze Bakalnici i prije njih stanu u red.*)

PEPI: Gledajte, koliki red; staricu gledajte, a koliki red!

PAVO (*nije shvatio sentimentalno raspoloženje Pepija, pa kako za svaki slučaj raspolaže i tonom izvršnog organa podvikne*): Zar opet red i zašto red...?! (*Njegovo negodovanje izaziva ljude. U plašt zaogrnuti lica sve do očiju i prkosno se prse. A njemu se pričinu da čak i bezobrazno!*)... I gle te bezobrazne poglede!

ŠEF: Čak protudržavne!

PAVO: Čak nenarodne!

PEPI: Ne, ama ne...! Krivo ne shvatite! Ima jaja, zato red...!

JEDNA (*plašt se spustio čim je on tako progovorio*): Nisu skupa, zato red!

DRUGA: Rijetko ima, zato red!

TREĆA: Svakom treba, zato red!

PEPI: Jaja, me...?

JEDNA: Trebaju, ne...?

DRUGA: Svakome, ne...?

TREĆA: Ali red je, zar me...?

PAVO: Red, red..... ali zašto odmah red...!

KOR: Hmhmhmhm... (*Zaogrnu se u plašt; zatvori se čovjek pred neljudima. Ako drugo i neće, zamrmlja.*)

ŠEF: Mir!

PAVO: Ne mrdaj!

ŠEF: Jer red je nered!

PEPI: Ama, ne...!

PAVO: Ama, da...! Šef to zna...!

ŠEF (*koru će*): Ako vi jeste, Pepi nije danguba...!

KOR: Khmkhmkhmkhm...! (*Više je to ruganje negoli prijetnja, no to je to što šef i Pavo ne razlikuju, jer ih ne poznaju.*)

PEPI: Ama ne, ama ne...! Smiri se, narode...! (*Kad im on prilazi, otkrave se i poslušaju, razumiju njegov govor, njihov govor.*)

ŠEF: Razlaz!

PAVO: Ili s puta!

ŠEF: S puta, s puta, s puta!

KOR (*okrenu se licem prema njima, bez riječi, s puno prijetnje zakorače prema njima, dotjeraju ih do ruba rampe.*)

ŠEF (*ne bez straha*): Prijete li se, prosudi!

PAVO: Ako ste ljudi ne budite ljudi!

ŠEF: Nerazumni ljudi! (*Pepi je priklješten među njih. Dosjeti se i dograbi jednu cipelu, a Pavo drugu i upače u kor.*) Vidite li ovo...!

PAVO: Natrag!

ŠEF: A znate li sad tko smo...?

PAVO: Za red smo, za poredak smo...!

ŠEF: Mi moramo!

PAVO: Mi trebamo!

KOR (*cipeli se ipak ne bi htjeli oduprijeti pa se mirno povlače, korak po korak, ostave prolaz za Pepiju u bakalnicu!*)

TREĆA: Njima se žuri!

PRVA: Njih čekaju.

KOR: Čekaju, čekaju, čekaju...!

PEPI: Ali zaboga, ja kao i vi...!!!

DRUGA: Ti si ti!

TREĆA: Vi ste vi!

PRVA: Mi smo mi!

ŠEF: Jer on ženu ima...!

KOR: On mora, mora, mora...! (*Ne baš bez straha njih trojica prođu kroz bakalnicu*)... Mora, mora, mora... jer on ženu ima...!

JEDNA: Šteta njega.

DRUGA: On je dobar.

TREĆA: Sluge kvare...

JEDNA: ... nas sramote ...

DRUGA: ... njega muče ...

TREĆA: ... ove psine ...!

KOR: Rod im sraman, nakote se, dobro žive.

Upamti ih rode, upamti ih, sine ...!

PEPI (*vraća se s paketićima i na sve strane se klanja i zahvaljuje, izvinjava*): ... Hvala ... hvala ... hvala ...!

KOR: Hvala mu na hvala ...!

ŠEF: Bestraga vam hvala ...!

3

PEPI (*nesretan je, hoda kao sužanj među čuvarima. Natpisa nestane, a marionete se povuku. Iznenada stane i kao ukopan*): Stoj ...! Ja mislim, sada već mogu i sam!

PAVO: Do kuće ga pratimo!

ŠEF: Sve do kućna praga!

PEPI: To već ne! Moram sam! Dakle, oprostite!

PAVO: I pozdravi svoje, dragi Petre.

PEPI (*klanjajući se povlači od njih.*)

ŠEF (*stoje u jednom mjestu i klanjaju mu se. Dosjeti se*): Stoj! (*Pepi se sledi, okameni i stane. Pritrči mu i pruža ruku.*) Pardon ... da se oprostimo!

PEPI (*olakne mu*): Da se oprostimo.

PAVO (*pritrči i on*): Zbilja da se oprostimo! (*Ali mu šef neda da priđe.*)

PEPI: A sad smo se zbilja oprostili i da ste zdravo. (*Zakorakne, zastane, obazire se. Strah ga da mu opet ne priđu pa se daje u bijeg. Zadihan, nesretan stane. Briše znojno čelo. Ostao je konačno sam sa stotinama svojih muka. I sa strahom da ga možda uhode*) ... Joj, Pepi, joj ...! Joj, Pepi, teško tebi! Da ti je samo znati što ti ovi spremaju! Jer kad je već i Pepi Petar, tu nešto nije u redu! ... (*Kreće, hoda, ide kući.*) Stoj ...! Čuj, Pepi, ovi će te strpati u zatvor, zato oni lijepo s tobom! ... Ama, ama, požuri ti: zatvor će tek da dođe, a čuvaj se ti sad tvojih po kući! ... Reći ću im da je bio preveliki

red pred bakatnicom! Uh...! Ja se, zapravo, bojim ući, jako bojim...! Jer kako će, jer što će sa mnom...? Ded, da ja prvo vidim kakvo me raspoloženje očekuje... jer biti oprezan znači, ne biti iznenađen kišom riječi ili ruku...! Pepi oprez...!

4

ANA (*Pepi se skrio, jer Ana s Marom nosi korpu ugljena kroz dvorište. Penju se po stepenicama, ulaze u kuhinju. Kata je zauzeta oko štednjaka. Bakće oko ručka*)... I baš nitko mlađi nego ja...?!

MARA: A hoću li sama?

KATA: Treba vam cijela sljepačka godina dok ne donesete korpu ugljena iz podruma, a vatra će da se ugasi!

ANA: Još ne znam letjeti!

MARA: Čudi me.

ANA: A ti to svojoj rođenoj baki! Lijepo, baš lijepo...! Od jutra do mraka vam radim...

KATA: ...pronalazite posla za Pepija!

ANA: Pa netko ga mora držati u šakama! A i poradim nešto! I to da znaš, iz čisto dobre volje!

KATA: A on iz čisto dobre volje tu radi da poradi, u uredu radi za zaradu; tu nas sluša, tamo mu se zapovijeda...

ANA: Vidim, ruke mu još uvijek nisu otpale.

MARA: Ni vama što smo tu korpu donijele!

ANA: Bezobrazna si!

MARA: Bakice, ako ovako nastavite, zbilja ću biti!

ANA: Ha! kćerka ti je, a prijeti mam se!

MARA: Samo vama, bakice, bog vas već poželio, bakice!

ANA: Je li čuješ ti, nekćeri moja, kako mi unuča govori!

KATA: Vi se vašoj baki niste samo prijetili.

ANA: Pa zar da i ona sa mnom tako...? O'h ljudi me ljudi!

ANA: Ama, zaboga, djeco moja draga... jesam li ja vama što ružnoga rekla? Razgovaramo se. Ne? I kažem, eto, da bi Pepica mogao bar pokatkad da se malo požuri iz ureda!

KATA: Da bi nas kod kuće što prije smijenio u poslu.
 ANA: No, no, no, ako ćete vi Pepici baš sve po volji, nemojte se onda čuditi ako se oda piću, (kartama ili čak ...! Da, da! Muškarce treba poznavati! Da, da!
 MARA: Kaži, mama, molim te, Pepica još nikada nije pokušao da pokupi svoje prnje po kući?
 KATA: Kako to, pokupi?
 ANA: I zašto da pokupi?
 MARA: Da pobjegne od nas!
 ANA: Da te bog sačuva da ga navedeš na takvu pomisao!
 KATA: Zavrijedio bi čovječniju sudbinu od nas ovakove tri.
 ANA: Umukni ...! I jesmo li se tu skupile da jadikujemo nad Pepijevom sudbinom ili da ručak spremamo? I nad kime to jadikujemo? Je li on uopće čovjek, je li on uopće muško ...?!
 KATA: Dođe mi da mu kažem: idi, ima svijeta koji bi i tebe poštivao!
 ANA: Ih ... Da ga nije bilo, ne bi nas sramotio! I ne bi djevojku momak napustio.
 MARA: Što me ovakav momak napustio, hvala bogu!
 KATA: Nažalost ti se boljega nećeš domoći.
 MARA: Zato što vidi tebe, zato što čuje baku!
 ANA: Mene, zar mene ...? Ošamari je, molim te! Joj, dijete moje, da te ne volim toliko iznad svega ...

5

IVAN (*pojavi se. Vidjeli ste ga već: kolos, div od čovjeka; vidjet ćete ga: sitna dušica.*): ... Mo ... molim ...! Molim, kucao sam ... Je li dozvoljeno ...?
 MARA: Nije!
 ANA: Ama, luda djevojko ...! (*Čak i zamahne da je ošamari, ali joj je ipak važnije da se lijepo ophodi s Ivanom, designiranim zetom.*) ... Oh, dobar dan, dobar dan, lijepo dijete moje. Eto, mi baš o vama, lijepo dijete moje.
 MARA: A što će ovaj tu?
 IVAN: Oprosti ja sam.

MARA: Vidimo, ti si... I..?

ANA: Ti bi mogla biti i prijaznija s čovjekom!

KATA: Ivane, ne zamjerite nam zbog Mare.

ANA: Očeva narav, on je svemu kriv.

IVAN: Zbilja je Pepi svemu kriv!

MARA: Sunce žari, kiša hladi, a tko je kriv?

ANA: Pepi!

MARA: Ali i tome da ste vi još uvijek živa!

ANA: Oh, oh...! pogana ti usta!

MARA (*stane pred Ivana koji se još uvijek klati i klanja*): I tome što si još i ti živ! Nosi se...!

IVAN: Ali ja...! Ja sam samo zato došao da kažem, da kažem, da kažem...

MARA: Oh kad bi ti umio bilo što da kažeš! Sve što znaš to je: molim podarite siromaha!

ANA: A to 'je već dovoljno da se živ održi na ovoj proketoj zemlji.

IVAN: Oprostite, ja sam ... ja sam ipak muško!

MARA: Bogalj na dvije noge zna da je muško! A to bi valjda da unovčiš?

IVAN: Oprosti, ti si razvrgla vjeridbu! Iako ja ništa tražio nisam... ali ti baš ništa obećala nisi!

MARA: Hajde, reci već što želiš pa pođi!

IVAN: Ja jako patim.

ANA: Čuješ li, djevojko, pati! Toliko mlad, toliko lijep, može se reći pametan, a on pati! Zbog tebe pati!

IVAN: Jako patim!

ANA: Bez duše si, dijete!

MARA: Baš patiš?

IVAN: Patim.

MARA: Mora da se oko naše kuće nešto zbiva kad je ovaj postao miran i pokoran kao prebijeno pseto!

IVAN: Oprosti, nisam pseto.

KATA: Maro, pa to je ipak previše! Ni ne liči na psa. Uostalom, idite u sobu a mene ostavite na miru! Dođavola i život...!

MARA: Dobro, nije pseto, Pepi je pseto.

ANA: I jeste!

MARA: I jeste, pseto je; dobar je kao pseto! Pepi zna biti dobar čovjek kao pseto. (*Odlazi.*)
IVAN (*još joj dovikne*): Ali ja sam prebijeno pseto, Maro moja jedina, a ne on...!
ANA (*Kati*): Jesi li čula kako on lijepo s njom?
KATA: A opet ode.
IVAN: Ode.
ANA: Ode!
KATA: Bojim se da zauvijek.
IVAN: Kako molim...?
KATA: Napušta vas...! Jasno?
IVAN: I još veli da sam pseto.
KATA: Zbilja je glup.
ANA: Izvinila vam se.
IVAN: Ali pseto...!
KATA: Umirite se, vi ništa psećeg nemate u sebi; vi ujedate ruku koja vam kruha pruža.

6

IVAN: Ali vjerujte, nikada više ne bih.
KATA: Dok vam dlake ne bi svijetlile kao u lijena mačora!
ANA: A možda ni ne ujeda, možda se samo tako poigrava jer je glup, jer je nespretan...!
IVAN: Da, molim, jest, molim!
ANA: Od mene nema što da molite, niste mene ostavili već nju!
KATA: Onda vi nju, sada ona vas, i gotovo!
IVAN: Ali ja ne mogu bez nje!
KATA: Zašto i nadalje lažete?
ANA: Vidite valjda da je nema tu!
IVAN: Ali ja zbilja ne mogu bez nje!
ANA (*dosjeti se da je tu i druga nevolja pa će ratoborno*): Izgubili ste na kartama?
IVAN (*zaniječe.*)
KATA: Orobili ste nekoga?
IVAN (*opet zaniječe.*)
ANA: Mjenicu ste falsificirali?
KATA: Tuđe novce pronevjerili?

IVAN (*samo niječe i ni malo se ne čudi ovim pretpostavkama.*)

ANA: Slušajte...

KATA: ...vi ste otpušteni iz službe!

IVAN: Pomislite!

ANA: Dakle onda zbilja ne može bez Mare!

KATA: Ali ona može bez njega!

ANA: Zbilja je to najveća nesreća koja vas je mogla zadesiti.

KATA: Jer tko će ovakovu neznaalicu ponovo namjestiti!

ANA: ...Recite, već ste deset mjeseci neprekidno bili u službi. Kako to da su vas i do sada zadržali?

IVAN: Jer sam poslušao vas, bakice.

ANA: Prema gore ste lizali?

IVAN: Bez izuzetka.

KATA: A prema dolje ste nogama pa u tur?

IVAN: Nisam imao koga, molim!

ANA: E ... zato ste i otpušteni!

KATA: Dobro, dobro, otpušten ... ali zašto?

ANA: Zbog neznanja?

IVAN: Ni primijetili nisu, molim.

ANA: A kako pak to?

IVAN: Uvijek sam tražio savjete, molim.

KATA: Od svakoga baš?

IVAN: Da se nikome ne zamjerim, molim.

ANA: Ludi čovječe, uvijek samo jednoga valja služiti!
A onda nemajte brige: dobar gospodar štiti svoje pseto!

IVAN: Ali ja sam za svakim mahao repom, molim!
I mogu reći, svi su me voljeli, molim!

ANA: E onda već mi ja ne razumijem.

IVAN: Znate, sve je već prošlo u najboljem redu ...

ANA: Ali zašto onda ...?

KATA: Ali kako onda ...?

IVAN: Iznenada, molim! Mislio sam, eto, najbolje napredujem; mislio sam, eto, došlo je vrijeme da

odskočim, čak nekoga preskočim... a oni: napo-
lje...!!! Za šiju su me, nogom zamahnuli i: napo-
lje...! Eto, molim.

ANA: Čuješ ti to, Kato? Za šiju su ga i napolje! A vola
bi premlatio koliki je!

IVAN: Ali šef je jači, molim! Šefovi su veoma jaki, mo-
lim!

KATA: Ali zašto onda?

ANA: I zašto baš za šiju?

IVAN: I nogom zamahnuli...! (*Došapne im.*) Pepi ...!
Čujete? Pepi...!

ANA: Pepi?

IVAN: Pepi!

KATA: Pepi vas izbacio...?

ANA (*pošto je Ivan to tužno potvrdio*): Izbacio ga
je a nas ni pitao nije!

KATA (*pomalo i s ponosom*): A što ima tebe da pita!
On je pametan, on zna što radi!

ANA: Pa jesi li ti baš poludjela, kćeri...! Svijet će go-
voriti: izbacio ga je jer mu je kćerku napustio!

KATA: Govorite što je bilo!

IVAN: Trsit ću se, molim; ali malo strpljenja i razumi-
jevanja molim... Zaželio sam se da već i ja avan-
ziram. Čuo sam, da se to ženama sviđa. Naime,
zbog Mare to, ne?

ANA: Laž, ali lijep izgovor.

KATA: Mislio je, avanzirat će pa će bolju da nađe.

IVAN: Ali ne, molim! Htio sam je samo učiniti ljubo-
mornom!

ANA: Laž, ali dobar izgovor.

KATA: Dalje!

IVAN: Nadao sam se, ako se i ja na nekoga okomim,
skrenut ću pažnju na sebe; mislio sam, gospodin
Pepi će imati najviše razumijevanja prema meni...!

ANA: No, i?

KATA: Pa ste se izvikali na njega, i nikome ništa!

ANA: Jer svi viču na njega već i reda radi.

IVAN: Tako sam i ja mislio, molim! Ali nije i šef, molim! I drugi se izviču na njega pa se šef samo smije, a sada... za šiju! Molim vas, za šiju i skoro nogom!

ANA: Ali kako?

IVAN: Molit ću lijepo, još ni dokrajčio nisam a već sam bio napolju!

KATA: Zavrijedili ste.

ANA: Slažem se!

KATA: Jer, moj gospodine, tko je kao vi, taj ni Pepi ne može biti, taj u najmanju ruku treba da je šef pa da se obezobrazi!

ANA: Da, da! Za vas, dragi moj, ništa drugo ne preostaje negoli da svoju njušku prilagodite kretanju nogu!

IVAN: Uviđam, pokorno molim, uviđam, tako bih ja ubuduće! Ali što ću sada molim? Kako ću molim, kad već ni rep u uredu nisam, kako onda da postanem šef...?

KATA: Glup.

ANA: Neizmijerno. Pa shvatite već, vi morate biti i ostati rep repova!

IVAN: Ali vjerujte, bolje je biti šef! (*Pepi je promolio glavu, a on zlobno i pakosno pokazuje na vinovnika svoga zla.*) Vidite, vidite... evo ga, evo ga...!

7

PEPI (*raširi ruke i predaje se na milost i nemilost ne baš milostivih pogleda*): E, pa tu sam! (*Da ih uvjeri u nesumnjivu i bezuslovnu predaju, diže ruke iznad glave*): Predajem se.

ANA: Ovamo, ovamo da si, ničiji sine!

KATA: Ne morate odmah i vikati na njega.

ANA: Zbilja ne moramo još zbog šamara-dva da uzбудimo cijelo dvorište.

IVAN (*pakosno trlja ruke jer očekuje kaznene mjere, jer Ana već po običaju zasukuje rukave, a namjere joj se odražavaju na neugodni licu. Nada se, bit će veselo!*):... Tako je, tako je... udri, ne daj...!

PEPI (*zar ne, ima razloga zašto je skrio obraze u ruke*): Ali ne, ali ne...! (*Očekivani nalet je izostao, pa taj trenutak želi da iskoristi da je razoruža nemilih nakana.*): Molim, prosim, izvinjavam se...! Mislim, kanim, namjeravam se popraviti... ali recite zašto, recite kako...? A ja ću rado! I ne znam što sam učinio ili što nisam ali vam obećavam: nikada više, nikada više, nikada više...!

ANA: Priznaješ da si kriv?

PEPI: Priznajem jer ja uvijek sve priznajem! (*Širi ruke kao svećenik kad pridonosi žrtvu pa su mu se cipele sad tek razotkrile i došle do punog izražaja.*) Primite i ovu moju žrtvu milostivo...!

8

IVAN (*nešto strašno mora da je ugledao, na momenat je shvatio svoj nelogičan postupak prema Pepiju u uredu. Zanjise se kao poslije šoka, ustukne, obnevidi i onijemio je. Upači prst u žute cipele, okrene glavu, a drugom rukom prekrije oči.*) ... Ha...!!! (*One ga ne shvaćaju odmah. Opet upači prste i otkorakne pa zastenje i pun poštovanja i straha krikne.*) Žute cipele...!!!

KATA: Žute...!

ANA: Cipele...!

IVAN: Žute cipele...!

ANA (*a tko bi se prvi snašao u novonastaloj situaciji ak one ona!*): ... Žute cipele... u dragoga...!

KATA (*ne vjeruje svojim očima*): On je to...?

ANA: Pepica je to...!

KATA: Naš Pepica!

IVAN: I žute cipele!

ANA (*Kati će, da je uputi što treba da učini*): A on neka sjedne, ne?

KATA: Predug je put od ureda, zar ne?

IVAN: Neka se odmori, ne?

ANA: I ručak će odmah, zar ne?

KATA (*tek se sada snašla i oživjela*): I ručak ćemo dragome!

ANA: Meso da ispržimo za dragoga!

KATA: Na luku!

IVAN: S biberom!

ANA: Na nagloj vatri!

IVAN: I čokanjče prije!

KATA: Ama, tko vas pita!

ANA: Zbilja ste već bezobrazni! Čovjek je došao kući, još ga ni pitali nismo da li je umoran ili gladan...

KATA: ...ili ga možda još i cipele tište!

PEPI: Zbilja pritištu.

ANA: Kate, zaboga!

PEPI: Male su. Već treću godinu pritištu. Zato ove, ne? Zato žute, ne?

ANA: Skidaj, Kate, ne?

KATA: Već i skidam, ne? Oprosti, dragi, ne? (*Već i skida. Opirao bi se jer ne zna što to hoće s njime, ali kad mu se Ana približi predaje se. Jedna skida, druga papuče dodaje.*) Dragi Pepi, zbilja sam neuviđavna, ne?

PEPI: Ja, ti, svi, oprostite mi! Još i vi! (*Pokorno se obratio Ivanu.*)

ANA: Zaboraviš se, kćeri moja. Da on nije dobar kao što je dobar, da nije rođeni gospodin, odavno bi pao koji šamar! (*Obje kleče pred njim, pa zar se ne dobija dojam kakve svete slike?*)

KATA: Nikada više, dragi naš!

ANA: Cijeni pošten komad kruha koji ti pruža za tvoj ništavan trud!

KATA: Cijenim i poštujem.

PEPI (*ispružio ruke nad njihovim glavama pa zar ne blagosivlje to osvećeno lice svoje vjernike?*)... Ali ja, eto ja...!

ANA (*obred je gotov pa će Ivanu*): No, jeste li čuli? Učite se! Slovo dva da kaže, već i to nešto znači. A ne kao vi!

IVAN: Jeste, molit ću lijepo, on neobično mudro i značajno umije još i da šuti.

ANA: A vi?

KATA: Baš mi za što niste!

IVAN: Potpuno se slažem s vama.

9

MARA (*ulazi, a još uvijek završavaju posao oko Pepija*):

Što vi to radite s njime?

PEPI: Znaš, ovaj cipele mi stežu noge.

IVAN: I to obadvije!

MARA: I to si smio reći?

KATA: I da nije rekao, mi bismo to vidjele.

ANA: Osjetile čak!

MARA: Dobro, Pepi, što si bogu zgriješio...?

KATA: Ako je tko, mi smo zgriješile...!

ANA: Jesi li čula, mi...! Jeste, bilo je: boli ga, muči ga, mori ga, steže ga, ali on neće da se tuži! Neće jer je muško! A ne kao ovaj tu! Otpustio ga iz službe, a on zaplače! Ha!

KATA (*koliko je prezira i u ovoj rječci*): Ha!

IVAN: Ali, molit ću lijepo, i izbacili su me.

MARA: Ah tako...! Zato si se ti vratio meni...?

IVAN: Ali ja te i volim!

ANA: Čula si, voli te, i sada dosta! Još sreća vaša, što je moj zet duša od čovjeka, pa će vidjeti da li vam se to može amnestirati.

KATA: On može to da vidi.

IVAN: On molim to da vidi!

MARA: Kad bi bio lud.

U KORU: Maro... pred ocem ovako...!

MARA: Pepice, što je to bilo s njime?

ANA: Otac ti je, a ne neki Pepica!

MARA: Zašto su ga izbacili?

PEPI: Znaš, ja... ja... znaš, kako da ti i kažem... ja ne bih znao da ti kažem.

ANA: Ostavite čovjeka, zar ne vidite da je to tajna?
A tajne se ne odaju makar kome!

PEPI: Zbilja tajna i za mene.

KATA: Tajna!

ANA: Još kakva tajna!

IVAN: Bože moj, još i tajna!

KATA: Dragi naš, da pređeš u drugu sobu dok ti ručak ne spremimo.

ANA: I da ti cipele ostavimo.

KATA (*maša se za žutim cipelama*): Jest.

PEPI: Ne...!

ANA: Dalje! Čula si: ne! Kad je on rekao ne, onda neka je ne! Ti naš rođeni, budi dobar i pređi u sobu. Znaš, da ti grah ne zasmrdi odijelo. Zar ne? (*Ivanu*): A vi se gubite do bolje prilike! (*Ode.*)

10

MARA (*uzela ga pod ruku i njih dvoje prelaze u sobu. Pepi se za svaku slučajnost oprezno povlači u sobu*): Da pođemo, stari.

PEPI: Da pođemo... da pođemo... da pođemo... Bože mili... (*Naravno, to je bio uzdah oslobođenja kad se našao van njihovog domašaja*).

11

MARA (*Pepi se jedva živ vuče, a ona ga hrabri*): Hajde, hajde, stari.

PEPI (*ušli su u njenu sobu*): Joj, kćeri moja... joj, kćeri moja...! Joj, teško meni...!

MARA: A sad mi reci, što se tu zbiva?

PEPI: Da ja znam, da ja znam! Bar da znam! Ali ja ne znam...! Bojim se da ću uskoro iskusiti takve batine kakve još ni vidio nisam! (*Kad vidi da Mara izražava svoju sumnju*): Zar ne vidiš, da su pozvali Ivana da me po miloj volji tuče? A on želi da me pretuče! A ja još ni pobjeći ne znam ispred batina.

MARA: Bojim se da si u pravu... Ali otkud pak to, da svi igraju okolo tebe...?

PEPI: Misliš ti da samo ovi? Svi, svi! I djeca, i ljudi, i kuće i sve, sve! Ako mi možeš vjerovati, već se i ja sam bojim samoga sebe! A kako se i ne bih bojao, kad vidim da me se svi boje! Da, da!

MARA: Zbilja ne razumijem... (*On je pritisnuo cipele na grudi kao majka dijete svoje. Otpustio je ruke, vide se cipele u punom sjaju. Pogleda, ali ih ne primjećuje. Opet pogleda i začuđeno prinosi glavu njima. Trgne se. Upači prste u cipele, ali se sve više povlači od njih.*) Pepi... a što je to...!

PEPI: Cipele.

MARA: Jest, jest, cipele... ali, Pepi, to su žute cipele.

PEPI: I da sada zbog žutih cipela stradam? A budzašto sam došao do njih. Pet, pet, pet, svega pet stoja!

MARA: Pepi...!!! (*Ustrašio se i on, ali se i ona povlači od njega.*) Pepi, ti imaš žute cipele!

PEPI: Prvi put u životu, drago dijete moje.

MARA: Pepi, tko si ti kad imaš žute cipele...?

PEPI: Mislio sam da sam sretan čovjek, a ono bit će batina kakva moja leđa ne pamte... a mnogo pamte!

MARA: Pepi, ne vjerujem ti, Pepi, reci već, tko si ti?

PEPI: A tko bih bio, već Pepi?

MARA (*dosjetila se, pa joj se krik otme, ali radostan, oduševljen*): Pepi...!!!

PEPI: A joj...!

MARA: Pepi, pojmiš li ti što se tu zbiva? Pepi, oni misle da si ti netko!

PEPI: Ja nitko da sam netko?

MARA: Ama ne ti, već tvoje žute cipele!

PEPI: Žute cipele su netko?

MARA: Da, da! (*Šapuće mu*): Ti si samo nešto, ali su ove cipele netko! A pošto su te žute cipele tvoje, i ti si pomalo netko.

PEPI: Kako...? Žu... žu... žute... hahaha... žute cipele! Hahaha...! Žute cipele, hahaha...! A da znaju, da su ove žute cipele samo nešto kao ja, i da vrijede samo pet stoja...!

MARA: Pregrizao jezik, ako im budeš to rekao! Pepi, čuvaj se, ode ugled, a ti bi opet postao samo nešto... prebijeno nešto...!

PEPI: Ali što onda...?

MARA: Čuj... Prvo i prvo, reći ćeš im, ne pet, već dvadeset pet!

PEPI: A kad budu pitali, otkud toliko para?

MARA: Reći ćeš, morao si kupiti jer to tako doliči, jer to pripada tvome ugledu, pa će ti još i novaca dati da isplatiš te cipele.

PEPI: One još i novaca imaju?

MARA: Zapamti, samo ja i ti nemamo. Stari, dijelimo li svih dvadeset pet?

PEPI: Tebi ću sve do zadnje pare, ako po meni ne bude dvadeset pet! A... a... a reci, molim te, hoćeš li svome ocu kupiti paklić cigareta? Ali cijeli, nenačeti paklić?

MARA: Cijeli.

PEPI: Hvala... A... a... a reci, hoćeš li mi dati i tri banke u gotovu? Znaš, sjeo bih kao čovjek, pa: »Konobar, čokanjče Pepiju«! Pa popijem, pa platim! Ja platim! Ja platim. Ha?

MARA: Hoću, stari.

PEPI: Koliko ti voliš svoga Pepija.

MARA: Znaš... znaš... znaš, stari moj, možda će i mene namjestiti. Uposlit ću se. Znaš... onda svake nedjelje tri banke! Za čokanjče. I paklić! One bolje.

PEPI: U kutijama?... Znaš, zaplakao bih.

MARA: I ja, Pepi... Zaplakala bih, ali se bojim da nikada ne bih prestala...! Tko je od nas dvoje nesretniji, Pepi? Ti si Pepi, a ja još uvijek djevojka... djevojka!... Zašto je onaj nesretnik izbačen, Pepi?

PEPI: Da mogu, ja te ne bih dao za njega.

MARA: Pogledaj me! No...? A osim toga, dvadeset i osam! Kome ja već trebam?

PEPI: I grub je.

MARA: Znam.

PEPI: I glup je.

MARA: Znam.

PEPI: Zašto onda?

MARA: Ti si bar nešto postao u životu...

PEPI: ...Pepi!

MARA: Vrlo snažan treba da je taj koji može da živi kao Pepi. A ja ništa neću biti. S njime bih bar imala briga; bar nešto čovjek.

PEPI: Briga on, briga ako dobiješ dijete, briga ono...!

MARA: Tu bih ja brigu, Pepi! Možda bi i ono bilo s brigama, ali i sa srećom. A ovako neplodna...?

PEPI: Maro, nisam ja kriv... Zbog tebe mislim!

MARA: Znam.

PEPI: ...A da onoga pritegnemo?

MARA: Mogao bi? Jest, jest, sada možeš! Pritegni!

PEPI: Ali dokle, dijete moje? Doznat će da je žuti par cipela staretinarski par cipela — običan Pepi među cipelama!

MARA: Bar dotle!

PEPI: Tako je! Bar dotle!

MARA (*zagrli svoga Pepija*): Pepi...! Pepi, sad ded, podvikni im!

PEPI: Ja...?!

MARA: Ti!

PEPI: Da podviknem?

MARA: Podvikni!

PEPI: A što bih onako?

MARA: Ded im: ručak!

PEPI: Jest, ručak! (*Priprema se na nešto što u životu nije: da podvikne.*) Pa, eto... ručak! (*Nemojte se čuditi, što je ispalo jadno i jedvačujno.*)

MARA: Ama, Pepice...! Podvikni im tako kako to žutim cipelima dolikuje!

PEPI: Jest, kako to žutim cipelama dolikuje! Dakle... ru... ru... (*U mucu mu se nekontrolirano otme i drekne:*) Ručak!!!

MARA: Joj, Pepi, divno!

PEPI: Ono jeste, ali što će sada da bude!

12

KATA (*uleti kao bez glave, a za njom još više usplahirena Ana*): Izvini, rođeni!

ANA: Samo još biber, rođeni!

KATA: I ljuta paprika, rođeni!

PEPI: Ako je ljuta, onda neka!

KATA: Papriku dragome!

ANA: Ljutu, dragome!

PEPI: Ali brže to! Neću da čekam! *(Nije važno što je rekao ali jeste li čuli kako je rekao? Pa je li čudo što se ushodaio kao Napoleončić?)*

(Z a v j e s a)

TREĆI ČIN

Isprepleteni snopovi svjetla padaju na fotelju u sredini bine. Pozadina je svim bojama spektra osvijetljena, dobija se dojam oreola oko glave ili da je Pepi u centru izlazećega sunca. Marš, možda čak himna, gubi se dizanjem zavjese. I onda, fanfare! Pepi se podiže u punom dostojanstvu, spavaćoj kapici, pidžami i žutim cipelama, a pošto mu je odata počast, dostojanstveno sjeda. I samo kako to! Kao da to čini na očigled cijeloga svijeta i kao da ne sjeda u običnu fotelju, već u kraljevsko prijestolje.

1

PEPI (*veličanstveno doziva*): Konobar!

KONOBAR (*baš kao konobar*): Izvolite zapovijedati, poštovani gospodine.

PEPI: Ljutu!

KONOBAR: Ljutu.

PEPI: Duplu.

KONOBAR: Duplu.

PEPI: I cigar!

KONOBAR: Dupli?

PEPI: Dupli!

KONOBAR (*već i pruža s tacne*): Izvolite, dupla ljuta.

PEPI: Ponovi!

KONOBAR: Ponovit ću.

PEPI: Ali vatru prije!

KONOBAR: Vatru prije.

PEPI: Mnogo brbljaš!

KONOBAR: Izvinite, profesionalna bolest. Još jedan cigar?

PEPI: Drugu tebi, momče! I da platim. Kusur ne vraćaj! (*Nonšalantno odmahne rukom. Konobar zadovoljno i zahvalno odlazi.*)

2

PEPI (*sam je, pa se dosađuje. Dosjeti se jadu*): Mama, kavu!

KATA (*uleti. Pokorno i kao opčinjena*): Sa ili bez?

PEPI: Kakvo je to pitanje, »sa« ili »bez«? Meni i »sa« i »bez«! Brže to! (*Uživa u svome nastupu, zvižduka. Kata se vraća s kavom, drugom Ana.*) Dakle...?

KATA: Izvoli sa...!

ANA: Izvoli bez...!

PEPI: Rekao sam već: što manje riječi drage moje! Ne mogu ja svoje skupocjeno vrijeme gubiti s vama!

KATA: Oprosti, dragi.

ANA: Nikada više, dragi.

PEPI (*otпустio ih je milostivo i veličanstveno*): Tako, tako...! Napredujemo. (*Kako se samo zadovoljno proteže. I onda razdragan u svom novom svijetu prebaci noge preko ručke fotelje. A zašto se namrgodio kad se pojavila Mara?*)

3

PEPI: Zar ti ulaziš bez kucanja...?

MARA: Koji ti je đavo!

PEPI: No da, ti slobodno uđi.

MARA: Zdravo, tata.

PEPI: Ti mi slobodno govori Pepi. Znaš, zaželio sam se toga imena otkad sam Petar. I nekako, sad mi se čini kao da mi tepaju kad mi govore Pepi.

MARA: Velemožni gospodine Petre, i dobro je da ne zaboravite da ste samo najobičniji Pepi, Pepi kome se ne tepa!

PEPI: Čuješ ti, dijete...! No, neka... No, a kako ti se sad već čini?

MARA: Nevjerovatno kako se ljudi brzo nauče da vladaju! Kao da im je prirođeno.

PEPI: Čini mi se baš svakome! No, naravno, izuzevši meni.

MARA: Nažalost, još i tebi.

PEPI: Kako...? Ama ne...! Znaš, dijete, ja to, eto, samo izigravam.

MARA: Lažeš, Pepi.

PEPI: Pa ono, kako da i kažem... eto, što je istina istina, volim da im podviknem. Ali samo ovima! Vjeruj.

MARA: Opet lažeš.

PEPI: Pa malo samo.

MARA: A govorio si, da bi se ti stidio tako s ljudima.

PEPI: Ma, eto... i stidim se! Ali je đavolski lijepo kad im u obraze gledaš a vrh tura vidiš! Baš lijepo, majku mu staru!

MARA: Pepi, pa ti već i uživaš!

PEPI: Pa ono jest... ali su i oni tako sa mnom!

MARA: Ako oni jesu, ti ne ćeš!

PEPI: A... a ne bih li bar samo dan-dva...?

MARA: Ni sata više...! No, a što ćemo danas, Pepi?

PEPI: Što ono i rekosmo za danas? Aha...! Mama...!!!

KATA (*pojavi se, a za njom kaska Ana*): Izvoli, dragi.

PEPI: A ti, stara, ded da te što manje vidim!

ANA (*učtivo se zahvali na uputi*): Povolji dragi, povolji, rođeni! (*I ode.*)

PEPI: A što ti ono i reče, da učinim za tebe?

KATA: Ako bi bio ljubazan, komšinica te je molila...!

PEPI: Aha, aha...! Neka uđe!

4

TONKA (*dobro je što provodi dane u božjoj kući, zna bar s kakvim strahopoštovanjem treba prići premudrome Pepiju*): Oprosti, oprosti, naš premudri, premudri, premudri...!

PEPI: Ono jest, ali lani već!

TONKA: Ja... ja... ja...!

PEPI: Znam, znam, ti! Ali tko je drugi?

TONKA: Komšinica Ruža!

PEPI: Dakle, i Ružu ovamo!

ANA (*uvodi je kao stražar zatočenika što bi, vrlo stručno*): Naprijed, komšinice Ružo!

PEPI: Vidi, molim te, nikada da pogodim na koga mi to moja baba liči! A ono na stražara, na žacu! Odbi baba! (*Ana se nakloni, nešto je to slično vojničkom pozdravu, s petom o petu, i udalji se.*) Dakle, komšinice Ružo?

RUŽA: Ja nikada više neću! Nikada, premudri! Nikada, iako nisam ja, već ona!

PEPI (*Tonki*): No, komšinice?

TONKA: Vjerujte, ne ja nego ona!

RUŽA: Ali ...!

PEPI: Dok budem pitao! (*Ustaje. Osjeća se neobično snažan: ima li umijeća ili znanja koje on ne bi uspješno služio? Nije on samo kriv što je nadahnut tom našom đavolskom osobinom. A one podrhtavaju pod neumitnim prstom pravde.*) Dakle, komšinice Ružo, vi, a ne ona! (*Pa će Tonki, koja nije ništa manje nemirna.*) Jeste li razumjeli, ona, a ne vi!

TONKA (*obje su bile u stavu »mirno«, a pobjeda pravde ili inata, možda i pakosti, zapjeva iz nje*): Živjela pravda! Živjela!

PEPI (*komšinici Ruži, koja se osjeća nemoćna i nesretna, ošamućena sumnjom u nerođenoga boga*): No, a vi ...?! (*Nema odgovora od ovoga razočaranog čovjeka, pa ga to razdraži, možda tim više što ni on sam ne vjeruje sebi.*) Pitao sam: no, a vi ...!

RUŽA: Ali ja ...!

PEPI: Je li pravda ili nije ...?!

RUŽA: Pa ...?

PEPI: Pa ...?!

RUŽA (*nepravda je posestrima pravde, tko će ih razlikovati, pa pokolebana*): Pa ... jeste.

PEPI: To sam i htio čuti! Odstupi ...! (*Obje se naklone i odu: pobjednica sa strahom da će je od brave već pozvati nazad, a pobijeđena s gorkim saznanjem, da je i pravda samo čovjek.*)

MARA: ... Tatice, ti zbilja misliš da je ova, a ne ona?

PEPI: Samo jedna može biti.

MARA: Ali koja?

PEPI: A nije li svejedno koja?

MARA: Tebi vidim nije!

PEPI: To nije točno! Slijedeći...! A kad pravda presudi, ne ostaje li jedna nezadovoljena? Slijedeći...!

MARA: I sada je ostala nezadovoljena!

PEPI: A meni čak ni ona nezadovoljena ne smije reći, da nije zadovoljena! Slijedeći...!

MARA: Pa što je to onda?

PEPI: Viši stepen pravde! Slijedeći...!

MARA: A ne možda bezumlje?

PEPI: Rekao sam već, slijedeći...! I zašto me samo nepotrebno uzbuđuješ? Slijedeći...! I zašto da ja diskutiram s tobom kad se ne slažeš sa mnom? Slijedeći...! Uostalom, rekao sam, slijedeći...!

MARA: Da ti uopće misliš...

PEPI: Ja uopće ne mislim i neću da mislim! Slijedeći...!

MARA: S malo truda bi bar doznao, tko je od njih dviju čovjek a koja nečovjek!

PEPI: A zašto da se pravda s njima u beskonačnost nateže? Slijedeći...! I kad ne znam koja laže, a koja ne, nije ni to važno jesam li pogriješio ili pak ne! Slijedeći...!

MARA: Zbilja nije važno ako budeš mogao mirno usnuti.

PEPI: Molim te, ne smetaj! Slijedeći...! Ja raditi trebam, slijedeći...!

MARA: Od dvije ti je bar jedna mogla ostati prijatelj.

PEPI: Ja ne trebam prijatelja! Slijedeći...!

MARA: A ovako te jedna slagala, a druga mrzi...!

PEPI: Ali će me jedna služiti, a druga bojati! Slijedeći...!

MARA: Pa znaš li ti, čovječe, što je savjest...?

PEPI: Znam, znam, jest, znam što je savjest! Savjest je kočnica života!

MARA: Ne moraš se derati!

PEPI (*ponovo se razdere iz sveg glasa*): Ne derem se!!
Slijedeći...!

UČTIVI (*ponizno, lisičji mu se prikrada, a sumnjičavo gleda Maru, koja se povuče u stranu*): Molim vas, gospodine nadsavjetniče, oprostite mi što se čak iz treće ulice usuđujem, ali molit ću lijepo i ponizno, neophodan mi je vaš stručni savjet, neophodan...!

PEPI (*sve više ulazi u formu: hladno, službeno, podozrivo*): Tko ste?

UČTIVI: Ja?

PEPI: A nego tko! Ime, prezime, godina rođenja, zanimanje, ulica i kućni broj i broj legitimacije! Uostalom, u predsoblju ćete ispuniti upitnik u tri primjerka s detaljnim podacima, a formulari vas staju svega devet dinara u gotovu. Dakle, da čujem?

UČTIVI: Molit ću lijepo, jedan moj kolega — a inače odličan čovjek i moj najbolji drug ... eto, postaje mi sve sumnjiviji.

PEPI: Dakle, sumnjivi! Dobro vi to i kažete, vidim ja to i sam! A u čemu se to odražava?

UČTIVI: Uglavnom u tome, da je vrlo opasno da ostanete na dosadašnjoj dužnosti! Ja na vrijeme skrećem pažnju na to, poštovani gospodine nadsavjetniče! To mjesto, to njegovo radno mjesto zahtijeva čovjeka u koga se ima puno povjerenja, koji će znati čuvati interese zajednice, kome je na srcu i duši interes naše drage i mile...

PEPI: I tako dalje i tako dalje! A sada dalje! Pa...?

UČTIVI: Pa...? Eto, i ja sam baš zbog toga »pa« i došao!

PEPI: Da razmislim, da razmislim...! Razmislio sam...! Eto, pretpostavljam, vi biste mnogo bolje odgovarali na toj dužnosti!

UČTIVI: Vanredna je vaša moć zapažanja! Vanredna! Molim, neodgovorno bi bilo s moje strane da govorim o svojim visokim moralnim i stručnim

kvalitetama, alj bih vam o političkim mogao pričati vanredno mnogo...! Bogato je moje iskustvo! Već se dvadeset godina bavim aktivnim političkim djelovanjem! Eto, na primjer, i sada sam član plenuma...

PEPI: I tako dalje i tako dalje...! I sada opet dalje!

UČTIVI: Još samo jednu sitnicu o sebi: u moju povjerljivost za vrijeme trideset godina moga službovanja još biti jedan pretpostavljeni nije posumnjao!

PEPI: Niti onda, niti u sredini, niti sada?

UČTIVI: Molim vas, oni su se mijenjali i mijenjali ali ja sam uvijek ostao čovjek povjerenja sve do ovoga zadnjega slučaja!

PEPI: I sada su umjesto vaše isprobane odanosti, povjerenje poklonili nekome sa sporednog kolosijeka!

UČTIVI: Točno. Čak nepravilno! Čak protupravno!

PEPI: Jer bez vas nema oslonca!

UČTIVI: Nema!

PEPI: Jer vi ste bili, jeste i bit ćete stubovi društva!

UČTIVI: Kunem se!

PEPI: Jer teško društvu bez vašega soja!

UČTIVI: Kunem se!

PEPI: Jer bi to onda bio smak svijeta!

UČTIVI: I po treći put: kunem se!

PEPI: Uviđam. Dakle, svečano vam obećavam: od ovog svetoga časa, vi ste opet čovjek budućnosti!

UČTIVI: Hvala vam u svoje i u ime društva. I znajte, ako ustreba za vas ću čak i dušu dati!

PEPI: Znam, znam, za mnoge ste već! No, a sada na problem... A što velite, da onoga zatvorimo?

UČTIVI: Ali, molim vas...! To ja ne bih mogao primiti na svoju savjest! Ali ako vi nalazite da...! Ne, zar ne...?

PEPI: Ne, ne! U pravu ste! Jer onda istraga, pa pitaj, pa kaži, pa tko je i kako je...! Jednostavno da ga maknemo! Može i pohvalni govor, oproštajna večera, preporuke i tako dalje...!

UČTIVI: Može! Ali, naravno, ne zaboravite tome čovjeku odmah naći i zamjenu!

PEPI: Da posao ne trpi!

UČTIVI: Vanredno! Kolosalno! Premudro!

PEPI: A na to mjesto treba odan čovjek kao vi na primjer!

UČTIVI: Divno! Kako vi i najbeznačajnije sitnice zapazate!

PEPI: Imam...! Dakle... pismo, nabaciti neku sumnju, ne potpisati ga...

UČTIVI (*dosada je mimikom slijedio njegove misli*): Ne potpisati ga!

PEPI: I staviti konkretni prijedlog za rješenje toga radnoga mjesta!

UČTIVI: Da posao ne trpi! Naprosto divno! I onda da vam to pismo donesem...?

PEPI: A zašto biste meni? Poštansko sanduče je na svakom boljem uglu!

UČTIVI: Ali, molim vas, ako se to pismo neće uzeti kao poluslužbeno predato, možda neće povjerovati!

PEPI: Ne sumnjajte u ljudske sklonosti! Koje je to zlo, kakvo je to sumnjičenje u koje se blagovremeno neće povjerovati? A osim toga, vi ćete pismo završiti post scriptumom: »Ako se sadržini ovoga pisma ne vjeruje, sve gornje navode možete provjeriti kod službenika u koga svi pretpostavljeni imaju povjerenje«! No? I onda: vaše ime i prezime! Ha?! Haha!

UČTIVI: Fantastično jasno gospodine nadsavjetniče, gospodine tajni nadsavjetniče! I, naravno, ako me službeno budu pitali, mogu li ja, smijem li ja prešutjeti istinu? Ne! Ja ću morati sve reći mada smo najbolji prijatelji. Kolosalno! Molim vas, još se ni o prijateljstvo neću ogriješiti.

PEPI: Gotovo?

UČTIVI: Blгодарим, благодарим! I ne zaboravite: u mojoj ulici, kao i u nekoliko susjednih, pa u

gostioni »Ne brbljaj toliko«, ja sam kao kod svoje kuće: preda mnom svi brbljaju, ja sve o svakome znam! (*Odlazi. Zar ne, i vrijeme je!*)

PEPI: Računam s vama! Slijedeći...!

7

MARA: Tatice...

PEPI: Slijedeći...! Ne smetaj! Slijedeći...! I tako znam što mi hoćeš reći! Slijedeći...! Ali da znaš, ja to neću da poslušam! Slijedeći...!

MARA: Ti već uživaš i u svojim i u tuđim pakostima.

PEPI: Ne uživam! Ne uživam! Uostalom, ja u životu nisam uživao pa zašto mi sada i na ovo malo zavidiš?

MARA: Žalim te.

PEPI: Nema zašto da me žališ kad sam zadovoljan!

MARA: Mrzim te!

PEPI: E...! To već može! Dosta je bilo žaljenja...

A sada da vidim plan rada... Mama...? Bilo je. Komšinica...? Bilo je. Kava, dupla, cigare, plaćanje bez kusura...? Bilo je... E, e, e, evo...! Eto, reci ti meni, dijete moje, ode li bar katkad tvoja majka na zborove i dogovore? Ti znaš to! Odgovori! I da znaš, neću laž, izgovor ili opravdavanje! I kako baka? I, konačno, kako ti? Neću laž!

MARA: Bakica je bila na konferenciji. Istjerali su je.

PEPI: Slažem se. Ona je društveno opasna.

MARA: Slažem se. Čak i kućno opasna.

PEPI: Slažem se. Pod nadzor tog neprijatelja!... I čitaju li? I ako čitaju, što čitaju? I s kime se druže i kako se druže? Da čujem! Neću laž!

MARA: Mama je jutros kihнула.

PEPI: Kako...? Kihнула...?! Da razmislim, da razmislim...! Nije važno. Dalje?

MARA: I kuhar je čitala.

PEPI: Onaj koji je štampan za vrijeme okupacije...? Napolje, napolje s takvom lektirom iz moje kuće! Napolje!

MARA: Za ručak si naručio ono čudo. Bez kuhara ga neće znati spremi.

PEPI: Onda ga pod mojim nadzorom može čitati!

8

MARA: A sada stani malo!

PEPI: S ocem se pristojno govori!

MARA: Pa zar još uvijek ne uviđaš da luduješ?

PEPI: Još jedna ovakova riječ i odreći ću te se! Ova-mo...! Ovamo, nemila kćeri, ovamo...!

MARA: No, no...? Evo tu sam. Što hoćeš...?

PEPI: Da me moliš za oprostjenje.

MARA: Oprosti mu bože, jer ne zna što radi.

PEPI: Maro!

MARA: Uostalom, Ivan čeka vani! Govori s njime i svrši već tu našu stvar!

PEPI: Predomislio sam se. Neću ga namjestiti.

MARA: Nećeš da me udaš za njega...?

PEPI: Ni kraj pameti mi nije!

MARA: Našao si mi kakvoga boljega od njega?

PEPI: Tražim čovjeka s kojim ću se i ja moći ponositi. S ovim još ni ti ne možeš.

MARA: Drugi me neće. I kome ja trebam?

PEPI: Ti ne, ali moja kćerka da!

MARA: Pa ti...! Da da, da da... možda si u pravu. Da, da...!

PEPI: No, konačno, i pametna riječ!

MARA: Uh, uh, toplo mi je...! (*S pametnim pametno, s objesnim samo mudro i lukavo se može izaći na kraj. A kažu, žena je i boga nadmudrila: dala se izagnati iz dosade u šarenu neizvjesnost da bi od obožavateljke postala obožavana. Pa će i Mara s objesnom ludošću ipak izaći na kraj.*) Kako je tu zaparno...! Eto, i ti kao da si umoran. Čuj, kao da ti neka bol na licu!

PEPI: Bol...? Ah! Bol...? Misliš, zbilja bol...?

MARA: Oh, pa vidi se! Mnogo si radio. Pepi. Mnogo te ovi nerazumni ljudi zamaraju... A ja mislim, da te i ove nove cipele stišću.

PEPI: Kako...? Pa... noge mi se još zbilja nisu ulegle.

MARA: A koliko ti još briga imaš za danas! Ovaklo nećeš moći ništa uraditi. Bolovi u nozi će ošamutiti tvoj prebistar um!

PEPI: Misliš...? Da! Tako je, dijete moje! Ja sam zauzet, ja sam prezauzet, ja sam pun problema, problematike i zaduženja, vi se to trebate starati o meni, vi!

MARA: I hoću! O kome ću, ako se o tebi neću. Ded, prvo i prvo, odmori se. A da bi se odmorio, odmori prvo noge! (*Priđe mu i skida mu cipele.*) Tako, vidiš, tako...!

PEPI: Uh...! Da, tako je...! Da odmorim noge.

MARA: Da ti i mozak normalnije proradi.

PEPI: Da mi i mozak normalnije...! Ti...! Još jedna ovakova riječ i dat ću ti takav šamar...! Znaš kakav? Prvi u životu! Sav bi mi se bijes u tome slegao!

MARA: Pokušaj.

PEPI: I hoću!

MARA: Ali ja ću potrčati!

PEPI: A ja za tobom!

MARA: A ja ću u kuhinju.

PEPI: A ja za tobom!

MARA: Pa ću kroz dvorište.

PEPI: A ja za tobom!

MARA: Otud na ulicu.

PEPI: A ja za tobom!

MARA: U pidžami, s kapicom na glavi i bez cipela...?

PEPI (*pogleda se*): Ha... haha...! Zbilja bih bio smiješan da ovako izletim na ulicu. Ne? Hahaha...! (*Smijeh mu se presiječe.*) Naime... ja ovako kao da sam smiješan... ne, zar ne...?

MARA: Nažalost, ti si normalan samo onda kad si smiješan.

PEPI: Kako...? Naime... ne, zar ne?... ipak bi morala imati obzira prema meni... ipak, otac sam ti.

MARA: Osjećaš li kako si bez tih žutih cipela sila bez snage?

PEPI: Naime... jest... jenjava mi snaga...! Ali, ali budi pristojna!

MARA: Ah, tako...! Ne mili ti se biti bez sile i snage...?

PEPI: Čuješ... čuješ...! Čuj, ako ja podviknem...!

MARA: A ja pozovem mamu i baku...?

PEPI: A ja i njima podviknem...!

MARA: A ja njima da ove cipele nisu žute cipele, već najobičnije staretinarske žute cipele...?

PEPI: Pa šta... Kupio sam ih!

MARA: U staretinarnici se ne prodaje sila i vlast.

PEPI: Pa... pa... pa ti si prosto bezdušna...! (*Molit će je, neiskusna je još, pa mu lukavost djetinjasta i smiješna*): Maro...! Slatka...? Maro... znaš, ne zato što sam smiješan, već što mi je hladno! Vjeruj, baš hladno... Hoćeš li dati cipele...? Daj cipele, dijete moje slatko.

MARA: Ne, ne, već najprije da čujemo što ćemo s Ivanom!

PEPI: Dijete moje, i mene bi izbacili da se zauzmem za čovjeka kao što je Ivan!

MARA: Jutros ti je bio šef.

PEPI: Da prekontrolira, da li sam zbilja toliko zauzet, da ne mogu u ured!

MARA: A zašto ti je onda dao uvesti telefon? A osim toga, vidio je da baš ništa ne radiš, pa je prema tome mogao zaključiti da si zbilja zauzet.

PEPI: Ali, ali oni hoće mene u zatvor!

MARA: E, onda... ako ne želiš u zatvor, ima da me slušaš!

PEPI: Joj, dušice, a kad ja koga nisam slušao?

MARA: Digni telefon.

PEPI: Pa znaš da sam bez ovih žutih cipela...

MARA: Kao običan čovjek?

PEPI: Kao običan čovjek! Ali, ali... ja i jesam običan čovjek, ali i Pepi!

MARA: Toga i treba da si svjestan.

PEPI: Ali, draga... bar mami i babi mi riječi.

MARA: A hoćeš se zauzeti za Ivana?

PEPI: Hoću, hoću, sve ću, samo zapovijedaj, ali me od njih čuvaj i sačuvaj!

MARA: Dakle, na posao!

PEPI: Da odem u ured i da se porazgovaram o njemu?
(*Digao se, ovakav i ovako bi pošao.*)

9

MARA: Kuda ćeš ovako, pobogu...! A i inače, telefonski razgovori imaju veći autoritet.

PEPI (*pritrči telefonu, traži vezu*): Halo, halo... molit ću lijepo...

MARA (*prekine spoj*): Pa ti si zbilja Pepi! Kakav je to autoritet koji ne zapovijeda, već moli!

PEPI: Da podviknem?

MARA: Da podvikneš! Ali pričekaj!... Pozvat ćemo unutra i Ivana. Neka vidi da je mojom voljom postao čovjek; neka zna kome će cijeloga života morati biti zahvalan!

PEPI: Nemoj sad već tako s njime!

MARA: Ali samo tako! Ti si Pepi, ti si razuman i umješan čovjek, ali njemu moram pokazati tko je taj koji misli umjesto njega!... Ivane...!

10

IVAN (*već je izgubljeni čovječuljak*): Hvala vam što ste mi dozvolili da uđem.

MARA: Ovamo slušaj... znam da me voliš.

IVAN: I bez tebe sam izgubljen.

MARA: Eto, to sam i ja htjela reći! I da upamtiš, tebe je tata napravio čovjekom i nitko drugi. Dakle?

IVAN: Tata Pepi je moj stvoritelj.

MARA: Tako! A on ne bi udahnuo života u tebe da ga ja nisam molila. I čuvaj ga se, i čuvaj me se! Dakle, kome ima da zahvališ što si uskrsnuo...?

IVAN: Tebi, draga.

MARA: Tako! A sad dalje... Ti si želio da se vjenčamo krajem ovoga mjeseca. Neću se sve dotle udati za tebe, dok god nisi namješten.

IVAN: Ali, draga...

MARA: Sada ja govorim!

PEPI (*u čudu sklopi ruke*): Gotov je, gotov je! Kao da mamu slušam!

MARA: Tatice, da Ivana ne bi morila ljubav za mnom, molim te potruđi se da ga što prije smjestiš.

IVAN: I molit ću lijepo, ako bi tatica bio voljan da me preporuči na svoje bivše mjesto.

PEPI: A gdje bih onda ja, k vragu i ti!

IVAN: Ali, molit ću lijepo, pa vi možete gdje god hoćete, pa vi ste...!

PEPI (*pa i godi mu*): Pa i mogao bih... pa možda bih i mogao da i Mara tako hoće.

MARA: Telefoniraj!

PEPI: Ali...! (*Kad vidi da Mara neće da mu dade cipele, slegne ramenima i telefonira baš kao što bi svaki Pepi*): Mo... lim, šefa mi dajte... dajte, ako nije mnogo zauzet i ako mu se neću zamjeriti što ga se usuđujem uznemiravati u ovo nepogodno vrijeme... Da, ja sam, Čilka Pavo, ja, Pepi!

MARA: Ama, energičnije to!

PEPI: Ne brini! Ovo je samo uvod. (*U slušalicu*): Ja... ja... ja sam to, poštovani i dragi gospodine šefe, ja, Pepi!... Što hoću? Naime, ja... ja bih se usudio, ja bih molio, ja bih ako dozvolite... ja bih zbilja molio malecnu uslugu... Naime, sjećate li se našega dobrog Ivana... (*Sav se stresao, obamro, jer se šef razvikao kad mu je spomenuo Ivana*.) A joj meni...!

GLAS ŠEFA (*Pepi drži slušalicu podalje od svojih ušiju jer to već nije ni urnebes, već bjesomučno gakanje gusana!*)

PEPI: A, joj, strašno bjesni što sam mu i spomenuo Ivana.

MARA: Reci mu, bjesniti može, ali Ivana mora namjestiti!

PEPI: Da, da, da ...! Da, vi opravdano bjesnite, molit ću lijepo ...! (*Opet gakanje.*) Ali, oprostite mi, ja vam ga ipak moram preporučiti ...! (*Sve intenzivnije gakanje.*) Jojojoj, još se više razgakao ...! Bože moj, bože moj ...! Maro, spasavaj!

MARA (*dok mu navlači cipele, gakanju nikada kraja*): A sada da mi nisi zaboravio tko si! (*Polazeći prema rampi*): ...Kad šef baš s cipelama želi razgovarati, neka mu je! Izgleda, zbilja ima ljudi koji vole da im sila zajaši.

PEPI: Da ...? (*Gakanje.*) da ...?! (*Gakanje.*) Pa kakva je to dernjava, moj gospodine! I kakve su to smjele i nepromišljene riječi, moj šefe ...! Zar se vi meni usuđujete prijetiti da ćete spustiti slušalicu ...? Zar se usuđujete zaboraviti tko sam ja, a tko ste vi, kukavče božji ...?! (*Ovo više nije gakanje, već zbunjeno zapomaganje.*) Nema što da raspravljamo! Ja ovako hoću, i gotovo!

GLAS ŠEFA (*vidi čuda! Dok su mu se do sada riječi pretvarale u grubo gakanje, sada je već zapjevao pjesmu kanarinca.*)

PEPI (*zadovoljan pruža slušalicu Mari da i ona poslušava kanarinca.*) ... No ...? Čuješ li ti ovu pjesmu, čuješ li ti kanarinca ...? (*U telefon.*) Tako se već možemo razgovarati, moj šefe! Dakle, sutra će se javiti na dužnost! Imate li što protiv? (*Kanarinac.*) No, vidite! (*Kanarinac.*) Zbilja nije naročito pametan, ali dobro velite, ako bude ostao pošten, bit će još i koristan. (*Kanarinac.*) Gdje da ga smjestite? Na moje mjesto! (*Kanarinac.*) Da, da, na moje mjesto! (*Kanarinac fjučne a to ga razljuti.*) A što se vas tiče gdje ću ja ...! Zna li vi što je to državna tajna? E, to sam vam ja! (*Kanarinac usplahireno i molećivo zapjeva.*) Kada ću vas posjetiti? Pa možda već sutra. A ima li one službene šljivovice? (*Kanarinac.*) E, evo me onda! A uz to i kavu, a posebno šećer da ste! (*Kanarinac obećava.*) Pa onda doviđenja i triputa zdravo! (*Najvažnije pogleda Ivana, koji se skupio kao kuće u*

klupče, iako je tokom cijele igre navijao kao na kakvoj fudbalskoj utakmici) ... Reci mome zetu, da je sve u redu!

MARA: Jesi li čuo, sve je u redu.

IVAN: Da, blagodanrim, sve je u redu. I rukoljub da-
mama, a posebno vama. (*Pepi mu pruži ruku, koju poljubi.*)

MARA: A opet nije sve u redu!

IVAN: A tebi se posebno i ponizno zahvaljujem.

PEPI: Odstupi, zete ...! Sutra u sedam u ured; u osam po platu; u devet na vjenčanje; u deset da me častite! Odstupi!

IVAN: Ljubim ruke, tatice. (*Ode s pobožnom zahvalnošću.*)

11

PEPI (*još uvijek važan i zadovoljan*): A ono ... što još ima da svršim?

MARA: Prvo i prvo, da skineš cipele, žute cipele, Pepi!

PEPI: Cipele ...? Cipele ...? A zašto cipele ...?

MARA: Pepi ...!

PEPI: Dijete moje, ne uzimaj mi snagu.

MARA: Mili ti se biti sila?

PEPI: Ne mili, rođena, ali se bez nje osjećam izgubljenim.

MARA: Ali u njima postaješ nerazuman.

KATA (*čuje joj se zov*): Tata ...! Tatice ...! smijem li ući, predobri naš?

PEPI: Ostavi mi cipele bar dok sam s njom!

MARA: Ali da se nisi zaboravio!

PEPI: A kako bih mogao, kad me stalno podsjećaš. (*Glasom robovlasnika:*) Ulazi, ženo!

KATA: Ne bih te uznemiravala, predragi naš, da nije hitna molba. Već ti treći dan dolazi baba Manda. Primi je, predobri naš, oči će da isplače!

PEPI: Što misliš, Maro, nisam li već možda previše umoran?

MARA: Jesi, dragi tatice, ali nju ipak primi. Ne posušiti suze ove starice, ne bi bilo dostojno tebe.

PEPI: Baš tako i ja mislim! Neka uđe. A uzgred, Kate... i pilav hoću za ručak, i ljuta paprika da je svakoga dana!

KATA: Samo riječ fali, predobri naš oče.

12

MANDA (*stara žena, ali još puna života; poluseljanka, koja vjerojatno i karte baca, jer ozbiljnim poslom bi već slabo mogla privređivati*): Ako boga znaš i milosti imaš, spasavaj! Spasavaj, rođeni! (*I klatila se od Kate do Mare, a pred Pepijem bi već i klekla*)... Nisam ja da zaradim, vjeruj, nisam! Čitam iz karata da ih zabavim, gledam u zvijezde jer znam što je ljubav; a savjete im dajem...

PEPI: Kako...? Savjete?! E, sve ste smjeli, ali to ne! Jer tko ste vi da se usuđujete savjete dijeliti!

MANDA: Ali nikada više, rođeni, nikada više!

PEPI: Baš nikada više?

MANDA: I nikome više! Još ni rođenom djetetu ne bih... kad ne smijem.

PEPI: Eeee, tako...! No, sada vam zadnji put opraštam, ali zapamtite, zadnji put!

MANDA: Bog ti ruke pozlatio, car pamet prosvijetlio!

MARA: A hoće li mu?

MANDA: Ha, rođeni, da vidimo u kartama...?

PEPI: Ali ti ni dinara ne dam!

MANDA: Ali karte bez plate lažu, rođeni moj!

PEPI: No dobro, dok budem imao vremena... Nego, reci ti meni, kažu, skupiš svijet i pripovijedaš im! Kakva je to propaganda? Čuvaj se, čuvaj se!

MANDA: Ali, rođeni moj, to su obične pripovijetke, narodne, zabavne, poučne!

PEPI: Eto ti sad! Poučno je ono što ja velim!

MANDA: Ama, htjela sam reći, mudre!

PEPI: A sad već i mudre! Otkud bez mene narod da zna što je mudro, a što nije. I što bi bilo mudro i pametno u jednoj pripovijetki?

MANDA: Pa, eto, napriliku: pričam o vještici. Dok pričam, pogledaj im oči, žmarci svakoga prolaze, koža im se ježi, kosa diže! A ono: nema te pripovijetke u kojoj pošten čovjek ne pobijedi vješticu!

PEPI: Pa dobro, ali što je u ovome mudro?

MANDA: Pa kako da ti i kažem, rođeni... eto, nije snage u onoga koji plaši, već u onoga koji pravdom ovlada.

PEPI: Pravda, pravda...!

MANDA: Pa, eto, tko narodu čini dobro! A hoće li vještica? E, neće... E, zato će i izgubiti metlu! A ode metla — ode i snaga!

PEPI: Metlu...? Metlu...? Kako to, metlu! Vidi, molim te, metla — cipele...! Jest, jest...! Odstupi! Došlo mi je da razmišljam! Odstupi! Brže to!

MARA: Razmišlja.

MANDA: Razmišlja!

MARA: Zato mu pamet.

MANDA (*odlazeći, iako mu se dosada podrugivala, sa simpatijama mu upućuje riječi*): Kogod hoće da razmišlja, tu počinje čovjek... čovjek... čovjek...!

13

MARA: A ču li ti što ova reče...? Razmišljaj, razmišljaj...!

PEPI: Žute cipele na meni, metla poda mnom... a opet... kao da mi je ova baba svu snagu odnijela!... Ne, ne, ne treba misliti; samo ne razmišljaj, ne, ne!

MARA: Jer onda gubiš povjerenje u svoju snagu.

PEPI: A bez nje će me odnijeti đavo!

MARA: A tko ti je kriv što si se i ti za snagom povodio?

PEPI: Ama, dijete moje, nije meni do metle, ali... ali...! Znaš ti kako mi je? Neki strah nadolazi, razapinje me, buja u nešto ogromno, pa se neću imati gdje skriti! A bojim se, volio bih nestati.

MARA: Jer si i pameti imao, i razmišljati si morao, a za silom si se poveo...!

PEPI: Zavela me, zavela me; znaš li ti kako te sila
mami...? Ali, ali što sada...?

MARA: Jer što ako...?

PEPI: I kuda?

MARA: I kako?

PEPI: Ode i pilav.

MARA: Ode i Ivan.

OBOJE: Ode, ode, ode...!

MARA: I dok naši nađu metlu...!

PEPI: Teško meni!

MARA: Ne manje meni!

PEPI: ... Ni brige nećeš upoznati.

MARA: Samo nevolju.

PEPI: Brige gone da budeš čovjek — nevolja ponizi.

MARA: Reci, ti bi zbilja volio da si netko; tko smije i
umije da podvikne?

PEPI: Prokleta staretinarnica! Ipak je najljepše biti
Pepi; ništa ne očekuješ, uvijek znaš što dolazi; uvi-
jek znaš da za tebe ništa ne dolazi i uvijek ... uvi-
jek ... eto, uvijek znaš ...! Hoćeš li iskreno? Bolje
da se ja svakoga bojim negoli da se mene ljudi
plaše.

MARA: Crv.

PEPI: Ja?

MARA: Gaze te.

PEPI: Ali ne pregaze!

MARA: Gade se!

PEPI: I ja njih!

MARA: Nisi se usudio!

PEPI: Nisam... A što sam mogao...?

MARA: Sve!

PEPI: Sve...?

MARA: Da si bar jednom torbu na leđa!

PEPI: To sam mogao.

MARA: Trčale bi za tobom.

PEPI: Trčale bi za mnom.

MARA: Ili da zarežiš!

PEPI: Sramota je. Čovjek sam.

MARA: Ali ja ne bih ostala djevojka s dvadeset osam!

PEPI: Ne bi.
 MARA: Dojadi to, Pepi.
 PEPI: Dojadi.
 MARA: A još ružna.
 PEPI: Nisi ružna.
 MARA: Jesam, Pepi.
 PEPI: Samo malo.
 MARA: Malo.
 PEPI: A malo i lijepa.
 MARA: Malo ipak, je li?
 PEPI: Jako!
 MARA: Misliš...?
 PEPI: Znam!
 MARA: Mogli bi i mene voljeti?
 PEPI: Ti ćeš voljeti.
 MARA: Muči to, boli to.
 PEPI: Oh, ne, ne!
 MARA: Ne?
 PEPI: Žališ ih što oni to ne umiju.
 MARA: ... A ti? Kako ti je bilo...?
 PEPI: Znaš, ipak, lijepo je bilo. Živio sam.
 MARA: Tko zna da je živio, ipak nije uzalud živio...
 Ali kako ćemo natrag, Pepi?
 PEPI: Jest! Kako da im kažem: dozvolite da budem
 opet samo Pepi?
 MARA: Samo Pepi!
 PEPI: Pa neka biju, neka sramote, pa neka, neka...!
 Ja sam već ipak živio! Ali ti, dijete moje? Meni nije
 sebe žao, ni godina u kojima sam se još nadao, ni
 godina u kojima su mi pomrle nade, ni godina...
 ni godina... godina...! Čuj. Maro dijete, čuješ
 li ti to? Godina...! Pa, Maro dijete moje, ja imam
 godina i godina...!

14

MARA: Na žalost, mnogo... bezbroj.
 PEPI: Ali, Maro, mnogo godina su samo u jednom
 slučaju sreća! U mome, Maro!
 MARA: Tvome...?

PEPI: Maro, moje godine imaju pravo na odmor, na mirovinu...! A kad one, dijete moje, onda i ja!

MARA: Onda i ti, koji ih na leđima носиš! Pepi, pa ti si genije!

PEPI: Rekao sam ti već, briga je najveći stvaralac! (Sebi:) A još briga za dijete! (Važno i hrabro priđe telefonu.) Ovo sad slušaj! Metlo, poda me! Halo...! Šefa na telefon! (Gusan, ali odmah zatim kanarinac propjeva.) A...! prvo ste mislili, da je bilo tko na telefonu, a ne ja, netko...! Ovamo slušajte! Sada sam baš govorio s najvišim vrhovima! Čuste li? S najvišim! Vele: Pepi se ima odmah umiroviti, odmah, ovoga momenta, jer nam je hitno potreban za jednu vrlo misiju! Čuste li? Za jednu neobično delikatnu misiju! A da ih o eventualnim smetnjama odmah izvijestim! Dakle, dragi moj šefe, ima li kakvih smetnji...? (Kanarinac.) Tako, tako...! Jer, eto, nisam vam ni htio reći, rekoše mi: ako bude bilo, sve na odgovornost, sve...!!! (Kanarinac se uznemirio kao da je mačak na pomolu, a on nezaštićen.) Znam, znam, nema smetnji! Rekao sam ja njima: u druga šefa možemo imati povjerenja! (Zahvalnog li kanarinca.) Pa dabome da ćemo i nadalje ostati najbolji prijatelji... Hej, hej, čekaj malo! A onoga mog nesretnika primite pod svoje okrilje. Vi njega, ja vas! E, tako! (Kanarinac polaže zakletvu i obećava najljepše pjesme.)

MARA: Pepi, ti si zavrijedio mnogo bolju sudbinu.

PEPI: Da sam bar Pero bio ako ne i Petar... Maro, samo te jedno molim... Ivan ne može biti Pepi; on nije, eto, Pepi. On je gore; nedorađeni čovjek... Nemoj da to svaki dozna. I ne zaboravi, daj mu za paklič duhana. I tri banke za ljutu. Bar o praznicima... On se ne umije sebi podsmijavati na željama, u nadama. I bio bi vrlo tužan.

MARA: Hoću, Pepi.

PEPI: Hvala.

MARA: Zbog tebe ću, Pepi.

PEPI: Hvala... Ja... ja ću pak... ja ću pak i nadalje vući vodu. I da im potpalim... i kave da im spremim. Ti reci, ja ne moram ali ja hoću.

MARA: I da te zamole.

PEPI: Jest!

MARA: I da ti se zahvale.

PEPI: Jest, jest...!!!

(K r a j)

LUDOGRAD

KOMEDIJA U DVA ČINA

OSOB E

TOMO i TIMO, baš promućurni službenici

BUBA, gradonačelnik

LIJEPA, tajnica od mnogih formirana

DAMA, cijeli život to izigrava

NAČELNIK

ŠEF

BIBLIOTEKAR GRADA

1. |
2. } članovi vijeća trojice koalicije partija
3. |

PREDSJEDNIK koalicije partija u gradu

UČITELJ u penziji

GLUMAC u penziji

MUZIČAR u penziji

VJERENICA Bubina

PANDURI, njih dvojica

KONOBARI, dvojica

NOVINARI i NOVINARKE

PJEVAČKI KOR, tri muška pjevača i tri žene.

GROTESKA bi ovo zapravo trebala biti; boje, šarenilo, vizija; sve igrati prenaplašeno, razdragano, raspjevano.

PRVI ČIN

Uredske prostorije: dva jedva naglašena pisaća stola s dvije stolice, a između njih fotelja, nama okrenuta; s desne i lijeve strane stojeći vješači, kaput na njima, halbec i kišobrani. Dva šaltera, radna mjesta Time i Tome, okvir ogromne slike u pozadini, još i dvije korpe za otpatke, sve to unakaženo baroknim linijama — sive, bijele i crne boje. A slika nam primitivistički kroki: kola puna trutova s halbecima u koja su upregnute dvije pčele. Slika zauzima skoro cijelu pozadinu.

1

TOMO (*mrgodan mrmlja, nervozno uzima molbe na šalteru, zgužva svaku, baca u koš. Žamor svijeta pred šalterom i zvuk zgužvana papira remeti ovaj mir i prosto simetrični red.*)

TIMO (*sjedi s nogama na stolu, mrtav-hladan promatra Tomu. Mora da je Tomi dosadio posao. Zalupi svoj šalter. To tek pokrene Timu. Otvori svoj šalter i nastavlja kao što je to Tomo, ali uboga miran.*) Nervozan si. Da te smijenim... (*Preljubazan, nasmiješten prima molbe; bez žurbe smota pa ih onda tek baca u koš. Kad se žamor pojača, zamolit će stranke za mir.*) Tiho molim, samo tiše...! Tiho molim, samo tiše...! Ama, ljudi, ako ste ljudi, strpite se...! I, eto, časti mi, da znate samo... htjeli vi to ili ne, sutra su vam uvjerenja gotova...! Gotova...! Do zadnjega...! Eto, časti mi...! A kome ne zgotovimo, taj neka slobodno grdi bilo mene bilo gospodina Tomu...! Časti mi...! (*Hoće da zatvori svoj šalter.*)

GLAS: Ama čekaj...! Meni treba uvjerenje da sahranim čovjeka!

TIMO: Vidi nerazumnu...! Da sahrani čovjeka...! Još da je živ razumijem što hita... mrtav je, pa gdje mu se žuri...! (*Zalupi šalter, s puno obazrivosti prema samom sebi sjeda da bi zauzeo isti položaj kao što ga Tomo ima.*) Ču li ti to...? Mrtvom mu se žuri...!

TOMO (*živčik, kad on sebe kad ga stomak jede*): Osim mrtvoga nikoga više na šalteru?

TIMO: A što bi dangubili? Lijepo sam im rastumačio, ljudi su, pa zašto ne bi razumjeli? Odoše svojim poslom. (*Pauza. Zagledali se u strop. Da li možda meditiraju? Ne! Jer baš zijevne; slatko zijevne. On sve s uživanjem radi.*) Aaa...!

2

TOMO: A...! Zbilja sam danas pomalo nervozan.

TIMO: A baš nizašto.

TOMO: Dobro je što si ih poslužio umjesto mene. Bar si bio ućtiv.

TIMO: Kažem ja tebi, divan je ovaj naš narod...! Obećam mu pa ga otpremim, pa mu opet obećam pa ga opet otpremim... a on ništa...! Divan narod...!

TOMO: No no, no no...!

TIMO: No sad, istinabog, namrgodi se, opsuje, a i izgrdi, zaviče, prijeti se i ode... ali ti opet dođe ko brat bratu...!

TOMO: Pa jest kao što veliš. Ali sutra nema, »dođi sutra«... obećao si...!

TIMO: Otkad im obećavam...!

TOMO: Ali sad si svima i pred svima, udario na bubanj...!

TIMO: Uh, jest, majku mu staru... I sad nema šta, ili napraviti ili bolovati...! Hja, ja... vidiš li ti... nije baš lako biti službenik...!

TOMO: Nije.

TIMO: Još ovako prosjački plaćan...

TOMO: Još ovako prosjački plaćan...!
 TIMO: Sad što jeste jeste, ne prekidamo se na poslu...
 TOMO: ... ne prekidamo se...!
 TIMO: ... ali u tome baš i jeste bezizlaznost našega položaja. S dana na dan uvijek isto...!
 TOMO: Uvijek isto...!
 TIMO: Da zaplačeš...!
 TOMO: Da zaplačeš...!
 TIMO: Jer ubija ova dosada...!
 TOMO: Ubija...!
 TIMO: I tu pomoći nema... bilo koja vlast da jeste, Tomo uvijek drijema.
 TOMO: Najnovije ni to.
 TIMO (*s protestom iznenadno*): A pogledaj samo one druge, one dobro plaćene...!
 TOMO: Gledam ih... Jest, a koje to da gledam, Timo brate?
 TIMO: Ama one po tvornicama!
 TOMO: Izvini... Eto, gledam ih. Pa...?
 TIMO: I što vidiš? Ne dosađuju se.
 TOMO: Zbilja, ne dosađuju se.
 TIMO: Još ni ne svane, a oni na radu...
 TOMO: ... još se ni ne rasane...
 TIMO: ... već prionu poslu...!
 TOMO: I sat, dva, sat, dva... a ono fajerunt...! I radili bi od jutra do sutra da nije tvorničke sirene.
 TIMO: A mi oči ne skidamo sa sata, a ipak nikad poslu kraja!
 TOMO (*a sad će u izlijetati tužbalice*): I novine pročitaj...
 TIMO: ... i popričaj...
 TOMO: ... pogledaj...
 TIMO: ... i pregledaj...
 TOMO: ... i stranke se otreseš...
 TIMO: ... ili je otjeraš...
 TOMO: ... pa se odlučiš da li da radiš...
 TIMO: ... ili još ne...
 TOMO: ... kako da radiš...
 TIMO: ... da vrijeme već odmakne...

TOMO: ... a sat za satom tek mili... (*Uzdah.*) ... da ti se već ni živjeti ne mili...!

TIMO: A oni samo... hop...!

TOMO: I okončan im radni dan...!

TIMO: Dakle, ne samo da rade, već su im i bolje plaće...!

TOMO: A nas neradom zamaraju, prosjački plaćaju...!
A je li, a što bismo sada...?

TIMO: Da prionemo poslu...?

TOMO: Ne, ne, ne... okani se takvih misli, to ne vodi dobru...! Premoren sam... ja bih odahnuo...!

TIMO: A da ti ne smetam, neka je poslu kraj...! Tram-taramtatram... neka je poslu kraj...!

TOMO: Ali kad ne radimo, što onda da radimo?

TIMO: Eto, da se vinemo u visine... da sanjarimo...!
Eto, naprimjer, što ti misliš, kako bi to bilo kad bih ti ja postao šefom...?

TOMO (*prestrašen skoči, uznemireno*): Ako si mi prijatelj, nećeš se zanositi takvim željama...!

TIMO: Ludo, pomisli što bih sve uradio za tebe!

TOMO: A što bi tek za sebe! Pa da ti zavidim, da te ogovaram?

TIMO: Ono, jest!

TOMO: I da zašefuješ, gonio bi mene jadnika da radim.

TIMO: Jest što veliš...! Ne radeći ne bih mogao gledati neradnika... Ali kako onda da utučemo vrijeme...?

TOMO: Eto, goni brigu na veselje...! (*Zazvižde. Kad završe.*) A sad...?

TIMO: Da zapjevamo...! (*Pjevaju svoju pjesmu, ali je još i ona komotna, laka hoda kao »Eej, uh-njem«.*)

TOMO: Uh, i ovo mi dosadilo...!

TIMO: Zbilja si danas nesnosan...! No onda ti iznađi program.

TOMO: Vidi, vidi... evo lijenoga Bube, bog nam ga šalje...

TIMO: ... radi zabave...!

BUBA: Dobro jutro, vrli ljudi.

TIMO: Tako nas pozdravljaju...

TOMO: ... i mudri i ludi...!

TIMO: Buba mu ime...

TOMO: ... lijeni prezime...

BUBA: Tko je od mene bolji, neka me prezire...!

TIMO: I bolje ostani lijen negoli vrijedan...

TOMO: ... jer ovako si još uvijek manje štetan...!

TIMO: Čuj, Buba, Tomo reče da je vidio već i ružnije od tebe. To je nemoguće, zar ne...?

TOMO: Ali elegantnijega ne vidjeh još, to ne, ne ne...!

BUBA: No hajde, usrećite se. Recite još i to: da sam u gluposti nenadmašen.

TIMO: U potpunosti se s tobom slažem...

TOMO: ... htjedoh baš da kažem...!

BUBA (*nije to smijeh, već slogovi*): Ha! Haha! Hahaha!

Brbljivci, pakosni starci! Kad mladost nadire, prolaze vas žmarci. Budućnost je moja, čujte vi, grobovi...! I da znate, vašim se hodom više ne hoda — mjerilima vašim da se oproba...? Hahaha...! Ralom tko ne umije, šakama još bolje, grbačom se ne gradi — a tko to ne bi umio da radi...? Zar ja...? Ne volim se baviti sitnicama...! Čovjek budućnosti jeste čovjek riječi, mašte — a vi: samo raditi, raditi...! Oh, gluposti tašte...! Neradnik sam, lijen, neznalica, tup, riječima opijen...? Znate li tko sam, znate, znate li što ću...? Kovat ću, tkat ću, šiti i parat ću dok ne stvorim ono što još bilo nije...! Dosada kuži svijet, krvi i žara treba ubrizgati ili će odumrijet...! Riječi, gospodo, riječi, vatre, to ideje stvara, a kad se oplode krvotok ubrzava...! A u vas staraca riječi su škrte, ideje mrtve... u vas života ni trunčka više, vaše je prošlo, vaše se briše...!

TIMO: Divno, čak prekrasno zbori!

TOMO: Mudro, čak premudro govori!

TIMO: Čuj, nado naša...

TOMO: ... bog i bogme, Kolumbo si fraza...!

TIMO: I ako si voljan, ded, odaj nam želje.

TOMO: Da brblja i brblja, punim stomakom gluposti melje.

TIMO: Možda još nešto, možda još i više?

BUBA: Oh, ne ne, varate se! Ja još manje u prvi mah želim... da vas pacove s puta sklonim, u mirovinu otpremim.

TIMO: Sine slatki, i ja baš to želim.

TOMO: Odaj nam tajnu, što to želiš biti?

BUBA: Ono što niste, što nećete biti!

TIMO: Raspon je velik...

TOMO: ... od kralja do prosjaka...!

BUBA: Nešto dobrim više, a možda i niže...! Pogadate li ili ne? Razbijajte te svoje dokone glave...!
(*Ode.*)

4

TOMO: Tako prolaze mudri...

TIMO: ... kad ludog prave ludim.

TOMO: Ti misliš da je budala kakav baš jeste?

TIMO: On sanjari... a u snu se čovjek često u blaženstvo uvali.

TOMO: Ali blaženstvo tvoje može da uveća nevolje moje.

TIMO: Pa reci kome da je lud. Reći će: luda. Ali da kažeš, sklonite ga jer stvarao bi čuda... rekli bi da si luda...! Gle, gle, naša Dama, luckastom nazvana...!

TOMO: Draga naša Damo, kad vas vidim, svoje se nekulturnosti zastidim.

DAMA: Budite bez brige, jer ja o tome nikome ne govorim. To već ni moja kultura ne bi dozvolila, a ona nije samonikla...! Oprostite, nešto vas želim upitati. Možda biste mogli znati... Mes amis, dites moi...

TIMO: Quoi, quoi...?

DAMA: Haha... oprostite, zaboravila sam da ne znate francuski.

TIMO: A da znaš, Tomo, ona se francuskim isto kao i njemačkim služi.

TOMO: Malo s prstima, malo se naški posluži... pa sve razumiješ, sve znaš da i ne pitaš...!

DAMA: Mon Dieux... zbilja francuski umijem, a njemački znam, a i naški poprilično vladam...

TIMO: Htjedoste nešto što ipak ne znate...?

DAMA: Ne da ne znam, ali se momentano ne sjećam... da li su netto i brutto njemački ili francuski citati?

TIMO: Talijanski prije...

TOMO: ... ako vas se podučiti smije.

DAMA: Oh, bravo, bravo...! Pa zato ja to ni nisam znala. Hvala, hvala. Merci bien, auf Wiedersehen... (*Ode.*)

5

TIMO: Lijepa baš nije bila, ali je poštujem jer se kreposti zbilja stidjela.

TOMO: Čujem, sad je već poštena i prezire krevete.

TIMO: Oh, grube li klevete...!

TOMO: A ipak... ja budala, a ona stara poštovana dama.

TIMO: I na grobu joj neće pisati da je muškom rodu bila neobično odana.

TOMO: Pažnja...! Opasnost na vidiku. Dolazi načelnik.

TIMO: Dobro jutro...

TOMO: ... želimo vam obojica.

6

NAČELNIK: Dobro jutro? Ne znam zašto bi mi bilo.

OBOJICA: Žao nam je ako nije, nije nam milo.

NAČELNIK: Svaki dan mi zbog ovog odjeljenja glavu miju.

OBOJICA: To pak ne bi smjeli ovačkovu čovjeku!

NAČELNIK: Ali ste i vi tome krivi... vi, vi...!

OBOJICA: Da vas upitamo zašto i kako...?

NAČELNIK: Svakako...! Kad bi oni koji umiju raditi radili, a preostali ne bi rad ruglu izvrgavali, ne bi mi nadležni u čast zadirali.

TIMO: Neću da oponiram, ali od jutros ne digosmo glave s posla!

TOMO: I nikad još ne rekosmo naglas da nam posla dosta!

NAČELNIK: Ne tvrdim da priznajete da ne volite raditi...

TIMO: Ne priznajem...!

TOMO: Ni ja...!

NAČELNIK: ... ali od posla riječi više volite saditi...!

TIMO: Upamtite, načelniče, samo se riječima misli mogu graditi!

NAČELNIK: Bolje da su mnoge vaše misli ostale nerodene.

TIMO: Ili bar nedorečene, ne...? Ali kad je već tako...

TOMO: ... tako je...!

NAČELNIK: Mnogo se brblja. Jasno...?

TIMO: Jasno je.

TOMO: Rekoste, tako je...!

NAČELNIK: Hm...! Dajete mi za pravo, a u sebi mislite, tko bi se lud s načelnikom sporio.

TIMO: Tomo, načelnik je pogodio!

TOMO: Nema šta: pogodio!

TIMO: Priznajte bar da je Buba gori.

TOMO: Gori!

NAČELNIK: To nitko ne spori.

TIMO: I da u Dami znanje samo tinja.

TOMO: A u nas gori!

TIMO: Iako smo spori.

NAČELNIK: Gori vaše znanje, gori... ali ne grije!

TOMO: Točno. Ne kao prije...

TIMO: A Buba?

TOMO: A Dama?

NAČELNIKI: Konj koji vuče, tog treba goniti.

TIMO: Čuješ, dorate moj?

NAČELNIK: Dangubi i nezalici vrijedan kruha sprema.

TIMO: Mi smo dvije pčele.

TOMO: S dva truta na hrani.

NAČELNIK: Nađite mogućnosti da se Bube i Dame oslobodimo, pa nećete morati i za njih raditi.

TIMO: Dosta je što za šefove moramo zaraditi.

NAČELNIK: To je prirodni red.

TOMO: Ostavite se poduke, načelniče, već ovamo slušajte... trutove treba prodati ili trampiti!

NAČELNIK: I bogu se već tužih, šefu, predsjedniku — već svatko znade da ništa ne vrijede... pa tko da ih uzme...?

TIMO: Pobogu, što uradiste...!

TOMO: Koga se osloboditi želite, ne kudite...!

TIMO: Već morate neznanje u mudrost...

TOMO: ... lijenost ko vrline...

TIMO: ... rugobe u čari...

TOMO: ... nemar u mari...

TIMO: ... prodavati...!

NAČELNIK: Rog u svijeće?

TIMO: Smeće u cvijeće...

TOMO: ... onda ih je prodati lako...!

TIMO: Jatekako...!

NAČELNIK: Pogriješio sam. Sad je već dockan. Ostat će nam nesreće na vratu.

TIMO: Čujte, ako vas oslobodimo Bube i Dame, da li biste nas nagradili i pokraj sve mane?

NAČELNIK: Oslobodite me neznalica, past će nagradica.

TIMO: Da li bismo mogli po grupicu avanzirati?

TOMO: Zašto jednu samo, zašto ne dvije? Zar ne?

NAČELNIK: Padabome! Neka je...!

TIMO: Časti vam i sreće?

NAČELNIK: Sreću u pogodbu ne stavljam.

TIMO: Jemstvo nije preveliko...

TOMO: Ali ja ipak želim da se oprobam!

7

TIMO: Dobro! I ja prihvaćam! Prvo da se Dame oslobodimo.

NAČELNIK: Da čujem kako?

TIMO: Samo polako! Recite, umije li Dama francuski da zbori?

NAČELNIK: Pa i naški jedva govori!

TOMO: A njemačkim kako vlada?

NAČELNIK: Kakva je to šala sada!

TIMO: Odmah ćete čuti... Jeste li vi čitali da naša biblioteka traži službenika sa znanjem ta dva jezika?

NAČELNIK: Zaboga, čim bi je ponudili, u laži bi vas uhvatili.

TIMO: A tko je hoće ponuditi?

TIMO: Za nju će se otimati!

TIMO: Poslušajte, vidite čuda... (*Prilazi telefonu.*) Ja dobro imitiram vaš glas, načelniče. Dozvolite mi da telefoniram u vaše ime.

NAČELNIK: Hajde, hajde, da vidim što prije!

8

TIMO: Halo, halo, i opet halo...!

BIBLIOTEKAR (*ustrašen zvonjavom diže slušalicu*): Ama tiše malo... Ne viči tamo...!

TIMO: Čini mi se da ćeš se pokajati čim se sjetiš tko ti to govori.

BIBLIOTEKAR: Oh, oh, oh... izvini...! Načelniče, izvoli slobodno viči...

TIMO: Pažljivo slušaj što zborim, dvaput ne volim da isto govorim.

BIBLIOTEKAR: Pokorno slušam s oba uha.

TIMO: Tako i valja da se stariji sluša...! Dakle, priča se po gradu da vrbuješ Damu, jer francuski zbori, a njemački govori!

BIBLIOTEKAR: Nije točno, molim!

TIMO: Ti šuti dok ja govorim!

BIBLIOTEKAR: Oprosti, molim.

TIMO: Dakle, da više nisam čuo za to nesramno vrbovanje. Ništa se tebe ne tiče njeno francusko-njemačko znanje. Razumiješ li...?

BIBLIOTEKAR: U potpunosti.

TIMO: I da te bog očuva ako ikome budeš odao tajnu o njenom znanju!

BIBLIOTEKAR: Oprosti, a zbilja vlada tim jezicima...?

TIMO: A što se to koga tiče! I o vrbovanju niti riječi više! Jasno?

BIBLIOTEKAR: Jasno.

TIMO: Zdravo.

BIBLIOTEKAR: Zdravo.

9

NAČELNIK (*uzbuđivao se već i time, što je Timo Damu zadržavao a ne da je nudi*): Ali, pobogu, još mu se i prijetite umjesto da je nudite...!

TOMO: Upamtite, još će danas netko, viši od vas činom, zatražiti da Damu ustupite biblioteci.

NAČELNIK: Naivni ste.

TIMO: Nestrpljivi ste. Sad će da vas telefonom zovu.

TOMO: A dotle da se zapali... Za cigaretu bismo vam bili zahvalni.

10

BIBLIOTEKAR: (*se u međuvremenu sav raspalio, samo mota brojeve na telefonu. Konačno je dobio vezu*): Jedva jednom! Halo, halo... halo, konačno...! Halo, šefe...!

ŠEF: Tko to mene šefa uznemirava...?

BIBLIOTEKAR: Bibliotekar grada...! Čujte, pokorno javljam... možda još i engleski govori, iako se s našim jezikom poprilično spori...! Ali tiho, tiše...!

ŠEF: A hoće li k tebi u biblioteku?

BIBLIOTEKAR: Kako ne bi htjela, načelnik je ne da! Još se i prijeti!

ŠEF: Prijeti...?

BIBLIOTEKAR: Na pasje me ime izgrdio, zabranio vrbovati, prijetio se da će me glave stati...!

ŠEF: A tebi Dama bezuvjetno treba.

BIBLIOTEKAR: Tako mi neba, bez nje moram zatvoriti odjeljenje stranih knjiga, iako i naše jedva tko čita. Tama i kulturna sramota bi se spustila na grad. Ali, molim vas upamtite, načelnik će poricati da Dama te jezike znade...!

ŠEF: E, kad se već prijeti, neka mu se sveti...!

BIBLIOTEKAR: Ali molim, ne spominjite mene jer ja djecu imam, i što ako me ubije...?

ŠEF: Ni brige te, osvetio bih te! Spusti slušalicu. (*Traži telefonski spoj.*) E, majčin sine, zaboravio si na rang-listu: prvo šef, a taj sam ja, pa tek potom ugled načelnika! To neka se zna...! (*Dobio je vezu.*) Halo, halo, halo! Čujte i počujte, ovdje šef govori...!

TOMO: (*podigne slušalicu, značajno namiguje načelniku*): A ovdje službenička raja pokorno sluša.

ŠEF: Bježi, rajo, načelnika zovi...!

TOMO: Odmah ću ga zvati, strpi se malo.

ŠEF: Kad šef ne bih bio, i to bih znao!

TOMO: Onda ću brzo, i od toga brže... (*Nudi slušalicu načelniku.*) Šef...! Pripazite kako govorite...!

TIMO: Jer inače ostade nam Dama.

TOMO: A ako pita, recite da ni naški ne zna a kamoli vraški.

NAČELNIK: Izvoli, predragi šefe.

ŠEF: Čuj, načelniče, na ramenima mi preteško breme.

NAČELNIK: Hoćeš da ga prebaciš na mene?

ŠEF: Ne, ne! Ali mi pomози ponijeti. Dakle, čuj... biblioteci službenik treba...

NAČELNIK: Da vidiš tko sam i što značiš za mene, svakoga ti prepuštam.

ŠEF: E, to je lijepo od tebe! Ali meni svega jedan službenik treba. Takav koji francuski govori, a njemački znade!

NAČELNIK: Šefe, šefe, nema nade...!

ŠEF: Nije lijepo kad se šefu laže.

NAČELNIK: Tebi se ne bih usudio.

ŠEF: Još me i zavaravaš...? A što ti, bolan, Dama radi...?

NAČELNIK: Uvjeravam te, njemački tek natuca, a u Parizu je u prolazu bila.

ŠEF: Gle, gle, gle...! Vidim, mnogo ti je mila...! Veliš, ne zna ni naški, kamoli inostranski.

NAČELNIK: Tako mi časti...!

ŠEF: A ako biblioteci baš takva treba...?

NAČELNIK: Ustupit ću je, ali me ne krivi...!
ŠEF: Sad ću akt da proslijedim, a ti je u prilogu vrati.
NAČELNIK: Mora, iako ne zna...?
ŠEF: Mora, tako mi neba... (*Nestane ga.*)

11

TIMO: Načelniče...
TOMO: ... bravo...
TIMO: ... bravo...!
TOMO: Čujte, načelniče, što se pameti tiče, još biste i službenik mogli biti!
TIMO: A ne samo gonič nemili!
NAČELNIK: Hvala na priznanju... Jest, jest, uspjeli smo. Jedna briga manje. Zbilja vam čestitam.
TIMO: To je lijepo od vas...
TOMO: ... ali kako da se od čestitke živi...?
OBOJICA: Pored čestike, zar niste još štogod obećali...?
NAČELNIK: A jesam...? No da, jesam! Ali, zar ne, ima vremena.
TIMO: Ima, ima... dokle god je Buba s nama.
NAČELNIK: Da li je ovo opomena samo ili i prijetnja pomalo...?
TIMO: Prije svega čežnja...
TOMO: ... za grupicom-dvije...!
TIMO: Ako vas se podsjetiti smije...
NAČELNIK: Oprostite. Zbilja sam dobro zlim plaćao.
TIMO: Mi vam praštamo...
TOMO: ... i čemu da se nadamo...?
NAČELNIK: Za Damicu grupicu.
TIMO: A za Bubu...
TOMO: Referenti smo...
NAČELNIK: ... viši ćete biti...!
TIMO: Želimo vam se što prije na unapređenju zahvaliti...!
NAČELNIK: Jest, dragi moji... ali tko će vam Bubu kupiti, toga nedorađena čovjeka...?

TIMO: Nemažite brige! Taj čovjek tako vješto brblja, da se nitko neće dosjetiti da li su mu riječi odraz uma ili ruglo razuma.

NAČELNIK: Na posao. I sretno! Postupajte spretno. I čim bude nešto, nestrppljiv sam, čekam...! (*Ode.*)

12

TOMO: Da bismo ga prodali, ima da se hvali i pohvali.

TIMO: Ali prije negoli što ga pustimo u promet i utvrdimo cijenu...

TOMO: ... da čujemo što svijet misli o njemu! Točno, točno!

TIMO (*zagrlje se od dragosti zbog dobre ideje*): Pamet treba poduprijeti pameću...

TOMO: ... jer i najmudrijem misli zalijeću... Daj sad pozovi Lijepu.

TIMO: Lijepa, Lijepa...! Ti slatka, prelijepa...!

LIJEPA (*zadovoljna se pojavi*): Što je, što je, starke-lje, što ste me zvali?

TIMO: Oči bismo na tebi napajali...!

TOMO: Da tvoje ljepote nije tugom bismo očajavali...!

LIJEPA: Vidi starce, i oni za to mare...? Nažalost, oprostite, komplimentat vam ne mogu uzvratiti.

TIMO: Jest, jest... jer ja ružan, a on nije lijep, obojica stari... a za koga bi glasala kao najgluplji...?

LIJEPA: To je bar jasno, Bubi nema premca.

TIMO: Jeste da je glup, ali je bar mlad...

TOMO: ... i nije ružan...

LIJEPA: Ih...! đavlu je za svoj izgled dužan...!

TIMO: Ne tvrdiš, valjda, da nije elegantan, zgodan...?

TOMO: I da uredu nije čovjek neophodan...!

LIJEPA: Da nije dostojanstven koliko već jeste i da nije na jeziku brzoplet što zavarava svijet... Uopće, zašto sva ova pitanja o Bubi...?

TIMO: Aha, aha, znatiželja ti se budi...! Čuj, želimo da čujemo kako danas misliš o njemu, a kako ćeš od sutra već, od svitanja govoriti o svemu.

LIJEPA: Čujte... tajanstveni ste...! Vijest kakva, tajna...? No, hajde, odajte je meni.

TOMO: Rekli bismo ti, ali se bojimo da ćeš prije vremena tajnu izbrbljati.

LIJEPA: Zašto me mučite kad znate i sami da se na spletki duša tovi...!

TIMO: Zar zbilja nisi čula o čemu se šapuće, po gradu govori...?

LIJEPA: Začudo nisam, a baš sve znam i doznam!

TOMO: Pst...! čuj...! gradonačelnik se povlači.

LIJEPA: Oh, čudnog mi čuda, na novu dužnost odlazi!

TIMO: I prema tome...?

TOMO: I prema tome...?

TIMO: Novi će gradonačelnik biti biran...!

LIJEPA: To je bar jasno.

TIMO: A znaš li tko je kandidiran, dijete moje krasno...?

LIJEPA: Jest... jest... a tko, koji...? O kome se sve govori...?

TIMO: Ne usuđujem se tu tajnu ni izustiti...!

LIJEPA: No... nemojte me mučiti... bar djelić tajne odajte...!

TIMO: Ni za živu glavu!

TOMO: U pravu si, u pravu!

LIJEPA: Ako ne doznam i od muke svisnem...?

TIMO: Ne ne, samo to ne, draga, to dozvoliti ne smijem...! Ali da znaš, što rekoh ne rekoh...!

LIJEPA: Usta će biti nijema, to neka vas nije briga...! Bar šutjeti znadem.

TIMO (*Tomi*): Dakle...?

TOMO: Molba joj uvažena...! Buba...!

TIMO: Buba...!

LIJEPA: Buba...? A što je s Bubom...?

TIMO: I tek što će biti...!

LIJEPA: Da neće njega birati...?

TIMO: Njega...

TOMO: ... glavom...!

LIJEPA: Hahahaha...! Nasamarili su vas.

TIMO: I mi smo prvo mislili.

LIJEPA: Buba...?

TIMO: Buba.

LIJEPA: Zar Buba...?

TIMO: Vladat će gradom...

TOMO: ... i vladom...!

LIJEPA: Ne ne, ne može biti...!

TIMO: Moramo se strpjeti...

TOMO: ... pa ćemo vidjeti...! A dotle, djevojko, ništa o njemu loše...!

LIJEPA: Mislite...? Sačuvaj, bože...! Pa dobro, tko vam reče?

TIMO: Ne, ne, i ovako me već savjest peče...!

LIJEPA: Pa... pa... pa... možda smo ga zbilja pogrešno ocijenili.

TIMO: Pa... možda nije ni tako glup.

TOMO: Pa... možda je baš pametan.

TIMO: Ne...?

TOMO: Zar ne...?

LIJEPA: Je, je, je...! Sigurno je...!

TIMO: A što je...?

TOMO: I kakav je...?

LIJEPA: Nesumnjivo pametan je...!

TIMO: Tako je...!

TOMO: Pravo je...!

LIJEPA: Jer možda mi ne brblja već mudro zbori...

TIMO: ... i kad gluposti kaže...

TOMO: ... pametno govori...!

LIJEPA: I zar je on kriv što ga obična žena, otprilike meni slična, ne shvaća...?

TIMO: A možda i nije ružan.

TOMO: Možda je čak i lijep.

LIJEPA: Iz profila čak vrlo lijep!

TIMO: Ti misliš da je lijep..?

TOMO: Možda manje vrijedan.

LIJEPA: Sve za tren svrši, zato je uvijek odsutan.

TIMO: I mio...

TOMO: ... i čedan.

LIJEPA: I galantan, na sve spreman...!

TIMO: Od prve sam znao da se s nama slažeš.

LIJEPA: Da vam ne ostanem dužna, svakome po pu-
sa... (*Poljubi jednog pa drugog i već leti.*) Oh,
oh, oh,... a sad idem... idem da nikome ništa ne
kažem...! Ljudi, bože... zar naš Buba...?!

TIMO: Buba.

TOMO: Buba.

LIJEPA: Oh, oh, ima još čuda...! (*Izleti.*)

13

TIMO: E, ako nikada nismo, sad smo pretjerali.

TOMO: Pretjerali, pokrupno slagali.

TIMO: Krupno slagali, previše brbljali... Da se sje-
tim samo, zašto smo ga to i uzdizali...?

TOMO: Da bismo mu što pristojniju cijenu dali.

TIMO: Nismo pogriješili.

TOMO: Velim ti, bolje da smo ga samo odvud premje-
stili.

TIMO: Velim ti, bolje što smo ga unebo hvalili! Ne
brini, miruj s mirom.

TOMO: Jojojoj, što će biti sa mnom!

TIMO: Sav si od jasnoga straha...! Shvati, Lijepa
će se raspričati, mit o Bubi naduhati...

TOMO: Nju će ismijati, a nas iz službe odagnati...!

TIMO: Jeste da će je prvo ismijati, a kad se dosjete
da se nije dobro nikome zamjeriti...! No ti turob-
na tugo...?

TOMO (*došao je k sebi, zahvalno poljubi ruku Timi*):
Genije si, ta me drugo...! Jer tko da u onoga dira
čija su porasla krila...? Istina živa...!

TIMO: I svi će ispravljati krivu Drinu, prelijepo zbo-
riti o našem ludom sinu...

TOMO: Pa će netko zgrabiti medenu uzicu da se umili
onom pod čijom je Buba zaštitom.

TIMO: A nama je samo to bitno da ga odvud odma-
me...!

TOMO: Makar među bogove...! (*Zagrle se.*) Znaš li
što me još zanima? Za koje će vrijeme ova naša
vijest da obleti sve urede...

TIMO: ... i k nama se vrati!

TOMO (*zazvoni telefon. Skoči da ga uzme, ali se ne usuđuje. Vraća slušalicu.*) Joj...! Uh...!

TIMO: Samo hrabro, samo se jednom mre...!

TOMO: Neka uzme onaj koji smije...!

TIMO: Kukavico brbljiva jezika...! (*Uzme slušalicu.*)

Halo...? Što to, što je to...? Ne širi alarmantne vijesti jer guja će te ujesti...! *Ostavlja slušalicu i hrabro čeka daljnje vijesti.*) Prvi je zagrizao...! (*Opet telefon.*) Halo... što što, tko tko...? Buba će biti biran za načelnika grada? Oh, vidi jada...! Čuj, ne interesiraju me alarmantne vijesti! (*Spusti slušalicu, ali opet zazvoni.*) Halo, halo, halo... ako mi to hoćeš saopćiti da će Buba biti biran za gradonačelnika, znaj da me ta vijest ne interesira jer tu pjesmu već cijela općina svira...! (*Ostavi slušalicu, ali kao da ga hrabrost napustila.*) A joj nama, ako budu doznali da smo tu vijest mi proturili...!

TOMO: Jojojoj... jojojoj...! A čuj, kako to biraju gradonačelnika? Nikad me nisu birali pa ne znam.

TIMO: Prvo ga kandidiraju, a onda ga biraju.

TOMO: A kad će biti kandidiranje?

TIMO: Kad začuješ zvonjavu, muziku, sviranje, govore, usklrike, beskrajno brbljanje... onda će zasjesti vijeće trojice da pretresu kandidate i kandidatice.

TOMO: Ta trojica mora da su strašni ljudi. I mudri!

TIMO: Ili strašni ili mudri. Strašnima ne treba razuma, a mudrom je um batina.

TOMO: A tko te mudre bira?

TIMO: Koalicija partija.

TOMO (*ustrашen bi bježao da ima kud*): Čuješ, puca, zvoni, svira...!

TIMO: Znači, već se kandidira...!

SVJETLO U KORPAMA ZA OTPATKE ZASVIJETLI KARNEVALSKIM ŠARENILOM. ROTACIJA DONOSI SALU GDJE SE VRŠI KANDIDIRANJE. VIJEĆE TROJICE, U BOJAMA SVOJIH PARTIJA, S KOPLJIMA NA KOJIMA SE LEPRŠA PARTIJSKA ZASTAVA, A SALA ZA KANDIDIRANJE POJAČAVA STRAŠNO ŠARENILO BOJA. DVA PANDURA PORED DVA GONGA. OGROMAN SAT JE CENTRALNI PREDMET I CENTAR NJIHOVOG INTERESIRANJA. VIJEĆE TROJICE JE U PUNOM JEKU POSLA.

1: Ne i ne, to ne može! Sramota bi bilo za vijeće naše.

2: A zašto ne?

3: Zašto ne može?

1: Vrijeđao me je...!

2: Zbilja ne može...!

3: O, bože...! U ime vijeća trojice oglašujem da je i ovaj kandidat za gradonačelnika otpao. *(Daje znak pandurima koji s tri udarca o gong oglašavaju pravovaljanost zaključka.)*

2: A baš je bistar.

1: Priznajem, čak pošten.

3: Ali što možemo kad nas je vrijeđao, a njega čak klevetao!

1: Mnogo mi je žao.

2: Žao.

3: Žao.

1: Slijedećeg kandidata molim.

2: Ja predlažem Marka.

3: Ja se pak protivim.

1: Hoćemo i mi, ali reci zašto.

3: U poštenje mi posumnjao!

1: Jao...!

2: Jao...!

1: Prihvaćamo.

2: Prihvaćamo.

- 3: Oglašujem da je i Marko kao kandidat za gradonačelnika otpao. (*Daje znak pandurima, koji udarcem o gong proglašavaju odluku punovažnom.*) Slijedećeg kandidata molim.
- 1: Moj je kandidat Petar.
- 2: Divan bi bio kad uobražen ne bi bio...!
- 3: I da je manje sklon laži...!
- 1: Važi...! Povlačim kandidaturu.
- 2: A što biste rekli za Pavla...?
- 1: Začudo je vješt i umješan...
- 3: ...pošten i pametan...!
- 1: A ja ipak svoga glasa za njega ne dam...!
- 2: Prolazi vrijeme...
- 3: Iznesi obrazloženje...!
- 1: Sjetite se, nezgodno bi bilo: on je prije mene letio oko moje žene...!
- 2: Onda nikako...!
- 3: Slažem se...! Oglašujem u ime vijeća trojice da je prvo otpao kandidat Petar, a za njim i Pavao. (*Gong.*)
- 1: Brže, brže, prolazi vrijeme, a ja bih već morao biti kod rođene žene...!
- 2: Uh, nemile li dužnosti, koliko li breme, a od kandidata nemamo ni sjeme...!
- 3: A što smo mogli jadni kad su pod manom kandidati...!
- 1: A da je odluka bila poštena...
- 2: ...ispravna...
- 3: ...principijelna...
- 1: ...tko će da ospori...!
- Svi: Jasno, jasno, jasno...! Dužnost vršimo časno, časno, časno...!
- 1: Jest, a Josip...?
- 2: Ograničen.
- 3: Slavko...?
- 1: Nepošten.
- 2: A što bi s Batom...?
- 3: Sve gori i gori...!

- 1: Da bog kandidata stvori...
- 2: ...ili ga rodi...
- 3: ...bože, pomози...!

16

LIJEPA (*unosí osvježavajuće piće*): Oprostit ćete mi što slavnóm skupu smetam...

1: Nosi osvježenje.

2: Baš hvala.

3: Čuj, mala...

LIJEPA: Zapovijedajte.

3: ... ti si glas naroda. Što ljudi po gradu misle, žele, možda i naslućuju... zapravo, kakvog kandidata za gradonačelnika priželjkuju...?

LIJEPA: Praželjkuju...? O njemu već pričaju...!

1: Nagađaju...?

2: Pričaju...?

3: Već znaju...?

1: Pa jest, o svakom radinom, poštenom i pametnom mogu da pretpostave da će biti kandidiran.

LIJEPA: Ne, ne, vani se već i to zna tko će biti biran...!

1: Čujete li...? Svi već znaju samo još ne mi...!

2: Pa dobro, čuj, Mala... da od tebe ovisi, koga bi birala?

3: Ovako de...! Nabroj nam sve o kome kao kandidatu govore...!

LIJEPA: Redom sve šefove...

1: Dalje, dalje...!

LIJEPA: ...načelnike, direktore...

2: Još koje...?

LIJEPA: ...potom su za Petra i Pavla, Žarka i Marka...

3: Vidi, vidi, sama dobra marka...!

1: Još o kome jesu...?

LIJEPA: O kome sve nisu...! Možda samo ja nisam na spisku...!

2: Ali tko je najbolji, tko bi bio najdostojniji...?

LIJEPA: Radni narod općine, kotara, grada, svaki privrženik pisarskog rada za Bubu glasa.

3: Bubu...?

1: I njegov izbor ne dovode u sumnju...?

2: A tko je on...

3: ...što...

1: ...i kakav je...?

LIJEPA: Službenik je ove kuće.

2: Sposoban?

3: Pošten?

1: Pametan?

2: Predan?

LIJEPA: Vele da je...

3: Da je?

1: Da je?

2: Da je?

LIJEPA: Baš takav je...!

3: Mudar...!

1: Pošten...!

2: Riješen je problem...! Udri, udri, udri...! (*Gong sve zvoni!*)

SVI (*prosto zaigraju oko Lijepe*)? Imamo, imamo, imamo... za gradonačelnika znamo, znamo, znamo...! Mudar, pošten, privržen... problem je riješen...!

3: Ti sada pođi.

1: Ali niti riječi...!

LIJEPA: Budite umireni...! (*Odlazeći sebi.*) Djevojko, nikome ni riječi... osim možda Bubi... mom ujku, teči... i pokojem kolegi...!

17

1: Čujte, ipak prije negoli što se odlučimo i obnarodujemo... da sve provjerimo!

2: Da pitamo šefa...

3: ...pa i načelnika...!

1 (*uzima telefonsku slušalicu*): Načelniče... reci, kakav ti je Buba...? Veli da je divan, pošten i miran, ali da nam ga je voljan dati i da neće za njim

zaplakati. Svjestan je taj načelnik...! Šefe... kakav ti je Buba...? Veli da je toliko pošten da još nikada nije bio zatvoren...!

2: Dosta!

3: Pošten!

1: Uman!

2: Razuman!

3: A službenik je, bit će i poslušan!

1 (gong će prvo): Neka zvonjava zvona objavi radosnu vijest...

2: ...da smo našli čovjeka dostojna povjerenja...!

3: Kandidata za gradonačelnika imamo...

1: Imamo!

2: Imamo

3: ...sad još samo da ga biramo...

1: Biramo!

2: Biramo!

MUZIKA, ZVONA, IGRA SVJETLA, KARNEVAL. NA ČELU POVORKE: bibliotekar s kandilom, maše s njime, tamjan bogato dimi; za njim su DAMA i LIJEPA s dvije debele i velike svijeće; sli-di BUBA, nosi rimsku zastavu na kojoj je nasli-kan njegov lik; pa šef i načelnik, službenička raja; za njima muzika: veliki bubanj, truba i flauta, to je sve. Povorka u krugu prolazi izbornom salom uz muziku, mumljanje, paradnim koracima. S povorkom se vraćamo u uredske prostorije gdje ostanu jedino TIMO i TOMO.

18

TIMO:: Čuješ ti to...?

TOMO: Čujem i zvono...!

TIMO: Zvona zvone...

TOMO: O gradonačelniku govore...!

TIMO: Bolje da plaću i kukaju...!

TOMO: Glup, površan, neznalica...

TIMO: ...Da je bar pošten ili samo luckast ili sanj-lica...! Bože, zar Buba gradonačelnik...?!

TOMO: Koji ga je samo to pokvarenjak predložio...!

TIMO: Ti, Tomo, ti...!

TOMO: Ti, Timo, ti...!

OBOJICA: Mi, mi, žalosni...!

TIMO: Već mi se ni referentom ne mili biti.

TOMO: A kako ću tek svoj bijes skriti...?

TIMO: Evo šefa.

TOMO: Sigurno i njega izbor vrijeđa.

19

TIMO: Dragi šefe, čujete li skandaloznu novost...! Pa to je u najmanju ruku podlost...!

TOMO: Podlost...!

ŠEF: Očemu i kome govorite...?

TIMO: Sigurno se s nama slažete da je samo još veći glupak...

TOMO: ...Pokvarenjak...

TIMO: ...ta sam đavo Bubu za predsjednika predložio...!

TOMO: Zar ta lijena buba...

TIMO: ...na prijestolje da sjeda...!

ŠEF: O Bubi govorite...? Što to kukavci božji zborite...! Bezočnih li riječi...! Upamtite: narod ne umije da umuje, misli, zlo od dobra luči... stoga mu i jesu potrebni tribuni pučki...!

TIMO: Aha... oni misle za nas...

TOMO: ...moraju kad nismo kadri...

TIMO: ...i odlučuju...!

TOMO: A radost rada...

TIMO: ...nama prepuštaju...! Šefe...?

ŠEF: Molim...?

TIMO: Da šutimo...?

TOMO: Zapečati usta...!

ŠEF: Ne, nikako ne...!

TIMO: Posavjetujte me.

TOMO: I mene.

ŠEF: S punim ga ustima hvalite.

TIMO: Užas...!

TOMO: Užas...!

TIMO: Da li baš moramo...?

TOMO: Da li baš trebamo...?

ŠEF: Ne moramo... ne trebamo... ako u kući podo-
sta imamo...!

TIMO (*Tomi*): Jasno...?

TOMO: Jasno...!

ŠEF: Jer što se mora... to je i časno...! (*Ode.*)

TIMO: Zbilja je narod glup.

TOMO: Primitivan.

TIMO: Nerazuman... Pa zar nismo, reci, kad smo Bu-
bu baš nas dvojica kandidirali...! (*Pokazuje za*
šefom.) A on miran dostojanstveno ode...!

TOMO: I reče nam kako se šefom ostaje...!

20

TIMO: Načelnice, načelnice...!

NAČELNIK: Samo tiše, samo tiše, zašto da se više...?

TIMO: Čujete li što svijet govori?

NAČELNIK: A kako da čujem kad kliču gradonačel-
niku?

TIMO: Tom bezumniku...?

NAČELNIK: Čujte vi, viši referenti... preda mnom se
o gradonačelniku tako ne govori... pričekajte dok
vas ne napustim.

TOMO: A kako ćemo pred javnošću o njemu?

NAČELNIK: S punim poštovanjem.

TIMO: Ali...!

TOMO: Ali...!

NAČELNIK: Čestitam vam što ste ga prodali! A sad
jezik za zube, to je moj savjet za pametne ljude.
(*Ode.*)

21

TIMO: Lijepa...!

LIJEPA (*utrči, sve skakuće od dragosti i nema vre-
mena da se zadržava*): Divan, sunčan dan... pjes-
ma posvudan... narod razdragan... Buba iza-
bran...! A još da me prigrli, a još da me za-
grli...!

TIMO: Idi...!

TOMO: Idi...!

TIMO: Stidi se...!

TOMO: Stidi...!

LIJEPA: Vidi stare lude, vidi...! (*Slegne ramenima s prijezirom i ode.*)

22

TIMO: Ču li ti to...?

TOMO: Zbilja je to kukavno...!

TIMO: Ili je svijet poludio...

TOMO: ...ili mi...!

TIMO (*upači prst u Tomu*): Ti si svemu kriv...!

TOMO (*sad on upači prst u Timu*): Ti, ti, ti...!

TIMO: Zar Buba gradonačelnik...?

TIMO: Čega se pametan stidi...

TOMO: ...time nam se grad diči...!

OBOJE: Neka nam se grad LUDOGRADOM zove...!

TIMO: Zbog gluposti moje i tvoje...! (*Već histerično.*)

Ne, ne, ne, neću da mirujem! Proći ću ulicama, kao sulud vikati da nam je gradonačelnik lud i malouman, brbljivac pusti, medenih usti, lijeni neradnik, suludih predstavnik! (*Tek sad pogleda Tomu. Ovaj ga u čudu gleda, jezuitski iznenađen, a on miran i razuman.*) A... a... a... a što je pak to sada...? Što i ti ne govoriš, što ne psuješ, ne vičeš, očajan ričeš...!?!

TOMO: Ja... razmišljam.

TIMO: Razmišljaš...?

TOMO: Razmišljam.

TIMO: On razmišlja. A o čemu na primjer?

TOMO: O tome, dragi moj... što srcu godi, može da naškodi...! Oh... da znaš samo kako i ja urlam, vičem...! Ali ja tiho, i od toga tiše...! Savjetujem ti, ded ti još tiše.

TIMO: Pa zar se već ni ti ne slažeš sa mnom...?

TOMO: U cijelosti... čak potpuno... ali tiho i nije-mo...!

TIMO: Pa...? Pa...? Govori...!

TOMO: Govoriti čak mi nijemo neću... ali mi misliti prestati neću...!

TIMO: Makar u sebi, ali psuj! I očima se može vjeruj! Jojoj, ja ću se od bijesa naduti... joj, ja ću naduven još pući...!

TOMO: Nemoj, ako boga znaš! Smiri se, smiri... Rekoh ti već, u potpunosti se s tobom slažem. Ali misli i razmisli. Stare smo bube, crvljive već. Pa kako da se usudim o gradonačelniku da sudim...! Nije ni drag, nije ni mio, ali ja to naglas više reći ne bih smio...! Razmisli...! Jer ja... što dalje mislim, sve mi je umniji... sve ljepši... sve dražesniji...

TIMO: Razuman, razumniji...?

TOMO: Pametan, pametniji...! Možda nije mudar, možda je i lud ali zar pita tko mene na sud...? Već mi se čini... nije genijalan, ali porekni da je miran i previše maran...! Ili se možda varam, možda je zbilja genijalan...?

TIMO: Ludo genijalan, ali i ti s njime...! Dostojan si njega, diči se s njime...!

TOMO: Protestiram...! Ja još mogu i smijem biti lud, ali da je gradonačelnik lud, to tvrdi samo lud...! Kako se samo usuđuješ vrijeđati gradonačelnika, a još preda mnom! Kako samo smiješ, ti ničiji si ne...!

TIMO: Zar ja vrijeđam gradonačelnika...?

TOMO: Ti ... lično ti...! Kako si to samo govorio o dragom Bubi, našem gradonačelniku...!

TIMO: Kako...? S punim poštovanjem.

TOMO: Zar nisi punim ustima urlao da je lud i malouman, ružan, nerazuman...?!

TIMO: Uh, meka te je sram...! Ja da sam tako govorio? Zar ja?! Sigurno si ti u sebi tako sudio o njemu pa ti se pričinilo da te tvoje riječi i misli ja ponavljam za tobom! Neka te sram, ali me što mene sumnjičiš, već što o Bubi tako misliš i govoriš...!

TOMO: Ja da sam o njemu naglas mislio?

TIMO: Kleo, psovao, grdio, nagrdio! Dobro sam čuo iako si u sebi govorio!

TOMO (*već se malo plaši*): Ja da sam se usudio...? I to da se čulo...? E, ovo je već svinjarija! Ja da sam o njemu govorio koješta...! Ja...?!

TIMO: Da, da...! Tako mi tvoje sreće da jesi. A ako bude trebalo, mogu se i zakleti. No, to ipak ne bih, prijatelj si bio dok se ovako sramno nisi izrodio.

TOMO: Ali, ali, ali...!

TOMO: Stani...!!! Ako se opametiš, prešutjet ću tvoje gluposti; u tvom interesu ću čak i istinu poreći. Ludo stara, tko je čuo tako nemudro govoriti o jednom takvom ugledniku, kako si se samo usudio...!

TOMO: Đavo da te nosi...!

TIMO: Čuj, ne prkosi...! I, eto, pružam ti šansu... izjasni se, da li se kaješ za svoje nemudre riječi...?

TOMO: Ali...!

TIMO: Ne deri se, već reci da li se kaješ...! Ako ne, doći će smjesta đavo po tebe...!

TOMO: Kajem se.

TIMO: Priznaješ li da je Buba krasan, a ne ružan kao đavo?

TOMO: Priznajem.

TIMO: I da nije nečastan?

TOMO: Priznajem.

TIMO: I da nije lud već genijalan?

TOMO: Priznajem.

TIMO: Onda usklikni...

TOMO: Živio, živio, živio...!

TIMO: Ali tko to...?!

TOMO: Đavo da te nosi... gradonačelnik nam živio...!

(*Timo mu dirigira takt i on po tome viče.*) Živio... živio... živio... živio... (*I ponavlja se sve dok se zavjesa ne spusti.*)

(Zavjesa)

DRUGI ČIN

Gradonačelnička sala za prijem, koja je ujedno i njegova radna soba. Vrata su s lijeve strane, u pozadini alkov i izlaz na balkon. Namještaj, linije, sve barok; srebro, zlato. Nad ulazom u alkov vrlo izražajna kruna. Ogledalo mu neobično imponira; i neophodno će mu biti. Da vidi sebe toliko važnog i zadovoljnog. U sali uzvanici i uglednici. Panduri nisu kod vrata, već s jedne i druge strane alkova. Na ulici koračnica, pjesma, uzvici, manifestacija. No kao da svega dva glasa razabiramo u toj manifestaciji, u tim uzvicima: »Živio Buba, živio gradonačelnik«! Buba izlazi na balkon poigravajući na takt muzike, s rukama na bokovima, da vidi mimohod, bakljadu.

1

TIMO (*on s jedne strane bine, do rampe, Tomo s druge strane*): Kako se sve ovo i zove...?

TOMO: Requiem razumu.

TIMO: I za ono malo ljudske slobode...!

TOMO: Šuti, čovječe...!

TIMO: Trpi, robe...!

TOMO: Pst...! kako se usuđuješ da misliš...!

TIMO: Suđen si da gledaš, proklet i da čuješ...!

TOMO: Još i da u svemu i učestvuješ...!

2

Začuo se trokratni »Živio«, na svaki se usklik Timo i Tomo trzaju, pa fanfare, konačno mir. Buba im maše, načini »na lijevo krug«, korak-dva, pa se isprsi pred uzvanicima. I stane mirno, kao na komandu će svi. Pjevački kor, tri pjevačice i tri pjevača iz dobrog zanatlij-

skog društva umarširaju, stanu na uzvišenje s lijeve strane. Otpjevaju svoju bezglasnu pjesmu, prema dirigiranju dirigenta mašu notama, zijevaraju ustima. Završili su. Buba im pljeska, u gušćijem redu odlaze. Tu je i šef, tu je i načelnik. Dama i Lijepa, i druga svita iz birokracije. Dostojanstven kakav već jeste, običi će počasnu četu ovih uglednika, vraća se do predimenzioniranoga pisaćega stola. I govorit će »narodu«, nama, masovnoj slici na desnom zidu s bezbroj glava. Diže ruku da ušutka prisutne, iako su nijemi, nepokretni.

BUBA: ...Dakle, moj ljubljani narode, a sada neka je dosta! Od muzike i manifestacija se ne živi niti stvara, a ja vam nisam došao da figuriram i reprezentiram, sviram i igram, već da radu budem odan...! Radu rekoh? Radu da...! Dakle, moj ljubljani narode, da radim, da radite pa ako i ne volite...! A sad s mirom odstupite. Odstupi, ljubljani narode! Klikni mi još jednom i onda da vas više ne vidim...! (*Još će jednom »živio, živio, živio«, tamo ispod balkona.*) Tako...! Razlaz...! (*S »narodom« je završio, obraća se svom izvršnom kadru, prisutnima u sali.*) Dakle, i vama... zdravo...!

SVI: Zdravo, zdravo, zdravo...!

BUBA (*priđe pandurima, rukuje se s njima, oni pozdrave i povuku se*): Evo ti ruka... a evo i tebi... sad su i ovi smireni...! (*A on se uputi opet k pisaćem stolu, stojeći, oslonjen tek na prste, će prisutnima.*) A što je sada dalje predviđeno po ceremonijalu...?

ŠEF: Dragi naš i jedini gradonačelniče, ako mi je dozvoljeno reći, moram naglasiti da je ceremonijal povrijeđen. Ova dvojica su panduri, koji vama služe za ukras, a da štite nas... a vi ste se s njima rukovali...!

BUBA (*načelniku*): A što vi mislite...?

NAČELNIK: A ja se u cijelosti slažem sa svojim predgovornikom. Uostalom, kako i ne bih, kad sam niži činom.

ŠEF: Prema protokolarnoj ceremoniji niste se smjeli rukovati, niste...!

NAČELNIK: Niste...!

SVI: Niste...!

BUBA: Hahahaha...! Ne samo da ću s njima, već ću sa svima...! Gospodo, pa ja sam demokrat...! I zar da ne pružim ruku onima koji su me birali? Gospodo, gospodo...! Pa da nije njih, kako bih bio izabran...!

ŠEF: Uvjerili ste me, vi ste u pravu. Povlačim svoju zamjerku reakcionarnu...!

NAČELNIK: I ja joj uskraćujem podršku...!

ŠEF: Načelniče, s mirom...! Gradonačelnik govori sa mnom...! I sad da se u ime sviju nas demokrata rukujem sa gradonačelnikom, najdemokratskijim predstavnikom...! (*Rukuju se pa odstupi.*)

BUBA: Šefe, vi im poslije prenesite moje rukovanje. A sad dalje...! Dakle, dragi moji građani... vaša ujedinjena jednoglasnost ukazuje na vašu spremnost i odanost...! Ali, gospodo i prijatelji, ali, gospođe i suradnice, kako ste vidjeli, a nemanje čuli, budući da sam usrećio naš ljubljani narod s nekoliko mudrih riječi, on se zadovoljan povukao...! A vi, vi moji najbliži suradnici i saputnici... što ste mi se tu ukočili, kao muzejske statue namjestili...! Čemu će to meni, zašto tolika rasipnost...? Kao od prve upamtite, nismo mi tu stoga da narod varamo i zavaravamo, da se tu natežemo i pretežemo, zanemažemo i prenemažemo, dogovaramo i ogovaramo... već da radimo, radimo...! Makar što, makar kako, ali da radimo...! Jasno...?!

SVI: Prekrasno...!

BUBA: Ja ne trpim slova i riječi, frazu koja dreči, govor što se dulji, dreku koja bruji. Ja sam čovjek djela, djelovanja, a ne zbora, zborovanja! I da vidite kako radim, kako djelujem, u sred srijede proslave na prve se svoje odluke odlučujem...!

Čujte moju prvu odluku: Damu vraćam u predvorje odaje. Zašto? Tko bi mi bio tumač kad razvezem svoje razgovore, dogovore, pregovore s inozemstvom...? Jasno?!

SVI: Prekrasno...!

BUBA: To je od vas lijepo i časno... Potom čujte i drugu moju odluku. Ja nažalost, pored rada treba da i reprezentiram. Niti znam da pjevam, niti znam da igram. Lijepu ću zadržati pored sebe da inozemce animira. Animirati pak... to vam znači... dakle, znate što znači!

SVI: Pretpostavljamo.

BUBA: I dosta je da ja znam. E, a sad kad ste me shvatili, sad odstupite i svatko neka traži kakva posla za sebe. Jasno?!

SVI: Jasno...!

DAMA: Govorio je šarmantno, gemitlih, briljantno...!

LIJEPA: I gledati ga je islasno...! Animirat ću ga strasno...! (*Vojnička truba zatrubi. Izmarširaju.*)

3

BUBA (*ostao je sam za pisaćim stolom. Osmotri nas, sobu uzduž i poprijeko*): Neka i ova soba zna, neka i ovaj pisaći stol čuje da ja svoju osobu markantno hoću da ubilježim u povjesnicu našega grada...! Hm...! Ovo sam baš lijepo rekao... (*Sjeda, kao i sve, prenaglašeno.*) Ali što sad, Buba...? Sve bi bilo lako da ja znadem što jedan gradonačelnik zapravo treba da radi...! Pun sam misli ko koš zrnevlja, ali ni jednu ne mogu odvojiti od druge, sve jedna drugu guše...! Vidi molim te, hoću li još posumnjati u sebe što momentano ne znam što bih radio da bih radio...?! Ne ne, samo to ne, samo malodušnost neka me ne spopadne...! (*Tri su mu zvonceta na stolu, jedno veće od drugoga. Maši se jednoga i očajno zazvoni.*)

PANDUR (*uleti s čašom limunade, postavi mu na stol, salutira pa izmaršira.*)

BUBA (*zadivljen gleda za pandurom pa u limunadu*):
Kako moj ljubljani narod zna kad mi što treba...!
(*Ispije.*) Kad se popije, misli se osvježe...! I da
ne znam zašto mi je glava, mislio bih da mi razum
u stomak spada...! Gle... gle... gle... Misli su
mi mislene...! Divno... imam te...! Kako li su
to veliki duhovi našega naroda i ulazili u povi-
jest...? Svojim djelima... veličanstvenim rato-
vima...! Ratovima... ratovima...! (*Došao je
pod krunu iznad zida ulaza u alkov, te koketira s
krunom.*) Jest, Buba, ali ti si zasada samo grado-
načelnik... još nisi ono...! (*Baci pogled na kru-
nu.*) Dakle, zasada je moje geslo s jednim slovom
prikriveno... ne rat, rat, rat... već rad, rad, rad!
Veličanstvena ideja, sigurno je još nitko iznašao
nije...! Buba... sad već vidim, nećeš umrijeti
nezapažen...!

4

LIJEPA: Oprostite...!

BUBA (*ustraseno se trgao jer je zanijet svojim velikim
mislama, koje ogromnom olovkom čas skicira po
stolu čas po nebu*): A joj...! Stoj...!

LIJEPA: Žalim što sam vam hrabrost uznemirila, bolje
da sam što drugo... srce ili tome sličnu ideju...!

BUBA: Lijepa, moja ljubimice... tu je komunikativno
sredstvo naše ere, telefon... s njime mi se najavite.

LIJEPA: Od zvonjave će vam se još i želje ustraviti.

BUBA: E, neka! Ali ja baš tako hoću...! Jasno...?

LIJEPA: Jasno.

BUBA: No, što je...? Da li ste me samo vidjeti željeli
ili mi hoćete javiti neku novost...?

LIJEPA: Radosnu radost...! Vaša vjerenica želi do
vas.

BUBA: Kako...?! Vjerenica...? Moja vjerenica...?
Kakva vjerenica! Ja nemam vjerenicu! Uostalom,
pustite u sobu moju vjerenicu.

LIJEPA: Po njenoj želji i vašoj dozvoli. (*Odlazi.*)

VJERENICA: Buba dragi... čestitam ti...! (*Htjela bi ga zagrliti, ali dlanom ruke otklanja.*) A kako da ti, dragi, čestitam...?

BUBA: U prvom redu, iskreno!

VJERENICA: Iz srca, iz duše, oduševljeno...!

BUBA: I ne zaboravi čestitati i narodu na dobrom izboru...!

VJERENICA: No, ali što je...? Nećeš me ni pogledati...? Ništa te ne raduje što sam ti prva čestitala...?

BUBA: To je dužnost svih naših građana i rodoljuba...! Uostalom, zašto se tu predstavljaš kao moja vjerenica...?

VJERENICA: Za boga, Buba, što ti je...?!

BUBA: Jeste, jesi mi vjerenica, ali...!

VJERENICA: Sve drugo nije važno, ostavi...! Poljubi me, zagrli, izljubi...!

BUBA: Ali to pak ne...!

VJERENICA: Ne...? Ne...? A zašto ne...?

BUBA: I sama bi se mogla dosjetiti. Kako bi to izgledalo, da tu, na očigled cijeloga svijeta, ljubiš gradonačelnika!

VJERENICA: Ti si u prvom redu moj vjerenik!

BUBA: U prvom redu ja sam gradonačelnik! No, teško meni da me svaka stranka, koja uđe, prvo izljubi i tek onda progovori...! Jasno...?

VJERENICA: Nije...!

BUBA: Žao mi je...! Dakle, građanko, zašto si došla, što želiš i što bih mogao uraditi za tebe?

VJERENICA: I to da je sve...?

BUBA: Treba da si sretna što ćeš ti biti prvi građanin ovoga grada koja me potkrada u vremenu za vrijeme moga rada...!

VJERENICA: Čuj, ja bih bila rada da čujem, kad se misliš vjenčati sa svojom vjerenicom.

BUBA: U radno vrijeme ne provodim vrijeme u razgovoru o privatnim poslovima.

VJERENICA: Znači li to da raskidaš vjeridbu...?

BUBA: Građanko, čuj, odlična ideja...! Raskidam, jest, raskidam! Jer nedolično bi bilo, smiješno čak, protupropisno da gradonačelnik ima svoju vjerenicu. Rekli bi, ljubaka se umjesto da vodi javnu brigu...!

VJERENICA: Reći će ono što i ja mislim... da si neozbiljan, šmrkavac, uobražen, lud...!

BUBA: Građanko, građanko... građanko, ne zaboravi da vrijeđaš predstavnika naroda...! Odstupi! Odstupi da ne dođem u iskušenje... da te lišim slobode...!

VJERENICA: Uh, uh...! iako su mi govorili da si glup i pust, nedočuvan, smilovah ti se jedna...! Zar sam se ovoj nakaradi obećala...?!

BUBA: Građanko, dat ću te okovati u okove, zaželjjet ćeš se slobode...!

VJERENICA: Zar zato što tvrdim da sam luda...? Hahahaha...? Ali kad te protjeraju, već i psi na te zalaju... ne slini mi pred pragom...! (*Izleti.*)

BUBA (*nervozan, bijesan, uvrijeđen trčkara po sobi. Prileti drugom zvonu i zazvoni.*)

PANDUR (*uleti s kavom pa izleti.*)

BUBA (*razgalio se, iznenadio, te zadovoljan gleda za pandurom.*): Narod zna kad mi što treba, tako mi nebesa i neba! Ljubav je naroda za svog miljenika neizmjerena. Ali i zaslužena! (*Popio je kavu, opet se prošeće.*) Žalosno je, kako je to žalosno što je u većini javno mnijenje ograničeno...! A tko ga stvara...? Među ostalima i ova glupača...! Vele, po sklonostima, sposobnostima, čak i dostignućima i pisarske duše sramotim..., a ja sam, čuj me, narode, čekao i iščekao da se takvog radnog mjesta dokopam gdje znam da bih bio, jesam i bit ću izvanredan...! Ded, da se baš sa svojim kvalitetama oprobam...! (*Naleti na nagomilane spise na stolu; lete spisi i potpisi golemim štambiljom.*) Uh, uh, uh...! Koliko li spisa i svi će nositi znak moga potpisa...! Divno je to, potpisuješ, a pojma nemaš o čemu odlučuješ...! Jest, jest, ali ovo potpisiva-

nje, moj rad, neka i drugi vide, neka gledaju, neka mi se dive...! (*Telefonom.*) Halo, slušajte amo... neka Timo i Tomo odmah dođu...!

6

TIMO: Gradonačelnice, dovodim ti Tomu.

TOMO: Gradonačelnice, predvodim ti Timu.

TIMO: Da li što želiš...

TOMO: ...ili zapovijedaš...?

BUBA: Strpite se, prvo da ovaj pretežak posao završim. Govorite, govorite, slobodno predlažite, ja slušam, ja odjednom i po dvije stvari mogu da posvršavam. Jer ja i to znam.

TIMO: I govori...

TOMO: ...ujedno potpisuje...!

TIMO: Čudesna sprega...

TOMO: ...sposobnosti i volje...!

BUBA (*potpiše zadnji akt, zadovoljan odgurne spise, voljan je i slobodan da diskutira*): A što ćete, takvim sam rođen... a dok vam još i ostale bezmjerne sposobnosti svoje otkrijem...! No sad drugo htjedoh... ovamo slušajte.

TIMO: Slušamo.

TOMO: To bar znamo.

BUBA: Kakvom vam se čini ova moja ideja... Čujte, ja umijem zapovijedati, dobro vas poznajem, strpljivo znate slušati. Udruženi bismo neizmjereno bili korisni.

TIMO: Otprilike...

TOMO: ...kako...?

BUBA: Veoma lako...! Da ne gubim vrijeme s običnim stvarima, jer više sam sklon grandioznim zamislima, ja ću: kad što, bilo kako ali uvijek ogromno zamisliti, smisliti pa osmisliti... a vi mi se divite, ohrabrujte, podstičite... i pomalo kontrolirajte. No da, i za moja djela odgovornost primite.

TIMO: Kako...?

TOMO: Kako...?

TIMO: On će da stvara...

TOMO: ...a za njegova djela...

TIMO: ...tvoja će glava da odgovara...!

BUBA: Tako, tako, jasno, jasno... ali čekajte malo...!
(*Skakutao je na svom mjestu, u W. C. mu se žuri. Pritrči trećem zvoncetu, nestrpljivo, već usplahirano zvonu da mu se što ne dogodi.*)

PANDURI (*utrče s pozlaćenim nosilima na kojima je poveliki noćni sud, postave ga u alkov. Stanu s jedne i druge strane alkova i ne skidaju ruku s kape dok god je Buba na tom državničkom poslu. A kad Timo i Tomo vide pandure u ovom svečanom stavu, nekako slično se i oni postave.*)

BUBA (*ne ispušta zvono ni onda kad već sretan poleti do noćnog suda da bi se oslobodio muke i nužde. Naravno, adekvatna muzika, pogotovu je bubanj uposlen.*)

TIMO (*Tomi*): Vidiš da sam bio u pravu kad sam ti govorio da i državnički poslovi umiju biti obično granje, kroz granje pišanje...!

TOMO: Priznajem, jasno ti svako političko pitanje...!

BUBA (*odahnuo je, zakopčao se, okrene se i vraća se pisaćem stolu olakšan, zadovoljan. Panduri odnesu nosila.*): E, tako...! Kako male stvari usreće čovjeka...! I kako me voli moj narod, kako i koliko...! A mi da nastavimo... Ostali smo pri tome da ćete moje djelo i djelovanje kontrolirati...

TIMO: I za omaške odgovarati. Zaboravili ste dugmad na hlačama zakopčati.

BUBA: Tako, otprilike tako... A nagrada je slava koju ću dijeliti s vama...! Jer treba da znate da su i najveći ljudi u povijesti imali svoje savjetnike, lične savjetnike, tajne savjetnike — i zato vas imenujem svojim tajnim nadsavjetnicima...!

TOMO: Ne, ne, nikako ne...!

TIMO: Prvo jer nismo željni slave...

TOMO: ...a drugo, a što ako savjetujemo naopako...?

TIMO: Jer smo mi starci, izlapjelice pomalo...!

BUBA: Pa takvi se i biraju za savjetnike.

TIMO: I što ako vas brbljivci odamo...?

TOMO: Ili posavjetovati ne znamo...?

TIMO: Otišla bi glava i vama i nama...!

BUBA: Prvo i prvo, lakše je vama savjete davati negoli ih primati i razumno raditi. I volim što ste skromni i oprezni... ali zar niste zavrijedili bar toliku počast da bar pred smrt osjetite posrednu vlast...?

TIMO: Moramo...?

TOMO: Moramo...?

BUBA: U interesu naroda kojemu svi služimo i pripadamo.

TIMO (*Tomi*): Možda će i dobro biti...

TOMO: Možda ćemo trojica zajedno manje štetiti.

BUBA: Tako treba govoriti. Čestitam...! (*Kako li samo samosvjesno hoda po ovom svijetu uzduž sobe!*)
A sada samo još da provjerim vašu inteligenciju i znanje, zaključivanje, opažanje...! Što mislite, da li je pametno što sam prekinuo vjeridbu s tom mojom prostakušom?

TIMO: No, što misliš, Tomo?

TOMO: No, što misliš, Timo?

TIMO: No, gradonačelnice, što mislite da li ste pametno postupili?

BUBA: Pa... pa... pa...? Držim da da...!

TIMO: Odlično! Pa da...!

TOMO: I pametno! Da, da...!

BUBA: Čestitam vam, zbilja imate zdravo rasuđivanje. Ta bi mi žena samo smetala u radu. A ako mi baš bude potrebna i druga ljubav osim za gradonačelnikovanje...

TIMO: ...naći ćete sebi ljubavnicu!

BUBA: Tako je, ljubavnicu! To meni treba!

TOMO: Ne, ne, zaboga, ne! Ne ljubavnicu, već prijateljicu!

TIMO: Prijateljicu s djelokrugom ljubavnice, pa je tu i sadržina i forma...!

BUBA: Divna misao, još ako je forma obla! A tko bi to umio osim mene, ovakva dva oštroumna savjetnika da odabere...?

TIMO: Savjetnici ili nadsavjetnici ...

TOMO: ...molimo da ostanemo tajni ...

TIMO: ...i prema unutra i prema vani...!

BUBA: Tajni, tajni, to pikantnije zvuči ...! A da li vam već rekoh što ona glupača o meni reče ...?

TIMO: Da ste nesposobni, sulud malte malouman ...!

TOMO: Ovaj Timo tuđe misli čita ...!

BUBA: Zbilja ...!

TIMO: A vaša je glupost običan privid ...
... kao što se i lijenošću umijete prikrit ...!

BUBA: Bravo, čika Timo, bravo ...! Čim budem ustanovio orden grada, prvom ću vam zakačiti — a dotle ću vas honorarom nagraditi.

TOMO: Makar ovog zadnjeg ... i ja sam željan ...!

BUBA: E, pokažite se dostojan ...!

TOMO: Ovoga ću časa ...! Dakle, u najboljem je redu što ćete sebi dodijeliti na službu prijateljicu s djelokrugom ljubavnice ... ali samo oženjene uglednike krase ljubav i ljubavnice ...!

TIMO: Bravo, Tomo, bravo ... čak kolosalno ...! Čak protokolarno ...!

BUBA: Protokolarno ...? A što to, što ...?

TOMO: Ljepše i zvuči da oženjen načelnik nije jednoličan i da baš uvijek lijega u ženin krevet ...!

BUBA: Onda, da se ženim ili ne ...?

TIMO: Neophodne su usluge ljubavnice ...!

TOMO: A nemanje ugledne ženice ...! Jer budući da ste pretrpani poslom — idejama, uredom, ljubavnicom — ne biste našli vremena da se krećete među narodom ... pa to je katastrofa da vas narod zaboravi ...! Jer koga ne vidi, toga se i ne sjeti ...!

TIMO: Pa zato neka vaša žena podsjeća narod da ima gradonačelnika ...!

BUBA: A ... a kako i kad ...?

TOMO: Stavite joj na raspolaganje službena kola, pa neka se voza i voza ... još i kad zelje nosi sa pijace neka narodu kroz prozor maše ... pa će se narod s ljubavlju sjećati ne samo nje i vas ... sjetit će se u molitvama sviju nas ...!

TIMO: I pretke će spominjati, ujne, tetke, žene, molitve će im biti pune žarke želje...! Tomo, orden ti ne gine...! Zar ne, gradonačelnice...?

BUBA: Ne i ne...!

TOMO: Zar još nisam ispunio uvjete...?

BUBA: Potrudite se da dođem do gradonačelnikovice...!

TIMO: Kakve biste zaželjeli srcu miljenice...?

TOMO: Službenice, domaćice, koje boje, kakvoga poroda...?

BUBA: Nije u pitanju kakvog je roda. Zar ne rekoste da je interes grada u pitanju i da je srce u drugome planu?

TIMO: Jest, Tomo, takva neka bude da gradu služi na čast, kao što služi na čast i njegova vlast...!

BUBA: Timo, misli mi čitate.

TOMO: Timo, zbilja si oštrouman!

TIMO: Tomo, ti si pak razuman!

OBOJICA: A vi ste, dragi naš Buba, ne samo mudar, pametan i uman, već skroman i razuman...!

BUBA: Moram, moram... a moram, jer sam svom položaju neobično odan...!

TIMO: Dakle, mi sada odosmo po dostojnu ženu...

TOMO: ...vama za ukras, a na čast gradu...! (*Naklone se i odu.*)

7

BUBA (*kad je ostao sam*): Buba, oprez, oprez...! Vidje li ti ova dva lisca...! I zapravo što hoće i žele...? Da me savjetuju ili sa mnom vlast da dijele...? Ne znam, ne znam... još ne znam... ali sam siguran da vlast iz ruke ne dam...!

LIJEPA (*ulazi. Smatra da je vrijeme da se i ona pobrine za svoju budućnost. Previše ih je dosada prije nje došlo s Buhom u kontakt*): Dozvolite, dozvolite... čini mi se da ste me zvali...!

BUBA: Zvao, zvao...? Hm... nisam ni znao...! Ali dobro da ste došli... jer kad sam sam uvijek ponešto sumnjam. A i posao sam rasturio kako već ja to umijem i znam... pa što sad da radim ne

znam i ne znam...! A čim sam vas ugledao, sjetih se da biste i vi, Lijepa, mogli podnijeti malu žrtvu...

LIJEPA: Oh, da znate kako sam željna da padnem vašom žrtvom...!

BUBA: Ne, ne, ne, ne da za mene ginete — već za narodne interese...! Ali ću i vas prethodno da provjerim... da čujem, kakve su vam ambicije...?

LIJEPA: Oh... već...! Već da ih pokažem...! Da zatvorimo prvo vrata, dragi... haha...?

BUBA: Zaboga, Lijepa, da ured oskrnavimo...!

LIJEPA: Nikako... već bolje mene...!

BUBA: Ma jeste, računam ja na vašu predspremu...

LIJEPA: A na koju od mnogih...? Još nisu sve iscrpljene...!

BUBA: Budite uvjereni, da će vam radna sposobnost biti do krajnosti iskorišćena.

LIJEPA: A hoću li za svoj trud i umješnost biti i nagrađena?

BUBA: Nagrađena...? Naime, čime i zašto...?

LIJEPA: Zašto...? (*Poljubi ga, pa razdragano izleti.*)

Ovo je besplatno... a sve što zaželiš, slijedi...!

Hahaha...!

BUBA (*kad je ostao sam, s rukom na mjestu poljupca*): Ovo, ovo, ovo je atentat na moj ugled...! Ovo izaziva u meni uzburu i nered...! Da ovako produži... uvjeren sam da bi izvršila čak atentat na moj tjelesni integritet...! I, eto, prosto mi je, vjerujte, izmiješala namjere i misli...! Želio sam nešto veliko zamisliti i svoriti, budućnost planirati i ostvariti, a ona je sve ispremještala, razbila u meni...! Planirati... planirati... jest, planiranje je gradonačelnika dostojna rabota...! Buba, prema tome, sjedi i planiraj...! (*Važno sjeda, prišao bi poslu.*) Ali, ali... ali, ali što da planiram, đavo da ga nosi...!

8

LIJEPA (*opet u vratima*): Gradonačelniče...

BUBA: Tiho, tiše... razmišljam, planiram...!

LIJEPA: Ali je neplanirano stigla prva delegacija...!

BUBA: Tko, što, kako...?

LIJEPA: Delegacija...!

BUBA: Zašto delegacija i što će delegacija...?

LIJEPA: Nije red da ih ja upitam, vaša je dužnost, dragi...!

BUBA: Te se milošće okani...! A potom, ovamo s njima... sa svima...! Ne bojim se da ih koliko ima...! (*Kad je otišla.*) Čudno, čudno... koliko narod volim, a ne volim s njima da govorim...! Jedina korist će biti možda od svega, da će pasti koja dobra ideja...! (*Pojavi se delegacija.*) Delegaciju, naprijed!

9

DELEGATI: Dobar, dobar, dobar dan...!

MUZIČAR: A ja se klanjam...!

GLUMAC: Pokorno se javljam...!

UČITELJ: Pozdravljamo ljubljenog gradonačelnika...!

MUZIČAR: Čestitamo, pozdravljamo...

GLUMAC: ...s njime se zajedno radujemo i kličemo...

DELEGATI: Živio, živio, živio...!

BUBA: Gospodo, zbilja namjeravam živjeti. Da ne bismo gubili vrijeme sjednite ... i predlažite...!

DELEGATI (*naravno da će u koru*): To bismo i htjeli, to bismo i željeli...!

MUZIČAR: No, a tko će, tko će i kako će...?

GLUMAC (*učitelju*): Možda biste mogli vi...!

UČITELJ: Zašto ja...? Ded, ti...! Ne možemo svi...!

BUBA: Da prekinem tajac, vrli prijatelji. Vidim da se skanjivate zbog moga ugleda. Pa zar još niste čuli za moje demokratske sklonosti...? Pa zar još niste svjesni koliko ja čeznem da narodne brige pred svoju savjest iznesem...? Dakle, navali narode...!

UČITELJ (*naravno umirovljeni kao i ostali*): Dakle onda da ja progovorim u ime delegacije...! Mili i dragi gradonačelniče, dozvolite da vas pozdravim u ime kulturnih radnika našega grada, njegove okolice i okoline. Mi, isto kao i vi, reprezentanti narodni, očekujemo od vas djelovanje i djelotvorno

stvaranje ne samo na privrednom, radnom, sanitarnom pa i porodičnom polju, već latite se i kulture konačno, pobogu...! Gledajući vaše produhovljeno lice, razdragane oči, po riječima moje punice, predodređeni ste da prigrlite naše stvaralačko stremljenje i želje... da kulturom nadojimo grad i predgrađe i nekultivirano polje...! Ovaj sam svoj govor već bezbroj puta održao, kako ste vidjeli, naizust ga znam, ali još nikada nije bio uslišan...! Ali se ovom prilikom ozbiljno nadam, unaprijed radujem i zato kličem... živio, živio, živio...!

SVI: Živio, živio, živio...!

BUBA: Bravo, gospodo, bravo...! Da ćete se u mene pouzdati, to sam osjećao, to sam znao. I niste se prevarili, upamtite, niste...! Da sam širokogradi demokrata mogli ste uočiti već i po tome, što mirno otpim kojekakve govore... ali budući da ja kao tumač narodne volje i želje želim unići u povijest i kao nosilac kulturnog stremljenja, stvaranja, ozbiljnog pregalaštva, to ću smoci još toliko snage da poslušam vaše želje i prijedloge... I sve ih smatrajte unaprijed uslišene...!

UČITELJ: Tu se pišu povijesne stranice... gladan-žedan narod za kulturom uzdiše...!

MUZIČAR: Toliko sam sretan, toliko razdragan da ću odmah zaplakati...

GLUMAC: Ama, naprijed reci pa onda plači...!

BUBA: Ali, jest...! Još uvijek ne rekoste zašto ste došli, koje su te konkretne želje dosada neispunjene!

GLUMAC: Kazalište...!

MUZIČAR: Ne...! Opera i simfonijski orkestar...!

UČITELJ: Ali prije svega, kulturu u domove, opismenimo pismene i nepismene...!

MUZIČAR: Ne i ne...!

GLUMAC: Tako je...! Jer kako ćete nekulturne privoljeti da se opismene...!

BUBA: Gospodo, čemu ovo ogorčenje i nelojalna konkurencija? Jeste da narod nema novaca, ali treba

da ga ima... a kad smo već siroti zašto da nas smatraju i nekulturnima...? Idimo redom ... koliko glumaca obično treba...?

GLUMAC: Dvadeset i dva svega.

BUBA: Koliko ih ima prijestonica...?

GLUMAC: Oko trideset i pet što glumaca što glumica.

BUBA: Sitnica i trica...! Neka se čudi kulturni svijet!

GLUMAC: I dva redatelja treba.

BUBA: Neka ih četiri svega.

MUZIČAR: U gradu ih nema, morali bismo ih uvesti.

BUBA: Uvozna roba, devizni novci? Pobunili bi se gradski oci. Od toliko građana valja da i to netko zna.

UČITELJ: Kako znam, i šaptač im treba.

BUBA: Šaptače i došaptače nikada nisam volio. Dosta sam zbog njih pretrpio! Uostalom, što bi onda policija radila... A tko bi bio upravnik ili direktor?

UČITELJ: Oprostite za intervenciju...

GLUMAC: ...ne bih htio da se hvalim...

BUBA: Sporazuman sam, neću da ambicije kvarim! Iako je za direktora lako. To hoće i zna biti svako! A sada dalje, da čujem, a čega najviše treba?

UČITELJ: Novaca iznad svega.

BUBA: Ni brige vas... imate moje čvrsto obećanje iako smo momentano bez i jedne pare...! E, za danas smo potrošili podosta novaca, pa doviđenja. I, molim vas, kad god vam se rode ovakve dobre ideje, a vi slobodno skupite delegaciju, čak deputaciju, ako treba i demonstraciju pa pravo do mene... Pametno sam riješio sve ovo, zar ne, zar ne...?

SVI: Živio, živio, živio... želje nam obećane ostvario...! (Odu.)

10

BUBA (*ponosno gleda za njima*): Kako malo treba pružiti narodu da ga usrećiš...! Zbilja sam agilan, zbilja je radni dan...! Pokoljenja će, Buba, govoriti... »U doba Bubine vladavine«...! Samo da se ne ogriješim o nečije želje... da li su putovi kul-

ture isti kao i prosvjete...? I gdje li da strpam umjetnost ... pa zakone, zakonitost ... pa zatvore, red i poslušnost...? Jujujuj, za danas dosta ideja, i sutra ih treba...! (*Diže slušalicu.*) Stvaram i stvaram, a nitko ne sluša... a sve to treba zapisati budućim pokoljenjima...! Halo, Lijepa, gdje su Timo i Tomo... brže s njima amo...!

TIMO: Tu sam.

TOMO: I ja s njim.

TIMO: Popisujemo žene...

TOMO: ...dostojne vas...!

BUBA: I...?

TIMO: Našli smo se u nedoumici... jer među najbogatijima su najpametnije...

TOMO: ...a među najljepšima najnedostojnije...!

TIMO: Pa kakvom da vas poslužimo?

BUBA: O tome ima vremena da se odlučimo, već ovamo slušajte...! Osjećate li u ovoj sobi temperaturu...?

TIMO: Sunce se odmara na tom prozoru.

BUBA: Ne, ne, varate se ... toplota stvaranja ovu sobu zagrijava! Vjerovali mi ili ne, prebogat je bio ovaj nastupni dan... čudesa stvaram...!

TIMO: Joj, molim vas, pričajte, ubija me znatiželja...!

TOMO: A mene nemir iznad svega...!

TIMO: Što to uradi, recite, pobogu, ljudi...!

BUBA: Poslušaj pa onda sudi...! Grad je bio dosada u kulturnom mraku... kazalište stvorih u jednome dahu...!

TIMO: Bog je svijet stvarao po šestodnevnom planu.

BUBA: Zastarjelo shvaćanje, zato mu i bilo manjkavo stvaranje. Dragi moji, danas bi gospod bog s vrlo neznatnim izgledima uzeo učešća na gradonačelničkim izborima...!

TIMO: Vi jeste naša dika, ali ne zaboravite da smo mi naličje vaših djela, ako ste vi slika...!

TOMO: Jer što uradite, slava je vaša... gdje omaknete, joj, nevoljo naša...!

BUBA: Bože, uskogrudne strašljivice...! Upamtite, već su mi današnja djela dovoljna za jednu cijelu povjesnicu za srednje škole...!

TIMO: Zaboga, zar ste pored kazališta još nešto gradili...?

BUBA (*sve leti po sobi od zadovoljstva*): Okusih demokraciju, s pandurima se rukovah... vjerenicu u zatvor ne strpah... iz ničega nam niklo kazalište, planiram igralište, zabavište, zatvoralište...! Spomenike, simfonije, orkestre... jujuj, pun sam ideja, planova... Jest, a novi ljudi...?

TIMO: Plavi...

TOMO: ... crni...

TIMO: ... bijeli...

TOMO: ... samo bezglave ne stvarajte, već i tako obezglavljene ne obezglavite...!

BUBA: Moj čovjek će biti nov tip ljudi... jer novci kvare, savjest dave...! Dok se ljudi nauče raditi badava i bambadava, onda će tek raditi što god žele zabadava...!

TIMO: Odlično...!

TOMO: Kolosalno... iako ne shvatam...!

BUBA: Vi ne shvaćate, a ja se dosađujem kad ne stvaram. No, a što bismo sada jer još teče radni dan...?

TIMO: Gospode... sjetih se...! Gradonačelniče, učinili smo neoprostivi propust...!

BUBA: Ja...? To je isključeno, prosto nemoguće...!

TIMO: Ne me, ne vi, mi, svi nadležni...! Pomislite, još novine nismo izvijestili...!

BUBA: A što će mi to...?

TIMO: Po protokolu, a u vašem interesu i ugledu, trebali smo sazvati sve gradske velikane i uglednike, novinare i savjetnike... da pred njima izložite vaše divne planove rada u interesu budućnosti ovoga grada...!

BUBA: Mene nitko ne interesira...!

TOMO: Pa vaš je već i dosadašnji nastup, zaboga, preporod ovoga grada...!

BUBA: Toga sam bar svjestan ... ali između mene i moga naroda ne želim posrednika.

TIMO: Ali kolika je dika, moj gospodine, kad bi ti uglednici zadivljeni slušali vas i vaše riječi...! A tek kad bi vam izjavu odštampali... ogroman list novina a na njemu vaša slika...!

TOMO: Slika i prilika novoga doba...!

BUBA: Moja slika...? Čujte, ideja nije loša...!

TIMO: I ti nedostojnici neka čuju što je rad i stvaranje...

TOMO: ... vaši prethodnici neće znati gdje bi od sramote...!

11

BUBA: Tako je, tako je...! A kako bismo to sproveli...?

TIMO: Pomislite... ovdje bi s blokovima i blic-lampama stajali novinari... (*Ulaze novinari. Zasad su oni, kao i slijedeći, dio vizije; beživotne lutke koje se postavljaju na šah-tablu.*) Dva bismo pandura tu do samih vrata... Vijeeće trojice bi na počasna mjesta... Pa načelnici, donaćelnici, šefovi i šefići... tu pak predsjednik i predsjednici... A Lijepa tu, Dama će tamo... Što velite sada...?

BUBA: Skoro puna sala...! (*Svi su već zauzeli svoja mjesta.*) Kao za vrijeme nekoga prijema...!

TOMO: Ali bismo morali pozvati i predsjednika koalicije partija.

BUBA: Sve, sve, ali to ne...! Uvrijedio me je. Još uvijek nije došao da mi čestita, a dozvolio sam mu da me bira.

TIMO: E, baš bih ga zato i pozvao i osramotio...!

BUBA: I neka vidi da umijem gospodski praštati...!

TIMO: I dok on ne stigne, vi se nećete ni pojavljivati.

TOMO: A kad stigne, onda će tek trube da najave vaš ulazak.

BUBA (*uzeli ga pod ruku pa ga odvođe*): A što ću ja onda?

TIMO: Dozvolit ćete da vas pozdrave. A onda...

BUBA: A onda...?

TIMO: ... a onda ćete dati iscrpnu izjavu o vašem radnom planu...!

BUBA: A ako postavite pitanja...?

TIMO: Ostavite ih bez odgovora!

TOMO: S punim dostojanstvom se povucite i samo im to recite...

TIMO: ...»Ja svoje rekoh, a vi proučite«...! (*Izveli su ga.*)

12

Slika oživi. Zvanični prijem. Nudi se, poslužuje, stvaraju grupe, smije se, razgovara se.

KONOBARI (*već je u sali žamor kad oni ulaze. Nude, drugi ostavljaju tacne na stolove.*) ... Konjak, rakija, cigarete... izvolite... Odmah ću donijeti. Molim, molim...!

SVI (*žamor se povećava. Skoro mrtva tišina se razigrala u kavanski tihi žamor.*): Hvala. Da, da. Kavu. I meni. Konjaka. Što će to biti. Pojma nemam. Rakije? Cigarete. No što kažem? Hvala.

1: Čika Timo, dobra vam ideja bila ova ponuda.

2: Ovako je prijateljskije raspoloženje.

1: Prisnije. Ali zašto su nas pozvali, zašto sve ove goste?

TIMO: Zašto pisare za ovakve stvari pitate?

3 (*prilazi im*): Odlična je ova rakija od zerdelija.

1: Da li bar ti znaš zašto su nas pozvali?

3: Timo, a da li znaš ti?

TIMO: Naslućujem samo toliko, koliko dopre među obične smrtnike.

3: Onda znaš baš sve.

TIMO: Još i više, ali da vam kažem, pitali biste me ot-
kud znam to sve. Radije se strpite.

NAČELNIK: Je li istina ono što se pogovara, da će
nam izložiti svoj program rada?

1: Bogami, spreman!

2: Agilan!

3: Energičan!

1: Valjanog smo predložili!

2: Još boljeg su birali!

3: A nas još ni pohvalili!

ŠEF: Ambiciozan!

NAČELNIK (*sve se te primjedbe kao u rečenicu stopile*): Smion i neobičan!

1: Ama, dobro, ali koga još čekamo?

ŠEF: Naloženo mi je, da u ime vaše i načelnika grada, i predsjednika koalicije partija pozovem.

1: Odlična ideja...!

2: Možda nas pohvali...!

3: Možda i nagradi...! (*Udarac o gong*). Predsjednik je stigao...!

13

NAČELNIK: Gospodo, dozvolite da vam javim radosnu vijest: stigao je predsjednik koalicije partija...!

SVI: Živio, živio, živio naš starosta...!

PREDSJEDNIK (*siva eminencija, siva mu odjeća sve do cilindra, na očima mu crna maska*): Živjeli, živjeli... svi naši prijatelji živjeli...!

SVI: I još jednom... živio...! (*Sad pak trube zasviraju. Svi se ukočili, iznenadili. Buba ulazi dostojanstveno, ne pogleda baš nikoga, stane pred predsjednika.*)

NAČELNIK: Gospodin načelnik našega grada je stigao.

SVI: Živio, živio, živio...!

ŠEF: Dragi i poštovani predsjedniče, dozvolite da vam predstavim načelnika grada, vašeg vrlog suradnika.

SVI: Živjeli, živjeli, živjeli...!

BUBA: Raduje me što mi je pružena prilika da vas i osobno upoznam.

PREDSJEDNIK: I ja sam zadovoljan. (*Rukuju se.*) Živjeli...!

BUBA: Ne samo ja, već i vi...! (*Nakloni se, udari potpeticama i uputi se do pisaćega stola. Predsjednik ga, neugodno iznenađen, promatra, a Buba je još dostojanstveniji ako je to moguće*).... Moje dame i gospodo, suradnici i uzvanici...! Dakle,

ja sam čovjek ovoga grada. Nemam vremena za kontakte, a tko želi, upoznat će me putem mog neobuzdanoga rada...! Jest, tako je, živio...! Molili ste me da se kandidiram, a kad ja sviram kako i da igram ... igrat ćete vi, majčini sinovi...! I vjerujem da mi nećete baš uvijek razumjeti kojekakve mjere, ali briga mene...! Nisam ja običan nahod ili javni zahod... ne ne, čuvajte se...! A sada dalje... Novinari, zapišite...! Interesiraju me samo narodne želje. I što ja za njih hoću, što ja mogu...? A što ne, to vi meni recite...! Ja i ono hoću, što drugi nisu smjeli ili pak nisu ni umjeli. A što ću, kako ću...? U čast vam vaš program, jer ja sam taj koji umijem i znam što znam...! Svi ste se vi mašali demokracije, ugnjavili biste je; presvisnula bi vam u rukama, bujat će u mojima...! I meni nije bilo stid da se rukujem s pandurima, vjerenicu odagnati me nije strah, a da znate što stvaram, stao bi vam dah...! Grad je bio u kulturnom mraku, to bar svi znaju. Ventile kulture ću prvo preko kazališta otvoriti, propuh će kulturni mrak razgoniti... Ha...? Tome se ni nadalj niste...! A što potom slijedi...? Imate li se gdje prošetati, poigrati, odmoriti...? Sve će vam to Buba stvoriti! Spomenicima ću načičkati pola grada, miris rasadnika će vas odvikavati od vulgarnoga glada...! Da da...! A potom ćemo preodgojiti ljude, umudriti i mudre i lude...! Neće meni više službenici samo na plaću misliti, a na rad kinjiti...! Doživjet ćete da će se odricati plaće... i pčele će udvostručeno puniti saće...! Da da, gospodo, pa ja sam pun ideja, samo imajte strpljenja. A sada dosta...! Rekoh vam baš dosta...! I uvjeren sam da sam bacio plodonosno sjeme, a vi razmišljajte, vrijeme je, gospodo, vrijeme...! Osjećam da sam dobro govorio. A kad sam ja zadovoljan, kako ne biste i vi bili...! A sad ja odoh, a vi, živjeli, živjeli...! *(Sjaji od sreće i ponosa. Ode.)*

NEKI (*šef, podšef, načelnik, podnačelnik htjeli bi bi da nestanu, dovlače se do vrata na prstima vjerujući da ih nitko neće primijetiti.*)

1 (*kao gromoglasnik*): Gospodo, nitko da se nije udaljivao!

NEKI (*stanu kao gromom pogođeni.*): Jao...!

VIJEĆE

TROJICE (*to se isto sada ponavlja s njima.*)

PREDSJEDNIK (*ovo je tek gromoglasnik*): Gospoda iz vijeća trojice tu da su ostali...!

TIMO: A da li bismo bar mi...

TOMO: ... sitne ribice nestali...?

PREDSJEDNIK: Nitko ni da pisne, a kamoli klisne...!
(*Opet su svi samo nepomične statue, živa slika, među kojima se kreće samo jedno živo biće: predsjednik koalicije partija. I ljut mjeri prisutne kao vojskovođa poslije izgubljene bitke svoje podređene.*) ... Da čujem... čija je ideja bila da se ovaj skup sazove...? (*Tajac.*) Pitao sam...!

1: Isusa mi, nisam ja...!

2: Marije mi, niti ja...!

3: Tko je bio ta svinja...!

TIMO: Oprostite... napola ja...

TOMO: ... druga polovica je moja...!

1: U zatvor s njima...!

2: Neka vise...

3: ... na vješalima...!

PREDSJEDNIK (*kad ih je odmjerio, prepolovili se pa će*): Ideja je bila vanredna... možda spasonosna...! Čestitam...!

1 (*sad će i oni navaliti*): I ja...!

2: I ja...!

3: I ja...!

PREDSJEDNIK: Čestitaka dosta...! A sada da čujem, čija je ideja bila da se ovaj čovjek predloži za gradonačelnika u ime koalicije partija...?! (*Ne*

treba će čuditi što je zavladao tajac. Prilazi 1, 2, 3. i tako ih potrese da bi mogli ispasti iz hlača.)
Čija...?! Čija...?! Čija...?!!

- 1: Ako možeš, oprosti.
- 2: U najboljoj smo volji...
- 3: ... očito pogriješili...!

PREDSJEDNIK: Očito samo...? Ludo...! Predlagali smo vam odličnike. Ni jedan vam nije odgovorio...? Kako...? Zašto...?

- 1: Znaš, jedan nije bio dovoljno pametan.
- 2: Znaš, drugi nije bio dovoljno pošten.
- 3: Znaš, treći nije bio dovoljno ugledan.

PREDSJEDNIK: Stidite se, neka vas je sram...! Pa zar ste u ovome suludom našli oličenje čovjeka, vlasti...?! Ovo nije više grad samo, ovo je ludograd...! A što smo i mi, kad smo za načelnika grada ludoga birali...?! Pa jeste li vi bar svjesni da je ovo zločin, da ne možete izbjeći kazni?!

- 1: Ja sam Marka htio.
- 2: A ja Žarka.
- 3: Ali što ćeš kad je Marko uobražen, a Žarko razmažen...!

- 1: Ali su pametni i bistri...
- 2: ... poštteni i čisti...!
- 3: Ja sam Pavla htio, jer je mudar, ugledan, čuvaran...
- 1: ... ali je prema prijateljima nemaran...!
- 3: A zašto niste glasali za Peru...?
- 2: Jer ima ružnu ženu...!

PREDSJEDNIK (*pitanja i odgovori prosto lete; međusobno se ispletu, optužba je to, opravdavanje, svađa.*) Tu je bio i Stipo!

- 1: Mlad bi se prebacio...!

PREDSJEDNIK: I zato se vijeće trojice za budalom mašilo...! Pa ovo je, gospodo, nezapamćeni skandal...!

- 1: Čuješ, šefe, skandal...!
- 2: Načelniče, skandal...!
- 3 (*ostalima*): Skandal...! Načelniče, o njemu ste pjevali hvalopjevke...!

NAČELNIK: Nismo znali da biste ga za načelnika grada birali...!

PREDSJEDNIK: Dakle, ti si krivac...!

NAČELNIK: Sa šefom sukrivac...!

ŠEF: Oslonili smo se na tuđe riječi...

TIMO: Čujte, predsjedniče ... ne gubimo riječi...

TOMO: ... krivi smo mi...

TIMO: ... najniži...!

PREDSJEDNIK: A kako...?

NAČELNIK: Bube smo se morali osloboditi, jer niti sluša...

TIMO: ... niti radit znade...

TOMO: ... nikakve (koristi od njega, to bar znajte...!

TIMO: Pa smo ga počeli hvaliti...

TOMO: ... budalu u mudroga prodavati...!

NAČELNIK: Morali smo, jer nam odjeljenje izvrgavao ruglu.

PREDSJEDNIK: Bogami, ideja zaslužuje svaku pohvalu...!

TIMO: Zbilja...?

TOMO: Čuo si da jeste...!

PREDSJEDNIK: I pohvaljeni biste bili, da ga niste prodali baš meni!

1: A ovaako ćete iskusiti kazne...

2: ...ne velike...

3: ...ali ni male...!

TIMO: Pa zar vas nismo baš mi, predsjedniče, na vrijeme izvijestili da luđak vlada gradom...?!

PREDSJEDNIK: O načelniku grada takvim tonom govoriti se ipak ne smije...!

TIMO: Pa zar niste i vi sami rekli da normalan nije...?

PREDSJEDNIK: E, ja sam ja, vi ste vi ... što vi samo misliti smijete, to se ja usuđujem govoriti...!

TIMO: Smijemo li bar pitati, kakva će biti kazna kad već izostaje zaslužena pohvala...?

PREDSJEDNIK: Sve u svoje vrijeme. Zasada me pri-teže mnogo veće breme...! (*Zauzima predsjedničko mjesto.*) Dakle, gospodo, tu ni časa ne može-

mo časiti jer skandal može svakog časa izbiti...!
A prva žrtva toga skandala bio bih ja... A što mislite, da li biste vi to ostali preživjeli...?

1: Znamo da ne.

2: I ne bismo zavrijedili.

3: Govori, mili...!

PREDSJEDNIK: Pa zato baš od vas, gospodo, očekujem prijedloge kako da najbezbolnije riješimo ovo pitanje.

1: Da ga strpamo u ludnicu...!

PREDSJEDNIK: S tobom zajedno...! Dalje...?

2: Da poništimo izbore...!

PREDSJEDNIK: Još gluplje...! Dalje...?

3: Da ga pošaljemo na neograničeno bolovanje.

PREDSJEDNIK: To bi još bilo glupo ponajmanje... ali tko bi ga na to privolio...? Hajde, hajde, razmišljajte ako vam je draga glava...!

1: Joj, muke...!

2: Joj, jada...!

3: Neka načelnik do slijedećih izbora vrši dužnost Bube!

PREDSJEDNIK: On ne može...

ŠEF: Ja sam rangom stariji, ja bih trebao prije...!

PREDSJEDNIK: Načelnik će u prijestonicu...

ŠEF: U prijestonicu...? A zašto...?

PREDSJEDNIK: Da zauzme podobru stolicu...!

ŠEF: Kako...? Što će biti...?

PREDSJEDNIK: Sjedit će tamo gdje i ministri.

ŠEF: On ministar...?!

PREDSJEDNIK: Ako još i ne, ali će pomoćnik da bude.

ŠEF: A zašto ne ja...?!

PREDSJEDNIK: Jer je on glava pametnija.

ŠEF: To se spolja ne vidi... A budući da ne želim od njega gori biti, to ću istupiti iz koalicije partija.

PREDSJEDNIK: Još danas ćemo te brisati, a tvoje mjesto popuniti.

ŠEF: Ja jesam rekao da ću istupiti, ali ne i kada...
to nisam rekao nikada...! Sad baš iz inata ne-
ću...!

PREDSJEDNIK: Dalje, dalje ... očekujem prijedloge
kako da se oslobodimo gradonačelnika.

ŠEF: Imam...!

PREDSJEDNIK: Što imaš?

ŠEF: Ideju.

PREDSJEDNIK: Ne vjerujem, ali da čujem.

ŠEF: Kako bi bilo da se poslužimo Timinom i Tomi-
nom taktikom...?

PREDSJEDNIK: Ako možeš, budi jasniji.

ŠEF: Oni su ludoga hvalili, a mi smo ga kao najpa-
metnijega zgrabili.

1: Sjajno...!

2: Kolosalno...!

3: Nedovoljno časno...!

PREDSJEDNIK: Za čast se brinuti je prekasno.

ŠEF: Bubi moramo ponuditi takvo mjesto kuda bi
drage volje pošao.

1: Poći će rado ako je to mjesto veće...

2: ...značajnije i uglednije...!

3: Ciljate li na mjesto pomoćnika ministra? Ali tamo
očekuju našega načelnika...!

NAČELNIK: Ovo je šefova podvala.

ŠEF: A nije bila tvoja da se Buba proda...?

NAČELNIK: Sramota bi bilo one gore prevariti...!

1: A zar ti nas nisi...?

2: Neka se i drugi dosjete jadu...

3: ...neka ga i oni dalje prodadu...!

PREDSJEDNIK: Gospodo, ideja je luda...!

NAČELNIK: Šef nas sve želi da kompromitira...!

PREDSJEDNIK: Još više negoli što već jeste... ne
može...! Jeste da je bolesna ideja... Buba kao
pomoćnik ministra...!... ali što možemo drugo
ako nećemo da nam lud gradom vlada...!

NAČELNIK: Predsjedniče, osramotit će nas...!

PREDSJEDNIK: Dotle ćemo smisliti kako ćemo se
opravdati ... možda bismo mogli reći, pošao je

normalan, stigao bjesneći...! Da ostane, tko li će nas osloboditi jada, bili bismo svi odreda građani ludograda...! Prijedlog stavljam na glasanje... Prvo se ti izjasni, načelniče.

NAČELNIK: A što da ne pristanem kad ću i tako morati.

PREDSJEDNIK: Znao sam da je razumnog lako urazumiti.

ŠEF: Pa zar opet da po njemu pohvale pljušte...!

PREDSJEDNIK: A što ti nisi umio odabrati za suradnike ovakve ljude...?! (*Pokazuje na Timu i Tomu.*) I da znate, padale bi i kazne i odmazde, letjele bi glave vine i nevine... da nisu ove dvije mudre...!

TIMO: Za ove smo vam riječi puni zahvale.

TOMO: I smijem li upitati... što još možemo očekivati pored baš sad izrečene pohvale...?

PREDSJEDNIK: Kaznu...!

TIMO: Još uvijek kaznu...?

TOMO: Za mudro djelo kaznu...?!

PREDSJEDNIK: Kaznu... ali časnu...! Samo ćete biti otpušteni iz službe.

TIMO: Hvala bogu, samo otpušteni...!

TOMO: Zar za dobro zlim plaćeni...!

15

PREDSJEDNIK: Ne budite nerazumni kad sam se sve do sada divio vašem umu...! A koga da okrivim, koga da osudim, narodu kao krivce izručim...? Ovoga ili ove tu, ovu gospođu nemoćnu...?! Na lomaču bih s njima ili stup sramote... ali kako da to uradim da ugled ugledu ne ode...!!!

TIMO: Dakle, otpušteni.

TOMO: Zbog pameti okrivljeni.

PREDSJEDNIK: Ali i pohvaljeni...!

NAČELNIK: A ne bi li otpušteni mogli bili u službu primljeni? Jer tko će da radi...?

ŠEF: Čijim se rezultatima načelnik da hvali...?

NAČELNIK: Zbog koga će šef da se nagradi...?!

SVI: Joj, ala smo jadni...!

PREDSJEDNIK: Znam ja to, ne izuzimam ni sebe... ali shvatite, i na budućnost treba misliti! Zaboravljate da Bubu šalžete među ministre...? Kazna će uslijediti zbog te podvale, pa na koga da se krivica svali...? Na mene...?!

SVI: Ne, ne...!

PREDSJEDNIK: Na vas uglednike...?

SVI: Još manje...!

PREDSJEDNIK (*Timi i Tomi s prijateljskom molbom.*): Dakle, kako vidite, morate se primiti prijateljske žrtve.

SVI: Da biste nam spasili glave.

PREDSJEDNIK (*kao molitva na večernju*): Mi vas molimo...!

SVI: Mi vas molimo...!

PREDSJEDNIK: Mi vas žalimo...!

SVI: Mi vas žalimo...!

PREDSJEDNIK: Još više sebe...!

SVI: Još više sebe...!

PREDSJEDNIK: I da znate...

SVI: ... i da znate...

PREDSJEDNIK: ... žao nam je svima...!

SVI: Žao nam je svima...!

PREDSJEDNIK (*svi kleče, Timi i Tomi su stavili u ruke podebele svijeće, a predsjednik vrši dužnost svećenika u molitvi ovog večernja*): I zato ćemo...

SVI: ... i zato ćemo...

PREDSJEDNIK: ... dati maha...

SVI: ... dati maha...

PREDSJEDNIK: ... svojim suzama...!

SVI: ... svojim suzama...! (*Izlete bijele maramice, brišu se suze.*)

(K r a j)

ODE BOLTO NA OGLED

KOMEDIJA U TRI ČINA

OSOBE

TOME SUDAREVIĆ, otac

MARA SUDAREVA, mati

IVAN SUDAREV, sin

PERE PROBOJČEVIĆ, pretelj

ROZA PROBOJČEVIĆ, prija

KATA PROBOJČEVA, kćerka i mlada

LUCA KUNTIĆ, Katina druga

BOLTO KOVAČEV, Ivanov drug

PAJO PISANIĆ, Ivanov drug.

Događa se naših dana u okolini Subotice. Prvi i treći čin u gradu, a drugi na salašu.

PRVI ČIN

Bunjevačka soba u gradu. Parasnička peć s bankom s desne strane, a u produženju zida »daske«, a potom drvenice. Na peći, po običaju, bokalić, kutija s duvanom. Drvenice s bezbroj dunja i uzgljanaca; na daskama tkan pokrivač, uzgljanca sa šarenom presvlakom, a nabačena opaklija. Stol sa stolicama, s jedne strane svakako klupa, a u pozadini, između pendžera, dolaf s čašama, flašom, tanjuri porculanski, svijećnjaci i koja vašarska figurica, a nad dolafom slika »Sveta porodica« s marinskom svijećom s obje strane. S desne strane vrata i kovčeg, obično zelen. I lampa na dolafu.

1

TOME (*odloži lulu da bi dodao bokalić Peri. I sve to da bi razmislio u međuvremenu*): ...Znam, ne kažem... muz mene bi bila i žena, al' opet, ko velim...

PERE: A šta je to je l' nuza te el nije...! I šta je to da 'š ženu pitat...!

TOME: Ta ne pitam je ja... al' kažem... nek zna-de...! Nek zna na čemu je...!

PERE: Ne kažem ja bome mojoj ni šta sam klapio a još šta sam naumio... kak'i bi' bio čovik...!

TOME: To je njozi samo čerez sloge, čerez mira u kući...

PERE: Čerez sloge, čerez mira...? O, sto joj i s' ženom...! Nek proba kako ja neću, nek proba kako ja ne bi' — el nek još naopako...! Ha... jeste jedared... al' ondak da si joj vidio blende! A baš sam je samo jedared priko ruke...!

TOME: E, vidiš, Pere, vidiš, kume... ja to ne bi'...
čeljade je.

PERE: Jeste čeljade, jeste, kad je ako je...! Al' kad
navali pa rondza, pa nabraja, pa zaintači...! A
'oću l' ja na sav glas pa da sav komšiluk čuje...?
Ajak...! Ona nek jednu rič priko mire, ja jednu po
miri...! Eto, taki sam, taki sam...! Al' i jeste mir
i blagoslov u kući... No daklem...?

TOME: Ta... (*Odlučio se pa pruža ruku.*)... ta nisu
mi usta zjale da se fale...! Kad sam reko, ne po-
reko...! Znaš, ko mislim baš, ni živinče nije jed-
no ko drugo, a još čeljade. Zna ona da sam razga-
ljen, poslušaće... da da će...! 'Oće, 'oće.

PERE: Daklem, sutra materice, druge nedilje oce...
čekam vas! Dovedi momka na ogled, a i ti 'š imat
šta da vidiš...! Nije lipo, kumovi smo a ne znam
ti deranca... Ne znaš ni ti moju curu, jel kad ste
ono bože i bili kod nas na salašu...! Al' alko je
tvoj bar polak ko moja, ta lipšeg para neće šale vi-
dit selo...!

TOME: Al' upamti... uzeće se samo alko se bigeni-
šu...!

PERE: E, bože, da neće...! Š njima u sobu, nek su
nasamo... nadoće im želja i pokora, hahaha...!
Kad š njom već ligaš i voliš je... ne l' da...?

TOME: Ta čekaj, kume, čekaj... opet sad.....! 'Oću
l' ja ditetu, »Ded, pritisni je uz duvar«...? Ne bi
bilo lipo...! A ni ti nećeš tvojoj, bože m' prosti,
»Diži skute«...!

PERE: Eto ti sad...! Ko da nisi bio mlad. Šta im tri-
ba to kazat kad je to ko... ko... ko kad sidneš
za pun astal... 'Oš se nećkat... 'oćeš glavu okre-
ćat...? Ne'š...! Znam, ne navališ ko gladan-
žedan... nisi neslan... već milkiš očima, pa eto
i koja rič padne... ta šta da ti kažem, sav zarzaš
kraj tak'e ko šta je moja... Viruj bogu, ta ne lipa
ko lipa, već prilipa...!

TOME: Pa dobro, kako dica 'tila...!

PERE: 'Tila, 'tila...! Kaži im šta 'oćeš pa će 'tit...!
Nek zna zašto će mi doć u kuću, šta smo naumi-
li...! Kaži, 'očemo da se srodimo... to nam želja.
A želja glave u kući je zapovid otkad je svita i
vika... to je tako šd boga dato...!

TOME: Jeste, od boga je dato...

PERE: Jedan bog na nebu, jedan gazda u kući...!

TOME: Tako je, nema šta, tako je.

PERE: Tako mora bit...! No, 'ajd' ondak nazdravi!
Ukontračili smo, nek je srićno i berićetno.

TOME: Blagoslovljeno... 'Ajđ' onda ... nazdravlje...!
(*Otpiđe, dodaje bokalić.*)

PERE: Nazdravlje...! A čuješ... još nema tvoji' če-
ljadi!

TOME: Mara je u crkvi ... znaš, subota ... večernje...

PERE: Bar da mi deranca vidit.

TOME: Dočekaj pa 'š vidit.

PERE: 'Tio bi', al' zdravo bi' 'tio... al' znaš da nisam
svojim kolima... A obećo sam se za pet sati... A
ono, eto, amade pet sati... (*Ustaje.*) Ne mari...
vidićemo se druge nedilje... 'Ajđ' ondak... nek
je srićom. I čekamo vas. Kaži momčuljku nek iz-
glanca čizme i brkove... hahaha...!

TOME (*isprati ga*): Zbogom... Pa pozdravi svoje. I
čekajte nas... zbogom... (*Vraća se u sobu. Uzmu-
vao se. Spremi stol da se ne bi vidjelo da je imao
goste. Čak i prozor otvori da provjetri. Maše mara-
micom da i dim izade. Pogleda je li sve u redu.
Nesretan je, uznemiren. Sjeda i uzme glavu među
dlanove.*)

2

IVAN (*u čizmama, crne čakšire, košulju je baš navu-
kao jer se prao, a u rukama nosi prsluk i kaput
da tu okonča oblačenje.*)

TOME: Vid'... pa ti si kod kuće...?!

IVAN: A 'di bi bio? Vratio se od Bolte, opro se u lit-
njoj kujni... vrime je da se spremim.

TOME: Ićeš 'digod?

IVAN: Alaj, bože...! Pa je l' danima razgaljivamo da ćemo u kolo...? Je l' kolo el koji vrag...! (*Zviždi, zazviždi momačko kolo, zaigra dok se oblači.*)

TOME: Ovaj, ko šta bi' i kazo... pa je l' imaš ti tamo koju divojku? Ko mislim svoju...?

IVAN: Sve su moje.

TOME: Eto sad...! A je l' koja baš pravo tvoja...? (*Sav se užegurio bojeći se da Ivan ima koju već svoju, a obećao ga Perinoj kćeri.*)

IVAN: Koja god jeste, ako je čemu, mislim da je moja... i koliko koja dade, toliko joj ukradem... hahaha...! Al' i dobijem po ruki... hahaha...! A i ne bi bilo slatko da se ne otima.

TOME: Otimaje se...?

IVAN: One šta su ko kvočke, šta o'ma' čučnu, kome to i triba?

MARA (*ulazi, svečano obučena jer u crkvi je bila*): ...Faljen Isus.

TOME: Amen, ženo.

IVAN (*uzme je za pas, zaigra s njom momačko kolo*): Ja cura, ti divojka, svađamo se oko momka... Faljen Isus, nane moja...!

MARA: Šta se luprdaš...! (*Sve to s dragošću, s ljubavlju za jedinka. Ostavi na krevet rojtošku veliku maramu, skine i onu s glave, sjeda. Naravno što će nego promatra sina.*)

IVAN: 'Oćemo l' još zaigrat, nane...?

MARA: Bolje kaput ometlicaj.

IVAN (*metlica kaput*): E, bože, baš je vrime da se oženim... da mi ima ko kaput metlicat.

MARA: Pa daj, ja ću.

TOME: Baš tako ne bi volila da ti se jedinač oženi?

MARA: Dotle je samo moj. (*Ruke svila u krilo, nasmiješena ga odmjeri kao sve »lude« mame.*)

TOME: Dreždi, baba, drežbi... malo dreždi više sina gledi...!

MARA: Tebe ću valjda...!

TOME: Oči ne skidaš š njega... a možbit da je živ vrag.

MARA: A ju, pogana usta!

TOME: Ko velim, za te cure jeste možbit.

IVAN: I biću kojoj dok i ja vik provikovo kraj nje ko vi kraj nane.

TOME: Čuješ, baba...?

MARA: Čujem, dida...!

TOME: Daklem, ja sam smutipuk po kući.

MARA: A ne smućivaš još i gore?

TOME: A ti ne rondzaš?

MARA: I sad ću ako tu lulu ne švičneš u zapećak...!
Zasmrdiš pa već ne znam jesi l' čovik još el već kamiš.

TOME: Kadgod ono još... ni ti je smetalo ako sam i na kom zaudaro.

MARA: E, al' ti ondak još mladost mrišila!

TOME: Ko veliš, sad sve sikće starinavo iz mene.

MARA: Ta nije da si mator... al' tušta pamtiš. (*Kad vidi da Ivan krpom glača čizme.*) Nek se sjaje te čizme, nek se mož curka ogledat!

TOME: Valjda će mu se u očima ogledat...

MARA: Stidna će u čizme!

TOME: I da tak'e nisi nazlabo.

MARA: Pa zato je žensko da je nazlabaje!

TOME: Čuj, sinko, ne slušaj ti ovaj njezin nauk...
jel otiće ti duša 'di joj nije misto.

MARA: Nek dotle griši dok mu priliči. Tisni, tisni, sinko... jel otku' 'š znat je l' 'oće el neće...!

TOME: Još da ga olajavaje da se za svakom zaleti...?

MARA: I jeste momak kojeg olajavaje...! Ako je kak'a od časti i česti, nemaj brige da ga neće priko blende.

IVAN: Eto ti sad...!

MARA: E, sinko, kojem ne zagorči tom ni ne zasla-di...! A 'di je već to tvoje društvo? Jedan ko osim, drugi ko kuća...

IVAN: A trećeg, velim ko mene, dobro bi bilo da svi-tujete kako da baci opcinu na cure... da i' tako zavraćam da mi se sve ređaje med rukama...
haha...!

MARA: Ni za boga da nisi ... ko se mlogi' laća taj ni svoju ne do'vaća ...!

3

PAJO (*uleti*): Faljen Isus ... a vama i Marija, snaš Mare. No, jeste l' već dali svom derancu nauk kako će s curama ...?

IVAN: Neupućenima se daje ... ko tebi tvoja mama.

PAJO: Vid sad ...! Ja neupućen, a ono podavno, molim vas, misto da mami poljubi ruku — da joj, ko šta je u red, dade čest, a on curi počo ruke ljubiti, a mamu bi i zagrlio da je nisam razgalio ...!

IVAN: A ovaj, nane, šta je taki gust ko ritki Lajčo, a Pajom ga prdače ... mož'te mislit, prid curama prdnio ... hahaha!

PAJO: Ta ... otelo mi se ...! A kad sam se čerez tog još i mami potužio šta mi se omaklo, a znaš šta ona ...? Da mu je tudank put, bome ...! I kako se kad omakne da to dukat vridi ...

TOME: Vid sad ...!

PAJO: ... jel bi toliko platili doktoru da mu nema puta ...!

BOLTO (*uleti sa somunom kruha, grli somun kao da će mu tko oduzeti, nogama će sebi namjestiti stočič na koji sjeda. I čipa kruh, načet će ga čipkajući*): Evo me ako me ko željan.

PAJO: A nema te, jel si još u podne počo večerat i ne znaš se manjivat ... i šta čipaš taj kruv ...!

BOLTO: Jel kad su puna usta ondak nisu ko tvoja pušta ...!

PAJO: Da nisi vrimešan ko šta jesi, da ne kažem već adumac, bilo bi el po tebi el po meni ...!

BOLTO: Ja adumac, a on Pajo ... Pajo, Pajo, u svinjaku spavo, ruvašce uvaljo ...!

PAJO: Nemoj da na svu sramotu odam čeljadima da u svinjaku nisam bio sam, a da već ni čakčire otkopčat nisi bio vridan ...!

BOLTO: Auh, snaš Mare, da ste me vidili kako sam se umeljo ...!

MARA: Ne daj bože da sam vidila ...!

TOME: A mog jedinka nije zadesila nikak'a sramota?

PAJO: A... 'di bi ...! Nije... on je samo krmaču cmako.

MARA: Auh ... led vas neubio ...! Nikaki oni ...!

IVAN: Ta, nane, iz svatova smo se vraćali pa izgubili put ... hahaha ...!

PAJO (*Bolti*): Ne možem te zgledat kad baš 'vako utrvalo ideš ...!

BOLTO: Bože, stariji sam pa moram da ne klonem.

MARA: A mama te kara jel misli žena da si lin, a ti si zapravo primoren, ne l' da.

BOLTO: Mama mi već kaže da su mi criva probušena ... Mož to bit ...? I još i to veli, da je lakše tele zaljučit neg zdilu isprid mene uzet ...! Žalosno je to kad taku imaš mamu, koja te samo tarma.

PAJO: Bolje šta te tarma neg da ti za zdravlje mise plaća.

MARA: Al' kaži pravo, ako neš da slažeš ... ni njoj nije lako. Nje već jedva ima, sva nika suparna ...

BOLTO: Vi mislite da poidem isprid nje el da ne ide dosta ...? Ta bisna ... jid je ide ... jid ... i ja, ako ću pravo ... hahaha ...!

PAJO: Još dobro što je cili sokak ispomaže ... 'digod svinjokolj, zovnu Boltu ...

BOLTO: Ta banem ja i sam ... i nezvan ...! Svratim ljudima ... što ćete kad sam dobre naravi, ne l' te? Hahaha ... al' mi i jeste već ugaćnjak da bi cilo pranje na njem mogli sušit ...!

PAJO (*izuzetno je to ako se i on nasmije. A i onda je to slogovito, isprekidano, kratko*): Ha ...! ha ...! ha ...!

BOLTO (*imitira ga*): Ha ... ha ... ha ...! Tebi se još i smijat žao, ko da još i na tom šporuješ.

PAJO: Brez pameti još mož živit, al' probaj ti brez novaca!

BOLTO: Auh, bože, ko te samo tako pametno svituje ...!

PAJO (*da ga tko ne zna, mislio bi da je nedočuvan, a svaki od njih na svoj način voli da se podsprndiva i sebi i drugima*): Zapravo ... ne znam ...! A je l' to baš tako štogod pametno da ja to nisam mogao izgustirati ...?

BOLTO: Nisi da ...!

PAJO: Ondak mi je to mama morala kazat ...! Čujte, sigurno mama?

BOLTO: A mama mu to čula i pridilki ...! 'Ajd' već, Ivane ... Joj, snaš Mare, od sramote vam nisam čestito Materice ...! (*Nakloni se kao dijete, kruh ne ispušta, te će.*) Faljen Isus, gazdarice, čestitam vam Materice.

Ja sam došo priko mora
da mi date malo ora,
i malkice dobrog vina ...
u šavolju el naćvama,
meni j' sve'dno ako j' vama ...!

MARA: Stani, stani, momče, sutra su Mater'ce a ne danas ...!

BOLTO: Jeste da jeste, al' ja sam danas žedan ...!

IVAN: Ni za boga, nane! I trizan melje i nazlaba, a još kad je nadoliven.

BOLTO: Čuti, balo jedan ...! Skorom sam desetak godina stariji od njega, a on još mene zrilog zrilcatog čovika 'vako sramocki tarma ...!

IVAN: A je l' mož uvridu oprat s čašicom ...?

BOLTO: Bokalićem ...! (*Ivan mu doda s peći.*) Hohoho ...! čudna su ova moja buraga ... kad popijem, io bi' ... kad se naidem, pio bi ...!

PAJO: A kad bi radio ...?

BOLTO: Samo da vridnima smetam ...?

PAJO (*uzme tamburice, prebire po žicama i čudne li pjesme*): Duma—duma—duma—duma ...!

BOLTO: E baš dumaš ...! Požuri, Ivane, jel prija puta moramo i kerove na'ranit.

MARA: Još uvijek ima mista ...?

BOLTO: Za friške divenice da ne bi bilo...? Znete kod mog uje krmača je ispuštila dušu, pa je moramo sa'ranit.

MARA: E, baš si zjalav dite moje.

BOLTO: Kad mi mož bit...! 'Ajd', momci ... Snašice, svratićemo još da izmućkamo usta.

MARA: Ako vam dala. I da mi niste opet izgubili put i našli se u svinjaku...!

BOLTO (*svi troje*): I dala sam i daću...

TOME: I juče sam i sad ću...!

MARA: Njima još možbit, al' tebi ni za naprstak. (*Odoše momci, čuje im se pjesma.*)

4.

TOME: Bar da liznem, babo moja.

MARA: Ne brnjavi! Vidim ti po brkovima da već jesi.

TOME: Pak...! Ni sinu ti neće dat kad napušti svoje društvo.

MARA: A zašto bi i' napušto ... šta bi se razdvajali...?

TOME: A je l' i' neće razdvojiti te kukavne žene...? Čuješ, kad je već rič o ženama ... ne misliš da nam je ovaj naš već vrimešan? Vidim, mogo bi tu nevolju podnet. Ko mislim ženu. Odavno je zbacio košulju a gaće navuko.

MARA: Nek živi dok živi.

TOME: A da je kojom nesrićom cura?

MARA: Jedva bi' iščekala da se poveže ... Jel, bome, nije virovat tim muškarčetinama! Moli i kad te u pako vodi ... Bome, nazlabaje, a bome ni obraze nije lako sačuvat.

TOME: A baš sam mislio košaru izbaciti tamo 'digod u avliju, a od košare sobu za mlade ... A mož bit vrimenom i prinove.

MARA: Kad se već laćaš, šta ne bi i sobu nabio? I kak'u kujnicu za mlade.

TOME: Dobro i kažeš. Al' da mi bar znat za kak'u zgotovljam.

MARA: Ne bi l' da tebi bira?

TOME: Sebi će. On će je marit i timarit ... Al', čuj, a ... a šta veliš ...?

MARA: Ta lani već, šta si se užegurio, šta kvajčiš ...!

TOME: 'Oću da kažem ... ko mislio sam ... ima jedna koju bi ...

MARA: Danas dici već ni opanke ne kupuješ, a još ženu.

TOME: Znam, znam, al' opet ...! I bačo je meni ko neki pretelj, ne mož bit bolji ... još iz onog rata ...

MARA: A šta mi tu zamuckivaš? Je l' Braca to?

TOME: Braca da.

MARA: Ta idi s bogom dragim, cura mu se još možbit po pravu valja ...

TOME: Hej, desetak je tom godina kad smo je tak'u zatekli ...! Planu godine, izđikaju ta dica.

MARA: Ružna prolipča, lipa poružni.

TOME: Kad se već Braca bogma da joj para nema ...! I, eto, neću da lažem ... obećo sam mu.

MARA: Šta si uradio ...? Šta si obećo ...?! Koga si obećo ...!

TOME: Nemoj o'ma' zlim na me ... Ta Braci sam obećo.

MARA: Ama šta ...?

TOME (*u nevolji se sve češe*): Da ćemo im Ivana odvesti na ogled.

MARA: Ivana na ogled ...?! E, jesi nedočuvan ...! U današnje vrime bi moj čovik, ko u ona neznana vrimena, vodio sina curi na ogled ...! O, bože sveti, ne daj da zgrišim ... al' kako ću brez pcovke ludog umudrit ...!

TOME: Ama, čekaj, ženo ...! Ta nije tom ni stotinjak godina ...! Ako bi se baš 'tila sitit, i mene su tebi odveli na ogled ...!

MARA: Ta neću da se sićam od sramote ...! Da mi sam bila razgaljena ko što jesam, ne znam je l' bi i poroda imali.

TOME: Kad sam bio stidan.

MARA: I tak'i' triba da je, al' tvoj sin nije stidan. S drača bi koru ogulio, a ne da ne bi skute kojoj ...!

TOME: Vik provikovat kraj žene, pa će ti da nisi ni za čeg.

MARA: Ta ne kažem ... uverto si se.

TOME: Ne l' da ...!

MARE: Al' da znaš bit glupav, baš znaš ...! Makaršta kažeš ...!

TOME: Kažem, ne kažem ...!

MARA: Kažem ...! Al' ako je tvoj bačo bio zaostanit i zatucan, ti neš bit pa da i 'oćeš ...! Onda još, bože m' prosti, i vištice se zaletale, a sad samo šta bogu ne idemo na motoru u goste ... a on bi sina vodio na ogled ...! Ko će sebi nać ako on ne umio ...!

TOME: Znaće, znaće ... al' obećo sam. I umisto da me sramote spasiš, a ti još grajiš na me. I 'vako već ko da sam pobunit, znaš kaki sam. A i pretelj mi je ... a kako da mu kažem: neću ...!

MARA: ... Bar da znam kak'a je. Je l' nije možbit ko grij božji ... el je možbit ko bogorodica ...! A otkud da znam kad ne znam! I šta ako Ivan čuo ...?

TOME: Biće grija i pokore ... A nado sam se da 'š ti razgalit kad već ja nisam znao.

MARA: Ta da, šta spetljan smrsi, nek razgaljen razmrsti ako znade ...! Nije to ko čizme da su: ded, sine, probaj ...! Hej, žena je to ...! Ne mož to: majstore, je l' mož drugu probat ...?

TOME: Ne mož da.

MARA: A mož bit da je ko jela ... a mož bit nema korta za nju!

TOME: Pa šta ću kukavan ...! Sramota, sramota ... al' i uvreda! Da bar ode ... da bar vidi ... mož i to bit da cura ne bi 'tila.

MARA: Ha ...! Tak'og ko naš Ivan da ne bi 'tila ...! Ko čičak bi se pripila ... a bila bi još veća uvrda da im kažemo da Ivan neće.

TOME: Ne bi! Sam Braca je baš kazo ... nek se vide, nek čuju ... pa kako dica 'tila. Nema sile. A obećo sam im otić na Oće.

MARA: A ju, a ju, kako si samo mogo obećat!

TOME: Kako sam mogo! Popili smo koju ono još koji dan na vašaru, danas nadolili ... bio je ... Cile nedilje nisam oka sklopio, cile nedilje opet neću ...

MARA: Vidim ja da kunjaš ... vidim ja ... kunjaš ...! pa me sve stra' 'vaća da te neće hala ... a ono lud, a ne da je bolestan ...! I eto da se još vi muškarčetine falite s onim što nemate ... pamte ...! Al' ni škrame nemate ...!

5

BOLTO (*dolaze raspjevani, jedan za drugim ulaze s tamburicama, a Bolto s berdom*): Milica je večerala, pa na sokak istrčala, pa zove ... Boltu do sebe ...

PAJO: Pa ga 'rani pa ga poji ...

IVAN: Jel strvinu ona voli ...

BOLTO: Hiš, balo jedan ...! A šta bi na vama kukavnima i volila? Nit glave nit tura u vas ...! Da nisam razgaljen ko šta jesam, već bi me odavno koja divojka smotala ... a ja još uvijek momak ...!

IVAN: Pa nisi baš iz prve ruke.

BOLTO: Jo ... kad je već o ruki rič ... dodajte mi bokalić s vinom. Ne daj bože da se vode laćam, uvridila bi se divenica ... i dedte to, bržebolje, s putom smo ...!

IVAN (*Bolti koji bi sjeo*): Ne sidaj, s noge ćemo pit ...! Pajo, ded onu ... »Ja momak, ti divojka« ...

MARA: Čekaj, čekaj, nećeš ti baš tako raspivan u kolo ...!

IVAN: A šta ne bi' kad baš 'oću!

MARA: Kad čuo, nećeš ...! Ako nas bog ne kaštiguje, zašto ne bi mi sami sebi kupili nevolju.

IVAN: Kak'a vas nevolja spopala ...?

MARA: Ja sam povezana, a baćo ti smeten ... Baćo ti smučko a nije prolio.

BOLTO: Šta je uradio ...?

MARA: Ono što jeste bar da nije.

IVAN: Vidim triscat trizan ... bolestan nije ...

PAJO: Al' je zato još mogo pofalit, ne l' te ...!

BOLTO: Eto da će faličan čovika ludim praviti ...!

MARA: Ne divani Pajo uvijek baš uludo.

PAJO: Nisam ja baš uvijek spetljan kako ti s' višćini.

IVAN: Ama, nane, divanite već!

MARA (*baš se vraća Tome s bocom vina*): Evo baće,
pa njega pitaj ... Ženi te.

PAJO: Šta radi ...?

BOLTO: Koga ženi ...?

IVAN: Mene ženi ...?

PAJO: Ja mislim da baš tebe ženi. Time ti zaraslo,
zubi ojačali, flundre znaš zakopčati, pa ko misli
nek je i kak'e hasne od tebe. Ženi te. Jel ko velim,
on je već oženjen, mene će moja mama oženiti.
Bolto ni nevolji ne triba ...

BOLTO: A šta mi mož zamirit ako nije baš kak'a zdravo
izbirljiva ...?

PAJO: Nisi baš ko kak'a trklja, al' amade ... al' da i
jeste cura i krušna i rušna, poio bi ruvo š nje, a
još i skute oglabo ...

IVAN: Ama ne ludujte! Baćo, kak'a vas to ženidba
spopala?

TOME: Kraj sve pameti sam ispo nedočuvan ... Eto,
na ovom vašaru našo se ja s Bracom Probojčevićem ...

IVAN: S bać Perom ...?

TOME: Š njim. Koju rič pribili, malo više u čašu zagledali ... i navalio čovik da se spreteljimo. A ja, kak'i je već čovik silan kad vino esapi misto pameti, da ću te odvest njevoj curi na ogled.

MARA: Čovik za gram razgalio ...!

IVAN: Na ogled ...? A koji vam to handrak ...?

PAJO: Tako su još naši stari ženili dicu. Od posla nemaš vrimenta da se momčiš, a i 'di je salaš od salaša ... pa kad dođe vrime, da ne bi sin goru od gore ...

MARA: Golu od goliye ...

TOME: Pa da! I čerez blaga su to tako. Zato se otac raspita 'di je i koja je za udaju, čija je i šta nosi ... pa tak'ima odvede momka na ogled.

PAJO: Pa ako su jedno za drugo ...

TOME: Ako i nisu, poslušali su.

BOLTO: A poklem je naš Ivan poslušan ...

PAJO: To bi onda i tako mogli kazat ... evo nam đuvegije!

BOLTO: Ijuju ... ja kum, ja ...!

PAJO: Ijuju ... ja kuma, ja ...!

BOLTO: Baš si za kumu ...!

IVAN: Dosta ...! Nemojte da vas nagrdim ...!

BOLTO: Al' da me nisi ni žignuo ...! (*Pokaže obraz.*)
Evo i ovo 'di sam čangav i tom si ti kriv ...! I misto da se posigrava ko pule od dragosti šta će mu curu kupit ... (*Bježi ispred Ivana.*) Al, da nisi rukom na starije i pametnije jel osušice ti se ruka ...! I da znadeš, ako si luckast, nećemo te ženit ...! (*Bježi.*)

PAJO (*kao da ozbiljno razmišlja*): Divanite vi šta 'oćete, nije to baš glupav adet. Bolje nek ti stariji svit bira neg da ti tako neupućen dovedeš koju s teletom zajedno ...!

IVAN: O, odgrizo taj blendav jezik da bog da ...! (*Svojima.*) I ne bi l' sad 'tili da kasam za vama do salaša curi na ogled ...!

TOME: Bar da se upoznate.

PAJO: Da ne bi jedno na drugo zalajali kad vas odveli na vinčanje.

BOLTO: A kak'i je, ko divlji magarac, ne da bi na nju režio samo, već, eto, da bi i mordavio ... mordavio da ...!

TOME (*Mari*): Vidiš ga ... sad se još i srdi na me. Ono jeste da je ispalo naopačke ... al' čestiti su, čuvarni, štogodštogod i imadu ...

MARA: A 'oćeš još i to, da bi nam deranac umro od gladi da oni nemaje ...!

TOME: Zaboga...! Mislili smo da se mladi vide... pa ko zna...! Možbit bi mladi i 'tili... a ako neće, neće...! Nema sile, nema uvrde. Al' nek se bar vide.

PAJO: A da prostite, kak'a je?

BOLTO: Ima dvi ruke, još i dvi noge... repa nema...

PAJO: Šteta šta ti već nemaš kad jesi uvat.

BOLTO: Ja uvat, a opet njega žene...?

TOME: Srdiš se, sinko?

IVAN: Ne srdim se, bačo, al' mi s' čini, samo se poditinjčeni tako posigravaju s diconm.

TOME: Kurtala je i s pameti kad s čašom-dvi više, za boraviš šta doliči, a šta priliči...!

MARA: Al' će biti još veće ruglo ako im ne odemo, a čekaje, spremaje za goste!

TOME: Jeste šta kažeš! A mož bit da je cura zbiljam čemu.

IVAN: Pa je l' čujete vi, da je anđo s neba, ne triba mi! Neću da mi se podsprndivaje! Mož mislit, kruva sam oran nastaćit, a curu ne bi' znao izabrat! Vodit zrilog zrilcatog čovika na ogled...!

BOLTO: Još da si krava, razumim. Vidili bi koliko mlika daješ.

PAJO: E po tebi, da si već lko stevna krava...

BOLTO: 'Ajd', muštra jedna... taglov pa u glavu, kaki si...!

MARA: Al' uvridit će se čeljad, a mi ni krivi ni dužni... već ovaj tu...!

TOME: I jesam, bog me ubio...!

MARA: Ded još i to, ko da nema dosta nevolje...! (*Tome krene van.*)

BOLTO: Stani, bać Tome... znam, znam kako ćemo!

MARA: No, no?

BOLTO: Da poručimo da je Ivan pofalio...!

PAJO: A oni će, da falični i jesu za ženidbu. Već, eto, ja ću razgalit...

BOLTO: Ta da, ti ćeš s tom kuštravom ćupicom...!

PAJO: Ne znaš ti ono... i slipa kokoš nabasa na pivca...!

BOLTO: Na zrno, na zrno, ti slipi kopune...!

PAJO: Najpr'e i najpr'e, nije to glupavo ići na ogled ...!
To mi već i mama kazivala.

IVAN: Pa, eto, nek tebe vode ...!

BOLTO: A kad ga cura vidila 'vakog nikak'og, položila bi sveti zavrt da se nikad udavat neće. Vidite valjda, ni u sapun nije ni za žmare čestitije ...!

PAJO: Ama, bidni strpljen ...! Eto, borme, bila jedna kuća; dičurlije uboga, divojaka brezbroja. I lipi i lipči, al' baš prikobroja ...! Jedva čekaju čeljad da i' se kurtališu, da i' udadu ... I tako jedan adumac, napriliku mator ko naš Bolto, a još čangav, muzgav, pigav ko pućije jaje, navalio da bi baš najlipču. A ima šta prigrisat, josaga sav karvanj. Pa šta će i kako će sirota čeljad da i' šta manje ostane za astalom — jel ako ta najlipča vidila adumca, ne bi za njega da mu i jeste atar i priko dola i priko mora ...! E, zato izgustiraje da curi dovedu na ogled njevog lipog bireša ... A još ga umili, zaodili ... Kad ga tak'og vidila divojka, ne da 'oće već bi o'ma' š njim prid oltar. E, al' kad divojku doveli prid oltar, kad je došo i taj dan ... a ono misto lipog rabadžije osvanio adumanc ... I šta je mogla kukavna ...!

MARA: E, jedno je u pripovitki, a drugo kad je zaobilj ...!

BOLTO: Čujte, snašice, nije ovaj Pajo ni tako glupav kak'im ga držimo! Znae šta ...? Mi nećemo lipčeg odvest na ogled curi, već ružnog, šta mož ružnijeg ...!

PAJO: Tebe ...!

BOLTO: Baš sam zaobilj ružniji još i od Paje ...?

MARA: Nisi zdravo, al' jesi malicko.

BOLTO: Pa onda, nema šta, ja ću umisto Ivana ...!

IVAN: Al' bi se moglo desiti da se curi dopadneš ...
šta onda, 'o'š je ženit ...?

BOLTO: Ajak ... ja sam naučen da sam spavam ...! A znate l', čeljad moja, da Pajo još i sad s mamom spava!

PAJO: Kad se bojim sam spavat.

MARA: Baš zaozbilj, Bolto, zaraslo ti time, vrimešan si, da ne kažemo mator, pa šta se ne bi ženio i ti?

BOLTO: Ajak... ja se čudo šta volim momčit...!

MARA: Daklem...

BOLTO: Daklem, smišljeno-zglavljeno... ja idem umisto Ivana!

PAJO: A ja ću s tobom. Ko drug, eto. Jel ako tribalo razgalit, ko će ako ja ne bi'...? A možem se i ja dopast divojki.

IVAN: Tom se ne nadaj.

BOLTO: No, no, bilo je već tak'og čuda...! A kažete, snašice, imadu baš zadosta?

TOME: Kuća al' kuća...!

BOLTO: Valjda se onda i poštivaje spram kuće... valjda će doteć ila i pila.

PAJO: Ja ne marim ako ćemo o'ma' na put.

MARA: No, Ivane...?

IVAN: Prije el posli će i tako doznat. Probajte ako vas nije sramota.

MARA: A mi ćemo da je sve to šala bila.

BOLTO: A da se i sami dosite da je sve to šala... ja ću se stvorit tako glupavim...

PAJO: Šta ti baš neće teško past...!

MARA: Al' da niste pritirali, da pomisle da smo im s faličnima pošli...!

IVAN: Zapravo, ja žalim tu curku. Ni kriva ni dužna...

BOLTO: Šta 'oćeš, moće birat... el mene el Paju...! Kako joj bidne drago...! (*Svira na berdi i zapjeva, prate ga.*) Uma-uma-uma...!

IVAN: U mog dike šarene obojke...

PAJO: Zato njega vole sve divojke...

BOLTO: A u Paje i gaće na šare...

IVAN: A u Bolte misto usta zjale...

BOLTO: Uma-uma-uma-uma...!

(Zavjesa)

DRUGI ČIN

Čista soba na salašu Brace Probojčevića. Nema dasaka između parasničke peći i drvenica, skoro do stropa su dunje i uzglance sa šlingerajem i bijelim pokrivačem. I zavjese bijele, sa šlingerajem. Preko stola plišani pokrivač. Soba zagrijana, očekuju goste. Kata u svečanom iako sefirskom ruvu. Njezina drugarica Luca u sukненоj haljini, a preko leđa rojtoška marama. I naravno, marama na glavi. Kata je gologlava, kod kuće je. I dok Kata priča, Luca gricka neprekidno ponudu. I zablenuća sluša Katu.

1

KATA: ...Ta znaš ga, no...! Kako ga ne bi znala...!

Visok, cm, blid — već ko što su varošćani ... i oči crne al' crne...! I brezobrazne, sve te svlače...!

LUCA: Aha, aha, aha...!

KATA: No, jesi l' ga se sitila...?

LUCA: Ne znam ga, al' ko da ga vidim nasramnog kako te svlači...! I veliš, na mater'ce si ga sreća u kolu...?

KATA: Vidila.

LUCA: I baš ne zna jesi l' i ko si?

KATA: Ne zna. A možbit i zna!

LUCA: E sad! El zna el ne zna...?!

KATA: Natrčo na me pa me skorom svalio.

LUCA: Da bog da da jeste! Ko velim, i digo bi te. I oprašio.

KATA: Hahaha...! A znaš kako se trevilo? Kad se zatrčo, a ja baš u vrati. 'Digod mora da je zapo pa će skorom da se ispruži. I da nije mene, izvalio bi se kako već jeste dugačak.

LUCA: A ti njemu, »Hej, momče, čuvaj se«! Ne l'...?

KATA: Al' ni bekac... koliko sam se poplašila...!

LUCA: 'Ajd' sad...!

KATA: A kako i ne bi', kad me moro zagrlit da ne padne.

LUCA: Zagrlit...? Je l' ti njega el on tebe...?

KATA: Ta on, zaboga...!

LUCA: Pa i red je da on, a ne ti! I baš te svu zagrlio?

KATA: Koliko s dvi ruke mož do'vatit.

LUCA: A 'di te napriliku do'vatio?

KATA: A 'di bi...? Sav niki prilego na me, a rukama koliko mož.

LUCA: O, bože, nesramni onaj, spetljani onaj...!

KATA: Ta moro je da ne padne!

LUCA: Ta ne viruj im, huncuti su! Pa je l' bar: fala el opac!

KATA: Zinio.

LUCA: Zinuti onaj, blendavi onaj. I ni riči baš...?

KATA: Sve oči razgoračio.

LUCA: I...? 'Ajd' već, šta čekaš...!

KATA: I...? Gotovo. Štigaj pa biž...! Na vratima se štigaje, on ruku za mnom da me zadrži, a ja ka-saj...!

LUCA: Kad si luda!

KATA: Hahaha... šalabaza očima ne bi l' me našo. 'Di ja, oči za mnom. A ja se ko viščinila da ga ne vidim.

LUCA: E, baš će sist na tur kad te vidi... ako dođe...! Hahaha...! Ni ne klapi da bi ti ta mogla bit koja si ga potpačila.

KATA: Ta otkud bi...! Šta sam ja bila, švigarica kad su nam bili.

LUCA: A ju, da mi tu bit, makar pod krevetom...! A ju...! A znaš, sve slutim, biće tu nike ludorije...!

KATA: Pa nije l' već i to luckasto, vodit momka na ogled...! Hahaha... a ja ću: ded zube da vidim, kosu da možbit nije farbana... hahaha...!

LUCA: A ni tvoji ga ne znadu?

KATA: Još ko deranca.

LUCA: A jesi l' im kazala da si ti vidila đuvegiju...?

KATA: Kud bi', zaboga...! Jel bi o'ma: kak'i je, je l' oćeš el nećeš...! Vidim, sve i' nevolja 'vaća šta ne znadu je l' kak'i el nikak'i...!

LUCA: A 'o'sh bar njemu kazat da ga znaš...?

KATA: Ajak! Nek on kaže jel' me vidio el nije...

LUCA: Je l' te ubardo el nije!

KATA: Al' baš!

LUCA: Je l', ja ću opet... je l' adet da te prija neg šta pođu, eto... poljubi...?

KATA: No još bi to tribalo da prid drugima...!

LUCA: A ti njega nasamo kad ste... hahaha...!

2

ROZA (*uđe*): 'Ajd', divojko, 'ajd' požuri, jel samo šta nisu stigli.

KATA: Al' ste nestripljena...

LUCA: Ko da ste vi novalija a ne Kata.

ROZA: Ta sva sam se užegurila. Zrili zrilcati ljudi pa će nam momka na ogled...! Ko je to još čuo...!

KATA: Pa šta onda niste baći da to već nije adet?

ROZA: Kad bi' smila ja bi' tako! Kak'i je goropadan pa da... O, bože... i šta ću ako je, ne daj bože, baš kak'i da mu ne mož zamirit...!

LUCA: A baš je tak'i! I fajinski, i razgaljen...

ROZA: I nedočuvan, i ko obojkom udaren; i nedokučen i svakak'i kad 'oće curi na ogled...!

KATA: Možbit da je i njegov bačo niki goropadan ko naš šta je.

ROZA: Ta mama mu gazda u kući...! I takoj ni jedna snaja ne bi bila po volji.

LUCA: Kata da joj neće...?!

ROZA: Uh... kurtala i s' dicom...!

LUCA: Jedna pa dosta.

ROZA: Pa i nije... Već kurtala ga i s' čovikom...! Kad niko ko on...

LUCA: Ta da mi i do tak'og goropadnog doć ko vaš bać Pere! A kome ću tribat kad sam sva nika priko mire...! Kak'i jeste da jeste, samo da mi jednog u flundrama...!

ROZA: Ne 'š ti ostat nepokarana, i ti 'š doć do pokore,
do čovika... (*Pojavi se Pere pa svi ušute.*)

3

PERE: Šta ste zanimile ko da vas sam zlotvor zateko!

ROZA: Moraš zlim i prid ditetom?

PERE: Snuždile se ko da se na ukop spremate.

ROZA: Možbit bi i to bolje bilo.

PERE: Je l'...? Kad sam nes'vaćen, kad je sve moje
ludo, sve zaostanito...!

KATA: Da je zaostanito, jeste...!

PERE: Je l'...?

KATA: Jeste...! Vama je do pretelja, a meni do čovi-
ka...! Vi ćete s preteljom isti, piti... al' dao bog
da i ligat morali!

PERE: Reko sam već, jeste da mi do pretelja, al' samo
ako tebi bidne do momka!

ROZA: A sprva nam ni do riči nisi dao... I jesi l' već
uputio dite...? Kak'i su da su, adeti su da se poš-
tivaje...! Jel' ti reko, da ćeš mu baći ruku poljubit?

KATA: A njeg...?

LUCA: Bubac u čelo.

KATA: Vancagom...?

PERE: Čuješ... nemoj da si š njim goropadna!

KATA: Ta 'di bi' s ditetom bila!

PERE: Kak'o te dite spopalo kad je čovik!

KATA: A vode ga curi na ogled.

LUCA: A je l' te, bać Pere, a šta ćemo ako je kak'i spr-
kunjen el primiren ko ja napriliku...?

PERE: A šta ti fali? Zdrava si ko panj...

LUCA: Široka ko dva...!

ROZA: Kadgod i jesu kazali... lipa pa debela...!

LUCA: Ko pljunuta sam tak'a, ne l' te... hahaha...!
Eto, ako je kak'i moje sorte, da ne odu neobavlje-
na posla, vi mene njima komendirajte... haha...!

ROZA: Čuješ, i ne bi' jedinicu za kak'o čudo.

PERE: A ko će te pitat...?

ROZA: Znam... al' mogo bi bar nju. Kad već mene ne poštivaš, a nju kobajage voliš od sve dice većma...

PERE: Njezin je poslidak...! 'Oće-oće, neće-neće...!

LUCA: Smislite samo, ako ja dobila čovika s kojim se i vijar posigrava... morat ću ga zadinit u leveš da ga ne odnese... hahaha...!

ROZA: Al' ćeš mu se bar moć nadavat kad zavridio.

PERE: A ne ko ti kukavna šta ne smiš.

ROZA: Kukavna bi bila da već i to moram.

KATA: A šta ću kad dođu? 'Oću l' o'ma' prid nji'...?

ROZA: Ta 'di bi!

PERE: Najpr'e i najpr'e ćemo mi stariji razgalit pa ćemo te zvat.

LUCA: Al' bi' se volila tu 'digod šćućurit pa provirivat, pa sluktit pa čut...!

ROZA: Ko veliš, da vidiš i to čudo.

PERE: Ženo... nemoj da vidiš čudo prije čuda...!

ROZA: Ta kažem samo.

PERE (*diže se od stola gdje je punio duvankesu i cigaretu zavijao*): Ovaj, curo... pa dođi... Bani! Možbit je i bolje da nas više.

LUCA: A ju, baš vam fala...! (*Vani viču, kola su stala.*) Čujete vi to? Kola su stala! A već i viču... Čujete, »Pretelju, pretelju«...! 'Aj'te na kapiju...!

4

KATA: Šta ste mi tu niki ko obamrli. Trčite na kapiju!

ROZA: A ju, bože, pokore! Ti, Kate, biž' u avliju. Tamo 'digod bidni iza slame.

KATA: Ta da, da se smrznem čerez nikog đuvegije. Idem u košaru. (*Pođe s Lucom.*) 'Ajde i ti, Luce.

LUCA: A ju, niste đuvegiju prija otpremili neg šta ga i mi vidile! (*Odu.*)

PERE (*uzima šubaru, kaput baci na leđa i pođe*): Odem na kapiju.

ROZA (*snebiva se, krsti uzbuđena*): Oh, bože sveti... samo da je bar kak'i, da ne bidne grija u kući! A i šta ću kukavna ako je kak'i neslan el nedočuvan!

PERE (*viče spolja*): Roze, Roze... evo pretelja i prije...! 'Ajđ' 'vamo... 'di si, bola te neila...! Roze...!

ROZA: Evo me... zemlja te poželila...! (*Pere već i ulazi s Marom.*) 'Aj'te, bog vas donio...!

MARA (*uhvati Rozu objeručke*): Ta kaži pravo, nevolja me donela, nevolju i povelala...! Ne tuguji, jel znaš, nećemo po njevom već kako dica 'tila. U redu...?

ROZA: Baš fala. A ja se već sva užegurila. Ne zamiri.

MARA: Nemoj ni ti meni. Jel tebi je gore. Moj je sin.

ROZA: A ko će ženu poslušat!

MARA: Nema brige! Ako tvoj i moj muž po vama, neće po meni... a moj nek proba kako ja ne bi'...!

PERE (*vratio se po Tomu i momke*): No, 'ajde, prete-lju... 'Ajđ', 'ajđ', mcmci...!

TOME: Daklem, nek je srićno i blagoslovljeno.

MARA: Ako dicit ne bidne, pamti, bogame neće biti ni tebi...!

PERE (*obraća se Paji*): Čuj, sinko...

MARA: Ta ne on, pretelju, već ovaj tu! (*Pokaže na Boltu.*) Ne bi' valjda 'vako šta rodila šta ga udivat mož! Ovaj je moj...

PAJO: Ovaj što se tako blentavo smijucka ko lud na brašno.

BOLTO: Jel mi se i duša smijucka, jel mi drago šta živim...! A je l' te, če'ljad, da sam i na mamu i na baću! Doteklo mi i baćinog i maminog.

ROZA: A čega, rano?

BOLTO: Ako drugo ne, a ono bar žive vage... hahaha...! Ja ko nji' dvoje, ne l' te...?

PAJO: Ta orat bi se na njem moglo da je oran...!

BOLTO: Možbit i nisam niki baš oran, al' se paštrim kad otpočnem, ne l' te, nane...?

MARA: Šta jeste jeste, ništa mu dvaput ne vridi zapovidit.

BOLTO: Tak'i sam... el od prve poslušam el nika-ko...!

ROZA: S puta ste, rano moja, da nisi ogladnio?

BOLTO: I ožednio!

MARA: Nesramni onaj, jesam ti lipo rekla da budeš stidan?

BOLTO: Jesam ja, nane moja, i gladan i žedan, još i stidan.

PERE: Baš i volim ako je tak'i da mu ne triba usta silom otvarat.

PAJO: Al' ni silom ne mož'te šale ta usta zatvorit...!

PERE: 'Ajd', dosta je šale, dico...! A je l', a čiji si ti, dite?

PAJO: Mamin i baćin.

BOLTO: Oh, na tavanu od'ranjeni... pita te čovik...

PAJO: Znam, sad već znam...! Pitajte me, je l' te, kako se prizivamo! Kovačevima, a prdače nas Šucinima. A baćo mi Pere.

PERE: Baš ko i ja.

PAJO: Ajak...! On je mršav da bog sačuva...!

BOLTO: Ta kaže čovik, murto jedan, da se i on zove Pere kao i tvoj baćo!

PAJO: Pa nek mu srićom. Sad znate, ne zamirite, malo sam se uzbunio lko prase u novom oboru... ta ne idem ja, bože, baš svaki dan curi na ogled...!

TOME: Ta ti si, dite, u goste došo. Ivana smo povel na ogled!

PAJO: A na njemu, ne l' te, ima šta ogledat...! A kad ćete ga ogledat, i šta ćete na njemu ogledat...?

PERE (*zbunjen je ovom braćom po gluposti, jer su se dogovorili da Peri što temeljitije oduzmu volju od ove ženidbe njegove kćerke i Ivana, pa se Mara sve smijucka, Tomo prosto nestaje, a Roza ne dolazi k sebi od čuda*): O tom, ne l' da, možemo i posli... Ta šta ne bi sili...! I, Roze, daj šta ima, a šta nema, mož'mo još uvijek stvorit ako ima po kući.

TOME: Ta šta 'š stvarat! Naši smo. Šta vama, to i nama.

BOLTO: I nema zamire ako bidne zadosta! Čega jeste da jeste, al' nek je samo alvatno...! Al' da znate, i kravalj zdravo volim, još i od prisnaca više...!

MARA: 'Ajd' ti, manje s tom šalom. Misliće ljudi da si prava provala.

PAJO: I znate, nas dvoj'ca se volimo u svemu uštrkljivat... još i u tom, ko će ispast glupaviji...!

ROZA: Oh, Jezus...!

PAJO: Al' Bolti je i u tom lakše... tak'i je niki od rođenja... haha...! No, 'ajd', sidajte i vi stariji. Ko u svojem. Je l', Bolto, pametno ja to, razgalim ja to...!

BOLTO: Al' ka' 'š već pristat...! Al' dobro i kaže, dedte i vi stariji štogod... šta ste tak'i stisnuti...! No, 'di je to s astala, no ko će bit reduša...!

MARA: Pomoću ako tribalo.

ROZA (*tek sada dođe k sebi*): Ju, 'di bi...! Nije red...! (*Već i priprema stol.*) Samo se malo strpite.

PAJO: Pa i divojka bi vam mogla pomoć, da vidimo el je rabadžija! (*Na svaku njihovu mudrost Pere i Roza se pogledaju.*) Jel 'oću ja da se i cure nagustiram... znate, 'kažu, ima ko josag zna ošacovat... al' žensku čeljad niko bolje od mene...! Ne bi' da nam Ivan dođe do kak'e sprkunjene.

BOLTO: A šta se tebe ova divojka tiče! Jesu l', na koncu konaca, tebe doveli na ogled el mene...? Tu sidi, ij ako 'š dobit, pij ako bidne, al' ni riči više da nisi!

MARA: No, no, no, dico, šta manje graje nek je!

PAJO: Ne grajim ja valjda, već ovaj besramni Bolto...!

ROZA: Bolto...?

MARA: Ta Ivan...! Bolto mu ime s krizmanja, pa ga sad tako i prdače.

ROZA: A...!

PAJO: A prdače ga još i glavati, repati, uvati...

BOLTO: Kad mi mož bit! Al' da jedva čekam da do žene dođem, to je ko ovaj dan! A kako i ne bi' kad me ni jedna neće! Ne da ću ovu na rukama nosat, ta đipaću samo nek štogod zaželi, čim zjale razvali...! Šta ćete, tak'i sam!

PAJO: I lipče je neg da je kak'i goropadan, ne l' te?
(*Došlo je i jelo na stol, prvi se mašaju prije starijih i jela i pića.*) Pa onda, bož' pomози...!

PERE (*Bolti*): Daklen tak'i si, ne da ne's zlim na ženu, a još da je talkneš!

BOLTO: Ta kako je ne bi' tak'o, 'di je do'vatim...!

ROZA: Misli bać Pere, da je nećeš tući.

BOLTO: Ta uboga ću je milkit, 'di je do'vatim...!

MARA: E, al' kako će sirota žena znat el je voliš el ne ako je baš nikad ne istučesh...?

ROZA: Hahaha... čujte, i jeste to kadgod tako bilo! Znam jednu šta se mami tužila da je čovik ne voli jer je nikad ne istuče.

PERE: 'Ajd', ijte, pijte... nemojte da vas nudimo.

BOLTO: Ne brigajte, paštriću se da očistim astal, još ni za kerove da ne ostane!

TOME: Vidim, sinko, vidim... samo nemoj da kažu da pustošiš ko gladne šaške.

BOLTO: Znate, bać Pere, ta mi mana još iz ditinjstva. Skorom mi već pet godina bilo, a još sam uvijek vučko za sobom stočić i nazlabo nanu da me nadoji.

MARA: O nesramni onaj...!

ROZA: Nemojte zlim na njeg. Po njem se bar i vidi. A ovaj njegov pretelj Pajo...

BOLTO: Je l' te, ko da su ga prije vrimena od sise odbili.

5

LUCA (*uđe i zbunjena zastane. Kao da se iznenadila tolikim gostima*): A ju... a ju...! Prostitute šta sam banula.

MARA (*sad se pak ona iznenadi misleći da je ona mlada. Ustaje od stola, s njom i Bolto koji čas Lucu gleda čas Maru*): A joj...!

BOLTO (*punim ustima*): Velite štogod, nane...?

MARA (*sjedajući razočarana*): Samo sam kazala... a joj...!

PAJO: Bolto ova cura ko da ti slika i prilika.

BOLTO: Bar je čeljade! No, 'ajd', divojko, šta ne siđneš, šta se stidiš... Vidiš, ovo mi drug i konšku-larac, Pajo... vidiš, da se tri 'vaka (ko on revenaju ne bi ispo čovik.

ROZA: Ta čekajte, čekajte...! 'Ajde Luce, 'ajde... Ni mi j' to ćer... to joj drûga... Sidi Luce.

PAJO: Dakle, divojko, ti si drûgi drûga... i da znaš, meni je baš drago šta nije a jeste... da baš jeste tako ko šta jeste...! Bog i bogme da jeste...!

LUCA: A vi... da prostite... vi ste...? Vi ste onaj...?

PAJO: Onaj koga triba ogledat...? Ajak...! Već ovaj tu šta je. On je đuvegija.

BOLTO: A ko bi drugi bio neg ja. A da prostiš, divojko... dakle ti nisi ta kojoj su me doveli.

PAJO: Ij, samo ij...! Neće te ova ogledat.

ROZA: Ona je mojoj Kati drûga.

BOLTO: Aha, aha... ona je Kati drûga... a mene će-ka druga...!

ROZA: A šta si 'tila, Luce?

LUCA: Pita Kata...

ROZA: Šta, šta...?

PERE: Nek pričeka. Poručićemo.

LUCA: 'Oće ona, kako i ne bi 'tila...

PERE: Pa onda...?

LUCA: Ja se nisam mogla strpit. R'ko, da vidim ja tog đuvegiju. Da ga vidim pa da joj znam kazat kak'a je nevolja čeka. A bome, velika...!

ROZA: A ju, Luce...!

LUCA: Ta ne brigajte, lipče ću da ne mož lipče... Još da je ovaj đuvegija... (*Upači prste u Paju.*) ... al' štogod da bi' lipo, prilipo...!

BOLTO: Ta da, i ti znaš šta je lipo, prilipo...! 'Di si ti vidila da je iz kumarca čovik izđiko...!

MARA: Ta mani se, sinko... curi se Pajo dopo. Daće bog, Kati ćeš se ti dopast, ti 'š joj bit po volji.

ROZA: Dabome, sinko.

PAJO: 'Ajd', curko, kraj mene...

MARA: Zbiljam sidni, dite.

LUCA: Možem...?

PERE: Ta kako ne bi mogla, Luce rano.

LUCA: Baš fala ... a možem i ovi' oraščića ...? Jel i' stra'-bože volim ...! (*Već i uzima. I ne znaš tko slađe jede, da li Bolto ili ona. Pajo prosto zadivljen kako jede, sve joj dodaje dok na koncu Bolto ne odvuče zdjelu pred sebe i ko veli: a sad dosta!*) Šta sam ja kadgod—još—ono volila oraščiće ...! Ta punu zdilu sam mogla pojist ...!

PAJO: Vidim, možeš ti i sad, rano moja ... ako od Bolte dotekne.

MARA: No, a šta kažeš, kako ti se đuvegija dopada?

LUCA: Čujte, fajinski je. Vidila sam ja već i veću nevolju. Al' da ga ima ima, upregnit bi ga mogli ...! Ded, i ti, Pajo ... laćaj se ... Slađe će me pasti ako i ti io ... haha!

MARA: Bože, ova mladež! Dvi—tri riči i koji zalogaj pa se već spretelje ...!

6

KATA (*uđe i stane u vratima*): Ozebla sam.

MARA (*kad je vidi tako pristalu zabezeknuta ustaje. I kao da joj žao što Ivan nije došao. Kako ona, tako i drugi. Bolti je zalogaj ostao među zubima, ukočen oči ne skida s nje*): ... Znala sam ...! Ona je, je l' ...!

TOME: Je l' to ona, el je i ova samo drûga?

PAJO: Ova je ... koja je ...?

BOLTO: Moja je ...?

ROZA (*ponosno*): Bome moja ... moja Kata!

BOLTO: Al' ne zadugo jel će bit moja ...! Hej, curo Kate ... znaš ti da su mene doveli tebi na ogled ...?

KATA (*naravno da joj nije teško uočiti podvalu pa se tako i ponaša*): Tebe meni ...? Ne znam ja, momče, ni ko si ni zašto si.

BOLTO: Al', zaboga, kako ne bi znala kad ...

KATA: Ja znam samo da je bać Tomin sin tribo doć ... pa ako si ti taj ...

MARA (*nesretna sjeda*): Auh, bože ...!

TOME: Auh, nevoljo naša...

PERE: Šta, šta...? Zašto nevolja, pretelju...?

MARA: Ta kako da nije nevolja, pretelju...! Nevolja je 'vako čeljade vidit ko ova tvoja cura šta je...! Dok je nisam vidila, mislila sam da mi sin štogod. A sad samo vidim šta je šta...! Pokraj nje mi sin amabaš ništa...!

BOLTO: Pak, nane, samo vi mene tarmajte...!

MARA: Lipa si, dite moje... kraj tebe ko da mog ni nema... ko da se ispario...!

PAJO: Ta kud bi se ovoliki mogo isparit...! Evo ga...!

BOLTO: Pak, nane, pak...! Samo vi mene tarmajte...!

MARA (*pogleda ga, uzdahne jer mora zaigrati započetu igru*): Ej, dete dete... ne tarmam ja tebe, već nju falim... (*Ustaje i prilazi djevojci. Pruža ruku, a ona joj poljubi.*) Da si i moja, ne bi' drukčiju mogla zaželit.

TOME (*i on im prišao, pruži ruku. Poljubi i njemu*): Bog te poživio, curo, bog mi 'vaku snaju dao... Ne bi l' dao...!

BOLTO (*prišao je i on, zbunjen je gleda otvorenih usana. Izgubio se u igri, pa kad ga nasmiješena pogleda toliko se zbuni da joj i on pruži ruku na poljubac*): Ja... ovaj...

PAJO (*lupi ga po ruci*): Bleni, bleni, al' ruke sebi...!

KATA: Ta on bi samo da se rukujemo, ne l' da...?

BOLTO (*mukom se smije, kesi i opet pruži ruku ali sada na rukovanje*): Je l' da...!

PAJO (*rukovat će se i on s njom, a Bolto se izgubio pa bi i Paji pružio ruku, no ovaj ga odgurne*): Znaš, curka... i ja ću u istu pismu... jesi lipa...! Al', bog i bogme, ni tvoja drugu Luca nije mačiji kašalj...!

LUCA: Baš fala, baš falal...! Znaš, Kate, ovaj dobro izranjen, to bi bio ko đuvegija... a ovaj...

BOLTO: Nedočuvan...! To mi ko niki drug...!

LUCA (*mladež se daje u bezrazložan smijeh*): Ovaj iz'ranjen i dočuvan... a ovaj mu drug nedočuvan... hahaha...!

PAJO: Al' ne brigaj, dobro je očuvan...!

BOLTO: Sad, znate, nije da mi drug nije pod ma-
nom...

PAJO: Rugala se ruga rugi... a i u nje ko u magarca
uši... hahaha...!

MARA: Stan'te dico...! Eto, 'tila bi' štogod kazat.

TOME: Mare, ne bi l' ja možbit...?

MARA: Prvo dok ja...! Daklem, zapravo ne bi bio red
da kažemo zašto smo došli, je l' da...? Ne bi bio
red ni to da ste se vi već dositili zašto smo došli...
al', eto, da ne žmirkamo kraj zdravi' očiju, nek
otvoreno divanimo... ako se mladi dopali jedno
drugom, nek i' bog blagoslovi — a mi već kako je
njegova sveta volja...! I, eto, mi ćemo nji' puštit
nasamo. Jel, ne l' da, i mi stariji imamo svog diva-
na, a vi mladi razgaljivajte. Upoznajte se... No, je-
si l' to 'tio kazat, Tome...?

TOME: Al' baš to.

PAJO: Onda bi mi mogli prič u drugu sobu.

MARA: Al' baš...! (*Uzme Paju pod ruku i vodi ga van,
iako bi se ovaj otimao.*) Ne, ne, i ti 'š s nama.

PAJO: Al' ja bi' med' njima da sam, snašice!

MARA: I ja bi', al' nije red...! Tak'i su adeti! A ti
Ivane, nemoj da mi sad smučkaš pametno s glu-
pavim! Tako uzmi ko da smo štogod i 'digod pogri-
šili, naopačke uradili! Pa sad pametno, razgaljeno!

PAJO: Ako mož'!

MARA: Da ne bidne srca!

LUCA: A ja...?

PAJO (*sad on nju uzme pod ruku i vodi je sa sobom*):
A ti 'š 'di i ja...! Anđele moj lipi, brez tebe ni u
raj...! (*Svi odu.*)

7

KATA (*sjeda licem prema nama, spusti ruke u krilo.
Nasmiješena pogleda Boltu, ovaj se ohrabri, a ona
sad spusti i pogled u krilo. Čeka.*)

BOLTO (*kad mu se nasmiješila s olakšanjem odahne.
Osmijehuje se i on, ohrabrio se; nestaje grča koji*

se javio kad se Kata pojavila. Kako ga ne bi radovalo društvo ovakve djevojke, čak se sprema u osvajanje jer mu se čini da ga svojim osmjehom ona baš ohrabrivala. Osmjehuje se, namiguje.) Znaš ... hahaha ...! Je l', nije to šala ... haha ...! Ha ...? Kažeš štogod ...? (Hladi se kako ga ona sad pogledala, zbunjuje se jer ga gleda bezizrazno, skoro kao da ga ne zapaža.) Ko velim ... ne l' ...? Ha ... ha ... aha ...! Pa da ...! Pa ovaj .. kako bi' i kazao ... ne l' da ...? (Sjeo je. Sada već zajedno sa stolicom bježi od nje, povlači se korak po korak. Zbunjen je, skrio bi se, stidi se.) Baš to kaži ... ne l' da ... bar kaži »a« ...! Ha ...? Ne ...? A joj, a joj ...!

KATA (opet ga pogleda kad je zajaukao.)

BOLTO: Kažem samo ... ne ...? Pa ovaj ... ei onaj ... ne l' da ...? A joj, bože dragi ...!

ROZA (uđe po čaše koje uzima s dolafa): 'Ajd', 'ajd', ne dajte se smetati ... Samo sam po čaše došla ... No, jeste l' se nadivani!

BOLTO: Ta stra' bože ...!

KATA: Ta nikad kraja divanu ... križ bože ...!

BOLTO: Al' nikad, bogo moj ...! Ta toliko mi jezik klamće ...

KATA: Da sve riči kasne ...!

BOLTO: Al' baš ...!

ROZA (pođe): Samo vi jedno drugom kažite sve što imate.

KATA: Al' sve smo već.

BOLTO: Još i od tog više ...!

ROZA (znatiželjna kakav su utisak ostavili jedno na drugo): No, i ...?

KATA: Sve već znamo jedno o drugom. Ja znam da je on momak ...

BOLTO: A ja da je ona divojka ...

KATA: Pa, eto, nane, kako bi bilo da Luca uđe s onim momkom?

ROZA: Al', zaboga, nije red ...! Triba da se što bolje upoznate.

KATA: Učetero ćemo još bolje, ne l' da, momče...?

BOLTO: Aha, divojko...! Al' ko boga vas molim, šaljite one...!

ROZA: 'Ajđ' onda...! I šta da se dosađuju s nama starijima ... a i nama već dosadili ... smiju se jedno na drugo — a bar da znaš zašto...! (*Odlazi.*)

BOLTO (*opet kad su sami, pokuša da je umilostivi, sve ruke sklapa da progovori. A ona ko drvena gospa*): Joj, bože moj, ovaj teret jedan konj nije kadar izvuć ... valjda ćemo lakše udvoje...!

KATA: Jedan konj, tak'i ko šta si ti, tak'i teret, ko šta sam ja, baš borame neće izvuć. Čovik triba da je to!

BOLTO: Al' fala ti, blažena divice Marija prodivanila je! (*Brzo ispija čašu jer misli da je nastupio preokret pa uzima ohrabrenja.*) Ko boga te molim, gukni još koju...!

KATA: A...!

BOLTO: Šta, šta...?

KATA: A...!

BOLTO: Aha, aha, sad već znam! (*Sebi.*) Ko i dosad ... A veliš baš?

KATA: Aha...!

BOLTO: Al' baš i ja tako mislim, od riči do riči!

KATA: Je l'?

BOLTO: Au, bože, pa ova se podsprndiva...! El joj se možbit tako dopadam da od dragosti ne mož do riči...!

KATA: Al' baš...!

BOLTO: Je l'...? Onda mi baš drago, da baš znaš ... drago...!

KATA: A zašto...?

BOLTO: Poklem...

KATA: Poklem...?

BOLTO: Poklem sam tu...!

KATA: Bože, kako je razgaljen...!

BOLTO: O, bože...! Je l' to baš ozbiljno misliš...? Pa onda nek ni ne dođu oni kad smo se već tako uputili u divan!

KATA: U kak'i divan...? (*Ulaze Luca i Pajo.*) 'Aj'te već...!

PAJO: Ja ću o'ma' upitat ako nećete zamirit...

BOLTO: 'Oćemo...!

KATA: Samo pitaj, Pajo.

BOLTO: Samo pitaj, Pajo.

KATA: Ded, slobodno pitaj.

BOLTO: Ded, slobodno pitaj.

PAJO: Dakle, kažite mi...

LUCA: Čekaj, znam šta 'oćeš da pitaš...!

PAJO: Bože pameti...! Već mi i mišalj pogađa...!

LUCA: Taka sam od rođenja... pogađam ko višćura,
hahaha...!

BOLTO: A možbit da i jesi.

LUCA: Nisu me primile. Kolika sam, kažu, nema me-
tle za me... svaka bi se slomila poda mnom...
hahaha...!

KATA: No, pitaj već...!

LUCA: Je l', pa jesi l' ga svog ogledala...? Sad već
znaš sve o njemu...?

KATA: Eto, znam da su mi ga doveli na ogled, a kako
su njega, mogli su i drugog...

PAJO: A njega su doveli jel su baš njega 'tili...

KATA: A mož bit da su drugog naumili...! I još sa-
mo to da kažem o ovom momku šta su mi ga do-
veli na ogled...

BOLTO: A joj, nemoj im baš sve kazat o meni, Kate
rano... možbit da i ne znaš koliko sam stidan.

LUCA: Kod ila se baš nije vidilo. A je l' Kate, je l' ti lip
el ružan...?

BOLTO: Ako jesam, njoj sam...!

KATA: Ne brigaj, samo kad uvat nisi. Muško nek za-
iskat znade već je muško...

LUCA: A on i to zna kad triba flundre navuć a kad
čakšire.

BOLTO: Znam da...!

PAJO: Ta, čov'če, ne vidiš da ti se podsprndivaje...!

BOLTO: Zaozbilj...? Čuješ ti, Luce... nisam ja ko
vo da sam kojeg vodaju po vašaru, pa da me svaki
mož pipat, štipat...

KATA: Njega su na ogled doveli ... njega možeš samo očima ogledat.

BOLTO: Pajo, tako mi se steščalo ... i oko srca i u glavi ... da već ni to ne znam je l' mi se opet podsprndivaje.

KATA: O, o, o ... no onda ćemo lipo š njim.

BOLTO: Al' šta lipče možeš.

KATA: No, 'ajd' kaži, rano moja, kaži kako se zoveš.

BOLTO: Bolto ... Ovaj, to mi krizmano ... Ivan se zovem.

KATA: A kako te maze?

PAJO: Dadu mu isti.

BOLTO: Ne pita tebe već mene? Drž' te leleke...!
Kako si i pitala...?

KATA: Pitam, kako te maze.

BOLTO: Pa ... dadu mi isti.

KATA: Ti, Pajo, nemoj mu šaptati...! A sad, je l' znaš štit...?

PAJO: Brojat bolje znade, jel mu mama već zorom broji da je nenaždrt.

BOLTO: Pajo, anđela ti tvog, nemoj me praviti luckastijim nego šta već jesam...! A i vi, ko da sam nedočuvan ... kako se zovem, kako me maze, je l' znam štit ... umisto da me pitaš...

KATA: A šta...?

BOLTO: Kad me 'vako pogleda sve zaboravim ... samo blenit znam...!

KATA: Samo blenit...? Ni pivati ne bi znao...?

BOLTO: Ta ne pivati ko pivati, već pravo grokstit...!
'Oš da poslušaj...? E, erle, erle, erle, erle ... e, erle, erle, erle...!

KATA: Ta nemoj tako nemušto, već ako pravu pismu znaš.

BOLTO: Znam da...! Pajo, 'oćeš pomoć...? Znaš, Kate rano, i to je lakše u društvu ... No, ded, Pajo, zakantaj...!

PAJO: U mog Bolta šarene obojke, hej, u mog Bolta šarene obojke... zato njega vole sve divojke, hej, zato njega vole sve divojke...!

BOLTO (*on samo brunda i šakom daje takt po stolu*):
Brunda-brunda-brunda-brunda ... brunda-brunda-
brunda-brunda...! No...? Jeste l' vid'le...!

KATA: Piva Pajo sve se ori, al' ovo brundanje, to je
štogod! No, ljudi ljucki ... još ni čula nisam...!

BOLTO: Je l' da...!

KATA: Ta okladila bi se da igraš ko kak'i švigarac...!

BOLTO: Ta ne da šaram ko šaram ... Al' baš neću...!

KATA: A zašto, bože, dite, ne bi...?

BOLTO: Jel sad već vidim da pravite od mene pravog
mazgova! Je l' vi mislite da sam nedočuvan el da
su me nana i bačo smučkali pa izlili...? Imam
ja svoje pameti, imam da ... a nisam ja kriv šta
sam stidan ... i ko niki zbunjen...!

PAJO: O, o, o...!

BOLTO: Pajo ... Luce ... ostav'te nas same. Idite. Teš-
ko mi podnet toliku sramotu prid svitom ... a i to
mož bit, kad bi' š njom sve odpočela, mož bit da
bi' ispo razgaljeniji neg do sad šta sam...!

LUCA: Znaš, Pajo, : meni se stešćalo ... žao mi ga ko-
liko je! Nek opet proba oko Kate ... zbiljam mož-
bit da neće ispast baš 'voliko zjalav...! I znaš, a
mi ćemo skočit do našeg salaša ... za tren-oka
smo tamo...!

PAJO: Kod tvoje mame da bi...?

LUCA: Aha...! Ne boj se, lipo će te primit...

BOLTO: I na'rani ovu ragu, sve ga ružno gledat...!

LUCA: Meni se baš 'vako dopada...!

PAJO: Je l' ... pa onda kako bi' i kazo...

LUCA: Racki ti to kaži.

PAJO: Ko velim ... no, kako da i kažem ... a šta da
ti ja mami kažem...?

LUCA: Ta ne brigaj ... ti njoj samo ono »Faljen Isus«,
a sve ću drugo ja...!

PAJO: I to 'š joj da te begenišem...?

LUCA: I to, ako sama ne vidila...!

PAJO: Da me vodiš na ogled, i to...?

LUCA: To sve ću, ne brigaj ... jel šta ja za te ne bi*...!

PAJO: I u bunar za me ...?

LUCA: I u bunar ... al' za tobom ...! Hahaha ... (*Uzme ga za ruku i izlete.*)

9

BOLTO: Eto ... mene doveli na ogled, a njega kaparisali ... A šta će sa mnom bit? Još ni ogledala me nisi.

KATA: Ta gledam te, kako te ne bi' gledala! Al' šta te više gledam, ne znam šta bi' s tobom radila ...

BOLTO: A štogod bi tribali, ne l' da? Al' šta bi ...?

KATA: Znaš, buckaćemo se da ne odeš baš neobavljena posla!

BOLTO: Opet mi se podsprnđivaš. A da znaš koliko si mi za volju ... začudo šta si mi po volji ...!

KATA: Je l' da ...? Ko bi to, bože, reko ...! A šta bi 'tio kad bi smio ...?

BOLTO: Ta ne drugo ... poio bi' te ...!

KATA: Ne lažeš ...?

BOLTO: Ta to ti kažem ko prid ispovid ...!

KATA: Baš nikad ne lažeš ...?

BOLTO: Pa ... kako da ti i kažem da ne slažem ... nije da je laž, al' ni istina nije ... Eto, ako sam ti i ja po volji, ko šta si ti meni ... onda bi' moro kazat ...

KATA: A šta ...?

BOLTO: Eto ... da i jesam i da nisam! Znaš, i jesam ja, a i nisam ja! Razumiš me ...?

KATA: Ta kako pametnog čovika ne bi' razumila!

BOLTO: Pa ondak ... kako i da pitam ... kako i da kažem ... da, da, da pravo kažem: al', al' ne da si mi po volji, već te baš prikomire poštivam ... i volim! Znaš, baš volim! (*Vrata se otvaraju i roditelji su sad u vratima.*) Ta volim te više neg ... neg ... neg ...! Ha ...? No, a šta ti veliš ...?

KATA: Ti moraš najpr'e pitat da bi' ti mogla dat od-vita!

BOLTO: Pa eto ... eto ... 'oćeš me ...?

KATA: 'Oću l' se udat ...?

SVI (*u vratima*): No, 'oćeš se udat za njeg...?

KATA: Ja se držim riči. Obećala sam da ću se udat za
bać Tominog sina pa i 'oću...!

SVI: Fala bogu...!

KATA: 'Oću, 'oću ... 'oću pa je l' on 'tio el ne...!

(Zavjesa)

TREĆI ČIN

Opet u Ivanovoj kući. Drugog dana poslije prethodnih zbivanja.

1

IVAN: ...I kažete, 'oće cura, baš 'oće...!

TOME: A da je vidiš, ti bi se otimo za nju.

IVAN: Možbit je i ot'o, ne l' te...?

TOME: Ot'o, bome...! Daklem, onda...?

IVAN: Daklem ... ko šta skuva, to nek i poide...!

TOME: Kako to, poide...?

IVAN: Poišćete pa je l' skuvano el nije, je l' neslano el prisoljeno...!

TOME: Čuj, dite...

IVAN: Nema šta da čujem!

TOME: Ama bar poslušaj starijeg...! I čuješ, kako ti to sa starijima...? Nije red...!

IVAN: A jesu l' baš stariji uvijek i razgaljeniji...? Jel ko je ovo smučkao, ko se posigravo idišta curi na ogled, ja el vi...? Da vam palo napamet da ćete me na vašar, je l' i onda da poštivam starije...? Esapi mi bačo, dite sam mu pa moram. Ne moram...! I neću...!

MARA (*ušla kod zadnjih riječi*): Čekaj, čekaj...! Trevi se da i pripametni ludo zvonca, da i lud štogod pametno odvali...

IVAN: Nisam priko mire pametan, ni primudar, al' imam tol'ke svoje pamte da ... ta dosta mi...! Nećete me praviti vašangom. Mož' mislit, »Faljen

Isus, čeljadi, dite nam ko niko vrimešno, pa eto, doveli smo ga curi na ogled« ...! Pa je l' to ima forme ...?

MARA: Al', rano moja ...

IVAN: »Rano moja, pristani već i čerez naše sramote, rad nas ti to! Da se ne zamirimo preteljima, da te negleduš strpamo divojki pod skute ...! I ako ti još nana uđe u novce, kupiće ti još i šećera« ...!

TOME: Pa nemoj negleduš ...!

IVAN: Ni gleduš ni negleduš ...!

MARA: A da je dovedemo da je bar vidiš?

IVAN: Sad nju meni na ogled ...? Doved'te je ... al' ne bio ja ja, ako je al' svu, kako je bog brez skuta stvorio, ne ogledo ...!

MARA: A ju, poganine onaj ...! 'Da bi je голу-goluždravu gledu ...! Uvik sam mislila da si upućeno, odrišeno čeljade ...

IVAN: A nisam ...? Pa šta ...! (*Ocu.*) Al' kako ste samo mogli ...!

TOME: Kako sam mogo ...! I konj posrne a baš čet'ri ima.

IVAN: Posrne, posrne, al' ne smisli ono što ni dite ne bi ...! I poklem ste vi posrnili, ja da se ženim ...!

MARA: Ponadali smo se, kad vide Boltu, a ovaj se napravio još zjalavijim neg što i jeste ...

IVAN: Pa jeste l' ko šta triba ...! Pa jesu l' ta čeljad zdrave pamte kad bi svoje dite za Boltu ...! Oni, oni, al' kak'a mi cura kad bi za Boltu ...! I šta je za Boltu dobro da je i za me ...? Kad mu već tako zdravo po volji kako kažete da jeste, mora da je šira neg dugačka, da je u nje sve priko mire ...

MARA: Ama, kad ne 'š ni da prislušaš kako je bilo ...!

IVAN: A kako je moglo bit ...? Bolto misto cure u pladanj gledi, misto da je očima miri, on čašu mazi ... pa da mu je cura bila ko anđo el vila — kad kažete da je astal bio pun ko da ste u častima ...!

TOME: Jeste da je sve tako bilo ...

IVAN: No, vidite ...!

MARA: Al' kad se onako nenaždrto nakrsko ... a dok je tevljo, cure nije ni bilo ... spočela je nije bilo ... al' kad je ušla, kad je oči digo na nju ... zalogaj u guši zapo!

IVAN: Kad ni ne žvače već živo guta ...!

MARA: Ama, poslušaj, nju je živu guto ...! Baš je lajav, hardalast, al' se ukočio pa ni bekac ...!

IVAN: Tak'a je cura da još ni do riči ne da? Blebetuša ...?

MARA: Zinila ja, zazjalo se Bolto, a bačo ti bleji u nju ko tele u šarena vrata.

IVAN: Eto, sad bi mi već i oči zamličivali. Ha ... ando ...! Ako jeste ando je l' sam ja posran golub ...!

MARA: Ivane sine, tak'i bi par bili da bi još i popo zažalio šta se nije ženio ...! I razgaljena, i podsprndiva se, odrišita, vižlasta ...

IVAN: I opet 'oće za Boltu ...? El su joj se pripritili, možbit i opcinu bacili na nju, zavraćali je ... el misli, ako Bolto i nije za krevet, al' ga mož uprengit ...!

MARA: Nije baš Bolto tak'i strašan ... Bar da 'oće poručit da cura neće ...

TOME: Al' su čvrstu rič dali ...!

IVAN: A vi im poručite, da vam deranac, od dragosti šta je mlada prilipa, pofalio.

MARA (*ustaje*): Al' baš ću tako ...! Al' pamti, požalićeš ...!

2

BOLTO (*uleti s Pajom*): Faljen Isus, nane moja rođena ... Fanke 'vamo, fanke 'vamo ... no, 'di su ti fanki ...!

MARA: Kak'i te fanki spopali ...?

BOLTO: Pa jeste l' se oblegirali da ćete mi fanaka umisto nadnice ako odem curi na ogled ...! Svoje sam odradio, bogame se oznojio, sramotio ... pa sam nadnicu pošteno zaradio ...! Jel ako nećete, bog i bogme ne popuštam, ne dam curu ...!

MARA: O, pokora moja ... strpi se dok se iz crkve ne vratim.

BOLTO: A zamutit, a na peć metnit da krenu...? I šta ćete u crkvi? Od tolikog svita bog neće ni zapaziti da vas nema. A i grij je gladnog ne na'raniti.

MARA: No, ne rondzaj, zamutiću prije puta... (*Ode s Tomom.*)

IVAN: No, đuvegija...?

BOLTO: E, bar da jesam, e, bar da me 'oće...! Da znaš samo, da me 'oće, zavitovo bi' se da cile korizme neću drugo već kruva, luka i slanine.

IVAN: U korizmi se slanina ni ne onjuši.

PAJO: Slanina nije meso, ne l' da, Bolto.

BOLTO: Auh, Ivane...! Eto, samo da ti toliko ka-
žem ... auh...! Cura i po...! Dvaput sam se no-
ćas budio čerez nje. Oka ne mož sklopiti! I dok
nisam dvaput po dva ćupa mlika, i štogod prizalo-
gajio, nema sna...! Ta ne drugo, vidim je prid so-
bom...! Al' kad se mašam za njom ... nestane je
ko osima ... a ja sav pritrnio od želje...!

IVAN: A kažeš, 'tila bi za te...?

BOLTO: Ne da 'oće, već o'ma' bi prid oltar...! I ni-
sam virovo da se curka tako mož zanet za
mnom...! Valjda te moje oči ... el možbit ko-
sa ... el šta sam razgaljen...!

PAJO: To, to...!

BOLTO: Je l' da...?

PAJO: I kazala mu ... vidi se da ima pameti, al' se
spetljao pa se ne zna je l' je zjalav samo el i ne-
dočuvan...!

BOLTO: Anđela ti, ne tarmaj me...! Sad jeste da mi
se spočela podsprnđivala, posigravala sa mnom,
viruj, ko s puletom ... al' kad sam se onda, Ivane,
sitio da se u tvoju čast kartam, ta sve mi vreje to
malo pameti kako se riči zaukale...!

PAJO: Ta stala ti pamet...! I šta je toj ouri da se opet
obećala...!

BOLTO: A šta ne kažeš da oči ne skida s mene...!

PAJO: Pa ne mož' šale tako čudo vidit ko šta si ti, tak'og bubuša ...!

BOLTO: Strašilo dabil strašilo ...! Ni rođena mama te ne smi s dva oka pogledat ...!

PAJO: A šta Ivanu ne kažeš za Lucu ...? Gledi u me ko Bašo u pladanj ...!

IVAN: A kak'a vas sad već i Luca spopala?

PAJO: Ona tvoja ima baću, mamu i drûgu ... e, s tom se odprve begenišemo! I znaš, ne da je čeljade ko čeljade ...

BOLTO: Već je ko pripune naćve ...!

PAJO: Jeste da je ko podvostručena al' uboga forma-sta.

IVAN: No, da se ne's i ti ženit?

BOLTO: Gotovo! Odvela ga mami na ogled.

PAJO: I šta da ti se falim ... mami sam joj se stra'-bože dopo. A ona, kaže, poila bi me, ta ne drugo ...!

IVAN: A šta će na to tvoja mama?

PAJO: A šta je mogla kad sam se rasplako.

BOLTO: Sve mislim da je jedva dočekala da ga se kurtališe. Znaš, Ivane ... ti da si drug ... ti bi je se odreko! Jel zapravo meni se obećala, mene je ogledala. Jel da je tebe umisto mene vidila, a ko bi i znao šta bi ...? Zapravo, jednom riči, mene je željna ...!

PAJO: Nije kome je obećano, već kome je suđeno. Al', bog i bogme, Ivane, ja je ne bi' smio oženit, ne bi' ...!

IVAN: Je l' baš tako strašna ...?

PAJO: Još i od tog strašnija ... kako će i smit kogod anđela oženit ...! Kako ćeš joj: hej, ženo, spremi, skuvaj, piliće na'rani ... A još kad se smrkne: ženo, noge prat pa ligat! Kako ćeš kad je anđo ...!

BOLTO: Ta anđo 'vamo, anđo tamo ... bogo moja, kad bi' je ušiko ...! Znaš da sam lino đubre, al' da ožedne, vodu bi' joj u dlanu ... ta ne drugo, noge bi' joj prao ...! Pa bubac ujutro, pa bubac u podne, bubac naveče prije liganja ... ta i isti bi' zaboravio ...!

IVAN: Pa, eto, da ne patiš, nek je tvoja.

PAJO: Ne daj je, Ivane!

IVAN: Ja ženu 'oću, a ne anđela. I mislim da sam na jednu tak'u i natrevio. Prava parasnička cura ... al' cura ...! Sve joj oči peku ... a kako još moraju usta ...!

BOLTO: Baš zaozbilj ...?

IVAN: I pokazo sam vam je. Al' Bolto je bio žedan pa ne čuje i ne vidi ... a ti opet: Aha, aha ...!

PAJO: Kad ti, kako koja naiđe, gledaj ovu pa gledaj onu ...!

IVAN: Pa kojeg si onda handraka gledao?

PAJO: Mislim da sam zadržimo.

MARA (*proviri, spremna da pođe*): Onda ne zaboravite na fanke. Zamutila sam. A ja sad u crkvu.

BOLTO: I za me koju izmolite ... Nij' da mi je do raja, al' pakla me baš stra'!

TOME (*sad i on stane u vratima*): Ako me kogod tražio, idem malo prid mijanu. Peca je, da čujem cine.

IVAN: Zimsko je doba. Uđite vi samo u mijanu.

TOME: Da popijem pa da te opet ženim ...? (*Ode za Marom.*)

IVAN: Žalim ga ... dao se u mengu'e red ove ženidbe.

BOLTO: Hej ... 'očemo l' i mi prid crkvu? Istina nije mrišava misa, al' bane koja cura i hetijom u crkvu.

PAJO: Al' ja bi' se moro prisvuć.

BOLTO: A ja ću dotle navuć mami vode.

IVAN: Požurite ... (*Odlete.*)

3

IVAN (*obuče kaput, uzme tamburicu i svira. Pjevuši, zviždi. Sjeo je bliže prozoru pa gleda na ulicu.*)

KATA (*uđe kao da tu običava biti. Gleda pravo leđima okrenutog, posluša pjesmu*): ... Faljen Isus.

IVAN (*ne prestaje da prebire po tamburi. Misli da je tko iz komšiluka pa samo odzdravi*): Amen, amen ...!

KATA: Mora da mu je drago šta sam došla kad mi i po dva puta amenuje.

IVAN: Kako...?

KATA: Ko velim, evo me.

IVAN (*sad tek pogleda pa kad je vidi, skoči jer je prepoznaje iz kola*): Kako...?

KATA: Ko velim, evo me.

IVAN: O...! (*Priskoči stolu da dovede u red ako je kakav ostrv*). A ja ... dobro je šta još nisam niki razgaćen.

KATA: Samo lagacko, ima vremena. I, eto, kažu nije adet da divojka ulazi u kuću 'di i momaka ima, a još đuvegija ... al' ko velim, ako još uvijek ima i tak'og adeta i tak'og svita koji vode momka na ogled ... a šta da ja zašnjevam...! I šnjotam i šnjotam ... pa ko velim ... šta ja ne bi' zavela nove adete da obađem momačku kuću. Ne l' da, derane...?

IVAN: Ovaj ... kako da i kažem... (*Maša se čaše, ne bi to, pa će za cigarete*). Dedte vi to od počela.

KATA: 'Oću l' baš sve: ko sam, šta sam, kako sam, zašto sam, otkale sam ... 'oću l' naokolubar pa na mala vrata el ukratko...?

IVAN: Kako baš 'očete ... Volim vas slušat. Umilno vi to.

KATA: Vidi ga, molim te, zna oko cure. Al' šteta što više nisam cura već mlada ... I, eto, kaži, rano moja, 'di je moj đuvegija?

IVAN: Đuvegija...? Kak'i đuvegija?

KATA: Ne izgledaš tako nerazgaljen, a pitaš šta je to đuvegija.

IVAN: Toliko znam, al' otkud da je u ovoj kući đuvegija?

KATA: Vidim, strpljeno moram ja to, malo si kanda teže pamte ... Kaži, molim te ... je l' ovo kuća bać Tome Sudara?

IVAN: Ovo bi bila.

KATA: Tako daklem. Pa je l' ti gazda kod kuće?

IVAN: Poslom je očo ... u mijanu.

KATA: Ako ti zapovidio šta ćeš i kako ćeš, šta ne bi
očo malo na divan... Pa je l' bar snaša Mara tu?

IVAN: Tribala bi da jeste... da nije svratila u crkvu.

KATA: E, onda baš nikoga!

IVAN: A ja...?

KATA: Ta mislim od njevi'...!

IVAN: Pa i ja sam niki od njevi'!

KATA: Tu služiš, ne l' da...?

IVAN (*sve to prelazi u igru mladih*): Pa jest da...!
Kad služim, kad zapovidam...!

KATA: Gazde slušaš, kerovima zapovidaš.

IVAN: Ovaj... pa neće baš tako bit...!

KATA: Možbit si im komencijaš...?

IVAN: Napol'čar.

KATA: Aha, aha... polak ne radiš, polak se odmaraš,
a furtom bi io!

IVAN: Ne izgledam baš ko neki rabadžija...? Prisvu-
kao sam se.

KATA: No da ne's i ti malo prid mijanu?

IVAN: Ako me gazde pušte.

KATA: Ne brigaj, kazaću im koju lipu rič za te.

IVAN: I poslušaće vas?

KATA: A koga će ako snaju ne bi?

IVAN: Šta kažete... snaju...?

KATA: Ni to ne znaš šta bi to snaja bila? To ti je čelja-
de, al' žensko, koje će im se udat za sina. Ubar-
daj...!

IVAN: Za koga ćete se vi udat...?

KATA: Za te, rano, sigurno neću.

IVAN: Je l'...? Jesam baš tak'i niki pod manom...?

KATA: Al' da ospitan nisi, nisi...!

IVAN: Vid' sad...! A šta sam bogu zgrišio...?

KATA: Gošća tu, još snaja... a ne ponuđena.

IVAN (*gleda: bokal je prazan, u tanjuru više nema ko-
lača, pa se maša cigarete*): 'Oćete l' zapalit...?

KATA: Ne pušim cigarete. Samo lulu.

IVAN: O, baš šteta...! 'Aj'te još to mi kažite ako 'oće-
te... za me se ne bi udali?

KATA: Bože, pa ne možem se dvoj'ci obećat! Da je tak'i zakon el adet, možbit bi' i 'tila.

IVAN: Pa dobro, kome ste se obećali? I, eto, ako ste se već obećali, je l' to red brez đuvegije poč u 'kolo ko što ste prid mater'ce?

KATA: Otkud znaš da sam bila?

IVAN: Sve mi s'čini da smo se tamo i vidili.

KATA: Nas dvoje...? Ta prvi put te vidim u životu.

IVAN: E, baš lažeš, curo!

KATA: Oho...! Baš fala na čašćenju. A je l' ti, momče, možeš se zabogmat da si me srio?

IVAN: I skoro te privalio, divojko!

KATA: A ti si taj dilber...! Još ni cvitnjak ne znaš ljucki vezat, a trišten-pijan ideš med' svit!

IVAN: Ta jedva ako sam onjušio čašu!

KATA: Piće je za pametne. Kad ne podnosiš, a ti mli-ko...! Bože, da sam muško ko šta nisam, dotle bi' vas pijance makljala...

IVAN: Al' zaboga, molim te...

KATA: 'Oš još da lažem...!

IVAN: Ama, daj do riči...! Čuješ, curo...

KATA: Za te sam snaša el gazdarica.

IVAN: Dobro, gazdarice...

KATA: Ta šta sam se upušćala s lažovima...! Ded ti, vidi 'di je moj đuvegija!

IVAN: Nema tu nikak'og đuvegije! Ja lipo divanim, a ona ni ne froji...!

KATA: Pa dobro, šta ti nepravo? Ja s tobom lipo da lipče ne mož... A je l', molim te, da ti možbit nije nepravo šta nisi ti moj đuvegija?

IVAN: No imala bi doličnog đuvegiju ... trišten-pijanog...!

KATA: Pa nisi l' me skoro strovalio...?

IVAN: Pa jesam, jel sam zapo u suknje.

KATA: Očima...?

IVAN: Nogama...!

KATA: Šta se tu dereš...! Bar da sam te puštila da se ispružiš ko pritovareni magarac, da si sve blende razlupo pa ne bi sad viko...! 'Di je moj đuvegija...?

IVAN: E, ova zaintačila pa đuvegija pa đuvegija...!

Koji, čiji, kako, zašto, oklem, poklem...?

KATA: Poklem ću se udat za njeg ako nisi znao!

IVAN: Za njeg, za njeg ... za koga, bog ga ubio...!

KATA: A ju, nekrštena dušo...! Za koga...? Za bać

Tomino, za snaš Marino, bog ga ubio...!

IVAN: No sad, ne moraš ga o'ma' i kleti.

KATA: Ako ti smiš, smim valjda i ja mog čovika!

IVAN: Aja, ajak, to ne mož bit...!

KATA: Je l' imadu sina el nemaje...?

IVAN: Imadu.

KATA: Je l' se zove Ivan, a Boltom ga prdaće?

IVAN: Ivanom ga zovu, Ivanom ga i prdaće.

KATA: Ta valjda ja bolje znam kad je moj đuvegija!

IVAN (*uzme je za ramena i prisili je da sjedne*): Si-di ... i da nisi dala jeziku da klamće jel biće svašta...! Otvori uši ... bać Tom je moj otac, snaš Mara je moja nana, a sin sam im ja. Eto...!

KATA: Sad mož' bit da se i tvoj baćo zove Tome, a nana Mara...

IVAN: Drž' jezik, mlada...! Valjda znam je l' sam ja ja el nisam...!

KATA (*digne prste kao u školi*): Je l' možem sad...? (*Kad se nasmiju i on potvrdi.*) Čuješ, u bisa ni pameti, od bisa ni hasne. Da pođemo redom... Jesi l' ti, rano moja, bio juče kak'oj curi na ogled?

IVAN: Nisam! Jel nit sam muštra nit simenjāk da me vodaju po vašaru!

KATA: Daklem onda, ti nisi ti! Jel da si ti ti, onda bi te ženili!

IVAN: Ženićemo medvida. A ja sam čovik ako ne znaš!

KATA: Ko bi reko, bože...!

IVAN: Imam oči pa ću znat sebi izabrat.

KATA: E, baš sam ljubopitna! Pa ded, kak'u bi ti izabro da moraš?

IVAN: Da moram, ni jednu; pa je l' anđo el carica! A da se zaželim...

KATA: Je l' bi kak'u koja mi slika i prilika?

IVAN: Ti si već zaprošena kako čujem.

KATA: Pa je l' ti žao...? Je l', a da nisam...?

IVAN: Da ti 'oćeš ... možbit ... možbit...! A pristala bi da nije ko što jeste...?

KATA: Da ti kažem i da te samo žalostim? Zakasnio si ko đavo u pako.

IVAN: A da nisam?

KATA: Kad boljeg ne bi' našla... (*Vidi da se Ivan uvrijedio.*) Sad zapravo...

IVAN: No, no...?

KATA: Pošla bi' za te samo da te cilog života mordavim...! Šilježe ono božje, a već se tako nesramno ožderat...!

IVAN: Ne bi' više ni liznio.

KATA: Ni nećeš ... ni ne bi'...! I gledam te baš, nisi tako ni ružan ... samo da ti zjale nisu ko lagala ... al', al', al' te ručerde...! Čvorugave i ko kamen teške ... Uh, kad se samo sitim kako si me grlio...!

IVAN: Nisam te grlio već samo zagrlio da ne padneš!

KATA: E, nije šija neg vrat! I kadgod bi koju grlio, a ja vidila, ti bi da si nogama zapo pa se u'vatio da ne padneš! Pa je l' se mož' trizan čovik 'vako zatrčat...? (*Pokaže kako se zatrčao i nju zagrlio.*) Ne mož'...!

IVAN (*sad će on pokazati*): Nisam se zatrčao, već sam 'vako...! Vidiš da sam zapo...! (*Drži je zagrljeno.*) Vidiš, pa sam moro 'vako...!

KATA: Pa jeste... Samo me nisi jednom rukom grlio već i s drugom... (*Sad je zagrlji i drugom.*) Tako da...!

IVAN: Jeste, baš sam 'vako...!

KATA: Daklem, ti sad mene ne grliš već me samo držiš da ne padneš, ne l' da...?

IVAN: Padabome...!

KATA: A ja sam mislila da me grliš. Pa kako je kad koju zagrliš?

IVAN: E, al' onda ded i ti! Tako, vidiš...!

KATA: No, i sad...?

IVAN: Sad te grlim!

KATA: Ajak! Sad se grlimo!

IVAN: Dobro ti i kažeš. A je l', ne boli...?

KATA: Čuješ, baš ni malo!

IVAN: A da te poljubim...?

KATA: No, još bi to trebalo...! (*Izuče se iz zagrljaja.*)

Ne daj bože, možbit bi i bolilo... Al' šteta...!

IVAN: A šta to...?

KATA: Šta si pito je l' bi me poljubio el ne. Ja već da sam muškarac, ja bi' tisnila pa eh boli el ne...!

IVAN (*tek se sada dosjeti pa bi poletio za njom*): Oh, anđele ti...! (*Ona bježi ispred njega, a u to bane Bolto.*)

4

BOLTO: 'Di si, nevoljo jedna...! Šta se lickaš-mickaš...! (*Primijeti Katu, povukao bi se, al ga Kata uhvati za kaput i uvlači u sobu.*) O... o... o...!

KATA: Bome, o...! (*Ivanu.*) No, sad će se znat ko je koliko slago...!

IVAN: Slago...?

KATA: Slago, bome...! (*Bolti*): Smisli samo, molim te, on meni da je on bać Tomin sin Ivan, a ne ti da si...! Jesi l' čuo koga tako nesramno slagat...! 'Di će ti duša, derane...!

BOLTO: 'Di će ti duša, derane...!

KATA: Je l' da laže...?

BOLTO: Laže da, nesramni onaj...! Pa je l' imaš ti svog boga...! A ovaj, Kate, jeste l' se već upozнали...?

KATA: Ta samo šta sam banila. I pitam, 'di je moj đuvegija, 'di je moj Ivan ... a on, evo me...! No nemaj brige, jal ja njemu, »Al' ne mož bit«...!

BOLTO: Ne mož da...!

KATA: Jel ja znam šta sam vidila, a šta nisam!

BOLTO: Znaš da...!

KATA: Jel ko šta je moj Iva, nema ga šale!

BOLTO: Nema da...!

KATA: Na tri duži 'š već vidit, eto, to je, on je...!

BOLTO: On da...!

KATA: Ne da ide ko ide, ne da kasa ko kasa, već ko volovska kola da su, tandrču, zapraše drumom, sve orca po ataru!

BOLTO: Kad sam silan, ne l' da ...!

5

MARA (*ulazi s Tomom i Pajom*): Šta se opet svađaš, s kime se opet svađaš ...?

BOLTO: S ovim zjalamim ja to ...! Stigli ste, nane moja ...?

MARA: Ta kak'a te nana spopala ...!

TOME (*primjetio je Katu, a i Bolto glavom upućuje Maru*): O, Kate ...!

MARA: O, Jezus ... zbiljan je ona ...! Kate, dite moje ... kak'a je nevolja ...!

KATA: A zašto bi bila nevolja ...?

MARA: Ta ne bi ti od sramote u momačku kuću da nije ...!

KATA: E, snašice, adeti se najnovije minjaju ...! R'ko, baš da vidim kak'i mi đuvegija kod kuće, na poslu.

MARA: Nisi ti samo čerez tog ... mora da je kak'a nevolja.

PAJO: Da nije mojoj Luci štogod ...?

KATA: Tvoja Luca ko da je pofalila ... po vazdan o tebi melje.

PAJO: Oh, rano moja, kad me prikomire voli ...!

KATA: No, snaš Mare, jeste l' bar naslutili zašto sam došla? Vidim, sluktite, oči vam šalabazaje ko od nevolje ... pa, eto ... pitate moji, je l' tvrda rič da ćete dat momka za me, el ste se možbit na drugo odlučili?

MARA: Znaš, ko mislim ...

KATA: No da se nije možbit momak užegurio, uplašio ženidbe?

BOLTO: Ja uplašio, ja ...?!

MARA: Ama, čekaj ...!

BOLTO: Neću da čekam, nane, prisilo mi momčene ...! Ja bi' se ženio ...! Kad će već i Pajo imat ženu, i ja bi' ženu ...!

KATA: No, eto, snašice, da on 'oće, a vi ne date...!

MARA: Ta kako da ne dam, ta po volji si mi ko niko, al'...! Al' kako da ti od sramote kažem... ta Ivan i jeste Ivan i nije Ivan...!

KATA: A ju, nesrićo jedna...!

BOLTO: Ja da sam napolak, ja...! Ta ko podvostručen da sam...!

MARA: Ta šta se trpaš 'di ti misto nije...! (*Kati.*) Znaš, kako da ti kažem... podmeće je...!

BOLTO: O, Jezus, nane, šta već ne stvarate od mene...!

MARA: Al', molim te, daj i starijima do riči...! Čuješ, Kate, ni najgori zlotvor ti ne bi moglo naći mane, 'tili bi te oberučke... al', eto...!

KATA: Ta šta brigade...! Kad i on 'oće, kad i vi 'oćete, onda, nane moja... (*Zagrli je.*) ... onda sam vaša...! Spremajte svatove...!

BOLTO: Spremajte, nane...! Je l', Kate, 'oću l' te sad i ja poljubiti...?

MARA: Ne žvali tu...! Al' čuješ, Kate rano...

KATA (*ne daje joj do riječi*): A je l' te, nane, 'oćemo l' čast o jednom trošku? Nek samo u jednoj kući bidnu svatovi, pa polak troška vi, polak naši. I baš da pitam... 'oćemo l' alvantno el da se ne razmećemo? Koliko bi vi mogli potrošiti na svog momka? Čuj, Ivane, imaš ti štogod i svog zašporovanog novca? Je l' ti znaš da će to koštati kamaru novaca...!

BOLTO: Al' nek košta šta košta...! A napriliku, koliko će sve to da košta...?

KATA: Pa za svatove mož potrošiti i lanac zemlje, mož i dva... već koliko će biti gostiju i kak'i će biti gosti...! Znaš kako je, u časti ode tele, pa svinčedva, desetak pućaka i avlija pileža...

BOLTO: A ju, i sve će to gosti poist...? Tušta je to, ljudi...!

KATA: A još akov-dva vina...? Ode kuća na doboš...!

BOLTO: Ne samo lanac-dva zemlje, već i kuća...? A je l' te nane, za koje vrime mož' čovik zaraditi lanac-dva zemlje...?

TOME: Pa lančić zemlje, ako se dobro latiš... mož',
mož' zaradit za godinu-dvi...!

MARA: Ako ne mrsi, već post postio...!

BOLTO: I svu bi tu nevolju gosti za jedan dan poili,
popili...?

MARA (*sada se tek dosjetila Katinoj igri*): Ta to je
još ko najmanje, rano moja...!

BOLTO: Još troška...? Još posta...? Pa kako, pa na
što...?!

MARA: E, moraćeš svilu mladoj... pa zlatom opši-
vene papuče... pa svekru štogod u dar, pa sve-
krvi... pa kumu i starom svatu... pa popi i zvo-
naru...

TOME: A tamburaši, harmonikaši, gajdaš pa fru-
laš...?

KATA: I jenge ćeš morat darivat, mastalundije i sva-
tove... Ta nemaj brige, zaradićemo... oraćemo,
kopaćemo, biće posla od svanuća do smrknuća...!

BOLTO: I... i to ja... ja i ti...?

KATA: Jedno nuz drugo ćemo rnjati, zajedno kisniti,
smrzavat se, okopniti...!

BOLTO: I... i ko veliš... godinu-dvi... ne mrsit, sa-
mo postit i postit...?

KATA: A još kad se naređaje dica... ta sav karvanj
dice ćemo izrodit...! A znaš kako je, čerez dice ni
sna ni odmora, ni 'lada ni umora...!

BOLTO: A... a... a... poklem ćemo samo radit i ra-
dit... a kad ćemo se volit, kad ćemo štogod-štogod
poist i popit...?

KATA: A ju, nesramni onaj... što te briga za ilo i pilo
kad možemo s dana na dan da se volimo...!

BOLTO (*sav se užegurio, radi mu mozak, traži izliku
kako da pobjegne s bojnog polja*): Stojte... čuje-
te vi...! Je l' čujete vi da kogod više...! Je l' to
mene više...? Mene da...! (*bježao bi van al mu
Pajo ne da.*)

PAJO: Ta kak'o te vikanje spopalo...!

BOLTO: Ta viču...! Pa jeste l' vi svi gluvi...? Mene
viču...! O'ma' o'ma'... evo me...! (*Oteo se i po-
bjegne.*)

KATA (*pogleda ih redom s prijekorom. Iako se svi dali u smijeh, ne usuđuju joj pogledati u oči*): Takoc...! Jednog đuvegiju sam isprašila...! 'Ajd' sad ovaj drugi...! Ti, momče, ti...! Ti, podmeće ono...!

MARA (*Ivanu*): Je l' vidiš sad grija?

IVAN: Vidim.

MARA: Je l' vidiš da si moro?

IVAN: Moro.

MARA: Je l' vidiš kak'oj nisi 'tio?

IVAN: Vidim.

KATA: Kaže... on je čovik, nije medvid. Neće da žene medvida.

IVAN: Pa ne marim... ženite medvida... ako ona 'tila...!

KATA: Neću se valjda za medvida udat...!

IVAN: Ti se, ko onda, ne bi udala za me...?

KATA: A jesi l' 'tio doć po me...?

IVAN: Nisam... Ja sam onu 'tio iz kola.

KATA: A poklem sam ja ta iz kola...

IVAN... to bi', ako sad još mož, otišo, na ogled toj iz kola!

PAJO: Ta ju, 'di ćeš pravu parasničku divojku! Ta se ljucki ni namrišit ne znade... već ti sve nos čikljika taj curećiji mriš...! Hahaha...!

IVAN: Ne baljezgaj mi tu...! A u kolu...? A nisam i tamo parasničku spazio...? (*Kati već ljuto.*) Čerez tebe, luprda jedna, nisam 'tio do vas, a ti mi tu još i zanovetaš...!

KATA: Nemoj ti o'ma' zlim na me! Još se ni udala nisam za te, a već si goropadan...!

IVAN: Pa dobro... a 'oćeš poć za me...?

KATA: A 'o 'š doć meni na ogled...?

IVAN: A je l' dobar put do salaša...?

KATA: Nije... Onda ko ne 'š doć...?

IVAN: Onda ko 'oću...! Baćo, mogli bi o'ma. Uprežite.

TOME: Ajak...! Konje sam primorio.

IVAN: Onda ćemo pišice.

TOME: Ja ne mogu, a ti kako 'oćeš. Već i 'vako hegucam.

IVAN: Ni ne tribate, još bi štogod mogli i pokvarit. Ja i ona ćemo sami.

KATA: Mogem poč... al' nije baš borame da ću poč i za te!

IVAN: Ne moraš ti poč, znaću te ja uzet...!

KATA: A...! Pa je l' bi 'tio da ja 'oću...?

IVAN: 'Tio da...!

KATA: Je l' baš...?

IVAN: Al' zdravo!

KATA: Baš zdravo...?

IVAN: Još i od tog većma...!

PAJO: A ju, sramote... kako ga smotala med' skute...!

IVAN: Lako je onog koji 'oće...! 'Aj'mo, Kate.

KATA: Nije baš tako blizo. Dva tri sata, al' samo ako ćemo kasom.

IVAN: Ta šta to dva-tri satic'ka...!

MARA: A juče si mogo i kolima. Moglo je bit i prija i bliže. 'Ajd' sad štrkalj, momče...!

IVAN: E, da je znat ko zjat...!

KATA: Ne brigaj, Ivane, kad je da je, samo da je...!
(Zagrljeni izlete.) Nadajte nam se...!

7

BOLTO (*uđe, nesvoljno, zastiđeno, uvrijeđeno jer je nasamaren on koji je druge vičan nasamariti*):
Ha...! I to mi nika dragost... oženit se pa uzet nevolju na vrat...! Ha...! Da baš znate, baš mi drago što vam nisam sin.

MARA: Ta da si sam samcat na ovom svitu, ne bi' ti tak'u curu dala ko šta je Kata...!

PAJO: A ne l' da, ti ni ne tuguješ za Katom...?

BOLTO: A šta se tebe tiče moja bola...! Ako ću i zaplakat, to je samo moja briga i nevolja...!

MARA: Zaplako bi za njom, al' ne bi radio za nju.

BOLTO: Al' baš toliko...! Danjom, noćom, na snigu, na vitru, na suncu, na kiši... a još i ne mrsit...! Još lako da sam vaš sin... al' kad nisam. A je l' sam ja mogo rodi kroz koji odžak da me spušti...?

MARA: Misliš ti da moj sin ne treba radit...?

BOLTO: Al' vi ne bi dali da baš toliko postim...! Dru- gom i divojka dotekne, a meni još ni fanaka da pritekne...! I 'di su već ti fanki...! I uz te fan- ke sira 'oću, ne volim s pekmezom...! To je za dicu... No, šta će bit...? 'Vamo s tim fanki- ma... bar da se od tuge priidem...!

(K r a j)

JEDNA CURA STO NEVOLJA

KOMEDIJA U TRI ČINA

OSOBE

JOSO VOJNIC-HAJDUK, momak u srid nevolje

TONA, njegova mater

IVAN SUDAREVIĆ, pretelj mu

BOLTO KOVAČEV, i on mu pretelj i razgala

MARA OMEROVIĆ, uskočila i za Josu i za Antuša

ANA PAVLUKOVIĆ, cura čerez koje i jesu nevolje

DOMA, njezina mater

ANTUŠ ALAGIĆ, švaler.

*Zbiva se odmah poslije rata u bunjevačkom kraju
Subotice. Sve razdragano, bezbrižno, željno života
poslije tolikih nevolja.*

PRVI ČIN

Avlija snaš Tone. U produženju ambetuša su vrataca na sokak. Pod dudom stol s klupicom i kojom stolicom, a kraj krošnje dohvaća đeram bunara. Tona za stolom i krpi. Ne diže glavu s posla, a bog neka zna što misli, ako i sad ne, kao uvijek, na sinove.

1

TONA (*netko zalupa*): Otvorena su.

ANA: Ja sam, snaš Tone... Ne l' te, mogla sam prvo boga zazvat.

TONA: Mogla da, al' vrataca su mi danjom-noćom širom.

ANA: Ne bi l' kojom srićom Josu banio.

TONA: Ne bi l' bog dao...! Al' kako će dat, kad koja mater a ona nazlaba da joj sina vrati iz rata.

ANA: A vama još sinove.

TONA: Stipana ne mož... bila sam, sa'ranila sam ga. Al' bar nek mi Josu sačuva...! Rat...? Klanica...!

ANA: ... Čerez kerova sam lupala.

TONA: A šta će mi vaške? Niko neće tisnit na me.

ANA: Al' mogli bi na kuću.

TONA: Pa nek probaje...!

ANA: Ko velite, čerez čega bi bili Hajdukovi.

TONA: Ha... baš šta kažeš...! Sićam se, moj pokojni... bogo moja, mogo je popit da popit... al' je osto čovikom i za plugom i prid dicom...! Šta sam ono i započela...? Jo, da! Još zorom očo na to malo zemlje. A ja sama. I još se zavukla pod

dunju... Kad mu s' ko višćini da kogod orca, švraga po čistoj sobi. Sprva ja, mož bit da mi se čovik vratio... al', r'ko, neće bit...! Pa ja al' takim đipim iz kreveta! A ono, molim te, jedan antikrst burla po dolafu...! Dovidala se ja, ne mož bit da mi to čovik...

ANA: A ju, ja bi' obamrla...!

TONA: Kad sam ga oklagijom, borame je i on...!

ANA: I baš se ništa niste ustravili...?

TONA: Ta kako da neću... bojala sam se za ono malo sirotinje. A šta ti, Ane...?

ANA: Idem s posla, pa ko velim, da vas vidim... A ovaj... baš ništa ne čujete...?

TONA: Dolaze, stignu... a njega još nema. Ivan došo, bogma se da je Josu i Boltu žive ostavio i samo šta i' nema.

ANA: Daće bog.

TONA: Ako prižive, daće... Al', molim te, Ivan dovo sebi divojku s fronte! Ko da i' i tu nema i na pri tek... Istina, naša je... Al' di je samo hala nosila... žensko, a na fronti...!

ANA: Vidićete, doće! Ja sam danas baš teludom noža 'tila sići... baniće gosti...!

TONA: Žalosna mi mama da se ne vrati. Stipana im dala, bar nek mi Josu ostane. Nisam bila brez roda i poroda, a da ostanem kukavna...?

ANA: Još i dvi ćerj imate.

TONA: To su cure... Brez diteta ko da i kuća umre, ne znaš od koga si ponikom. I kak'i mi ovo danas svit... gadžu u avliju, mačka na tavan, silom iskrpe jedno dite... a jedno ko ni jedno... i još 'oće da i' poštivaš ko familiju...! A crkne im gadžo, odapne mačak, jedinak ode u tuđinu... a oni side u zapećku i ne možedu se zgledat. To im sva dragost pod starost!

ANA: Ni zaplakat nemaje za kime.

TONA: Znaš, ne bojim se za Boltu... ne šta nije moj, već ko u mačke, tri su života u njegov... al' moj Josu je baš ko ovaj Ivan, tisniće...!

ANA: Kad se Ivan vratio, 'oće i Joso.

TONA: Makar nek tako zakrpljen ko Ivan šta je.
Pak... dobar će bit mami.

ANA: A kad se vrati... dok se vratio, 'oće l' kod nas
u fabriku ?

TONA: Već 'di bi, cura žalosna...! A čuješ, kažu da si
i ti nika varnjača u fabriki.

ANA: Ona žalosna... ona za zapršku.

TONA: Bome, ima kome će i rat dat... i vrag ima svo-
ju mizimčad...!

ANA: Nisam ja 'tila.

TONA: Nisam ni ja u te upačila! Već ono đubre dabil
đubre...! A čujem, još je i on niki vragđavo u fab-
riki. Da! Brez njeg će fabrika stat! A nije brez oni'
šta su ko dobrovoljci pošli u brigadu...?

ANA: Znam, Antuša karate.

TONA: I još on niki raspoređiva s onima koji ga baš
ni u šta nisu držali.

ANA: Ta nije on tamo, snaš Tone, niko i ništa.

TONA: Kad nije nek radi, a ne da se goropadi! Kažu,
amade pa pisar, a i štit jedva da znade. I molim te,
još i više za mnom na sokaku!

ANA: Ne ostanete mu valjda dužni!

TONA: Bože, ko me ne zna...! Al' se bojim da Joso,
dok stigne, ne tisne na njeg. A 'oće, umisto, ne l'
da, da se raduje šta ga tak'a šarenperka napuštila.
A znam te muškarčetine, obisiće blende, srniće u
propast. Bar da je bio vinčan š njom, već uskočki-
nja... Ha, uskočila mi za Josu, a od Jose do An-
tuša...! Bože, za školjavog, rapavog, žvalavog...!
O, bože, ni prid oči mi tak'e ne daj, a još u krevet,
bože m' prosti...!

ANA: A šta će Joso dok čuo?

TONA: Šta mu uskočkinju ot'o? Kadgod ono, i tak'e se
poštivale, al' i poštivala ko žena! A ovo ne da je
žena, već, eto... keruša... keruša da...!

ANA: A Antuš se tuži da vićete za njom da je šaren-
perka.

TONA: Šarenpenka? I to je! Uvijek sam za te imala volju, a kud ga vrag natociljo na vražji rod i porod! Trči sokakom i samo nadigne rep, a kerovi ko u čoporu za njom. A kako i neće, kad neće da zna šta je sramocko, a šta i bogu drago! (*Lupaju na vrataca.*) Širom su! (*Opet će zalupati.*) Ama, naprid el s kapije!

2

BOLTO (*demobilizirani borac još u svom ratnom odijelu*): Izgleda mi da u ovoj kući baš ne poštivaje svit koji se vraća s fronte. Faljen Isus, žene i divojke...!

TONA (*zabezeknuto, ustrašeno se povlači jer ne vidi s njime svog Josu, nerazdvojnog Boltinog druga*): Bolto...!

BOLTO (*lijeno kao i obično, prilazi i pozdravlja*): Zdravo, drugarice snaš Tone. (*Zagrli je i podobro lupka po leđima.*) ... O, snaš Tone, o drugarice Tone... živi ikad, mrtvi nikad...! Daklem, evo me ako me kogod željan... Otiro sam Švabu u Švapsku, pa šta ću već idem snaš Toni na prisnac i krumpiraču...!

TONA (*zlo sluti*): Samo nek si živ... kad si barem ti živ.

BOLTO: I živ i deblji! Ko bi reko, čeljad moja, da se i na fronti mož' dobro na'ranit. Eto da ću još žalit šta je rat gotov.

TONA: A... a, je l'... a...?

BOLTO (*zna da za Josu hoće da pita*): No, i...? 'Tili ste štogod pitat, snaš Tone...?

TONA: Pa o... o njem baš ništa ne znaš...?

BOLTO: O Ivanu? Zaboga, kaže da je prvo svratio do vas i da vam još i onaj ratni plen... ko velim onu curku koju je zapatio, dovo da vam pokaže.

TONA: To jeste da jeste... al'...al'...al' ja bi'...!

BOLTO: Ta kaž'te šta bi...!

TONA (*od muke već vikne*): Ta moj Joso...! O njemu baš ništa ne znaš...?

BOLTO: To šta i prija... da je bisan ko ker, jogunast ko pule, ne znaš ko je luđi on el Ivan... da je nikaki, da je svakaki... No, je l' vam dosta...? Da, i handalast je...!

TONA: Ama je l' živ...!

BOLTO: A joj... al' znate uplašit čovika...! A šta ne bi bio živ, neće grom u nevolju kad ima poštení na svu volju...!

TONA (*opustila se, bez snage se spušta na stočić, izgubljena još jedva shvaća smisao Boltinih riječi*): Živ, živ... živ... Joso i živ.

BOLTO: I živ i gladan... Čujete l' vi to, i živ i gladan...!

TONA (*radosno, kroz suze ponavlja mehanički*): I živ i gladan, i živ i gladan! (*Tek sad shvati.*) Ta 'di mi je...!

BOLTO: Tu je, ako ste ga baš željni tako nikakog...! (*Joso ulazi na vrataca kao demobilizirani borac.*) Ispušite se, izdušite se pa gledajte... Navondo se po svitu pa sad došo oda'nit na maminim skutama.

3

JOSO (*miran, šutljiv bez riječi zagrlí mater*): A je l' gotova večera, nane...?

TONA (*sramota bi bila raznježiti se pred tuđinom. Šakom briše podbradak, trlja nos i jedva prostenje*): Sad će, sad će, ranke moj... samo da zgotovim. Sidni... I samo se malo strpi.

JOSO: Sid'te i vi još malo. Ako i jesmo putom, ne l' da, Bolto, ni j' nam još glad pomutila pamet.

BOLTO: Ako tebi i nije, meni baš borame da jeste! I da znate, cilog puta smo zgađali 'očemo l' sprva pilećiji paprikaš el šunke s kiselnom i somunom kruva...

TONA: Eno vancage za vrati, pa ako naiđeš na koje pile šta šanta el heguca, el hepljavo, a ti udri po nogama. Vući pa šta ostane za tragom.

BOLTO: Dobro će bit i batina... (*Dohvati i baci za piležom u zadnjem dvorištu.*) A ju, vi samu šantavu

pilež od'ranjivate! Jedan, dva, tri ... pa i ona patka ... dosta će bit, snaš Tone. A prisnaca imate vremena spremić i za večeru. (*Tek se sad dosjeti da se s Anom nije ni pozdravio iako je vidio.*) O, bože, ja brojim pilež po avliji, a ne vidim kraj očiju ovu paunicu ...! Ane, srce moje lipo ... daj da te bubam ...! Cmok, cmok, još jedared cmok ...!

ANA: Ded, ded, cmači me samo, a kad čula ona koju si i ti, kako čujem, na fronti zapatio, neće i po meni i po tebi.

BOLTO: Au, snaš Tone, ko bi reko da ću ja, taki pošten deranac ko šta sam bio, postat baš taki švaler ...! Ta šta da vam drugo i kažem, sam samcat sam tisko na Švabu da izvučem koju fajnskiiju iz mengula. Iz mengula u nevolju ...!

ANA: Baš si se tako uverto?

BOLTO: Ta kad je o curama divan, ne znam šta je otpočinit! I ko da sam pokaran, ne samo da i' gledat volim već napipat šta imadu pa el u svili el potrkuši! Taki sam ...!

TONA: 'Ajd, krmče jedno, 'di 'š tako prid starijim svitom!

BOLTO: Ako se neću prid vama falit, ko će me pofalit.

JOSO (*samo se rukovao s Anom pa je opet sjeo na stočić*): A i Ana nam se prolipčala ... i volim kad si u parasničkom.

BOLTO: Volim ja pa je l' u parasničkom el голуždrava. Je l' te, te gospocke suknje ko da ni nisu skute već ko nike virange na pendžeri ... i baš vidiš sve šta je za pendžeri ...!

ANA: Ej, Bolto, još si uvijek zjalav!

BOLTO: I ostaću! Kažu, pametan s ludi' živi, a zjalav s obojce ...!

ANA: Baš svašta voliš bit ...

BOLTO: Samo ben ne ...! Zdravo boli kad tuku.

ANA: A je l', a šta će ti dıvojka koja te ispratila u rat kad si, čujem, sad i drugu zapatio?

BOLTO: E, jedna će mi bit za poslandan, druga za petak i svetak ... tak'i su sad adeti ...!

JOSO: Melješ, melješ.

BOLTO: Večeru spremajte, neću valjda gladan divojki pa da je trevim poisti, a i posli još mož tribat! U, bože, jedva čekam da je uštinem u ... u ... u obraze ... i u one sa zabata i u one sa fajera ...! A poklem se dotornjam do kreveta ...

JOSO: Ama daj do riči ...! Nane ... ne bi l' poslali ko je komšinsko dite po Maru? (Ana:) Znaš kak'a je ... mož se uvridit.

BOLTO: A ... a baš je zdravo nika vridovna!

TONA: A koga 'š slat kad su poodrasla ta dičurlija.

BOLTO: Bome, tak'a su, sve đipaje iz gaća u flundre!

ANA: I ne daj bože, mož Bolto prisvisnit od gladi.

BOLTO: Pa bi umisto u čast pošo na poduše.

JOSO: Šta me zaluckivate?

BOLTO: Cilog je se puta ni sitio nisi, a sad navalio! Znae, idemo, krećemo, praši, vija, kiši, maždi, a meni bljuždi u trbuvu, a opet na cure mislim ... a on ni ne haje ... A sad navalio, sve mi već ušti u uvu od njegovi' cura ...!

JOSO: Dobro ondak, ja ću po nju.

TONA: Al' znaš, sinko ... kako da i kažem ... sad ne da mi ne bi bilo drago ... al' ... al' eto ... trevilo se ...!

JOSO: Da nije bolesna?

BOLTO: Kaka te bolest spopala ...! Posigrava se kak'o šilježe el ko šildani ...!

JOSO: Ama, drž' te zjale ...!

TONA: Sad ću ja, sad ću ... bar vatru da spremim.

JOSO: Ama, čekajte ...!

TONA: Sad ću ja, ne brigaj ...! (Požuri.)

4

JOSO (*sjest će opet na stočič*): Pa dobro ... kažite bar šta joj je.

BOLTO: Kome to?

JOSO: Ta nani ...! Šta ne odgovara?

BOLTO: A ko to?

JOSO: Ta nana ...!

BOLTO: Jo, nana ...! Pa čuo si, očla je da spremi večeru. A večeru će čerez ila ... a ilo čerez nas ... Znaš biće paprikaša s valjuškama.

JOSO: Bolto, biće bubataka ...! Ane, kaži bar ti, šta je to s Marom? Šta otaljavate kad je o njoj?

BOLTO: Al' si o'ma' adren kad je o Mari rič. Ko da je na samrti. A zdrava zdravcata, cila cilocata ...!

JOSO: Ane ...

ANA: Čuj ... bolje da se manimo divana ... bar o njoj.

BOLTO: Čuješ, Ane ... da se nije kojom srićom udala?

JOSO: Kud se udato čeljade mož udat?

BOLTO: No, no, no, čuo sam ja već za tak'o čudo! I udate su udaju a ne samo divojke i udovice, bome, derane! Sto adeta otkad nas nije bilo! Vidiš, i ždrak nam ni'ki drugi, lipči, i osim ni'ki duži, mekši ... i cure neke druge ...

JOSO (*ni ne sluša Boltu*): Je l' se zaobilj udala?

BOLTO (*uvik utrči u riječi*): Šta je da je zaobilj ...! A šta i ne bi kad niste bili vinčani ...!

JOSO: Ne pitam te.

BOLTO: Al ja kažem!

JOSO: Uskočila je za me.

BOLTO: Ondak za te, sad za drugog. Šta ćeš, tak'e je fajte ...! No, čeljad moja, i tak'u sriću samo ovaj Josu mož' imat! Brez po troška se kurtaliso žene!

JOSO: Daklem ... ti si, Bolto, to još na fronti znao?

BOLTO: Viruj, kad sam čuo za tu dragost, još ni to nisam pito za koga je. Ko velim, samo kad je se Josu kurtaliso!

JOSO: I šta još znaš?

BOLTO: Skorom ništa više. Eto, znam da s drugim živi, liga i lega ...

JOSO: Lažeš ...!

BOLTO (*već i bježi od njega iako se ni pomakao nije*): Ta stani, ludo jedna ...! Na me se srđi ko da se sa mnom spetljala.

JOSO: Istina, Ane?

BOLTO: Ako se nije spetljala, a ono spandala. A na me tiskaš! Ja 'edan u mame, a opet me ne poštivaš.

ANA: Kažu, udaće se.

JOSO: Udata udat...? Jeste da nismo vinčani, na frontu sam pošo... Kako je samo mogla!

BOLTO (*žao mu ga*): Nemoj se srdit na me. Znaš, nisam imao srca da ti kažem tamo još na fronti. A bogame sam misto tebe zaplakao.

JOSO: Zaplakao.

BOLTO: Al' od bisa! Sprva od bisa, posli od dragosti. Eto, sad ne moraš ti ... ja sam sve obavio misto tebe. Znaš, ko mislim, bisni i ti malo, malikice i pcuj ... pa će prija proć i ta nevolja ... ha...? Je l' da, Ane?

ANA: Joso, i ja mislim da Bolto ima pravo. Tako bi moro.

JOSO: Ne znam je l'to vrida el boli ... ne to šta ću ostati bez nje...

BOLTO: Ne brigaj, naćemo ti drugu... Ne znaš kako je onaj dida još na fronti reko... »U carice ko u magarice«!

JOSO: Svi će... »Da je valjo, ne bi ga ostavila«...! Samo se onog čovika el konja kurtališu od kojeg nikake hasne.

BOLTO: Vid' sad! A od kak'e sam hasne ja mami a opet me otrpi?

JOSO: Poklem sam još i od tebe gori...

BOLTO: Čuješ, nemoj mi tu njakat ... eno ti vrataca pa idi, natuči je!

ANA: Ni za boga da nisi...! Još bi onda da žali za njom.

JOSO (*silom bi na drugu temu*): A ... a šta ti sad, Ane?

ANA: U fabriki sam. A i šta bi' ako 'š života? A šta ćete vas dvoj'ca? Ko mislim, 'očete l' i vi natrag u fabriku?

JOSO: Kad pridamo ovo katansko ruvo. (*Bolto je kao slučajno skinuo tamburu s zida. Joso uzme, prebire po njoj i kao da je zaboravio na druge.*)

ANA: Joso ... vidim, i ti imaš orden.

BOLTO: Ima da! Tri ko i Ivan.

ANA: A ti?

BOLTO: Baš ni jedan. Al' nemoj mislit da nisam 'tio da i ja dođem do ti' škapulira!

ANA: Već...?

BOLTO: Znaš da sam proklet. Kad me komandir vidio kaki sam, a on o'ma' mene med' krumpire.

ANA: Med' krumpire?

BOLTO: Da i' gulim.

ANA: Da i' guliš?

BOLTO: I kuvam. I kuvo sam, a ne samo zbarlo i zburlo! A poklem se za dobro kuvanje krupira ne dili ni fala, to sam osto kusav, bez škapulira.

ANA: Pa ondak i nisi ni puco na te nikake ... a koliko si se pritio prije puta da jedva čekaš da se skobiš š njima!

BOLTO: Ja da nisam puco...? Ja...? Pa i nisam. Al' da sam pušku imo, još pravu, imo sam! (*Tona se dovukla i čisti piliće u vreloj vodi.*)

JOSO: Ne slušaj ga. Drugi bi se falio kaki je bio duračan i kuražan kad i nije bio, a ovaj se i ondak sprda sebi kad bi se falit tribo.

ANA: No...?

JOSO: Osto sam samcat med' Švabama da vidi šta nam spremaje.

BOLTO: Al' nikad više, bože dragi, duračan i kuražen neću biti, al' nikad više...! Ljudi ljučki, koliko strava čovik pritrpi kad silom 'oće da ga kuražnog potvore...! I ondak sam odljučio da sam ja najlipči med' krumpirima.

ANA: A Joso?

BOLTO: Vidiš da je naređo ti' škapulira ko kaki general, ko i onaj Ivan. Dva luda svata.

ANA: Zbiljam je teško bilo?

BOLTO: Šta je da nije...! Eto ... kuvam ... i ne sam krumpir već s ovčijim mesom od cincara. Nanjušio Švabo moje kuvanje pa prkosi. I ded on topovima po mojem kuvanju, baš tiska...! A ja smislim, sad ako i ode kuvanje, kuvar mora ostat živ — pa ded u jendek. A u jendeku one velike civi 'di vodu propuštaje. E, r'ko, Švabo, sad gađaj ... pa glavačke u civ...! Zauko se ja pa glavačke!

ANA: Baš ravno?

BOLTO: Al' ko iz puške!

ANA: I ondak...?

BOLTO: Šta da ti kažem ... jedva me živog izvukli iz te civi. Mož'te mislit, snaš Tone, zaglavio sam ko vran u buretu! Šta da vam kažem, morali su me iščupati iz civi.

5

TONA (*tiho će*): Mislim, ranko moj ... ima vruće vode pa ded speri se. A i ti, Bolto.

BOLTO: 'Oću ja, ako imate veliko kor'to jel za me škapić el naćve nisu dosta.

TONA: Ima, rano, biće, rano.

BOLTO: Ane, 'o š' mi oprat leđa?

ANA: Batinom el češagijom?

BOLTO (*da i Josu uvuče u razgovor, da se privikne na novo stanje*): Dobro šta si češagiju spomenila. O'ma' sam se sitio konja ... Je l' znaš ti za koga ti Mara uskočila? Ni ne kažemo ti!

JOSO: Ne kažete da.

BOLTO: A da ti već jesmo, već bi bolu priborto. I ne bi tugovo, već od dragosti zakonto! Ta pravo daćio...!

JOSO: Daklem?

BOLTO: Za koga, veliš? Za ragu! Šta misliš, kako tvoja Mara pasira spram Antuša?

JOSO: Kaki te Antuš spopo?

BOLTO: Ta naš Antuš pekmez...! Sićaš se, za dva dinara je smazo čitav ćup pekmeza pa se zdravo uredio ... haha...!

JOSO: Za njeg da je ...? O, tužna i žalosna ...! (*Veseli je prebire po tamburici.*)

BOLTO: Čuj, Joso, već i čerez reda ga moraš bar malo natuč ... da dobije čvorgu-dvi.

TONA: Toliko još ajd-ajd, al' ni jednu više od sramote da nisi!

ANA: A Maru da ni prstom nisi!

BOLTO: I da ne tuguje, jednu od dvi moji' cura će mu dat ... Sad istina malkice su već hasnirane ...

JOSO: Ama, dokle će taj glupav divan ...!

BOLTO: Sve dok me zemlja otrpi! Ej, još sam štogod bolje izgustiro ... kako bi bilo da tebe i Anu spanđamo? Je l' da znam pametno razgalit ...!

TONA: Da znaš glupavo divanit, znaš ... al' da bi mi Ana bila po volji ...!

BOLTO: Ta ne samo vama već i meni ...! Bog i bogme da bi' one moje dvi dao za nju jednu.

JOSO: Šala je šala, al' zašto da nam Anu vriđate? Zapravo je tarmate.

ANA: Znam valjda šta je šala, al' ti mene još ni iz šale ne bi uzo.

BOLTO: Šta je da ne bi ...! I 'tio je i tribo je ...! Al' kad ti nisi bila razgaljena ko Mara. Jel ona i obučena i obuvana je sva razdroljana ...!

JOSO: Mani se Ane.

BOLTO: A ja usput nisam tebi da je se maneš? A ti jednu o Mari, dvi o Ani!

ANA: Dosta o meni!

BOLTO: Dosta o onoj razgoljenoj, razjaženoj, razgaćenoj ...! Još mu prve večeri pokazala da pupak nije na leđi ...

TONA: Bolto, ne laj već ...!

BOLTO: Šta sam 'tio, to već jesam ...! Još samo to, Joso vam se izgubio med' njezinim skutama ko tele na vašaru.

JOSO: Nemoj da umisto Antušu tebi napravim č'orge!

BOLTO: Eto da ste nes'vaćeni! Ja mu Anu komendiram, a oni da Maru olajavam...! Šta će bit s tom večerom? Sve šta sam imo u trbuvu, sve mi se već sasanilo, sve sljusnilo.

TONA (*ustane, skupi svoje*): Sad će večera, sad će... mriš paprikaš gladnog još većma izoplaći.

6

BOLTO: 'Ajd' da još samo malkice uzmem Anu na mindrac. Ded ti prvo, divojko, da ne naiđeš na boljeg neg šta nam ovaj deranac-švigarac, šta bi bilo kad bi bilo...? No, 'ajd' sad...!

ANA: Mani se šale.

BOLTO: Znaš, i red je da se nećkaš ... al' ako te za dan-dva počme nazlabat, siti se da je to zato što te begeniše.

ANA: Al' kako ti samo ne dosadi...! Pa ne vidiš da ne vidi, ne čuje već Maru oplakuje?

BOLTO: Kaži joj da nije istina, blendo jedan! I diž' tu glavu, šta nosem paraš po pravu...!

JOSO: Ane, moram i ja ... ti si mlogo više za poštivanje neg Mara...

ANA: Al' je ona više za voljenje...!

JOSO: Možbit bila... Ko da mi oči zamličila. Tušta je, više je prida me neg i jedna dotle. Je l' da, tebe ono prija nje dobro ni za rukav nisam smio uzet...

ANA: Čuti jel ću o'ma' poč.

BOLTO: Tu da si sila...! Ona sve na astal prig ovog, a gladan kaki već mlad zna bit...

JOSO: Uvridio sam Anu ... Znate, sitio sam se ... Maru mož' zaželit, al' Anu poštivat ... volit...

BOLTO (*netko bijesno lupa po vratagama*): Je l' taj lud el pijan?

ANA: Ej, razvalićeš vrataca...!

7

ANTUŠ (*razvali vrataca i junači se pred Anom koja je poletjela na vrataca pred njega. On je gura ispred*

sebe jer ne vidi ovu dvojicu): I 'oću ovoj vragbabi koja mi Maru tarma...! 'Di je, anđela joj nikak'og...! 'Di je da joj skrojim novi leveš...! (*Tek sada primijeti Josu i Boltu, ali je već u dvorištu*). Ja... ja... ja...!

BOLTO(*pošao iza njega da pritvori vrataca i da ne bi mogao pobjeći*): Ti njoj leveš, a mi ćemo tebi skrojit uske gaće uzimaće al' će bit farbački tur...! Antuše medeni...! (*Kad i Joso hoće da im priđe*.) Tamo da si sidio...! Ta šta si zanimmo, Antuše moj...? Ta ja sam, ja, tvoj pretelj Bolto. (*Uzme ga za tur i šiju, i vodi do bunara, niskog, otvorenog, i bureta punog vode. Antuš je obamro od straha i ni ne misli da se odupre*.)

ANTUŠ: Bolto... Bolto, puštaj... Al' nikad više, viruj mi, nikad više... ni sad ne bi' da sam znao da ste tutekar...!

BOLTO: Znaš ti, Joso, da ti ovaj deranac kupio Maru?

JOSO (*samo sjedi*): I još kaže da mi mama laje i olajava.

ANTUŠ (*Bolto ga povremeno lupi po tjemenu*): Al' bo-game da nikad više...! Joso, spasi me... ubiće me...!

BOLTO: I to će doć na red, al' ću te najpre oderat...! (*Josi*.) Vamo da si... dvi čvorge i dosta...!

JOSO (*digne štap i dva put ga lupi po glavi, a kad bi i treći put, Bolto podvikne*.)

BOLTO: Ej, ej, stani, Joso...! Osladilo ti se ko babi oštija pa već ni miru ne znaš.

ANTUŠ: Ajoj, ajoj... ajoj, alaj boli... a joj, bože dragi, samo me sad spasi...! Joj glava mi napukla... vid'te, ljudi, već i krvi...!

BOLTO: Ajak, derane, nije to krv... Da ne pođeš 'vako balav med' svit, da ti operem te lajave blende... (*Zamoči mu glavu u vodu*.)

ANTUŠ: Joj, zadavićeš me!

BOLTO: I 'oću ako još jedared natrevim na te...! (*Sada ga vodi do vrataca, Ana mu otvori, a on ga nogom izbací*.) Pozdravi nam Maru... Je l' Joso,

'di smo ono i stali s divanom? Aha, kazo si da Anu mož i volit i poštivat, i da je i voliš i poštivaš... No, a šta ti, curo?

ANA (*kao da nije bilo slučaja s Antušom*): Ne, ne, ne mož bit da Mara 'vakog voli el zaželi ko šta je Antuš! Ne, ne...! Ne virujem pa da sam i vid'la...! Lipa je ko anđo, a ti je još i sad voliš, mora da je voliš ... jel 'di bi ona Antuša kraj tebe ... el ti mene kraj Mare ... (*Izlazi sva zbunjena iz kuće.*)

8

BOLTO: No, mi smo baš razgalili...! Makljo si onog pa misli da se svetiš ... misli da si to čerez Mare ... čerez one šarenperke.

JOSO: Zašto šarenperka...?

BOLTO: Jel je šarenperka...! Je l' čuješ ti, šarenperka...! (*Ulazi Ivan, a oni se obračunavaju.*) Kaži da je šarenperka ... čuješ ti...!

JOSO: Šarenperka...!

IVAN (*zasvira »Na kraj sela čađava mijana«, a na tu će zapjevati svi*): Šarenperku jednu sam volio, volio je pa je uskočio ...

Voli ona ne samo dilbera.

'oće svakog tužna i vesela...!

(Z a v j e s a)

DRUGI ČIN

Sobičak na gradskoj periferiji. Prozorčići, grede, zemljani pod. Iz sobe iznose ormar. Na podu koja korpa, kuhinjska stolica pa još koja rasklimana starudija. Po zidu obješeno odijelo, kaput; po zemlji dopola smotana krpara: to su ostaci Josine imovine u ovoj kući. Na zidu su bile dvije slike, ostao je samo izbljedjeli trag. Kanta za vodu, koji tanjur, čaše i još neke sitnice koje povećavaju nered, a vrlo debelo uže kao da zmija mili po sobičku.

1

MARA (*upravlja kako da iznesu ormar iz sobe*): Pazite, pazite zaboga...! Nov navcat šifuner pa da mi ga još oderete...! Tako...! Zanesite malikice, tako...! Gotovo...! Uh...! (*Prebire nogama među ostalim stvarima.*) Ha ... same krpe i zakrpe... Šta je njegovo nek je njegovo! Šta je...?

ANTUŠ (*samo proviri na vrata*): Mož krenit...?

MARA: A šta ne bi...?

ANTUŠ (*više ljudima u dvorištu*): Krenite al' čuvajte...!

MARA: Ti ne 'š za kolima?

ANTUŠ: Da idem?

MARA: Pa i nemoj... Gledam da nije štogod mojeg ostalo.

ANTUŠ: Tu 'š priliku ostavit?

MARA: Ta da, njega ostavila, a da mu priliku ponešem... Još da kaže el pomisli...! Bože, samo kad sam se i ovog kurtalisala...! (*Uzme pa baci metlu, htjela je pospremiti.*) Malo mi ko i sramota.

ANTUŠ: Sramota?

MARA: Je l' ko će bit kriv već ja? 'Oće l' kogod pitat zašto sam ga morala napuštiti? Kraj žive mame ni me je imo ko uputit. 'Di mi samo glava bila ... uskočit!

ANTUŠ: Još dobro šta niste vinčani ... troškovi...! Ne l' da?

MARA: Al' sad moraš bit strpljen, Antuše... Da se o'ma' udam za te...

ANTUŠ: A obećala si.

MARA: Tušta sam ja već kome šta obećala ... ko i meni! Triba da si strpljen. Da mene žale a ne njega. Nek ga karaje. A koji ga handrak i vratio iz rata kad i' toliko ostalo...!

ANTUŠ: A ... a je l', dokle da čekam, kad bi se vinčali?

MARA: Al' koliko sam ti divanila, da ne mora baš sav svit vidit kad mi dolaziš...

ANTUŠ: Poštenije je.

MARA: Ta da, zato si šta je poštenije, a ne da vide čijoj ženi dolaziš...! (*Vidi kroz prozorčić.*) No, evo dragosti! Još mi ona triba!

2

ANA: Mare ... smetam?

MARA: A šta bi smetala! Sad istina, nije baš prilika za gošćenje... Gledaš, gledaš...!

ANA (*zabezeknuta zbog ispraznjenog stana*): Odselila si se...?

MARA: Viščini ti se...?

ANA: Seliš se tvojima?

MARA: Mojima. A sad još pitaj i zašto, makar da znaš!

ANA: Makar da se Joso vratio?

MARA: Baš zato šta se vratio.

ANA: I sad kad svrati...

MARA: Onda će bit tu!

ANTUŠ: Ovaj, Mare ... ne bi' l' ja za kolima?

MARA: Nećeš! Tu sidi... Ne bojiš ga se valjda?

ANTUŠ: Ta anđela mu onog...!

ANA: Mare, misliš da je dobro, da je pametno?

MARA: 'Vako sam naumila pa je pametno.

ANA: Volite se, živ se vratio...

MARA: No 'ajd nabrajaj ako ti nije mrsko! Ded, raba-
džija je, pošten je, lip je i čuvaran, i ženu zna po-
štivat — a vidiš, opet mi ne triba...!

ANTUŠ: Ne triba da!

ANA: Malo i' je ko on.

MARA: A ko ja...? I šta 'š tu. Šta te to nuka da mi
baš ti fališ čovika s kojim sam i kruv i drvenice
dilila?

ANA: Jel žalim i tebe i njega.

MARA: Mene nemaš zašto žalit!

ANTUŠ: Nema da!

MARA: A njega kako baš 'oćeš!

ANTUŠ: Kako da!

ANA: I ti čerez ovog Antuša...?

MARA: Jesi l' ti baš čitava...? Šta imam ja s Antu-
šom...? Kaži joj, kaži ovoj nerazgoljenoj...!

ANTUŠ: Kažem joj...!

MARA: El baš 'oćeš da znaš, da me možeš olajavat...?
Prikidam se, mučim i namučim, a jedva da stvo-
rim...! Tu me zatvorio pa ni prid lice božje, još
ni pod sunce...! I ja 'oću svoj kruv da idem...

ANTUŠ: 'Oće da...!

MARA ...a za svakim zalogajem me sića da njegov
žvačem!

ANTUŠ: Žvače da...!

MARA: Ama, drž te zjale, Antuše...! I ja bi' prošla
sokakom, a ne da mi; a još u crkvu el na pecu
makar š njim!

ANTUŠ: Makar š njim...!

MARA: A znaš šta slušam s dana na dan...? Kad ka-
žem da nema dosta, a još za krpe, kaže: »Nema pa
nema; koliko ima, ima, priviše nikom ne doti-
če«...!

ANTUŠ: Dotiče...!

MARA: Ama dokle ćeš...! (*Opet Ani.*) Mene ne mož'
lipa rič zagrijat kraj 'ladne peći i praznog astala!

ANTUŠ: Ne može da ...!

ANA (*hoće da krene, dosta je čula*): Imaš pravo. Ne voliš ga, nisi ga ni volila ...

MARA: Ti si ga valjda ...! A i jesi ...! I ne mož' te podnet šta sam ga otela ...!

ANA: Mare ...!

MARA: Marekala ti el ne, to je već tako ...! 'Aj'mo, Antuše, a ona kako 'oće.

ANTUŠ: Al' kako 'oće ...! (*Sve bi letio jer se boji da se Joso ne pojavi.*)

MARA: Eto, Ane, kad ga vidiš, pozdravi ga i s moje strane.

ANTUŠ: Strane ...! (*Već bi za ruku Maru da bržebolje pođu.*)

ANA: Naće se prid zatvorenim vratima svojeg ognjišta.

ANTUŠ: Ako će ...!

MARA: Daj joj ključeve i 'ajde dok se ne priričimo.

ANA (*čula je da je pas zalajao*): Ne možemo više, zakasnili smo.

MARA: A zašto zakasnili?

ANA: Ivan tambura, on uvek amena tambura ... mož' bit da je i Joso š njim.

ANTUŠ: A ja bi' ondak mogo poč ... bolje da idem, ne l' da, neg da se priričimo, ne l' da ...! (*Vrata se širom otvaraju. Antuš se brzo sklanja iza njih. Ulazi Joso pa Ivan s tamburom.*)

3

JOSO: Ta ne brigaj da neću. Neću valjda živit od ajera, a ždrakom se pokrivat ... (*Primijetio je Anu.*)
A šta 'š ti tu?

IVAN: Kud mi okom, Ana skokom. Otkud si znala da ćemo tu?

JOSO: Cunjaš, Ane, cunjaš.

MARA: I ja sam joj rekla da cunja. (*Važna, prkosna, još ljepša.*)

ANA (*postidjena bi pošla, ali je Ivan zadrži.*)

IVAN: O, vidi, vidi... Baš volim kad me domaćica dočeka. A još da imam 'di sist ... a još da me ponudi...

JOSO (*neugodno miran*): Nudi ona, nudi, čitavoj varoši nudi. (*Zagleda u pustoš.*) Hm...! Dobro kažu, nek zjapi kuća, nek se vijar po njoj posigrava, nek su i dolaf, lubura i kotarca prazni... puna ti je kuća kad te nasmijana žena dočekiva na pragu ... a još lipa ko Mara...! Vidi, vidi ... oči sve gore, usne nabubrene, kosa sve vabi, koža konabi...! (*Opet pogleda po sobi.*) Ono jest da sve zjapi ... i sve mi s' čini, da sam sâm naišo, da sam te samu zateko u ovoj raki... moro bi' el duvarove rušit el ... Njima zafali, a ne bogu ... i sad kasom da si...! (*Sad tek opazi Antuša.*) Oh...! Pa i ti si tu Antuše...! Ne zamiri šta te nisam o'ma' vidio, ne zamiri...!

IVAN: A kako si ga i mogo vidit kad je stidan, pa se za vratata sklanja. El se možbit žmure sigra deranac?

ANTUŠ: Ja... ja... znate, ja... ja ko komšija!

JOSO: Ko komšija...?

ANTUŠ: Ko njoj, eto ... ko komšija da joj pomognem ... seli se. Je l' te, Mare, je l' te, komšini-ce...? Da pomognem.

IVAN: Da pomogne.

ANTUŠ: Da se, ovaj... da se, ovaj, kad se seli nek se seli.

JOSO: Daklem, pomogo si joj. Baš ti fala... Pa čuješ ti, reko sam fala...!

ANTUŠ: Ovaj da... baš fala i vama...! (*Vrti se, bježao bi.*)

IVAN: Pa šta ondak čekaš...!

ANTUŠ (*pošao bi, ali je Joso baš u vratima, ne usuđuje se proći pored njega*): Puštite me... puštite me nek odem...! (*Sve bi već i ruke sklopio.*) Je l' smim otić?

JOSO: A šta kukakvan ne bi smio? (*Čak ode s vratiju, a kad se već Antuš zaletio, Ivan se nađe bliže vratima.*) Al' da si kasom...!

ANTUŠ: Ne da 'oću... ne da bi' 'tio... al' kako ću...!
Znaš, Ivane, samo sam joj pomogo...!

IVAN: Znam! Samo si joj pomogo.

ANTUŠ: Ko komšija.

IVAN: To još i Mara mož potvrdit... Ta šta čekaš, šta smrdiš tu, već biž dok si čitav...! (*Krenuo tako da su se vrata oslobodila, pa Antuš oprči Ivana da izleti.*)

ANTUŠ (*se u vratima sad sudari s Boltom, koji baš ulazi sa svojom berdom. Natrčao mu na trbuh pa ga ovaj odbaci pa se opet našao u sobi*): A joj, a joj, sad će bit šta još bilo nije...!

4

BOLTO: Šta je da neće bit...! Još i tiskaš na me...!
Sa mnom bi ti u kob...?

ANTUŠ: Ta ne bi i da smim...! Bolto, puštaj...! Virujte, tako me 'vaća stra' da će al' ovog trenu bit štogod sa mnom...!

BOLTO: Ondak leti...!

ANTUŠ (*slobodan je prolaz, izleti*): 'Oću, dašta ću...!
Daklem, odem...!

JOSO (*svi mrtvi-hladni*): O'šo je.

BOLTO: Ko vrepčić izletio.

JOSO (*Mari*): A ti...? Šta još čekaš...?

MARA: Joso, molim te prislušaj me.

JOSO: Jaran te čeka prid vrati. Žuri...! Leti...!

BOLTO: I vidi, molim te, da se možbit nije uredio.

ANA: Joso, moraš je prislušat.

IVAN: Da ni riči više nisi! To su njeni poslovi.

MARA: Odselila sam se da te kod kuće dočekam.

BOLTO: Čekaj ga ako 'š do sudnjeg dana... a sad nek se praši za tobom...! Je l' čuješ ti... (*Ustrašena poleti.*) Nek te bog poželi... a Joso ni lud ni pijan više.

IVAN: Kako samo znaš bit tako goropadan...!

JOSO (*opet je sve hladno, mirno*): Još sa ženom, ne-
zgoda ona...!

ANA: Sram nek vas izide, još joj se i podsprndiva-
te... Žena je, ne mož š njom ko s vaškama...!

BOLTO: Keruša...! Keruša makar da je lipa ko ando.
Take te tiraje od mijane, do prosjačkog štapa.
Grij onaj božji...!

JOSO: Bisan nam Bolto.

IVAN: Jeste da...! Al' ko ga zvao kad nije?

BOLTO: Vid sad, molim te...! Ako se i jesmo juče
priručili, neću se valja danima duriti...! Juče sam
se ko srdio na te, danas sam nike dobre volje pa,
eto, da ti prostim što si bio bezobrazan.

JOSO: Baš te vriđo?

BOLTO: Ko da sam baš najgore đubre...! A i ti, šta
mi nisi došo javit da su te puštili iz milicije...!

JOSO: O, smeteni onaj! Zvali me, očo im i došo.

BOLTO: Eto, kaži da ne slažeš... jesu l' te makljali?

JOSO: A zašto bi?

BOLTO: Pitam. Jel i mene zovu. Tebe valjda i nisu
smili kad si natako na kaput sve te škapulire.

JOSO: A zašto te zovu?

ANA: Malo se u fabrici priručio.

IVAN: On direktoru, el Antuša iz fabrike el će biti be-
laja.

JOSO: No... i...?

BOLTO: Direktor nije 'tio Antuša iz fabrike, pa je bilo
belaja.

JOSO: Šta si uradio?

IVAN: Pa skorom ništa... uzo Antuša za tur pa u avli-
ju š njim.

ANA: A napolju buzalica, pa se Antuš našo baš srid
buzalice.

BOLTO: Ne niči 'di nisi sijana! Pa jesam još i za to
kriv šta je baš kiša padala...?

IVAN: Kaže direktor, da si sutra u vrime na poslu.

BOLTO: Meni samo onaj mož zapovidat koji je bio partizan! I da si mu kazo, el nek sluša pametnije od sebe...

IVAN: A taj ti nisi.

BOLTO: Opet ćemo se posvađat, Ivane!

IVAN: Evo ti novci, pa idi na čošu kod bać Šime Pulaka. Nek ti da po litre. Al' ne komovice! Od zerdelija 'oću!

BOLTO: To su riči, a ne da se vikom amena intačiš sa starijima! (*Povuče čakšire i poleti.*)

5

IVAN (*uzima stočić i polazi van*): A ja ću dotleg u avliju dok se vi ne izdivanite.

ANA: A šta imamo nas dvoje da divanimo?

IVAN: To već vi bolje triba da znate od mene. (*Ode.*)

ANA: El sam luda el svi vi.

JOSO: Svi smo ovako đuture.

ANA: Al' opet moram... imaš dobre pretelje.

JOSO: Imam da.

ANA: Bolto te oplako čerez onog još u ratu... čerez nje... sad su je otirali da ne bi ti moro.

JOSO: Nisam moro da.

ANA: Zbiljam su dositni. Da i' nemaš i sad bi još išo sokakom ko bisan ker.

JOSO: Al' baš!

ANA: Ne l' da bi tribalo, i ovu kolibu bi srušili misto tebe.

JOSO: Al' baš!

ANA: Pa da.

JOSO: Pa da.

ANA: Al' baš!

JOSO: Al' baš!

ANA: Pa da bome.

JOSO: Pa da bome... Ovaj, je l' se ti to podsprndi-vaš...?

ANA: Pa dobro, je l' ti to budan klapiš el drimaš el ti se jezik zavezao...! Pa da, da bome, al' baš... al' baš glupavim ispadneš...!

JOSO: A... kaži bar zašto...!

ANA: Divanim ko luckasta, a ti ko da na ušima sidiš.

JOSO: Slušam ja, čujem ja, al' i zgađam.

ANA: Al' šta, neslani onaj...!

JOSO: Zgađam kako da ti kažem.

ANA: Al' šta, bola te ne ilya...! Šta zgađaš...?

JOSO: Zgađam kako da ti kažem.

ANA: Al' šta...? Ne zgađaj kako 'š kazat, već šta 'š kazat!

JOSO: Dobro ti i kažeš... Pa valjda znaš o čemu bi'... znaš šta, ded ti umisto mene započni, a ja ću isprištrikavat...! Tako će bit lakše.

ANA: Bože dragi, i dosad sam brojila i brojila... kažem ti, ovi očli da mi kažemo šta ima da kažemo. A šta da kažemo kad nemamo šta da kažemo...!

JOSO: Nemamo da...! Ta imamo, anđela mu i s poslom...!

ANA: Imamo...?

JOSO: Ta ne da imam, al' ne znam otkud bi' započo.

ANA: O, Jezus... opet ću ja... oni misle da ti Maru zapravo ne voliš.

JOSO: Al' baš tako...!

ANA: I da Mara tebe ne voli.

JOSO: Al' nikako...!

ANA: I da te ja žalim.

JOSO: Žališ da...! A je l' baš zaozbilj žališ?

ANA: I da me ti zapravo voliš.

JOSO: E, e, e, tu stani! Tu smo! O tom ćemo divaniti.

ANA: Mož', Joso, mož'! Baš o tom. Dobro i kažeš. Ondak ću ja o'ma' s počela... da te ja ne volim.

JOSO: Au... i to o'ma' s počela...! Ko veli, ne voli me. A ja šnjotam i šnjotam 'oću l' baš to pitat, a ona i brez pitanja daje odvita... ne voli me...! I gotov divan.

ANA: Gotov da.

JOSO (*oboje sjede i ne kreću*): Ondak da krenemo.

ANA: Krenemo da.

JOSO: A i šta bi drugo već krenili.

ANA: Krenili da.

JOSO: Kad je već tako... no, a ti kreni.

ANA: Ti moraš prvi, taki je adet... A je l', ko onako usput da baš pitam... zdravo si je volio el možbit još uvijek?

JOSO (*naravno da i dalje sjede*): Pa i mož'mo o tom usput divanit... je l' sam je volio el nisam, ne mož to ukratko.

ANA: Pa ded ti natanane. Imamo vremena.

JOSO: Čuješ, da je lipa lipa je, vrag ne bi lipču namo-lovo, ne bi da! I zna to ona, prokleta bila! I voli da je fale... viruj makar ko, al' nek je fali ko svi-banjsku kišu. Lipa, a sve se modi, sve se nudi, sve se oblizivaš ko gladan gadžo, a usta sve suvlja, pamet šalabaza...! I ne otima se pa misliš, »Bo-že, koliko me voli«...!

ANA: No vidiš da je još uvijek voliš.

JOSO: Čuješ, el' sam ja baš zdravo glupav pa ne znam kazat el si ti nerazgaljena...!

ANA: Ako 'š 'vako, ja o'ma' idem...!

JOSO: Pa idi...!

ANA (*naravno da se ni ne pomaknu*): 'Oću da ti još samo kažem, da si je zadržavo, prkosila bi, olaja-vala, o'lila se i ne bi ti se nikad vratila... Al' ti si je sad otiro naočigled ko šugavu... ako je i ne zvao, vratiće se... doleti će... viruj.

JOSO: Eto da smo sva troj'ca ludi, a ti baš blendava da znaš samo...! Nukaš me krevetom u kojem se Antuš š njom valja... ej, jesi l' ti čitava...!

ANA: Al' ovog ću trena poč ako 'š 'vako sa mnom...!

JOSO: Ta ne ti da ćeš, već i ja...!

ANA: Prislušaj me... a šta ako se tebi to samo utva-ra...? Jel' di bi ona s Antušom (kraj tebe...!

JOSO: Ta s'vati nes'vaćena, ta bi još i u raju skobila sveca sa svecem...! A 'di ne bi glupavog ko ja.

ANA: Na nju se srdiš, a na me vičeš.

JOSO: Na se se srdim... Ti si bila čeljade, čuješ, čeljade! Pa kako ću šarat po tebi kad bi' da mi žena bidneš? Eto ti, sad znaš!

ANA: To je zdravo davno bilo.

JOSO: Al' je lipo bilo kad ne mož zaboravit. Tebe sam poštivo... a kako je neš uzbrat kad na njoj svi' sedam glavni' grija, ruže i ružice, a još brez trnja.

ANA: A sad bi ti tak'o ko ja šta sam, koja je tija, koja će mira donet u kuću...

JOSO: To, to...!

ANA: Da sam te volila, da znaš samo, jesam! Al' da za Marom ja uđem u tvoju kuću... stoput da je lipa ko šta jeste, za njom ja neću pa jel' te još uvijek volila el ne...! (*Izleti.*)

JOSO (*skoči*): Ama, Ane, Ane...!

6

IVAN (*uleti*): O, vole dabil vole...! Čime si je oti-ro...?!

BOLTO: (*ušao za njim*): Ja znam da i ne kaže... je l' da si joj koliko je Mara lipa, prilipa...!

JOSO: Ako i jesam, nije Ana od ti' da i sama ne vidi.

BOLTO: Al', blendo jedan, nema te ženskinje koja ne voli da drugu prid njom tarmaš... a ti misto da tarmaš, ti drugu fališ, a Anu u krevet vabiš...!

JOSO: Ne laj...!

BOLTO: No lipog mi divana...! U kojoj si samo škuli to učio, nesramni onaj...!

SVI (*pogledaju se pa prsnu u smijeh.*)

IVAN: E, Bolto, Bolto...! A sad, dico, pametno alko možemo.

BOLTO: Pametno od nas...? Kud je lakše naokolu-bar vontat neg štogod pametno smislit!

JOSO: Da probamo bar!

IVAN: A sad, ded ti, glođo jedan... al' da si ko prid popom. Koga ti žao, Mare el Ane?

JOSO: Znaš valjda.

BOLTO: To nije rič!

JOSO: Pa dobro... Ane.

BOLTO: 'Ajd, 'ajd pitaj samo...!

IVAN: Dobro... al' šta još...?

BOLTO: Ja samo ne bi' da Anu sramotimo al' ni za majku božju...!

JOSO: Da ne nabrajaš... uvik mi bilo žao za Anom, al' uvik! Ta ne bi' ja Maru da nisam bio nadoliven... eto, žao mi i gotovo!

BOLTO: A žao ti jel' si Anu volio — da znaš samo...!

JOSO: Mora da je tako pa je l' to sramocki el nije.

BOLTO: A sad, sad još... a šta sam to i 'tio pitat, Ivane?

IVAN: To da joj odemo?

JOSO: Mari?

BOLTO: Ani! I da joj kažemo da je voliš!

JOSO: Zna ona glupava da je volim, al' ko veli, mogla je prije Mare al' ne i posli nje.

BOLTO: Ne mož Ana bit prisvlaka kad je Mara bila navlaka! Auh, bože, ko će ovo razgalit...! Rđavo da ne mož bit gore... ne l' da, Ivane...?

IVAN: Je l' znaš, Joso, el ne znaš...!

JOSO: Znam, kako ne bi' i znao...!

IVAN: A sad, Bolto...?

BOLTO: Pa i ti, Joso, kaži koju pametnu! Nećemo valjda samo nas dvoj'ca trti glavu da već sve puca...! Pa ded sad, Joso, šta da te pitamo...?

JOSO: Pa... je l' je volim el ne.

IVAN: Voliš da!

BOLTO: Bože, Joso, al' kako znaš samo bit tako glupav...!

JOSO: Pak... nek sam! Znam da i ne kažete, al' posli karaj, sad razgaljivaj...!

BOLTO: 'Oću samo da kažem, da je dobro imat čestito čeljade u kući. Ne daj bože mož' i ustribat, ne l' da... a i skuva, zakrpi, drži te u redu...

IVAN: Pozašiva, uradi, poradi...

BOLTO: ... i krste pokrije da ne ozebu, ne l' da...! Ej, evo! Sitio sam se... čujte, natučemo Antuša ako se o'ma' ne vinča s Marom...!

JOSO: Onda će Antuš imat šarenperku za vinčanu, a vi mene ženite, nevoljni oni...!

IVAN: Tako je...!

BOLTO: Tako da...! Pa ondak... otiću do Anini', odnet rakiju, ako triba i rozoliju... zaprosit je... no ...?

IVAN: Bacili bi te napolje.

JOSO: Nisu oni baš taki... al' da bi odbili...!

IVAN: To je ko ovaj dan...! Ha... da je otmemo...!

BOLTO: Mama bi je priotela, a još bi nas i natukla kaka je.

IVAN: Stani...!

JOSO: Ta stali smo, već divani...!

IVAN: Mi ćemo s dana na dan prid njevu pendžer i svirat i svirat...

BOLTO: Jel našu svirku još mož' slušat dan-dva, kako mi mama kaže, al' onda im se viščini ko da vaške zavijaje.

IVAN: I neće valjat, ljudi, tisniće sokak na nas...! Ko bi reko da je tako teško štogod izgustirat a da je još i pametno...!

BOLTO: E, ljudi ljucki, u kak'im smo mengulama čerez jedne pišulje...!

JOSO: Nemoj tako o njoj... znaš da je volim.

BOLTO: Al' da moramo sve opet s počela, moramo...!

JOSO: Kako to, od počela...?

IVAN: Dobro i kaže, sve s počela...! Kažeš da te voli, još zdravo voli... a opet neće za te! Daklem, nije dosta što te zdravo voli, već da te al' zdravo, zdravo voli! Ko da si bacio opcinu na nju...! Ko da je zavraćana... da te sve moli da je oženiš...!

JOSO: A mož bit...? A zna koji od vas vraćat...?

IVAN: Osušiš mačji rep, s ničim još izmišaš... odeš u ponoć, kad je mlad misec, na raskršće... i još tako štogod...!

BOLTO: Alaj si, bože, zaostanit...!

IVAN: Bolto, nemoj, bogaramu, da su svi ludi i samo ti znaš!

BOLTO: Ta, čovče, probo sam već i ja s vračkom! Da je popila jeste, a znaš šta sam dobio...? Taku ćušku po blendi da je sve pucalo...! Smrdilo joj.

JOSO: Pa kako onda da me tako zavoli da me sve nازلaba...?

BOLTO: Dotle moraš šalabazat oko nje da joj se od volenja sve već stešča... i da kaže... »Joso, ta ne drugo već umriću za tobom«...! Bome...!

IVAN: Al' kako da šalabaza... kako da počme, s kojeg kraja? Eto, napriliku ćemo... kako si ti došo do tvoje Kate?

BOLTO: Kako, kako...! Lako je meni kad ja znam oko cura...!

JOSO: Al' da dadeš i meni malkice nauka... možbit da bi' i ja znao.

IVAN: No kaži već, šta si joj kazo, šta si joj uradio da te zavolila...!

BOLTO: Al' me, bože, volila...!

IVAN: Bolto, znaš da znam bit goropadan...!

BOLTO: Dobro, dobro... pa, eto, ja do Kate, a ona u bašti... tribi od korova, čupa travu, a ja njoj: el joj krste bole kad i' 'vako tare...? Al' ona ni ne haja... Pa ću da je i 'vako umackana lipa, i ako joj i jesu noge musave vidi se da su štogod al' štogod lipe...! Smijucka se, al' još uvijek ne vidim niko baš volenje... Al' onda...!

IVAN: Onda...?

JOSO: No...?

BOLTO: I onda... prenem ie po suknji...! O'ma' je vidila da ie zaozbilj volim...!

JOSO: 'Di bi' ia Anu pucanio...! Još po suknji...!

IVAN: A je l', Bolto... a kako si došo do Mare...?

BOLTO: To je zdravo teško išlo... Kadgod ona s obrancom na vodu, a ja već kod bunara... i pone- sem joj...! Još kad će za piće vodu, ajdede, al' kad ona za veliko pranje, ta ne drugo leđa mi se prikinila...! I kad već vidi da bi se ja manjivo, dade da je malkice uštinen...!

JOSO: Ta 'di ću ja Anu uštinut...!

BOLTO: Ta toliko bar znaš 'di je triba uštinit...!

JOSO: Znam al' ne bi' smio...! A još sad... Sad bi' moro nikako naokolubar...!

IVAN: Mogo bi, da joj voliš kuvanje.

BOLTO: Mogo bi joj i pismu stvorit... »Zelen ora',
debo 'lad, žen' se, momče, dok si mlad« ...!

IVAN: U, blendo jedan... nije Ana valjda momak...!

BOLTO: Ta ja sam samo tako napriliku...! Njoj
bi...

JOSO: No...?

BOLTO: Ta čakaj dok stvorim...! Njoj bi... »Tugo
moja velika, ti si moja prilika« ... ko mislim, sveta
prilika... El 'vako... 'vako će još bit bolje... »Vi-
jar duše, još i puše... moje srce zdravo tuče« ...!
No...?!!!

IVAN: Boltina pisma jeste urizna...

JOSO: ... al' od nje bi Ana u svit potrčala...!

BOLTO: Ne kažem ja da nisam mogo i lipču spivat...
(*Podskoči kad primjeti uže usred sobe.*) Znam,
znam, znam...! Znam kako 'š doć do Ane, znam,
znam...!

JOSO (*već prijeteći se*): 'O's o'ma' kazat dok si zdrav
i čitav...!

BOLTO: Ta ne priti se jel ću o'ma' zaboravit...! Joj,
od strava sam sav oglendžo...

IVAN: Bolto, i ja ću te istuć ako ne's o'ma'...!

BOLTO: No, 'ajd' kad me baš tako lipo molite... Vi
tu s mirom sid'te, a ja ću kasom do Ane...!

JOSO: Ta, ne bi došla da joj poručiš da se i Judska
gospa priselila u ovu sobu.

BOLTO: E, al' ću ja njoj... el će o'ma' doć el ćeš se
ti obisit čerez nje...!

IVAN: Ajak...!

JOSO: Još da joj kažeš da sam se obisio...

BOLTO: Al' da sam ja štrangu o'siko... i da si sav ko
niki obamro pa ne znamo je l' si živ mrt'ac el već
pravi pravcat mrt'ac...! (*Već i baca štrangu preko
gredice i namješta omču, pa stolicu dovlači, upu-
ćuje Josu kako da se što lakše objesi.*) E, evo
štrange... a sad stoc 'vamo... ded se penji...
'vako da si, lakše ćeš se obisit... Ta šta se bojiš,
bolje se obisit nego umrit...! (*I Ivan mu pomaže,*

namještaju Josi omču pa se malo povuku od Jose da vide kako sve to izgleda.) Sad da vidimo ... No, Ivane ...?

IVAN: Dobro da ...!

JOSO (*s omčom na vratu*): A kako izgledam?

BOLTO: Još samo malo vrat iskrivi ...

IVAN: I nemoj još jezik isplazit ...

BOLTO: Baci tu cigaretu. Još i obišen žvališ ...

7

ANA (*pojavi se u vratima*): Joso, zaboga ...! Ta šta radiš ...!

JOSO: 'Oću da se obisim.

IVAN: I to baš čerez tebe, da znaš samo!

BOLTO: A poklem još nije uvertan u taj poso, mi mu pomažemo.

IVAN: Pa jesmo l' mu prvi pretelji el nismo!

BOLTO: Nećemo valjda našem drugu odbit poslidnju želju! 'Oće da se obisi, jel ne mož brez tebe živit, pa je red da mu pomognemo da ne pati ... Je l' ti dobro stoji ta štranga na vratu?

JOSO: Dobro da.

IVAN: E, ondak sad otpušti ruke ... tako ...!

BOLTO: A ja ću sad gurnit stoc ispod tebe ... Pa ondak, zbogom, Joso. Pozdravi sve moje na onom svitu.

IVAN: I ako zapitaje zašto si se višo, ti da si pošteno ... kaži da ti nema života brez Ane.

JOSO: 'Oću, dašta ću.

IVAN: Pa srićno ti bilo.

JOSO: Zbogom ostajte ... a i ti, Ane. Prostitute ...!

BOLTO: Jedan, dva ... i triii ...!

ANA (*iako zna da je šala, Bolto je tako zaklimao stolicom da bi mogla da ispadne ispod nogu Jose. Poleti i obujmi Josi noge*): Ne ...!

BOLTO (*ostavi Josu i Anu same, priđe Ivanu i njih dvojica promatraju sliku: Joso s užetom na vratu, Ana mu grli noge*): Tako ...! Ne miči se, Ane ...!

Očima još malo kolutaj ... tako ...! Šta veliš, Ivane, da i' 'vako slikovat!

IVAN: Ne da ga voli, već mu još i noge grli. Čeljad, takog volenja još ni vidio nisam.

BOLTO: Ta ni čuo ...!

ANA: Baš ste ludi.

BOLTO: Da čujemo na čemu smo, el' dža el bu ...! Štranga mu još uvijek na vratu ...!

JOSO (*sa stolice, s užetom oko vrata*): No 'o's poč za me?

ANA: Ako bi' i 'tila, ako i 'oću ... šta bi mi mama?

BOLTO: Ta ne bi valjda ona za Josu ...!

JOSO: Ane, ta kaži već ... žulja me ova štranga ...!

ANA: Znete ... baš 'tila bi', 'oću ... al', bože, šta bi mi mama ...!

JOSO (*silazi sa stolice*): I mama ti ima pravo, i ti šta se srdiš na me, i ja bi' ružio samog sebe šta sam bio baš toliko glupav ...

BOLTO: Baš prikomire, da znaš samo ...! Al' ako ćemo u pravdu, i Ana je kriva. Kad si vidila da je deranac još nerazgaljen, šta ga nisi ošinula koji put skutama pa bi znao 'dj mu misto.

IVAN: Al' opet, sad nemoj Josu da kaštiguješ šta je bio nerazgaljen ... Znamo da je u te sedam duša i rukiju, al' nemoj da se to pritvori u sedam jezika kad pođeš za njeg ...!

JOSO: No, Ane ...?

BOLTO: No ...?

IVAN: No ...?

ANA: Znam i sama da sam glupava ... al' ... eto ... šta ću. Ima i gori' od Jose.

BOLTO (*gurne je u zagrljaj Josi*): Živila, nek te bog poživi ...!

IVAN: I svi ti od pomoći bili ...!

ANA (*stidljivo je to, glavu naslonila na Josu.*)

8

MARA (*pojavi se u vratima i uđe. Iznenadena prizorom*): Joso ...!

BOLTO: Napolje da si...!

IVAN: Čekaj, Bolto... Šta bi...?

MARA: Ne srđi se ... ni ti, Ane... Ne da nisam kriva, jesam. Al' očekivan...! (*I vješto odglumljeno tužna izlazi.*)

BOLTO: Šta...?

IVAN: Šta kaže...?

ANA (*žalosno se odvoji od Jose*): Joso ... 'tila sam ... viruj, želila sam ... al' ona očekiva! (*Zaplače i izleti.*)

BOLTO: Ama, ama ... ama šta očekiva, ubio vas bog...!

IVAN: Dite.

JOSO: Od mene.

BOLTO (*uzbuđen nervozno se maša džepu. Vadi komad kruha i bijesno zagriže, žvače. Sjetio se pa će ljuto*): Ama ... ama, mogla je i to kazat da očekiva od mene, blendo jedan...! Eto da je nama paorima teže mislit neg se gospodi pentrat po visokoj travi...!

(Zavjesa)

TREĆI ČIN

Naravno da i Anina mater, snaš Doma, stanuje na gradskoj periferiji, u seoskom dijelu. Soba bijela, a najveći ukras sobe jeste čistoća; obična ali tu je i šivaća mašina. Prekraja neku starudiju pa će da udijene iglu. Kratkovida je pa se muči. A i uznervirala se jer joj sviraju pod pendžerom. Bijesna sve baci na stol, ne zna šta bi. Gleda čega da se maši i poleti do pendžera. Poletjet će do zavjesa, raskrili krila, viče u noć. Ipak se smiri kad zasviraju »Prid pendžerom procvitale ruže« jer to joj pjesma.

1

DOMA: Šta mi njačete tu prid pendžerom...! Dokle ćete to! Dosta jel bog i bogme da ću kablom vode...! (*Njena je pjesma pa će mirnije da pritvori krila. I posluša malo pa sjeda za posao.*) Al' s dana na dan, al' baš s dana na dan da me nazlabaje...! Uzbunu i čeljad i kerove...! (*Čuje da u kuhinji netko hoda.*) Ko je...? Čuješ ti tamo, ko si...!

JOSO: Ja sam.

DOMA: I ja sam. Al' ti ko si...! (*Ulazi Joso.*) Evo ga opet, mama ga poželila!

JOSO: Mal' vam nisam stao u mliko.

DOMA: No to bi još tribalo!

JOSO: Šta ga ostavljate tako pod noge.

DOMA: Da se 'ladi.

JOSO: I u pendžeri mož' 'ladit.

DOMA: Mož' da. Al' ja baš 'vako 'oću.

JOSO: Došo sam. (*Uzima joj iglu i konac iz ruku i udijeva.*)

DOMA: Vidim valjda.
 JOSO: A ni ne pitate zašto?
 DOMA: Da me opet nazlabaš.
 JOSO: 'Di je Ana?
 DOMA: No, pa 'di je?
 JOSO: Pitam samo.
 DOMA: Nisam valjda vidovita da je u pete pratim.
 JOSO: ...A šta kaže...?
 DOMA: Ako kaže...! Kad šta i kaže, uvijek pametno kaže, a ne ko niki drugi svit šta kaže...!
 JOSO: A kako joj bilo na litovanju?
 DOMA: Na litovanje idu šarenperke, a moja je Ana očla da od posla oda'ne ako baš 'o's da znaš...!
 JOSO: Pa kako joj na odmoru?
 DOMA: Na ličenju.
 JOSO: Pa nek je ondak na ličenju.
 DOMA: Ama, šta si mu tu zaintačio!
 JOSO: Ta, snaš Dome, lipo pitam.
 DOMA: Nju pitaj, a šta 'š mene!
 JOSO: Nije dolazila u fabriku.
 DOMA: Ako bog da ni neće.
 JOSO: Ta šta velite...! A 'di će...?
 DOMA: Pa jesi l' ti popo da baš toliko pitaš...! I ne tiče te se 'di će! Biće kakogod...!
 JOSO: A mož' bit da me se baš tiče.
 DOMA: A mož' bit da te se baš ne tiče.
 JOSO: 'Tio bi' samo da je vidim.
 DOMA: Evo joj prilika na zidu pa se nagledaj. Eto, bleni u nju...!
 JOSO: Pa i koju rič bi' š njom.
 DOMA: Čuješ ti, derane ... malkice se već smirila ... šta joj ne daš mira?
 JOSO: Volim je.
 DOMA: Eto, voli je!
 JOSO: Zašto vi tako zlim na me?
 DOMA: Neću da mi komšiluk pripovida.
 JOSO: Neću dolaziti ako mi ona kazala da ne dođem.
 DOMA: A koji put ti je već!
 JOSO: Al' ja bi' da joj štogod i kažem pa ondak nek...!

DOMA: Ti znaš pisat, ona zna štit pa napiši. Ne brigaj, ja neću proštit jel trukovana slova znadem. Ne da nisam 'tila, al' kad su naše škole zatvorili, neću valjda u njeve...!

JOSO: Ja sam naučio i po njevom, a i naški znadem.

DOMA: No baš lipo šta još i naški znadeš...!

JOSO: Snaš Dome ... ko mamu ću vas...

DOMA: Imaš ti svoju...!

JOSO: Samo to kažite ... voli l' ona mene?

DOMA: Nit je pitam nit me se tiče! A i nije to ko buđelar: otvorim pa vidim!

JOSO: Zašto se durite na me kad sam i 'vako dosta pokaran.

DOMA: Da si pokaran jesi, jel da nisi ne bi toliko napastovo.

JOSO: Jesam krao el ubio?

DOMA: Imaš li svoju ženu pa tamo drž' nos!

JOSO: Nije moja!

DOMA: Neću zanovetat ko kaka rednjača ... al', eto, zakrilim ja svoje dite. I gotovo!

JOSO: Ni vinčan nisam bio š njom.

DOMA: Ima i' i u našem šoru, i uskočkinja i raspuštani', vinčani' i nevinčani' ... al' ostavit ženu koja očekiva ... tu već nema ni stida ni srama...!

JOSO: Al' zaboga...

DOMA: Dite, to je, inoj golube, zakon...! Prvi zakon na svitu!

JOSO: Ama, kako vas dite spopalo!

DOMA: O, vidi nesramnog...! Kad će ko imat dite, ondać više nema: je l' volim el ne volim mamu...!

JOSO: Nije istina!

DOMA: Ej, dete, ej, dete ... 'di će ti duša...!

JOSO: Kažite mi samo jedno i ja odem ... je l' me voli el ne voli!

DOMA: Ta ne drugo, vratom bi' joj ko golubu...!

JOSO: Sve mi s' čini, ne volite me baš zdravo.

DOMA: Baš nikako...! A sad zapraš, momče...!

JOSO: I 'oću ako me ne voli!

DOMA: Koliki je a: voli me, ne voli me...!

JOSO: Lako je vama kad ni čuli niste za volenje.

DOMA: Ta da, sva sam od panja...! Pamti, balo jedan, i ja znam šta je budna klapit, ne prizalogajit čerez ti' prokleti' muškarčetina...! Al' ako sam gola-bosa znala šta je to čast i čest, znaće mi i curka...! Ha... jedna mu dosadila, »Dajte, mama, drugu«...!

JOSO: Ona me voli i gotovo!

DOMA: A dite tuđina pošaljite meni, pa još više gotovo!

JOSO: S'vatite, napuštala me! Ko kak'og balu...!

DOMA: Ništa ja neću da s'vatim, ništa...! I nama triba isti, i nama još triba života, a ti je tiraš na sokak, na zjale ti' jezičavi'...! A je l' to tvoje volenje?

JOSO: A kak'a ste mi vi mama kad vam više do trbuva neg do njezine sriće! I da znate, ne virujem da ste mama tak'og diteta ko šta je Ana...! (*Poleti.*) Ta ne drugo, nadžak-baba...!

2

DOMA (*đipila, potpačila se*): O, anđela mu onog nikak'og, i to još meni u mojoj kući...! Ne znaš ti, dronjo jedan, šta je to kad stomak krči, kad se na te nevolja prisumiti, kad obnevidiš od gladi i želje...! Još ja smišljam i smišljam 'oću l' popuštiti kad je baš toliko pokaran...! (*U bijesu sjedne, ruke na stol, ni glava neće da joj se smiri koliko negoduje. Kucaju pa misli da se Joso vratio*) ... Hartuk na koju 'oćeš stranu...! (*Ulazi Ivan.*) O ... ti si to ... Šta 'oćeš sad i ti? Ređaju se nevolje.

IVAN: Lipo mi dočekivate goste.

DOMA: Danas ne primam goste... Gosti su čeljad, a danas će mi, sve mi s' čini, sam smutipuk i njegovo društvo u kuću da nazlabaje...! No, šta čekaš, 'ajd' započni već...!

IVAN: A šta?

DOMA: Čuo si ... nazlabat!

IVAN: Ne znam još valjano ni nazlabat ... znate, sad sam samo pošo u školu kod smutipuka.

DOMA: A zašto te ondak tako neukog šalje kod mene!

IVAN: Kaže ... »Prija neg šta upoznaš moj rod, idi svitom i vidi i poštenu čeljad« ... pa 'di ću prvo neg kod vas.

DOMA: To mu prvo šta nije slago ... Sidi ... A šta ti mama?

IVAN: Ako ću pravo, sva se podmladila.

DOMA: No, da i to mož' ...?

IVAN: A kako i ne bi kraj tak'e snaje kak'u ona ima!

Posluži je ko kućarica, drži reda ko reduša, a za mamu bi mi i popu ukrala s oltara ... bome ..!

DOMA: Da sam nedositna ko šta nisam, dotle bi mi zamličivo oči dok ne bi' sebi zeta poželila ... a još tak'og nikak'og ko tvoj pretelj Josu! No sad smo i taj divan svršili ... Imaš još štogod?

IVAN: Kažite mi bar to, je l' virujete da čovik neće slagat ako se zabogma?

DOMA: Ko se bogma da ne bi slagao, taj će i zabogman slagat.

IVAN: Pa eto ondak .. prasci nam ošugavili ako vaša Ana ne voli tog Josu. Na svoje sam oči vidio!

DOMA: Vidio, vidio, šta si mogo vidit ...! Nij' se oblegirala!

IVAN: Ta šta da vam kažem ... lupa se o njeg ko Kata o križ, i ne da plače ko plače već sve oplakuje! No, je l' se oblegirala? A još otkad se višo čerez nje!

DOMA: No, 'ajd' ređaj ako ti nije mrsko!

IVAN: Vi mislite da se zato razbolila šta rnja od svanuća do smrknuća, a ono ... kopni vam Ana čerez volenja ...! I znate šta mi kaže kad je pitam ... veli, srce će joj puknit ako je ne dali za Josu. Bome ...!

DOMA: A ja ću to srce zakrpit ako pukne, bome ...!

IVAN (*šta mož već slegne ramenima i započe prebirati po tamburi, pa tiho zapjeva »Jorgovane, jorgovane«. Kad je otjevao*): No ...?

DOMA: Lipo je bilo, al' sad možeš poč ... Baš bi' te sleđa volila vidit! I kaži onom ... da se mojim jorgovanom neće zakitit ...!

IVAN: Alaj, snaš Dome...! Ne mož'te da mu i mama nije čestita i valjana...!

DOMA: Bidna 'di ružna lipo rodi, dobra i umilna pravog kurjaka. Bidna da! I ako ćemo pravo ... ako 'š baš da pravo, ljucki divanimo, eto nek znaš ... našla sam joj para ... al' štogod šta je momak...!

IVAN: Znam ... čujem da tražite. A šta će vam platit kad ćete Anu za tog kusavog a prižderanog kera...?

DOMA: Napolje, al' takim da si letio...! Nikaki onaj...! Napolje da te moje oči ne gledaje...!

IVAN (*hladnokrvno ustaje, pođe*): Bože, al' znaš bit huncut! Tak'oj curi, ko šta je Ana, dat baš tak'u naopaku mamu! I prodaće je ta vragbaba za groš i koji hatoš...!

3

DOMA: A ju, a ju...! A ju, drž' me, bože, da ne iskočim iz kože! Da sam ga bar ovim bokalom trevljala! Ta zagušiće me jid...! (*Pije iz plavog plehnatog bokala.*) Da sam ga ovim u glavu makar morala u arište...! Ta, dragi bože, siti se, još mi ni pokojni nije smio ovako ko ovaj...! A odbreca se da ni okom ne trepne, prokleta štene...! Da sam ga obrancom...! E, šta je, cura moja voljena, ne pritrpim čerez tvoje sriće...! (*Opet lupaju. Sva narogušena.*) Ni da si sveti Petar ne otvaraj jel ću te oklagijom...!

BOLTO (*proturi glavu, nasmijan kao mjesec, nudi joj oklagiju*): Evo je, evo je, nosim je...! Sad nek sveti Petar proba da bane ... al' će dobit po duduški ... pa ondak makar vi morali u arište ... ne l' te...!

DOMA (*postidjena istragne mu oklagiju iz ruke*): Sidni, ćuti i ne nazlabaj dok me jid ne prođe.

BOLTO: Vidim ja, niki ste nujni, mož' baš kazat naopako nasađeni ... kad bi već i sa svecima u kob...! Znaite, i moja mama zna bit bisna ko ker ... al' ja ondak, biž bože s puta, ide baba lju-ta ... ni prid oči joj ne smim...!

DOMA: Kaži, Bolto ... da tebi nije još i drago šta svi misle da si pravo luckast?

BOLTO: Ta ja ću se sit nasmejati, ucvariti od dragosti dok oni gonetaju je l' sam ja lud el njima se podsprndivam!

DOMA: Dobro, živi kako ti drago, al' zašto da sam ja ko bisan ker...?

BOLTO: Ne ker već keruša...! Čavkate na sve flundre i čakšire ... a Ana vam sve štekće da već i nju brkovi začukljikaje...! Poštenje i novce zavrime na triba trošiti ... i jedno i drugo mogu ukrasti...!

DOMA: Misliš da bi kogod mogao tisliti na Anu?

BOLTO: Ta samo šta nije. Ko je 'oće u poštenje al' nek je nosi s bogom dragim...! Kogod bio da bio ako već znade nadkurnjak sam zakopčati.

DOMA (*vidi kuda sve vodi*): Dosta mi divana ako 'š i ti o Ani i tvom pretelju...!

BOLTO: Da o kome ću ako o njoj neću? Niste valjda vi udavača. Je l' možbit da i vi jeste. Ako je baš tako, 'oću ja i vama komendirati kakog krezavog udovca.

DOMA: Da znaš, lipu rič od mene danas više ne 'š čuti!

BOLTO: A, ne znate vi mene ... ako je do tog, možemo se mi i u covanju uštrkljivati...!

DOMA: Baš ću te borame baciti napolje makar da si ko strv božji!

BOLTO: Alaj, bože, al' ste nedolična...! Cura vam amade direktor, već mu prid vrati sidi, kavu mu skuva, 'ladi ga kad mu vruće...

DOMA: Eto da će me navesti na grij...! I ondak će sokačić da sam goropadna a nisam!

BOLTO: A niste...? I malopre ste s onim derancem ko kočijaš.

DOMA: Baš lipa rič stanki ko ja šta sam ... baš kak'a priliči! A ti da si ospitan ko šta nisi, ne bi prisluškivao!

ANTUŠ (*nosi buket cvića i sav razdragan uleti*): Faljen Isus, snaš Dome! Bože, sva varoš o drugom ni ne pripovida već da nam se, eto, Ana vratila s mora! I, molim vas lipo, al' svi navalili na me da joj baš ja donesem cvića, jel ako je kogod poštiva, a ko bi moglo više neg ja ...! (*Melje i stavlja cvijeće u bokal s vodom*) I kad će zapitat, a ko joj mamu zna, a i ko bi kad smo, r'ko, još i niki rodovi, ne l' te ...! I kad dođe Ana, da niste zaboravili kazat da joj Antuš ovo cvijeće dono ...

BOLTO: A ko Antuša ne zna skupo bi ga platio.

ANTUŠ (*sav se ukočio, već i povlačio prema vratima*): A opet ti ...!

BOLTO (*mirno uzme cvijeće iz bokala, otvori prozor i baci na ulicu*): I ja, a i ti ... Znam da si me željan, a meni još i tvoje oviće smrdi ... Takoc ...!

DOMA: Bar mi pendžer zatvori.

BOLTO: 'Oću, snaš Dome ... o'ma' ću. samo još da Antuša bacim kroz pendžer ... No, 'ajde bliže da se ne bi' moro prikidat ...!

ANTUŠ: Bože dragi ... lud ...! (*Izleti.*)

BOLTO: I 'vako će bit dobro.

DOMA (*mirno kao da se ništa nije zbilo*): Tako ti s mojim gostima?

BOLTO: Moram ja kad nemate muške glave u kući.

DOMA: Nema falinge šta si ga isprašio ... Baš bi' te ponudila da te imam š čime.

BOLTO: Da imate masti ko šta nemate brašna, vi bi od komšije pozajmili tavu pa bi mi ispekli oraščića.

DOMA: Lako se praznoj kući podsprnđivat al' teško je nastaćit ...!

BOLTO: Zato triba rabadžija da je u kući. Jel ne bi vam on samo curu milkio po vazdan, i privridio bi ... ne bi zjapila ni lubura ni kotarca, a i kačica bi se omastila ...!

DOMA: 'Di će pisma, kud će pisma već opet o tom nikak'om tvom drugu Josi.

BOLTO: Da je nikak'i, jeste! Da ga ni jednoj mami ne bi' poželio, ne bi'...! A još vama, snaš Dome! Al' šta ćemo nevoljni ako se opet snjuša? Znaće valjda da će opet zajedno raditi.

DOMA: Blago tebi, ti 'š s' to malo pameti baš tušta zapatit od života...!

BOLTO: Tarmajte vi mene koliko vam baš drago, al' da bi' vam ja Anu isprosio...

DOMA: Isprosio...? Za koga, bog te ubio ... el kako mu već sveta volja...!

BOLTO: A za koga neg za se?

DOMA: No lip si mi ti niki pretelj tvom drugu josi!

BOLTO: A je l' bolje da je on smota...? Znam je kak'a je, lko kumašca joj duša, mož' mu se prija el posli sažalit pa evo nevolje!

DOMA: Ona nek se sažali, al' ja neću...!

BOLTO: I da niste! Znaće, baš burlam i smučivam a opet ne znam 'oću l' ga moć odvratit od Ane! Znaće, ja Josi: kako bi uzo curu iz kuće 'di ga ni zgle-dat ne mogu; a i kuću da im vidi ... ta da bog sačuva...!

DOMA: Ta čija to, nemili u nane...!

BOLTO: A čija neg vaša! Kažem mu, ta bunja a ne kuća da je! A u sobičku jedva koja krpara da je, a ne da je velenca el plišani' viranaga...! A i dolaf im zjapi, a everda im od same ogrizine...

DOMA: Ako 'š nas 'vako nesramno tarmat...

BOLTO: Ta stanite, zaboga! A još znate kak'u mu nude...! No, čeljad moja, da tu kuću vidite...! Ta kuća, a ne posna ko vaša šta je! Sad istina, cura im malo heguca, i ždrakava je — al' sva našunšurena i leveš joj pun, al' pun ko naćve...!

DOMA: Danas Josu prodaješ, a sutra bi nas, antikrst jedan!

BOLTO: Ta zaboga, ja vama u volju, a vi tako...! Pa je l' ne zna oili šor da bi ga se ratusiljali...?

DOMA: Ako i jeste taj Joso nikak'i ko šta veliš, al' čujem da zna i oće da poradi! Svoj kruv ide, a ne ko ti! Orašćića bi momak!

BOLTO: Vid sad! Ne da se falim, al' ako i 'vakom zetu, ko šta sam ja, ima zamire, ja ondak baš borame ne znam koji bi vas zadovoljio!

DOMA: To su moji poslovi, ako ćemo pravo! Već za ozbilj kaži, je l' mož bit to da baš-take zlatne ruke imade taj deranac?

BOLTO: Da je lako tkat i vrane bi gaće nosile! Al' da je za njeg sve lako, da mu sve ide za rukom osim cura, to je ko ovaj dan... Šteta šta ga Ana ne voli.

DOMA: I ti: sad ga voli sad ga ne voli! I ako ćemo pravo, a šta se tebe tiče koga ona voli! Otrova si, otrova ti svaka rič! Stid nek te izide, ratovo s tim deranom, a prodo bi ga za pladanj maslica!

BOLTO: A kako da ga volim kad me uvika amena po blendi! Već mi blende ko rastriz, a njemu još uvik nije dosta. I da znate, ona mi se zabogmala ... el će za Josu el za me, al' niko joj više prid oči ne triba!

DOMA: U duvne bi je neg za te.

BOLTO: Ondak ćete je morat za Josu ... Nema mu zamire, al' kak'i mi čovik kad mu ona Mara napravila al' baš božićanske rogove!

DOMA: Ništa nema od ti' rogova ...! Bogma mi se žena da će dite od njeg da bidne, a ne od Antuša! Ta taj ni bičalje ne bi mogo napraviti a još dite!

BOLTO: E, kad se već bogma, ko joj ne bi povirovo! I onda ima prikog lika, snaš Dome ... ima da! Vi uzmite to dite sebi, odranjivajte ga ... a nji' dvoje nek se na svu volju vole ...!

DOMA: Divaniš ko da su te iz blata oteli!

BOLTO: Pa kako da vam povolji?

DOMA: Ne možem podnet da baš toliko tarmaš tog deranca. I da znaš samo, da ta šarenperka ne očekuje, dala bi Anu za Josu samo da tebi naprkosim!

BOLTO: A je l' te, ko je vidio da je Antuš kod nje noćivo?

DOMA: I danjivo! A sad ti kaži: vidili pa nalagali!

BOLTO: Pa ondak mora da će nam mali Antuš osvaniti!

DOMA: Pa će sirotan podmeće od'ranjivat... Al, šta mož' kad ne mož'...! Taki je sud. Znam valjda, čula sam valjda.

BOLTO: Ko bi reko...! A kad će to dite banit napri-liku?

DOMA: Kaže, već pet miseci kako ga nosi.

BOLTO: Pet...? Ne mož bit, neće bit...!

DOMA: A zašto ne bi?

BOLTO: Koliko vrimena triba da stigne kad krene? Jedanajst miseci? Ako se paštri el mož za to vrime?

DOMA: Za te je tribalo dvanajst miseci, ajzel jedan. Devet za čovika pa dosta!

BOLTO: Ondak je to dite drugi krenio na put! Evo računajte... dva je miseca kako smo kod kuće... to su dva miseca, ne l' te...

DOMA: Dva jel dva mi već miseca njačete tu pod penđerom.

BOLTO: A Joso je poslidnji put bio u Subaci oko božića, prija sedam miseci... daklem, svaki će razgaljen čovik a još žena kazat, to dite triba da je na putu el već sedam miseci el samo dva, a nikako pet...! Brez plajbasa sam izračuno!

DOMA: E, moj ranko... al' ona kaže da mu bila u gostima, da se ondak trevilo šta se trevilo!

BOLTO: Pa da, a Joso je poručio Švabama nek ne pucaje dok on ne ogleda ženu!

DOMA: Al' mogli su se nać i u selu! Bidne to!

BOLTO: Bidne to svudank i svakako...

DOMA: Još kaže, tu mu bila 'digod oko Dunava...

BOLTO: Ako je Dunav pošo za nama, moglo bi bit... al' kako se samo taj Dunav mogo uzventrat na te stra'bože planine!

DOMA: Stani malo! Stani!... Tako je...! A znaš zašto? Poklem je i sad još ko glista... nema tom dan-dva kako smo se sustrili, vidila sam, ako ću pravo, baš zagledala!

BOLTO: Pa ondak vi mislite da ne očekuje?

DOMA: Tebe još mož privarit, al' 'di bi jednu zrilu zrilcatu ženu!

BOLTO: A baš šteta ... boljeg je zavridila od Jose!

DOMA: Tebe valjda! Zavist ona božja! Fala ti šta si me obišo, al' zakasnio bi ako o'ma' ne bi pošo! Ne dam da onog tarmaš kog falit triba! A još kobajage, pretelj si mu!

BOLTO: Ta bidnite s'vaćeni, ženo božja ... nek dočekamo još taj koji misec, pa ... ako Mara rodi, moja je Ana, ako ne rodi, nek je Josina! No...?

DOMA: Napolje, al' napolje...! Napolje, jel neću samo Josi kazat kako si ga tarmo već svom kršćanskom svitu...! (*Gura ga van.*) Vrataca zatvori za sobom... Ha, pretelj niki...! Bože, šta i ti sve ne stvaraš ... šta malo bar ne pripaziš...!

5

ANA (*ulazi, a za ruku vuče Boltu*): No, 'ajde, šta se skanjivaš.

DOMA (*poleti prema Bolti pa ovaj izleti*): Al' da nam ni prag više ne prikorači, otrova jedna!

ANA: Zato ga tirate šta je Josin drug?

DOMA: Taj...? Jesi l' ti ko šta triba...? Taj bi vam život zatrovo...! I ako ja čula, da su Josu otirali iz fabrike, da znaš samo da je on kriv, i on i ti...!

ANA: Ta šta vas spopalo, nane...?

DOMA: No, no, čujem ja da mu spremate crni petak!

ANA: Kako da radim š njim na istom poslu kad već i vrapci pivaju da ga volim, a ona od njega očekiva! Znam valjda šta je red da me ne stigne sram.

DOMA: A i još zato, ne l' da, šta ga ona njegova prikomire voli.

ANA: I zato, ako baš 'očete da znate.

DOMA: A i zato, šta mu rogove natakla i to s kim, bože, već s Antušom. A Antuš bengav od glave do pete...

ANA: To me se ne tiče, al' da očekiva, očekiva!

DOMA: Jesi l' baš ondak najzjalavija kad bi ti pamet bila od potrebe? I da mi jednog tak'og majstora sklonite s puta jel ga moja cura voli? Ima l' tak'og zakona, ima l' to reda, cura nepokarana...!

ANA: Ja nikom nisam ni riči ... već su Ivan i Bolto ko na mezet da volim Josu, a da opet neću za njeg.

DOMA: A ti im začepi usta da ga ne voliš — ako ga ne voliš! A ako ga voliš, ko šta i sama vidim ...

ANA: Ali Mara očekiva!

DOMA: Očekuje da glupaviji od nje poviruju da očekiva! Mož još privariti vas dičurliju, a još te glupave muškarčetine, al' neće valjda jednu zrilu zrilcatu ženu a još moje pamte ...!

ANA: Vi mislite da ona ...

DOMA: Da i ne mislim i ondak znam jel vidim! Već ded ti meni najpr'e i najpr'e, je l' voliš tog momka el ne?

ANA: Al', nane ...!

DOMA: Daklem, voliš ga ... A kako ga voliš?

ANA: Al', nane, zaboga ...!

DOMA: No da te možbit nije sramota prid rođenom mamom? Pa da, ja sam se o'ma' ko tvoja mama rodila, divojkom nisam ni bila pa ne znam šta je to! Pa dobro, je l' ga klapiš, el š njim klapiš ...? El možbit u peći žeravu gledaš a oči mu vidiš ...? El ideš sokakom, a kad naiđe, noge ti se sve osiku, sve oteščaju ...?

ANA: Osiku, nane.

DOMA: Pa šta onda čekaš ...?

ANA: Šta da radim ...?

DOMA (*čuje da netko švruga oko vrata. Prikrade se i naglo otvori. Bolto sagnut na bravu prisluškuje*): Kako te nije sramota! Čitav čovik već, a prisluški-va ko kaka žena šta bi!

6

BOLTO (*proleti pokraj nje u sobu*): Samo bez graje, drugarice Dome ... A šta ćete, prisluškivam jel sam ljubopitan.

ANA: Nemoj, Bolto, i 'vako mi dosta. Ne da ruži, ne da kara ... i tamo me pere 'di ni uprckana nisam.

BOLTO: Udaj se, pa te neće više mama karat već čovik ružit.

DOMA: Za te valjda da se uda, učvalo božja.

BOLTO: To bi bila privelika čast za vas, jel smislite samo, da sam vam ja zet...

DOMA: Krmak onaj...!

BOLTO: No, lipo mi vi dočekivate rakijaru... A ja sam rakiju dono na divojku makar da sam u flun-drama. Došo sam da je zaprosim, rakiju i dukate nosim ... maramu na grane, bome, moja nane...! Hahaha...!

DOMA: Podsprndivaš se?

BOLTO: Ako ja i 'oću ... a šta je ovo? (*Baci na stol stvari.*) Boca je prazna, popio sam je dok ste Anu ružili ... pa sad je natočite kaki već jeste red.

DOMA: Daklem da je zaprosiš ... (*Bolto potvrđuje.*) I rakiju dono na nju ... i rozoliju ... i ne bi je za se...?

BOLTO: Ta ko će vam se nakazivat, već nudite me, ponudite me bar da sidnem...!

DOMA: Pa sidni.

BOLTO: Daklem, i 'oću... A ti, Ane, dodaj pešk'r da se zakitim.

DOMA: Pa je l' čuješ ti, Ane...?

BOLTO: I otkad sam već tu, a još uvik neponuđen.

DOMA: Alaj, Ane, kako kogod mož bit tako nes'vaćen! Ponudi čovika.

ANA: Pa š čime bi...?

DOMA: A čime 'š neg rakijom.

ANA: A otkud ću kad nema?

DOMA: Ta šta se tu dešputaš! Mora bit! I šta si mi se tu ušvrćkala! 'Di divojku imaš u kući, nikad ne znaš kad će prosci banit ... mora bit...! Eno u dolafu... Al' stani ... ne daj mu još...! Je l' ti to ozbiljno prosiš, baš zaozbilj...?

BOLTO: Ajak ... već za Josu...!

ANA: Ne virujem.

DOMA: A šta je da ne viruješ...!

ANA: Možbit se samo luprda.

BOLTO: Joso ... 'ajd ti komendijo 'vamo, jel ova lupr-
da ne viruje da je za te prosim...!
JOSO (*već u vratima*): Evo me...!
IVAN (*za njim uskoči u sobu*): A evo i kuma...!
BOLTO: A ni stari svat nije pod manom...!
SVI (*opći smijeh.*)
DOMA: Je l' vidiš ti, Bolto, da dica ne s'vaćaje zašto se
mi smijemo.
BOLTO: Ne s'vaćaje da...!
IVAN: Baš borame ne znam zašto smo tako udarili u
smij...!
JOSO: Ako 'š pravo, ni ja...! A vi, snaš Dome...?
DOMA: Pa ... eto, kaži im baš, Bolto...!
BOLTO: Smijemo se Josi ... jel pametan se ne ženi,
a lud i dvaput ... haha...!
DOMA (*uvrijeđena mu istrgne bocu iz koje je baš htio
otpiti i dodaje Ivanu.*)
BOLTO (*tužan gleda za bocom, dok se svi smiju.*)

(K r a j)

DODATAK

O »BUNJEVAČKOM« DIJALEKTU

Bunjevačko narječje, jedno od hrvatskih dijalekata, jeste, kao što vidimo, štokavski ikavski govor s novom akcentuacijom dinarskog tipa.

Locirano na vrlo heterogenom jezičnom tlu — u diru s mađarskim, njemačkim, čak slovačkim i ekavštinom — začudo nije pretrpjelo veće utjecaje niti deformacije, vjerojatno, zahvaljujući salašima u panonskom beskraju.

Kao specifičnosti našega dijalekta trebao bih istaći jako diferenciranje slova »ć« i »č«; tendenciju prilagođavanja mekoj ikavštini slova »š« u »č«, ne »otišli« već »očli«, ne »čakšire« već »čakčire«, slova »ž« u »š«, ne »žgoljava« već »školljava«; zbijanje i skraćivanje, »kukuruzovina« će biti »kuružna«, »hoćeš i nećeš« će biti »o's i ne's«; u privatnom pismu iz devetnaestog stoljeća još čitamo »himbeno i hoću«, a sada nam »h« skoro odumrlo, »odmah, hamade, hoću« je danas »o'ma', amade, 'oću«, ali se još čuje u riječima hardalast, heguca, hepljav, hetija, handrak; »hv« je postalo »f«, »Faljen bog, fat, faliti« mjesto »Hvaljen bog, hvat, hvaliti, a »f« možda ni nismo imali, jer je Franje naš Vranje, forinta pak vorinta, farba je varba.

I još, pri naglašavanju riječi neki prilozi i prijedlozi se ponašaju kao prefiksi, naglašujemo kao jednu riječ »za kućom, u kući, prid kućom, srid kuće«; potom, kažu, imamo još svih sedam padeža, a mislene imenice će u ablativu imati prijedlog s ili sa: s lipotom, s tugom, s molitvom, ali mete se metlom, udara batinom, snijeg odgrće lopatom i siječe samo nožom, a ne s nožem. A svi piva je, strada je, čerupa je, a žene vadu kruv iz peći, broju novce.

Ondaker, tutekar je potpuno nestao, a du-kanje: ka-žedu, idedu, pivadu, što se više čulo po gradu negoli na selu, nastalo je pod utjecajem banatskim.

I nema u nas »lalinskog« otezanja, možda tek malog zapjevanja, ali ako upotrebite već u tekstu označena umekšavanja i skraćivanja s književnim naglaskom, budite uvjereni da ćete lako progovoriti bunjevačkim dijalektom.

LOKALIZMI I MANJE POZNATE RIJEČI

adet — običaj
 adren — marljiv, spreman
 za rad
 adumac — stariji momak,
 neženja
 ajak — ne, jok
 ajer — vazduh
 ajzel — magarac
 alvatno — izdašno, bogato
 amade — samo što
 astal — stol

baljezgati — zanovetati,
 prigovarati poslu
 ban — bijen
 bengav — bolestan, bolež-
 lživ
 begenisati — voljeti,
 simpatizirati
 belaj — nevolja
 blende — usta, nemla usta,
 lajava
 bljužditi — gladan stomak
 bljuždi od nevolje
 brez — bez
 bubatak — bit će bubata-
 ka, batina
 bunja — koliba, poljska
 kućica
 burlati — preturati po
 stvarima, tuđem životu,
 smućivati

cincar — mesar isključivo
 ovčetine
 covati — psovati
 cunjati — njuškati, ubadati
 nos u tuđe

čakčire — hlače za čizme
 čangav — rapav kao
 krumpir
 čast — svatovska svečanost
 čerez — zbog, radi
 čista soba — gostinjska
 soba

da da — jest, naravno
 dabil — đubre dabil đubre
 — nesumnjivo đubre,
 nesumnjivi nikogović
 daske — ležaj od dasaka na
 nogarima između kreveta
 i peći
 dešputati se — raspravljati,
 prepirati se
 dete — dijete, samo u vo-
 kativu kad se negoduje,
 prigovara

'di — gdje
 dolaf — ormar širok kao
 običan, upola visine s
 četiri ladice
 dotomjati se — dovući se
 dovidati se — dosjetiti se
 drvenice — krevet
 duduška — preveć govorlji-
 va usta
 dunja — blazina
 duračan — izdržljiv, hrabar,
 marljiv
 duriti se — srditi se,
 mrgoditi se
 duvar — zid
 duvna — časna sestra, nona

đačiti — pjevati, vjerojatno
 školsko ili korsko
 pjevanje
 đipati — požuriti pogotovu
 s poslom
 đipiti — skočiti
 đuture — ugovoreni posao
 po obimu rada a ne po
 vremenu

el — ili
 esapiti — računati,
 zaključivati
 everda — ograda

fajer — dio zida na koji se
 druga gradnja može
 osloniti

faličan — čaknut, sulud
falinga — greška
fajnski — lijep, zgodan
fajta — vrsta
flundre — hlače
furtum i furtum furt —
uvijek, neprekidno
frojiti — ne pridavati
važnosti tuđim riječima,
mišljenju

gadžo — salašarski pas
glocati — gložiti se
glođo — krupan, momčina
goluzdrav — nedovoljno
odjeven, napola gol
kao neki golub
genetati — nagađati, odgo-
netati, razmišljati
groktalice — groktati —
vrste narodnih pjesama
i njihovo pjevanje

hajati — ne poslušati
drugoga
handrak — đavo, nesreća
hardalast — brzopletan,
neozbiljan
hartuk — uzvik na volove
kojim im se određuje
pravac
hasnirati — upotrebljavati,
koristiti
hegucati — šepati
hepljav — koji vuče noge

intačiti se — zainatiti se
izburdati — izgurati,
izbaciti
iskobeljati se — izvući se
iz nečega mukom
isprištrikavati — nadopu-
niti tuđe riječi
izoplačiti — kad od gladi
već stomak splasne

jel — jer
je l' — zar ne
jenge — djevojačka pratnja
mladoj pri vjenčanju

kakogod — nekako
karvanj — bezbroj, mnogo
kaštigovati — kazniti
ker — pas
kiselna — kiselo mlijeko
kob — sukob, tuča
komendirati — posredovati
u ženidbi
konabiti — vabi i konabi —
željno zvati, zadržavati
nekoga

košara — štala
krajčiti — izbjegavati,
obilaziti
knpa — od knpa tkan
pokrovac, lauf-tepih
krumpirača — u seljačkoj
peći pečena divenica, kr-
vavica, meso na krumpiru
kućarica — u kućnoj zadru-
zi zadužena za red oko
kuće
kuražan — hrabar
kusav — bez repa, ostati
kratkih rukava

leveš — seljačka bluza od
platna, cica, sefira
legati — ležu se p'lići, pri-
jenosno leći s nekim
ligati — leći
lubura — korpa za jaje,
okrugla, duboka,
s poklopcem
luprdati se — komedijati se

makljati — tući nemilo
maslica — tragovi batina
maslica — sos od bijela
luka
mastalundžija — oružana
pratnja na konjima
svatovima, običaj iz
turskih vremena; sada
na konjima, nenaoružani
materice — blagdan žena,
majke
mažditi — maglasta kiša
pada

mezet — udariti na mezet,
na sva zvona
milkiti — milovati
mindrac — uzeti na min-
drac, na udar, za cilj
mengule — nevolja
mlogo — mnogo
mordaviti — mučiti, tući;
mora te mordavila, vile
te mordavile
možbit — možda
mriš — miris
musav — blatnjav, prljav

naćve — okruglo drveno
korito za mijesenje
krušnog tijesta
natkurnjak — poklopac za
šlic na hlačama,
čakširama
naokolubar — naokolo
napriliku — otprilike
nastačiti — nabaviti, steći,
popuniti
našunšurena — nabubrena
natrapiti — nabasati, naići
natrciti — pokazati zadnjicu
navonđati se — nalutati se
nazlabiti — napastovati,
izazivati
nečkati se — i htjeti i
ne htjeti
negleduš — ne pogledavši
ništom — kad, jedva da
njev — njihov
njozi — njoj

obranca — motka na rame-
nu na kojoj se nose dva
suda vode
Oce — blagdan očeva
očla — otišla
odbrecati se — odgovarati
se, suprotstaviti se
odljučivati — odlučivati
odvit — odgovor
ogled — otići na ogled,
voditi momka na
ogled djevojci

omaniti — svećega uraditi,
površno
opcina — baciti opcinu —
opsjena, baciti opsjenu,
začarati, vračati
orašćići — tijesto pečeno na
vreloj masti, vrsta kolača
orcati — lupati, zasmetati
ordinjati — dizati galamu
pri poslu
osim — sjenka
'o's — hoćeš
o'so — otišao
ošmuren — opran, okupan
otaljavati — otkloniti,
izbjegavati odgovor
otrova — otrov
otući se — stati na noge,
promijeniti sudbinu na
bolje

pak — neka
pamta — pamet
pasirati — prijati, odgova-
rati nečemu, za nešto
paštriti se — truditi se,
žurno raditi
poduša — zadušnica, dio
kad se već goste rodbina
podspndivati se — dobro-
namjerno ironiziranje,
ruganje sebi i drugima
poduzbiti se — odustati
poklem — budući da
ponik — porijeklo
potirkuša — ženska radna
odjeća

povezati — povezati se
maramom kad se uda
potvoriti — nalagati, lažno
predstaviti, objediti
prdačiti — dati podspndno
ime, rugati se
pretelj — prijatelj
pribortati — prevaliti nevo-
lju preko sebe, osloboditi
se je
pricikati — pretakati

prisumiti — kad se nevo-
 lja svali na tebe, presa-
 vije te
 prilika — slika
 pučka — ćurka

 raka — grob
 rakija — nosi se za djevoj-
 ku pri prošnji
 raspoređivati — gazdovati,
 dirigirati posao
 rastrž — šlic na hlačama
 razgaliti — razgali se vrije-
 me, postane čovjek dobre
 volje, pametno se odlučio,
 govorio
 razgaljivati — voditi pame-
 tan razgovor
 ratusiljati se — osloboditi se
 razjažen — razdrljan
 rednjača — bogomoljka
 reduša — dežurna žena u
 zadruzi za sve poslove
 unutar kuće
 revenati se — učestvovati s
 prilogom u nabavci,
 trošku
 rnjati — teško raditi,
 mukotrpno
 ročka — sud za mlijeko s
 ručkom
 rondzati — prigovarati,
 mrgudati
 rozolija — dar prilikom
 prosidbe, svilena
 marama, dukati itd.
 ručak — užina
 ruvariti i kruvariti — snab-
 djeti žensku čeljad
 ruhom i kruhom

 sasaniti — splasnuti
 sigrati se — igrati se dječje
 igre
 sleptati — napasti, navaliti
 na nekoga riječima
 sljusniti — splasnuti
 skanjivati se — odlučivati
 se
 skobiti se — sukobiti se

skute — podsuknje
 smušavati se — komedijati
 se
 snatost — dosada, dokolica
 spandati se — vezati se s
 tuđom ženom, djevojkom
 spetljati se — vezati s s
 nekim
 sporiti se — narastati,
 povećavati se
 sprkunjen — sužen, namalo
 skrojen
 sprva — najprije
 spram — prema
 srca — da ne bidne srca —
 da ne bude zamjerke,
 ljutnje
 sručiti — spremiti, urediti
 sumirati — izvoditi zaklju-
 čak, razmišljati
 sustati — umoriti se
 suvaja — mlin na konjsku
 vuču
 svetak — svetac; petak
 turski svetak

 šalabazati — šetati se,
 ljenstvovati
 šarenperka — nepoštena
 žena
 'š — češ
 šildan — između praseta
 i svinje
 šilježe — između jagnjeta
 i ovce
 škrama — trunak
 škapić — manje korito
 školjava — žgoljava
 šnjotati — razmišljati,
 lupati glavu
 štekćati — sve se zadihati
 od želje za nečim
 štigati — sabijati se,
 gurati se
 štiti — čitati
 štranga — uže
 štrkalj — trčanje
 švigarica — predjevojačka
 dob

taglov — mesarska sjekira
 tarmati — omalovažavati
 telud — tup dio noža
 tentati — nagovarati
 tija — tiha
 trati — tare leđa — lomi
 leđa poslom
 trti — tare glavu — misli
 teško
 treviti — pogoditi
 treviti se — zbiti se,
 dogoditi se
 tučnije — čvršće, ozbiljnije
 kao kod jela slanina,
 meso
 tuka — tuča
 trklja — beznačajna osoba

 ubardati — upamtiti
 ucvaren — uparen, oznojen
 učvala — učvala zgažena —
 prtvorna osoba
 ufriško — ubrzo
 uločkan — ublaćen na kiši
 uokana — zagušena poslom
 urizna — uredno odjevena,
 ali se baš s ironijom
 upotrebljava za
 neuredne
 uprokana — zamazana
 jelom
 uputan — razložan,
 razuman
 usekniti se — izduvati nos
 uskočkinja — djevojka koja
 se doseli momačkoj kući
 već prije vjenčanja; mo-
 žda da se izbjegnu troš-
 kovi svatova
 ušititi — zujiti u ušima
 uštrkljivati se — takmičiti
 se
 ušvrćati se — uzvrtiti se,
 ne snaći se
 uvertati se — uputiti se u
 posao
 utrvalo — isti utrvalo —
 već uzaludo bacati jelo u
 sebe

uzmaće — zimске
 uzlivance — vrsta pečenog
 tijesta, kolača
 uzventrati se — popeti se

 vancaga — mala sjekira
 vandizati se — hvaliti se
 vaške — psi
 vašange — pokladne igre,
 preneseno pak smiješan
 čovjek
 versati — pričati
 velenac — sag
 vijar — vihor
 viranga — zavjesa
 višćiniti se — pričinjati se,
 praviti se da drukčije
 vidiš
 vontati se — vući se
 vran — drven čep u buretu
 vrebac — vrabac
 vridovan — uvredljiv
 vrkočiti se — praviti se
 važnim

 zadodati se — izgubiti se u
 poslu
 zakantati — zapjevati
 zaintačiti — tvrdoglavo
 što uraditi, na nešto se
 odlučiti
 zale — zajam
 zaljučiti — odbiti tele,
 prase od dojenja
 zapatiti — steći što
 zašnjevati — zanovetati
 zaukati — zahuktati
 zaušiljati se — zaletjeti se
 zblaniti se — prevariti se
 zgavljen — luckast
 ljati, odlučivati se
 zgađati — ugađati, razmiš-
 zvirati — ustrašeno gledati
 zjalav — brbljivac već ne-
 czbiljan, glup
 zjale — usta

ždrak — zrak svjetla
ždrakava — razroka
žigniti — dodirnuti

žmare — čvarci
žmure — igra zatvorenih
očiju, vezanih

BILJEŠKA O PISCU

Matija Poljaković rođen je u Subotici 23. XI 1909. godine, gdje i danas živi. Pravo je studirao u Zagrebu i Subotici. Neko vrijeme proveo je u pravosuđu kao sudac, no veći je dio službovanja bio činovnikom Zavoda za socijalno osiguranje. U svom književnom radu opredijelio se uglavnom za dramski oblik, gdje je našao najviše izražajnih mogućnosti.

Prije 1945. napisao šest drama koje je sam uništio, a novim se djelima intenzivno počeo javljati od 1950. godine. Izvedene su mu ove drame:

Č'a bonina razgala, splot narodnih običaja, Subotica 1950.

Niko i ništa, komedija, Subotica 1952.

Vašange, komedija, Subotica 1953.

Kuća mira, komedija, Subotica 1953.

Kao suncokreti, komedija, Subotica 1954.

Buckanje sa smutipukom, komedija, Subotica 1954.

Par žutih cipela, satirična komedija, Subotica 1959.

Bolto u raju, komedija, Subotica 1960.

Ludograd, satirična komedija, Subotica 1962.

Kad bog đavlu kumuje, satirična komedija, Subotica 1967.

Ode Bolto na ogled, komedija, Subotica 1967.

Bolto na fronti, komedija, Subotica 1968.

Jedna cura sto nevolja, komedija, Subotica 1969.

Izvan Subotice, Poljakovićeve su komedije izvođene jedino u Somboru i Prištini. Tiskom je Matija Poljaković objavio ove drame i komedije:

Kao suncokreti, drama u tri čina, Zagreb, 1952.

Niko i ništa, *Vašange*, *Č'a bonina razgala*, komedija u tri čina, te igrokaz u tri čina i splot narodnih običaja u sedam slika, Subotica 1953.

Par žutih cipela, komedija u tri čina, Subotica 1961.

Komedije (Oprostite umro sam, komedija u tri čina, *Herojima slava nama ono više*, komedija u tri čina, *Ludograd*, komedija u dva čina), Subotica 1961.

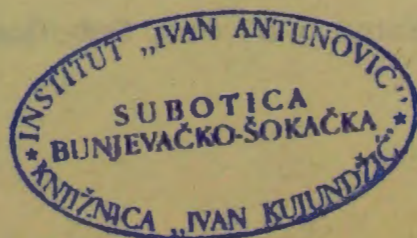
Ta naša djeca, drama u tri čina, Subotica 1962.

Četiri komedije (Dokoni ljudi, komedija u tri čina, *Kuća mira*, komedija u tri čina, *Đavo u kući*, komedija u tri čina, *Heroj ili ubojica*, satirična vizija u tri čina), Subotica 1963.

Ljudi u vrenju, drama u tri čina, Subotica 1963.

Kad bog đavlu kumuje, i druge komedije (*Kad bog đavlu kumuje*, komedija u tri čina, *Zatucani*, komedija u tri čina, *Tata, ti si bez perspektive*, komedija u tri čina, *Zoljino gnijezdo*, komedija u dva čina), Subotica 1964.

Osim toga, u časopisu »Rukovet«, Poljaković je 1953. godine objavio i komediju u tri čina *Zakuženi*.

KAZALO

Par žutih cipela (<i>komedija u tri čina</i>) . . .	6
Ludograd (<i>komedija u dva čina</i>) . . .	78
Ode Bolto na ogled (<i>komedija u tri čina</i>) . .	138
Jedna cura sto nevolja (<i>komedija u tri čina</i>) .	196

Dodatak

O »bunjevačkom« dijalektu	247
Lokalizmi i manje poznate riječi	248
Bilješka o piscu	255

Matija Poljaković
PAR ŽUTIH CIPELA

*

Izdavač *Nakladni zavod Matice hrvatske*
Zagreb, *Matičina 2*

Za izdavača *Pero Budak*

Oprema *Boris Dogan*

Korektura *Nada Anić*

Tisak »*Narodni list*«, Zadar 1972.

Nikola Batušić
HRVATSKA KAZALIŠNA KRITIKA

Vice Zaninović
AUGUST CESAREC (život i rad)

Ivo Vidan
NEPOUZDANI PRIPOVJEDAČ (eseji)

Ivan Slamnig
DISCIPLINA MAŠTE (eseji)

Tomislav Ladan
TA KRITIKA (eseji)

Miroslav Šicel
**STVARAOCI I RAZDOBLJA U NOVIJOJ
HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI**

Đuro Šnajder
**UVOD U NAJNOVIJU HRVATSKU
PROZU**

Mirko Žeželj
TRAGAJUĆI ZA MATOŠEM

Ivan Supek
DRAME

Pero Budak
MEĆAVA I DRUGE DRAME

Ivan Raos
NEMOJTE NAM KOSTI PRETRESATI

Antun Šoljan
DEVET DRAMA

Ljudevit Jonke
**HRVATSKI KNJIŽEVNI JEZIK 19. i 20.
STOLJEĆA**

Dalibor Cvitan
IRONIČNI NARCIS (eseji)

Branimir Donat
UNUTARNJI RUKOPIS (eseji)

Igor Zidić
TKALAC NA PROPUHU (likovne kritike)

IVAN KUJUNDŽIĆ

IVAN
ANTUNOVIĆ

BUNJEVAČKO ŠOKAČKA KNJIŽNICA

K
POLJ
P

Matija Poljaković

Kao nastavljatelj tradicije hrvatskog pučkog kazališta Matija Poljaković ostvario je dramski opus osobitog obilježja. Međutim, autorovo zanimanje prelazi lokalne okvire i u obliku komedije, satire, pa i groteske govori o općeljudskim problemima manirom pronicljivog promatrača zbivanja, likova i karaktera iz malograđanske sredine.